

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**HALİDE NUSRET ZORLUTUNA VE İSMET KÜR'ÜN ESERLERİNDE
EĞİTİM EVRENİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mürvet YAZICI

**TRABZON
Haziran, 2015**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**HALİDE NUSRET ZORLUTUNA VE İSMET KÜR'ÜN ESERLERİNDE
EĞİTİM EVRENİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ**

Mürvet YAZICI

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Prof. Dr. Nazan BEKİROĞLU**

**TRABZON
Haziran, 2015**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. .././2015

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nazan BEKİROĞLU

Üye : Prof. Dr. Suat UNGAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Dursun ŞAHİN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Mürvet YAZICI

ÖN SÖZ

Edebî eserler çoğu kez yazıldıkları dönemden izler taşırlar. Doğaları gereği, her ne kadar kurgulanarak gerçek yaşamdan uzaklaşmış gibi görünseler de onların ayrıntılarında gerçek yaşamın yansımalarını görmek mümkündür. Belirli bir mekân ve zamanla sınırlandırılmayacak olan eğitimin de edebî eser gibi yaşamın içinde yer alan, canlı, dönüşen ve gelişen bir kavram olduğu araştırmalarla sabittir. Dolayısıyla her ikisi de yaşamı yansıtan kavramlar olarak edebiyat ve eğitimin birbirlerini etkilemeleri kaçınılmazdır. Bu durum, edebî eserlerin yazarlarının pencerelerinden yansıttıkları eğitsel manzaralara daha yakın bir dikkati gerekli kılar.

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür, kaleme aldıkları eserlerle yaşadıkları dönemlerin birçok yönüne olduğu gibi eğitsel zeminine de ışık tutmuşlardır. Bu iki ismin aynı zamanda iki kardeş, yazar, şair ve öğretmen oluşu onların eğitim kavramına bakış açılarını da ilgi çekici hale getirmiştir. Bu çalışma, aynı aile ortamında yetişen, birbirlerini çok seven ancak birbirinden farklı siyasal ve sosyal koşulların etkisinde kalan iki kardeşin eğitim hususundaki düşünsel benzerlik ve farklılıklarını ilgili eserlerinden hareketle karşılaştırılmalı olarak incelenmeyi, bu karşılaştırmalar sonucunda sürekli gelişen ve yenilenen eğitim faaliyetlerinin geçirdiği dönüşümü yansıtmayı amaçlamaktadır.

Tez danışmanlığımı üstlenen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nazan Bekiroğlu'na, çalışmam süresince deneyimlerinden faydalandığım Yrd. Doç. Dr. Erhan Durukan'a, araştırmalarım için kaynak eserlere ulaşmamda desteklerini esirgemeyen Emine Eroğlu'na ve Kadın Eserleri Kütüphanesi yetkilisi Hülya Hayatseven'e teşekkürü borç bilirim.

Mürvet YAZICI
Trabzon 2015

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET.....	x
ABSTRACT.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı.....	1
1. 2. Araştırmanın Önemi	2
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1. 4. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1. 5. Tanımlar	3
2. LİTERATÜR TARAMASI	4
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	4
2. 1. 1. Eğitim-Edebiyat İlişkisi	4
2. 1. 2. Değerler Eğitimi	5
2. 1. 3. Halide Nusret Zorlutuna'nın Hayatı	7
2. 1. 3. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eğitimi	10
2. 1. 3. 2. Halide Nusret Zorlutuna'nın Öğretmenliği ve Eğitimle İlgili Çalışmaları.	10
2. 1. 3. 3. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserleri.....	13
2. 1. 4. İsmet Kür'ün Hayatı	13
2. 1. 4. 1. İsmet Kür'ün Eğitimi	15
2. 1. 4. 2. İsmet Kür'ün Öğretmenliği ve Eğitimle İlgili Çalışmaları	17
2. 1. 4. 3. İsmet Kür'ün Eserleri	18
2. 1. 5. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür Arasındaki Abla-Kardeş İlişkisi....	19
2. 1. 5. 1. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür Arasındaki Düşünsel Farklılıklar	21
2. 1. 6. Konu Alanıyla İlgili Yapılmış Çalışmalar	24

2. 2. Literatür Taramasının Sonucu	29
3. YÖNTEM	30
3. 1. Araştırma Modeli	30
3. 2. Evren ve Örneklem.....	30
3. 3. Verilerin Toplanması	31
3. 3. 1. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi	31
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	33
4. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eğitim Kavramına Bakışı	33
4. 1. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Eğitim Kavramı.....	33
4. 2. İsmet Kür'ün Eğitim Kavramına Bakışı	36
4. 2. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Eğitim Kavramı.....	37
4. 3. Benzerlikler-Farklılıklar	40
4. 4. Halide Nusret Zorlutuna'nın Kadın Eğitimine Bakışı	40
4. 4. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Kadın Eğitimi.....	41
4. 5. İsmet Kür'ün Kadın Eğitimine Bakışı	48
4. 5. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Kadın Eğitimi	49
4. 6. Benzerlikler-Farklılıklar	53
4. 7. Halide Nusret Zorlutuna'nın Öğretmenlere ve Öğretici Tiplere Bakışı	54
4. 7. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Öğretmenler ve Öğretici Tipler	55
4. 8. İsmet Kür'ün Öğretmenlere ve Öğretici Tiplere Bakışı	58
4. 8. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Öğretmenler ve Öğretici Tipler	60
4. 9. Benzerlikler-Farklılıklar	64
4. 10. Halide Nusret Zorlutuna'nın Ebeveyn Yaklaşımına Bakışı	64
4. 10. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Ebeveyn Yaklaşımı	66
4. 11. İsmet Kür'ün Ebeveyn Yaklaşımına Bakışı	68
4. 11. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Ebeveyn Yaklaşımı	70
4. 12. Benzerlikler- Farklılıklar	72
4. 13. Halide Nusret Zorlutuna'nın Din Eğitimine Bakışı	73
4. 13. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Din Eğitimi.....	74
4. 14. İsmet Kür'ün Din Eğitimine Bakışı	76
4. 14. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Din Eğitimi.....	77
4. 15. Benzerlikler- Farklılıklar	78
4. 16. Halide Nusret Zorlutuna'nın Batılı Tarzda Eğitime Bakışı	78
4. 16. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Batılı Tarzda Eğitim.....	79

4. 17. İsmet Kür'ün Batılı Tarzda Eğitime Bakışı	81
4. 17. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Batılı Tarzda Eğitim	82
4. 18. Benzerlikler-Farklılıklar	83
4. 19. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eğitim Gereçlerine Bakışı	83
4. 19. 1. Halide Nusret'in Eserlerinde Eğitim Gereçleri	84
4. 20. İsmet Kür'ün Eğitim Gereçlerine Bakışı	86
4. 20. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Eğitim Gereçleri.....	87
4. 21. Benzerlikler- Farklılıklar	89
4. 22. Halide Nusret Zorlutuna'nın Didaktik Tavrına Genel Bakış	89
4. 22. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Didaktik Öğeler	90
4. 22. 1. 1. Millî Bilince Dair Didaktik Öğeler.....	90
4. 22. 1. 2. Genel Kültüre Dair Didaktik Öğeler.....	92
4. 23. İsmet Kür'ün Didaktik Tavrına Genel Bakış	94
4. 23. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Didaktik Öğeler.....	94
4. 23. 1. 1. Millî Bilince Dair Didaktik Öğeler.....	94
4. 23. 1. 2. Genel Kültüre Dair Didaktik Öğeler.....	96
4. 24. Benzerlikler-Farklılıklar	99
4. 25. Halide Nusret Zorlutuna'nın Hayatında Değerler	99
4. 25. 1. Sevgi	100
4. 25. 1. 1. İnsan Sevgisi.....	100
4. 25. 1. 2. Çocuk Sevgisi	100
4. 25. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi	101
4. 25. 1. 4. Doğa Sevgisi-Çevre Bilinci	102
4. 25. 1. 5. Hayvan Sevgisi	102
4. 25. 2. Saygı ve Görgü Kuralları.....	102
4. 25. 3. Sorumluluk.....	103
4. 25. 4. Yardımseverlik	104
4. 25. 5. Çalışkanlık	104
4. 25. 6. Hoşgörü	105
4. 26. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Değerler	105
4. 26. 1. Sevgi	105
4. 26. 1. 1. İnsan Sevgisi.....	105
4. 26. 1. 2. Çocuk Sevgisi	107
4. 26. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi	109
4. 26. 1. 4. Doğa Sevgisi-Çevre Bilinci	111
4. 26. 1. 5. Hayvan Sevgisi	113

4. 26. 2. Saygı ve Görgü Kuralları.....	114
4. 26. 3. Sorumluluk.....	117
4. 26. 4. Yardımseverlik	118
4. 26. 5. Çalışkanlık	120
4. 26. 6. Hoşgörü	121
4. 27. İsmet Kür'ün Hayatında Değerler	122
4. 27. 1. Sevgi	122
4. 27. 1. 1. İnsan Sevgisi.....	123
4. 27. 1. 2. Çocuk Sevgisi	123
4. 27. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi	124
4. 27. 1. 4. Doğa Sevgisi-Çevre Bilinci	124
4. 27. 1. 5. Hayvan Sevgisi	124
4. 27. 2. Saygı ve Görgü Kuralları.....	125
4. 27. 3. Sorumluluk.....	125
4. 27. 4. Yardımseverlik	126
4. 27. 5. Çalışkanlık	126
4. 27. 6. Hoşgörü	126
4. 28. İsmet Kür'ün Eserlerinde Değerler.....	126
4. 28. 1. Sevgi	127
4. 28. 1. 1. İnsan Sevgisi.....	127
4. 28. 1. 2. Çocuk Sevgisi	130
4. 28. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi	133
4. 28. 1. 4. Doğa Sevgisi-Çevre Bilinci	134
4. 28. 1. 5. Hayvan Sevgisi	137
4. 28. 2. Saygı ve Görgü Kuralları.....	140
4. 28. 3. Sorumluluk.....	143
4. 28. 4. Yardımseverlik	145
4. 28. 5. Çalışkanlık	147
4. 28. 6. Hoşgörü	149
4. 29. Benzerlikler-Farklılıklar	151
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	153
5. 1. Sonuçlar	153
5. 2. Öneriler	157
5. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	157
5. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	157

6. KAYNAKLAR.....	158
7. ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ	162

ÖZET

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün Eserlerinde Eğitim Evreninin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi

Eğitim ve edebiyat, kelime anlamları başta olmak üzere birçok ortak noktayı bünyelerinde barındırır. Bu iki kavramın tarih boyunca birbirlerini nasıl dönüştürdüğü ve etkilediği bilimsel araştırmalara da konu olmuştur.

Her ne kadar çoğu edebî eserin amacı doğrudan “bilgi vermek” değilse de hayattan beslenen her sanat yapıtı gibi edebî metinler de yazıldıkları veya konu edindikleri dönemlerin sosyal şartlarına dolayısıyla eğitim manzaralarına ayna tutarlar. Bu özellikleri, edebî eserleri eğitim araştırmaları için bir kaynak haline getirir. Edebî eserlerin eğitim bilimleri araştırmalarına dayanak ve kaynak oluşturması bilgisinden hareketle yapılan bu çalışmanın amacı aynı aile ortamında yetişmiş iki kardeş, yazar, şair ve öğretmen olan Halide Nusret Zorlutuna ile İsmet Kür'ün eserlerinin eğitsel bulgular açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi; bu karşılaştırmaların sonucunda her iki yazarın eğitsel bakış açılarındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilip yorumlanmasıdır. Bu yorumların, yazarlar aracılığıyla dönemlerinin eğitsel şartlarını yansıtmaya özelliğine sahip olduğu düşünülmüştür.

Çalışma nitel araştırma olarak desenlenmiştir. Bu kapsamda Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün tüm eserleri araştırma evreni olarak seçilmiş, örneklem ise bu iki yazarın basılı eserleriyle sınırlandırılmıştır. Veriler, doküman inceleme tekniği ile taranmış, elde edilen bulgular çeşitli alt başlıklara göre kategorilendirilmiştir. Her bir alt başlıkta yazarların konu ile ilgili fikirlerine, ardından konu ile ilgili kurgusal eserleri ve şiirlerindeki değinmelere yer verilmiş; gerekli bölümlerde eserlerden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Son olarak sanatçıların konu ile ilgili bakış açılarındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konarak çalışmanın amacına yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Halide Nusret Zorlutuna, İsmet Kür, Eğitim evreni, Edebî eser, Karşılaştırma.

ABSTRACT

Comparative Analysis of Education World in Halide Nusret Zorlutuna and İsmet Kür's Literary Works

Education and literature include many common points like their vocabulary names initially. During history, these two concepts have been come up for scientific researches how they change and affect each other.

Although most of literary outputs don't aim to give information, they reflect the social situations that they were written in, the times they chose the topics like all other artistic works. In consequence, they reflect the education sights. Because of these qualities, literary works take part in education researches as a source. With the knowledge that literary works are sources and resources for education science researches, this study aim to comparative analysis of literary works on the point of educational diagnoses belong to Halide Nusret Zorlutuna and İsmet Kür who are sisters, authors, poets and teachers, grew up in the same family. At the end of the results of these compares both of these authors' similarities and differences in their educational viewpoint were identified and observed. It was thought that these observations have the quality of reflecting the educational conditions of those times thanks to the authors.

This study was performed according to qualitative research. In this context, all of Halide Nusret Zorlutuna and İsmet Kür's works were chosen as a world, the sample was limited with these two authors' written outputs. Data were gathered by document analyses technique and these evidences were classed under the name of several headlines. Each headline includes the assessments of authors about the topics, fictional works related to topic and mentions in their poems it was necessary in same facts quotations were used directly. Finally, by stating the artist's similarities and differences about the topic, it was drawn a conclusions according to purpose of the study.

Key Words: Halide Nusret Zorlutuna, İsmet Kür, Education world, Literary works, Comparison.

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

t.y. : Tarih yok

ve diğ.: ve diğerleri

1. GİRİŞ

Bu bölümde yapılan araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve çalışmada yer alan bazı kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Eğitim, bireylerin yaşadıkları topluma uyum ve fayda sağlamları aşamasında temel teşkil eden bir unsurdur. İnsanlar hayatları boyunca ister planlı olsun ister planlı olmasın eğitim faaliyetlerinin içinde yer alırlar. Bu faaliyetler, bireylerde birtakım değişiklikler meydana getirir. Bu değişikliklerin, eğitimin doğası gereği, olumlu ve hedeflenen yönde olması amaçlanır. Dolayısıyla eğitim, bireylerin günlük yaşantısının dışında düşünülmemeyen ve olumlu yöndeki değişimleri hedef alan bir kavram olarak öne çıkar.

Edebiyat da bireylerin topluma uyum ve fayda sağlama aşamasında eğitimde olduğu gibi vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Edebî eserler, konuları ve nitelikleri ne olursa olsun okuyucusunda değişikliklere yol açarlar. Edebî eserlerin bu yönü, eğitimle kurulan ilişki açısından önem arz eder. Edebî eserler yazıldıkları dönemin eğitsel şartlarını yansıttığı gibi, yazarının da eğitsel bakış açısını, önerilerini, değerlendirmelerini sunma açısından eğitim bilimine hizmet eder.

Eğitim ile edebiyat arasındaki bu sıkı ilişki, edebî eserleri eğitsel açıdan inceleme gerekliliğini öne çıkarır. Edebî eserler üzerinde yapılan tematik incelemeler, eserlerin yazıldıkları döneme ışık tutmalarının yanında, yol gösterici olma niteliğine de sahiptirler. Her edebî eser, doğrudan olmasa da yazıldığı dönemin eğitim anlayışına ve karakterlerin eğitim durumlarına dair ipuçları verir. Edebî eserin temelini oluşturan sosyal şartlar, aynı zamanda eğitim manzaralarına da ışık tutar.

Edebiyat ile eğitim arasındaki ilişki birçok çalışmaya konu olmuştur (Serttaş; 2009, Polat; 2009, Kul; 2009, Karaşah; 2009, Sönmez; 2011, Öncü; 2011, Köse; 2011, Salar; 2011, Aydoğdu; 2011, Kaplan;2012, Şahin; 2012, Çelik; 2012, Aktürk; 2012, Tezcan; 2012, Kaya; 2012, Bağcı; 2013). Bu çalışmalarda araştırmacılar, edebî eserlerdeki eğitsel unsurlara değinmiş; bu iki kavram arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir.

Ayrıca, ayrı ayrı olmak üzere Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür hakkında da yapılan çalışmalar mevcuttur (Erdal; 2005, Ay; 2009, Arslan; 2009, Coşkun; 2011, Koçer; 2011, Zambak; 2014). Bu çalışmalarda da Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün hayatları, eğitimci ve sanatçı kimlikleri, eserleri vb. incelenmiştir.

Yapılan birçok çalışma olmasına rağmen Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür hakkında, şimdiye kadar karşılaştırmalı olarak herhangi bir inceleme çalışması

yapılmamıştır. Eserleri ve düşünceleriyle Türkiye'nin farklı dönemlerine ışık tutan, konu aldıkları dönemin eğitsel manzaralarını yansıtan bu iki kardeşin karşılaştırmalı olarak incelenmemesi; düşüncelerindeki benzerlik ve farklılıkların analiz edilmemiş olması bir eksiklik olarak görülmüştür.

Araştırmanın amacı, eğitim ve edebiyat arasındaki sıkı ilişkiden yola çıkarak bu iki eğitimci sanatçının eserlerinin; bu eserlerden hareketle eğitimle ilgili düşüncelerinin karşılaştırılmasıdır.

“Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün eserlerindeki eğitsel öğeler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?” ifadesi, araştırmanın problem cümlesidir.

1. 2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Türkiye'nin farklı dönemlerine ışık tutan, aynı ailede yetişmiş iki sanatçı ve eğitimci, Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün eserlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi açısından önemlidir. İki yazar hakkında şimdiye kadar ayrı ayrı çalışmalar yapılmakla birlikte onların eğitime bakışlarına ilişkin karşılaştırmalı bir çalışma yapılmaması bu alandaki bir eksiklik olarak görülmüştür. Bu çalışma, alandaki eksikliğin giderilmesi açısından önem taşımaktadır.

1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışma;

1. Halide Nusret Zorlutuna'nın basılı eserlerinde yer alan eğitim evreniyle sınırlıdır.
2. İsmet Kür'ün basılı eserlerinde yer alan eğitim evreniyle sınırlıdır.

Yapılan çalışmada;

3. Her iki sanatçının basılı olan şiir kitapları ayrı bir başlık altında incelenmemiş, konu başlığı ilgili olduğu durumlarda şiirlerden yararlanılmıştır.

4. İsmet Kür'ün *Memo Masallar Ülkesinde (1969)*, *Oyuncakların Öfkesi (1969)*, *Memo Vahşiler Arasında (1969)* adlı eserleri kitapçılarda, sahaflarda ve kütüphanelerde aranmış; yazarın kitaplarını bağışladığı *Kadın Eserleri Kütüphanesi* ile de iletişime geçilmiş ancak bu eserlere ulaşılamamıştır. Dolayısıyla çalışma, İsmet Kür'ün adı geçen eserleri dışındaki basılı eserlerle sınırlıdır.

5. Çalışmanın *Değerler* başlıklı bölümünde yazarların eserleri değerler eğitimi açısından incelenirken Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında yayımladığı Türkçe Dersi 6-8. Sınıf Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıf Öğretim Programı ile 2010 yılı Aralık ayı Milli Eğitim Bakanlığı Şûra Kararları esas alınmıştır.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

1. Halide Nusret Zorlutuna'nın incelenen eserlerinin eğitim evrenini ortaya koyma açısından yeterli olduğu varsayılmıştır.

2. İsmet Kür'ün incelenen eserlerinin eğitim evrenini ortaya koyma açısından yeterli olduğu varsayılmıştır.

3. Araştırmayla ilgili yapılan literatür taramasının, gerekli bilgilerin toplanması bakımından yeterli olduğu varsayılmıştır.

1. 5. Tanımlar

Değer: Güngör (1998)'e göre değer, bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu kriterdir.

Değerler Eğitimi: Bağcı (2013)'ya göre değerler eğitimi, temelini mevcut değerleri öğretmek üzere kuran sistemdir.

Didaktik: Öğretici (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011).

Edebiyat: Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (TDK, 2011).

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye (TDK, 2011).

Önceden belirlenmiş amaçlar istikametinde nesilleri yönlendirme ve yetiştirme çalışmasıdır (Çelikkaya, 2006: 27).

Çocuk olsun, genç olsun, yaşlı olsun, insanlarda sosyal hayata ve çağa uygun tutum ve davranış değişikliği sağlamaktır (Kavcar, 1999: 1).

Evren: Herhangi bir araştırma alanına giren elemanların, objelerin, bireylerin tümüdür. Evren, araştırmanın kapsamı planlanan, araştırma yoluyla hakkında bilgi toplanması hedef alınan gruptur. Evren, araştırmadan elde edilen bulguların mal edilmek istendiği, genelleneceği alan ve bu alan içine girecek elemanlar bütünüdür (Kaptan, 1973: 11).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

2. 1. 1. Eğitim-Edebiyat İlişkisi

Eğitim ve edebiyat, temeline insanı alması bakımından birbirine benzeyen kavramlardır. Edebiyat kelimesinin kökü olan “edep”, TDK (2011)'ye ait sözlükte “iyi ahlak, incelik, terbiye” şeklinde tanımlanmaktadır. Eğitim kelimesinin de “terbiye” ile eş anlamlı olduğu düşünülürse, edebiyat ile eğitim arasındaki bağ daha da belirginleşir. Edebiyat, görünürde eğitimin görevi olan “terbiye etmek” işini paylaşır; her iki kavram -her ne kadar farklı yöntemleri kullansalar da- bir yanı sıra aynı amaca hizmet etmiş olurlar.

Eğitim ile edebiyatın etkileşimi karşılıklıdır. Hiçbir eğitim sistemi yoktur ki temelini edebiyattan yoksun kursun. Yine hiçbir edebî eser yoktur ki yazıldığı dönemin sosyal şartlarını, dolayısıyla da eğitim durumlarını barındırmayın. Bu etkileşim, yıllar içinde her iki alanı da birbirinin arşivi haline getirmiştir. Mevcut durum, her iki alanın birbirini “beslemesi” bir diğer deyişle “dönüştürmesi” sayesinde durağanlıktan kurtulur.

Tezcan (2012)'a göre edebiyat ürünleri toplumun aynasıdır. Dikkatli bakıldığında bir edebiyat eseri, yazıldığı ve konu edindiği dönem hakkında toplumsal, siyasal, kültürel açıdan oldukça zengin malzeme sağlar. Tarih kitaplarında rastlanmayan birçok bilgiyle edebî eserlerde karşılaşmak mümkündür. Bunun en önemli sebeplerinden biri, sistematik bir kurallar bütünü üzerine kurulmuş olan tarih yazıcılığının belirli kalıpları varken edebiyatın bu kalıplardan bağımsız olmasıdır. Edebî eserler, doğalarında var olan “yaratma” serbestliği sayesinde olayları ve durumları daha geniş ve özgür bir bakış açısıyla yansıtabilirler.

Kavcar (1999), eğitim eserlerinin yazıldıkları dönemi yansıması hususunda Reşat Nuri Güntekin'in *Çalılıkusu* adlı eserini örnek olarak gösterir. *Çalılıkusu*, Anadolu'ya öğretmenlik yapmak amacıyla giden bir öğretmenin bakış açısıyla, eğitim sistemindeki aksaklıklara yer verir. Dolayısıyla o dönemin eğitim anlayışıyla ilgili çalışma yapmak isteyen bir araştırmacı için *Çalılıkusu*, veri toplayacağı bir malzeme haline gelir. Güntekin'in eğitimci olması da eserin gerçekçi yönünü sağlamlaştırma açısından önemlidir. *Çalılıkusu* yalnızca bir örnektir. Eğitimi yansıtmaya özelliği taşıyan edebî eserlerin sayısı azımsanmayacak niceliktedir. Kavcar (1999), edebî eserlerin bireyleri eğitmek için de yazılabildiğini belirtir. Yunus Emre'nin, Mevlâna'nın, Namık Kemal'in, Ahmet Midhat'ın, Tevfik Fikret'in, Mehmet Akif'in, Hüseyin Rahmi'nin ve benzer pek çok şair ve yazarın bir amacının da insanları eğitmek olduğunu ifade eder. Adı geçen sanatçıların amaçları

doğrudan eğitim olmasa da eserlerin okuyucuya eğitsel açıdan katkı sağlaması kuvvetle muhtemeldir.

Kul (2009)'a göre edebiyatın eğitim amacıyla kullanılıp çeşitli sosyal dönüşümlere katkı sağlaması, Tanzimat Dönemi'nin de özelliklerinden biridir.

Kavcar (1999), II. Meşrutiyet Dönemi'nde eser veren sanatçıların bir amacının da “yeni insan” yaratmak olduğunu, yaratacakları bu yeni insanların yurt ve millet sevgisi yüksek, aynı zamanda sağlam karakterli olmasının da amaçlardan biri olduğunu belirtir.

Karaşah (2009)'a göre bireylerin kafalarında küçük yaşlardan itibaren birtakım sorular oluşmaya başlar. Bu soruların cevaplanmasında edebî eserlerin önemli işlevleri vardır. Sorularına edebî eserler yoluyla cevap arayan kişi bilmediği dünyaları öğrenme, farklı yaşam biçimleriyle tanışma ve bildiklerini pekiştirme fırsatını yakalar.

Ceyhan (2011)'a göre milletlerin kültür düzeyleri, onların eğitim anlayışlarını yansıtır. Birey eğitim sisteminde, mevcut sorularına cevap bulamazsa çareyi edebiyatta arayacaktır. Ceyhan (2011) edebiyatı, insanların eğitimlerini tamamlayan bir unsur olarak da görür. Bu düşüncesini de medrese eğitiminden yararlanamayan birçok Anadolu insanının, ozanların sözlerini dikkate aldığını hatırlatarak somutlaştırır.

Eğitim kavramı fiziksel bir mekânla sınırlandırılmayacak kadar geniş bir anlama sahiptir. Aynı şekilde eğitim, ders kitaplarıyla da sınırlandırılmaz. Roman, öykü, şiir, tiyatro, masal, fabl, düşünce yazıları ve bunun gibi birçok edebiyat ürünü aynı zamanda eğitimin de malzemesidir. Bu sebeplerden ötürü edebî eserler, eğitim araştırmalarında başvurulacak kaynaklardan biri olma özelliğini gösterirler. Edebiyatın eğitsel açıdan taşıdığı değer ve sosyal yaşantıda yarattığı dönüşüm de hafife alınacak cinsten değildir. Her çeşit insana ulaşabilmesi, eğitim görmemiş bireylerin de dünyasında rahatlıkla var olabilmesi yönüyle edebî eserler eğitime hizmet ederler.

2. 1. 2. Değerler Eğitimi

Değer kavramı çeşitli kaynaklarda farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (2011), değer kavramını “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.” şeklinde tanımlamaktadır.

Avcı (2007)'ya göre değer, ideal ve arzu edilen davranış biçimlerini ifade eden somut koşullar ve nesnelere aşan üst düzey kavramlar veya doğru karara varılmasında bireylere yardımcı olan genel ilkelerdir. Değerler bir topluma, nasıl hareket etmesi gerektiğini gösteren ve toplumu bir arada tutan öğelerdir.

Değer ve değerler kavramları arasındaki fark şu şekilde açıklanmıştır:

Kişi değerleri, kişiler arası ilişkilerde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ortaya çıkan sevgi, dürüst olma, bağlılık, saygı, âdil olma gibi ve açık düşünebilme, doğru bağlantılar kurabilme gibi kişi imkânlarıdır.

Bir kişinin değeri ise diğer kişilere göre onun o tek olan yapı bütünlüğüne sahip olması, onun o kişi olma özelliği ve bütünlüğünün o özelliğinden dolayı diğer kişilerden farklı imkânları, farklı yaşantıları, farklı gerçekleştirmeleridir. Yani bir kişinin değeri, o kişinin kahraman, özgür, dürüst, seven bir kişi olmasının ifadesidir (Özgün, 2012: 16).

Bağcı (2013)'ya göre ülkenin faydası için yetiştirilen bireyler millî, manevi, ahlaki, vicdani vb. hassasiyetlere sahip olmalı ve bu hassasiyetlerin kazandırılması için de özel bir eğitim gerekmektedir. Bağcı, 2013'te yaptığı çalışmada, bireylerin değerleri içselleştirmeleri için rehberliğe ihtiyaç duyduklarını, değişen dünya koşullarına uyum sağlamaya çalışan bireylerin mevcut değerlerini yitirmemeleri için belirli bir eğitim çerçevesinin var olması gerektiğini vurgular. Araştırmacının vurguladığı bu eğitim, değerler eğitimidir.

Millî Eğitim Bakanlığı da değerler eğitimi kavramına önem verir. 2005 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programı'nın amaçlarından biri de öğrencilere millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri benimsetmektir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005). Aynı yıl yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı'nda ise kazandırılması amaçlanan değerler şöyle listelenmiştir: Aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlık, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik.

2010 yılının Aralık ayında toplanan Millî Eğitim Şûrası'nın değerler eğitimi ile ilgili aldığı kararlardan bir kısmı şöyledir:

29. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir.
30. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.
31. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.
32. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitime yer verilmelidir.
33. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
34. Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik, STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.
35. Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine

- gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
36. Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
 37. Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
 38. Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır (MEB, 2010:1833).

Eğitim faaliyetlerinde kullanılan ders kitapları, özellikle Türkçe ders kitapları, çeşitli metinler içerir. Bu metinler öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşmalarında temel teşkil ederler. Metinlerin en büyük özellikleri çoğunlukla edebî değer taşımaları ve okuyucuda edebiyat zevki de uyandırmayı amaçlamalarıdır. Bağcı (2013), tüm bu sebeplerden ötürü Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin temel değerlerle çelişmemesi gerektiğini vurgular. Öğretim programlarında da özellikle üzerinde durulan bu durum, değerler kavramı ile edebî metinler arasında kurulan bağın göstergesidir.

Edebî eserler, okuyucuya doğrudan değerleri aşlamayı amaçlamasa da hemen hemen bütün edebî eserlerin birden fazla mesajı barındırdığı açıktır. Edebî eserlerde yazarların değer aktarımına yönelik tutumları, edebiyat tarihi içinde değişkenlik gösterse de bu, büsbütün vazgeçilmiş bir tavır değildir. Çünkü insanla ilgili her durum edebiyatın konu alanına girebilir ve yine insanla ilgili her türlü davranış kalıbı toplumsal ve bireysel değerlerle ilişkili olabilir. Bu açıdan bakıldığında edebî bir eserin yansıttığı değerlerin incelenmesi, eğitim ilgili çalışmaların önemli araştırma alanlarından biridir.

2. 1. 3. Halide Nusret Zorlutuna'nın Hayatı

Halide Nusret Zorlutuna 1901 yılında dünyaya gelir. Babası Avnullah Kâzımî, annesi Ayşe Nazlı Hanım'dır. Avnullah Kâzımî hakkında, İsmet Kür'ün anılarında bazı bilgiler mevcuttur. İsmet Kür anılarında babasının 1868 yılında İstanbul'da dünyaya geldiğini ifade eder (Kür, 2011). Ancak Avnullah Kâzımî'nin hayatının anlatıldığı ve savunmasının yer aldığı *Son Müdafaa&Divan-ı Örfî ve Avnullah el-Kâzımî* adlı eserde bazı kanıtların ışığında doğum tarihinin bir on yıl geriye gidebileceği belirtilir (Galitekin, 2005).

Avnullah Kâzımî Abdülhamit Dönemi'nde özgürlükçü fikirleriyle bilinen bir gazetecidir. Asıl adı Mehmet Selim'dir. Kardeşi Süleyman Tevfik ile *Mürüvvet* adlı bir gazete çıkarır. Avnullah Kâzımî bu gazetede yayımlanan bir makaleden dolayı tutuklanacağını öğrenince, 1890 yılında Bulgaristan'a oradan da Sırbistan'a kaçar (Galitekin, 2005). Avnullah Kâzımî'nin babası Hüseyin Hüsnü Bey de Padişah Abdülaziz tarafından Halep'e sürgün edilmiştir. Bu yüzden Avnullah Kâzımî babasının yanına Halep'e gider ve ölen kardeşinin ismini orada alır; memleketine de bu isimle döner.

Avnullah Kâzımî hayatını Ayşe Nazlı Hanım'la birleştirir. Ayşe Nazlı Hanım, “dadılar, halayıklar, uşaklar, arabacılar ve hepsinden ayrı tutulan bir lala” ile bolluk içinde bir çocukluk yaşamıştır (Kür, 2011: 125). Babası Binbaşı Kemal'den üç yıl boyunca haber alınamamıştır. Ayşe Nazlı Hanım'ın annesi, üç yıldır kocasından haber alamayınca onun şehit olduğunu düşünür ve kızıyla birlikte konaktan ayrılmak ister. Ancak Binbaşı Kemal'in annesi, Ayşe Nazlı Hanım'ın babaannesi Münir Hanım gelininin bu şekilde düşünmesini kabullenemez, onu konaktan kovar ve bir daha torununu ona göstermez. Ayşe Nazlı Hanım, anne hasretiyle yaşamak zorunda kalır. Bir süre sonra babaannesi Münir Hanım'ı da kaybeder ve on beş yaşında Avnullah Kâzımî ile evlenip Halep'e gelin gider.

1901 yılında Ayşe Nazlı Hanım ile Avnullah Kâzımî'nin kızları Halide Nusret dünyaya gelir. Avnullah Kâzımî, kızının doğumundan kısa bir süre sonra tutuklanır, yüz bir yıla hüküm giyer; önce Sivas'a ardından da Sinop'a gönderilir (Kür, 2011). Halide Nusret ve İsmet Kür anılarında, babalarının bu sürgün döneminde anneleri Ayşe Nazlı Hanım'ın birçok sıkıntıyla baş etmek zorunda kaldığını anlatırlar. İsmet Kür anılarında güçlü bir kadın olarak nitelendirdiği annesi Ayşe Nazlı Hanım'ın piyano ve kanun çaldığını, az derecede Fransızca bildiğini ve yeni alfabeyi kendi kendine öğrendiğini belirtir. Kür, annesinde, muhtemelen babasından geçmiş olan bir politika tutkusunun varlığından söz eder. Eve gelen gazeteleri baştan sona okuyan Ayşe Nazlı Hanım'ın, Kür'e göre doğru çıkan birçok politik öngörüsü vardır.

Avnullah Kâzımî gönderildiği sürgünden yedi yıl sonra, 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilânıyla geri döner. Halide Nusret, yedi yıl boyunca babasını göremez. Babasının eve dönüşü adeta bir şenlik havasına bürünür. Halide Nusret kendisini derinden etkileyen bu olaya anılarında yer verir. Kendisine babasının dönüşünde okuması için şiir ezberletildiğini ancak babasını görünce aklında “şiirin bir kelimesi bile” kalmadığını belirtir (Zorlutuna, 1978: 23). Fotoğraflarındaki genç adamın yerine sürgün hayatının zorlu koşullarıyla yıpranmış bir adam gören Halide Nusret, kısa süreli bir hayal kırıklığı yaşar.

Avnullah Kâzımî, sürgünden dönünce de politikadan uzak kalmaz. Halide Nusret anılarında, babasının *Fedakâran-ı Millet Cemiyeti* adı altında bir “siyasi fırka” kurduğunu, bu partinin çıkardığı *Hukuk-u Umumiye* adlı gazetedeki bazı haberlerden dolayı Avnullah Kâzımî'nin bu kez İttihat ve Terakki ile ters düştüğünü belirtir (Zorlutuna, 1978). Bu tepkilerden uzaklaşmak amacıyla Avnullah Kâzımî, kendisine teklif edilen Kerkük Mutasarrıflığı'nı kabul eder.

Halide Nusret için Kerkük günleri unutulmazdır; anılarında, burada geçirdiği günlere uzun uzun yer verir. Onun için Kerkük, çocukluğunun cenneti ve masal şehridir. Ancak Kerkük günleri uzun sürmez, 1914 yılında Avnullah Kâzımî Kerkük'teki görevinden alınır

ve aile İstanbul'a döner (Koçer, 2011). İstanbul'a dönüşün ardından 29 Eylül 1916 tarihinde İsmet Kür dünyaya gelir.

Halide Nusret İstanbul'a dönüşün ardından annesinin isteğiyle Erenköy Kız Lisesi'ne girer. Avnullah Kâzımî'nin kırk dokuz yaşında vefatının ardından aile için zor günler başlar. Özellikle Mütareke Dönemi, Halide Nusret'te unutulmaz acılar bırakır ve o bu dönemde yazmaya başlar. Bir öğretmeni sayesinde Muallim Ahmed Yaşaroğlu'nun çıkardığı *Talebe Defteri* adlı derginin açtığı yarışmada babasının ölümünün ardından kaleme aldığı *Ağlayan Kahkahalar* adlı yazısıyla birinci olur. Yazar, anılarında hayatının devamında yazdığı hiçbir eserde bu birincilik karşısında hissettiği sevinci hissetmediğini belirtir (Zorlutuna, 1978). Aynı şekilde Halide Nusret'in yazdığı *Ric'at Devri* adlı şiir de *Kadınlar Dünyası* adlı dergide yayımlanır. Yazar bu olaydan sonra insanların kendisine *Şaire Hanım* diye hitap ettiğini anlatır (Zorlutuna, 1978). Zorlutuna 1919 yılında kaleme aldığı *Git Bahar* şiiriyle daha geniş kesimlerce tanınır.

İşgallerin yarattığı olumsuz koşullar yüzünden Halide Nusret, Erenköy Kız Lisesi'ni bırakmak zorunda kalır. Kız Öğretmen Okulu'nun sınavlarını kazanarak Aşiyân İdadisi'ne öğretmen olur. Bu kısa öğretmenlik deneyiminden sonra sırasıyla bir süre Posta Telgraf Kalem-i Mahsusa'sında çalışır ve Y.W.C.A adlı bir kurumda Türkçe ve Edebiyat dersleri verir. Öğretmenlik hayatına Anadolu'da devam eden Halide Nusret, 1926 yılında Aziz Vecihi Bey ile evlenir. 1930 yılında oğlu Ergün, 1938 yılında kızı Emine [İşinsu] dünyaya gelir. Yazar otuz üç yıl öğretmenlik yaptıktan sonra, Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'ndan emekliye ayrılır.

Halide Nusret'in *Türk Kadını, Kadınlar Dünyası, Aydabir, Salon Mecmuası, Çınaraltı, Çağrı, Hilâl, Defne, Hisar, Milli Mecmua* dergilerinde ve *Vakit, Zafer, Kudret, Haber, Yeni İstanbul, Sabah, Hürriyet* gazetelerinde çeşitli yazıları yayımlanır (Doğramacioğlu, 2012).

Halide Nusret yaşamı boyunca sivil toplum kuruluşlarında ve hayır cemiyetlerinde de faaliyet gösterir: *Türk Kadınlar Birliği, Türk Ocakları, Halk Evleri, Muallimler Birliği, Yardım Sevenler Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Çocuk Hakları Müdafaa Cemiyeti*'nde çalışmalarda bulunur; aynı şekilde sosyal aktivitelerine katılım gösterdiği *Türk Anneler Derneği* tarafından yılın annesi seçilir (Tural, 1984). Halide Nusret Zorlutuna, kurucu üyelerinden biri olduğu *Ayşe* adlı dergiye yazılar yazar; bu derginin kapanmasından sonra da *Töre* adlı dergide çalışmalarını sürdürür (Coşkun, 2011). 1975 yılı *Birleşmiş Milletler* tarafından kadın yılı ilân edildiğine Halide Nusret Zorlutuna'ya *Kadının Sosyal Hayatını İnceleme ve Araştırma Derneği* tarafından *Ümmü-l Muharrirat (Yazarların Annesi)* unvanı verilir (Tural, 1984). Halide Nusret 10 Haziran 1984 yılında hayata gözlerini yumar.

2. 1. 3. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eğitimi

Halide Nusret Zorlutuna anılarında sıkça belirttiği üzere ilk eğitimini annesinden alır. Bir aile geleneği olarak o da dört yaş dört ay dört günlükken okumaya başlar (Zorlutuna, 1978). Yazar, babasının sürgünden dönüşünden sonra evde ders almaya başlar. İlk hocası, babasının Sinop Hapishanesi'nden arkadaşı olan Behçet adlı bir gençtir. Yazar bu gençten matematik dersleri alır; Kur'an ve Türkçe derslerini ise anne Ayşe Nazlı Hanım vermeye devam eder.

Halide Nusret'in hatıralarında önemli bir yer tutan Kerkük günlerinde onun eğitiminin aksamaması konusunda hem annesi hem de babası endişe duyar. Bu yüzden baba Avnullah Kâzımî kendi açtığı okulun müdüründen bir öğretmen talep eder. Arapça öğretmeni Süleyman Efendi her ne kadar dış görünüş itibariyle "itinalı" ise de, onun "canından bezmiş hali" Halide Nusret'in ilgisini çeker (Zorlutuna, 1978: 62). Hocasının sert halinden dolayı Arapça dersleri yazarı zorlar. Farsça dersleri ise Arapça derslerinden daha iyi bir havada geçer. Hocası Hıdır Efendi sayesinde Mevlâna ve Şeyh Sadi'nin ile tanışan yazar, bu derslerde "gönlünün ve zihninin kapılarının ardına kadar açıldığını" belirtir (Zorlutuna, 1978: 63).

Halide Nusret'in babası Avnullah Kâzımî Kerkük Mutasarrıflığı'ndan azledilince aile İstanbul'a döner. Buradaki en önemli mesele yine Halide Nusret'in eğitimidir. Anne Ayşe Nazlı Hanım, kızının okula gitmesini ister; baba Avnullah Kâzımî ise eve gelen hocalardan ders almasını uygun görür. Halide Nusret, annesinin ısrarıyla Erenköy Kız Lisesi'ne yazılır. Civarın bütün kalburüstü kızlarının devam ettiği bu okul, "en büyük ülküleri okumak olan" kızlarla doludur (Zorlutuna, 1978: 89). Zorlutuna bu okuldaki öğretmenlerine derin bir saygı duyar. Bu okuldaki sınavlarına anılarında yer veren yazar sınavların bir "doktora tezi savunması" gibi olduğunu ifade eder (Zorlutuna, 1978: 90).

Halide Nusret mütareke yıllarında ailesine katkı sağlamak amacıyla okulunu bırakır, çalışmak zorunda kalır. Yazar Darülmuallimat sınavlarına girer ve bu sınavları kazanır. Özel Aşyan İdâdisi'nde öğretmenlik yapmaya başlar. Halide Nusret ikinci eseri olan *Hanım Mektupları*'ni yayımladığı sırada da İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde öğrencidir (Coşkun, 2011: 64).

2. 1. 3. 2. Halide Nusret Zorlutuna'nın Öğretmenliği ve Eğitimle İlgili Çalışmaları

Halide Nusret Zorlutuna otuz üç yıllık meslek hayatında öğretmenliği severek yaptığını ifade eder. Savaşın zorlu şartlarında mecburiyetten başladığı bu meslek onun için zamanla tutku haline gelir. Yazarın ilk görev yaptığı okul Özel Aşyan İdadisi'dir.

Halide Nusret 1924 yılında resmî makamlara başvurarak, İstanbul dışında bir yere öğretmen olarak gönderilmek ister. Milli Mücadele’de şehit olan askerlere vefa borcunu Anadolu’da öğretmenlik yaparak ödemeyi amaçlar. Edirne Kız Öğretmen Okulu’na tayin edilir. İlk görev yeri olan Aşyan’daki çocuklara nazaran yaşça büyük olan bu öğrenciler onu hem heyecanlandırır hem de korkutur. Ancak yazar bu korkuyu kısa sürede üzerinden atar. “İlkbahar senelerim” dediği ilk öğretmenlik günlerini Edirne’de geçirir.

Halide Nusret anılarında “meslek hayatının en büyük potu” olarak nitelendirdiği bir olaya yer verir (Zorlutuna, 1978: 206). Edirne’de öğretmenlik yaptığı sırada, sinemaya gittiği bir gece ertesi günkü dersine göz atmadan uyur. Ertesi gün eski yazıyla vereceği derse bir göz atar, derse girer. “Eşk-i Hüsün” olarak okuduğu ifadenin “Eşek Hasan” olduğunu sınıfta öğrencilerinin önünde fark eder. Her ne kadar öğrencileri kendisini zor durumda bırakmasa da, büyük utanç duyar ve bir daha hiçbir dersine hazırlıksız girmez.

Halide Nusret, Edirne’de bir yandan öğretmenlik yaparken bir yandan da sosyal faaliyetlerde görev alır. *Muallimler Birliği*’nde ve *Türk Ocağı*’nda yönetim kurulu üyesi olarak çalışmalarda bulunur.

Halide Nusret, Edirne’de öğretmenlik yaptığı sıralarda Reşat Nuri Güntekin’den bir mektup alır. Kendisi de eğitimci olan Güntekin, bu mektubunda eğitimle ilgili görüşlerine ve Halide Nusret’i öğretmenliğe teşvik edici düşüncelerine yer verir. Mektubun bir kısmı şu şekildedir:

Evet fikrimce güzel fikirler gibi güzel hisler de mekteplerde, vilâyet mekteplerinde doğacak, sonra bu ışık yavaş yavaş etrafa yayılacak... Zengin ruhunuzdan kızlarımıza ne kadarını verebilirseniz şimdilik kârdır... Ah sizin gibi hem edebiyatçı hem terbiyecisi muallimelerin adedi artsa. Kızlarımızı emniyetle onların nezih, hassas ellerine bırakabilsek. Meselâ bugün benim bir kız mektebinde muallim olmamda ne münasebet var? Hassas bir hemşire elinde beklenecek nazik, müşfik ruh kuyumculuğunu bizzarure cinsinin huşunetini muhafaza etmiş bir erkeğe tevdi etmek acı bir mecburiyettir (Zorlutuna, 1978: 214-215).

Mektuptan, Güntekin’in Halide Nusret’in edebî kimliği ile eğitimci kimliğinin bir arada oluşunun öğrencileri için bir kazanç olduğunu düşündüğü anlaşılır.

Halide Nusret, öğretmenliğe başladığı ilk dönemlerde kendini sonsuza dek öğrencilerine adayacağına inanır. Hatta öylesine kararlıdır ki evliliğin öğretmenlik hayatında bir engel oluşturacağını düşündüğü için evlenmemek yönünde kendi kendine söz verir (Zorlutuna, 1978). Ancak bu sözünü tutamaz ve Edirne’den evliliği sebebiyle ayrılır; İstanbul Kız Lisesi’ne nakledilir. Yazar anılarında, Edirne’den ayrılışın kendisi için çok zor olduğunu ifade eder (Zorlutuna, 1978). İstanbul’daki okulunun Edirne’dekine nazaran hayli büyük olduğunu, bu durumun ilk anda gözünü korkuttuğunu belirtir.

Ömrünün sonuna dek en iyi arkadaşlarından biri olan Şükûfe Nihal ile de İstanbul Kız Lisesi'nde tanışır.

Halide Nusret ve asker eşi Aziz Bey, İstanbul'da görev yaptıkları sırada ikinci kez şark hizmeti yapmak isterler. Kırklareli, Kars, Karaman, Urfa, Maraş ve Sarıkamış'ta görev yaparlar. Hatta yazarın kızı Emine [İşinsu], Kars'ta dünyaya gelir (Zorlutuna, 1978). Yazar birçok insanın gitmek istemediği, görev yapmayı uygun bulmadığı bu yerlere nasıl isteyerek gittiğini şu sözleriyle ifade eder:

Yurdun dört bucağını dolaşmaya da 1930'dan sonra başladık. Kocamın emir subayı misali her tayin edildiği yere -Kırklareli, Kars, Karaman, Urfa, Maraş, Sarıkamış-onunla beraber gidiyor, bu yerleri, bu yerlerin insanlarını, yediden yetmişe yürekten seviyordum. Onlar da beni sevdi. Bütün bu yurt köşelerine ait çok güzel, çok ilgi çekici hatıraları birer birer anlatmayı ne çok isterdim. İki kez şark hizmetinde bulunduk. Güneynin trahomlu çocuklarını sevgiyle kucakladım. Gün oldu, at sırtında aştık.. gün oldu tezek ateşinde yemek pişirdim..
Ve bütün bunları büyük bir mutlulukla yaptım, yaptığım için mutluluk duyarak.. (Zorlutuna, 1978: 287).

Halide Nusret, öğretmenlikle ilgili anılarına yer verdiği *Benim Küçük Dostlarım* 'da da mesleğine duyduğu sevgi ve saygıdan söz eder. Mesleğine duyduğu aşkı, ışığın etrafında dönen pervanenin aşkına benzetir; kendisi de tıpkı pervanenin ışığa tutulması gibi mesleğine tutulmuştur (Zorlutuna, 2013). Anadolu'nun birçok şehrinde görev yapan Zorlutuna, öğrencilerinin kendisine "Hocam" diyerek hitap etmesinin mutluluğunu, başka hiçbir mesleğin tattıramayacağını düşünür. Özellikle öğretmenliğe başladığı ilk yılları "İlkbahar Seneleri" olarak adlandırır (Zorlutuna, 2013: 18). Halide Nusret anılarında "ilkbahar seneleri" de dâhil olmak üzere öğrencilerine daima sevgi ve şefkatle yaklaşmaya çalıştığını; onların sıkıntılılarıyla yakından ilgilenmek için çaba sarf ettiğini ifade eder. Ona göre kendisi için "öğretmenlik" ile "annelik" birbirlerine çok yakın iki kavramdır. Halide Nusret eşinden ve oğlundan ayrı kalıp görevinin başına döndüğü bir zaman dilimindeki duygularını şu şekilde ifade eder:

Geride bıraktığım geniş ve rahat evimi; belki bir zaman bakımsız kalacak olan çocuğumu, eşimi; sınıfta bir an düşünmedim. Ev kılığında benim için tez elden bulunmuş olan tek bir odadan ibaret yeni evimde karşılaşıcağım zorluklar da aklımdan geçmiyordu!
Hayır, yalnız karşımda beni dikkatle, parlak gözlerle dinleyen yavrular vardı; yalnız onlar gerçektiler.
Onları seviyordum ve kendimi mesut hissediyordum! (Zorlutuna, 2013: 118).

Halide Nusret, otuz üç yıl yaptığı bu meslekteki en büyük korkusunun "gözlüklü, bastonlu, çirkin, güçsüz bir öğretmen olarak öğrencilerinin karşısına çıkmak" olduğunu ifade eder

(Zorlutuna, 2013: 124). Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'ndan 1957 yılında emekliye ayrılmasında bu korkunun da etkisi vardır.

2. 1. 3. 3. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserleri

Halide Nusret Zorlutuna şiir, hikâye, piyes ve roman türünde birçok eser kaleme alır. Yazarın *Gecedен Taşan Dertler* (1930), *Yayla Türküsü* (1943), *Yurdumun Dört Bucağı* (1950), *Ellerim Bomboş* (1967) adlı dört şiir kitabı; bunun yanında kitaplaştırılmamış şiirleri de mevcuttur. Halide Nusret'in tüm şiirleri yazarın ölümünden sonra Betül Coşkun tarafından *Halide Nusret Zorlutuna/Bütün Şiirleri* (2008) ismi ile kitaplaştırılmıştır. Sanatçının romanlarının kronolojik sıralaması şu şekildedir: *Küller* (1921), *Sisli Geceler* (1925), *Gül'ün Babası Kim* (1933), *Beyaz Selvi* (1945), *Büyükanne* (1971), *Aydınlık Kapı* (1974), *Aşk ve Zafer* (1978). Sanatçının aynı zamanda kitaplaşmamış kırka yakın hikâyesi de mevcuttur; hikâyelerinden yalnızca dördü 1927 yılında yayımlanan *Hava Edebiyatı* adlı kitapta yer alır. Halide Nusret, anılarına da iki ayrı kitabında yer verir. Bunlardan ilki 1948 yılında yayımlanan ve öğretmenlikle ilgili anılarının yer aldığı *Benim Küçük Dostlarım*, ikincisi 1978'de yayımlanan *Bir Devrin Romanı* adlı eserleridir. Yazar aynı zamanda mektup türü konusunda bilgilendirici bir eser olan *Hanım Mektupları* (1923)'nü da kaleme alır. Bu eser 1920'lerde kadınlara mektup yazma kurallarını kavratma amacıyla yazılmış yetmiş sekiz mektup ve dokuz hatıra yazısından oluşur. *Örümcek Dede* (1931) ise yazarın İngilizceden tercüme ettiği tek eserdir. Ayrıca yazarın kitap haline getirilmemiş piyesleri de mevcuttur.

2. 1. 4. İsmet Kür'ün Hayatı

Halide İsmet Kür, 29 Eylül 1916 yılında dünyaya gelir. Onun ön adı da tıpkı ablası gibi Halide'dir. Yazar, anılarında hem ablasına hem kendisine aynı ön adın verilmesini şu şekilde açıklar:

Ben Hazreti Halid'e 'bağlı' imişim. Yani, ilk kundağım, salâ verilirken, orada 'sallanmış'. Bu yüzden benim de ilk adım, ablamınki gibi Halide'dir. Bu nedenle, en az yılda bir kez gidip Hazret-i Halid'in hatırını sormam gerekirmiş, yoksa küser, hatta kızarmış bana. Sade o değil, annem de kızar (Kür, 2011: 203).

İsmet Kür, biraz da annesinin yönlendirmesiyle yılda bir kez Eyüp Sultan'a gider ve Hazret-i Halid'i ziyaret eder.

İsmet Kür annesinden söz ederken onun "esaslı bir kadın" olduğunu ifade eder (Kür, 2011: 129). Kür'ün kendi doğumuna kadar edindiği bilgiler -özellikle babası ile ilgili olanlar- annesinden ve ablasından dinledikleridir.

İsmet Kür babasını tanımadan büyür. Yazar henüz bir yaşındayken babası Avnullah Kâzımî vefat eder. Kür hiç tanımadığı babasıyla ilgili bilgilerine ve duygularına, anılarında babasına ait bir fotoğraftan yola çıkarak şu şekilde yer verir:

Karşımdaki duvarda, çerçeve içinde, biraz yırtık, hayli solmuş bir gazete var: 17 Eylül 1908 tarihli *Hukuk-u Umumiye* gazetesinin ilk sayfası... İsmi altında: "Fedakâran-ı Millet Cemiyeti'nin Ceridesi" (gazetesi) yazıyor... Ve bu sayfayı boydan boya kaplamış aslan gibi bir adam... Boynundan, el ve ayak bileklerinden kalın zincirlerle duvara mihli... Sakalı göğsünde... Yedi yıllık sakal... Saçları omuzlarından aşağıda... Yedi yıllık saç... Kara gözler alev alev... Öfke, kararlılık, meydan okuyuş, saygı uyandıran özgüven... Ne yılgınlık ne yorgunluk... Tepeden tırnağa güç dolu... Yeni atılımlara hazır... (Kür, 2011: 136).

İsmet Kür, babasıyla ilgili birçok bilgiyi annesinden ve babasının yazdığı kitaptan edindiğini ifade eder. Kür, babasının yazdığı *Divan-ı Örfî ve Avnullah-el- Kâzımî* adlı eserde babasının yargılanmalarıyla ilgili ayrıntıların ve savunmasının yer aldığını belirtir. Aynı şekilde elinde babasının bir defterinin de bulunduğunu, bu defterde babasının yaptığı bazı çevirilerin yer aldığını ifade eder. Kür babasının Arapça, Farsça ve Fransızca bildiğini belirtir (Kür, 2011). Ayşe Nazlı Hanım, kızına çocukluğundan itibaren babasını hatırlatır ve kızının babası gibi güçlü olmasını ister. Yazar, "Avnullah Kâzımî'nin kızı olmak" sorumluluğunun ona küçük yaşlardan itibaren yüklendiğini ifade eder (Kür, 2008: 100). Babası gibi güçlü olmak ve haksızlıklar karşısında dik durmak, yazarın çocukluğundan itibaren kendisinden beklenen davranışlardır. İsmet Kür anılarında bazı yönleriyle babasına benzediğini de ifade eder.

Kür, küçük yaşlarından itibaren ablası Halide Nusret'in aksine evin hiçbir işinden sorumlu tutulmaz. İsmet Kür'den beklenen yalnızca iyi bir karnedir. Yazar, babasını erken yaşta kaybetmiş olmasından dolayı babasının yokluğunu da hissetmez. Kendisine "çok düşkün, sonsuz bir özveriyle düşkün" bir abla, "çok seven, ama asıl düşkünlüğünü daha çok hastalık günlerinde aşikâr eden" bir anne ve kendisini "annesini kıskandıracak kadar çok seven" bir dadı ile İsmet Kür bir sevgi çemberi içinde büyür (Kür, 2011: 76-77). Buna rağmen Ayşe Nazlı Hanım, İsmet Kür için bir otoritedir. Yazar, annesinin bu otoriter tavrından hoşlanmadığı için zaman zaman ona isyan ettiğini ifade eder. Ayşe Nazlı Hanım, tıpkı Halide Nusret'in olduğu gibi İsmet Kür'ün de ilk öğretmenidir ve en büyük hayali kızını "çok meşhur bir muharrir" olarak görmektedir (Kür, 2011: 152).

İsmet Kür'ün anılarında en canlı hatırladığı ve en çok sevdiği evlerden biri Göztepe'deki köşkleridir. Yazarın bu köşkü sevmesinin en önemli nedeni, köşkün geniş bahçesidir. Yazar, maddi sıkıntılar dolayısıyla Göztepe'deki köşkten, Vefa'da nispeten daha küçük bir eve taşınmalarının -geniş bahçeleri çok seven bir çocuk olarak- kendisinde bir travmaya yol açtığını belirtir. Bu taşınma, eldeki eşyaların yok pahasına satılmasıyla

başlar. Yazar annesinin ve ablasının bu hayat standardı değişikliklerinden daha çok sarsıldığını ifade eder. Çünkü İsmet Kür küçük yaşından dolayı köşkün yaşadığı bolluğu hiç hatırlamaz. Bu bolluğu yaşayan ve babasını tanıyan Halide Nusret daha çok sarsılır.

İsmet Kür, edebiyat dünyasına da ablası sayesinde erken yaşlarda girer. Evlerinde “ekmekten çok edebiyat” ın olduğunu ifade eder (Kür, 2008: 35). Nâzım Hikmet, Vâlâ Nurettin, Suat Salih Asral gibi dönemin ünlü sanatçılarının evlerine gidip geldiğini belirtir. İsmet Kür için çocukluğunun en şaşırtıcı olaylarından biri ablası ile gittikleri *Muallim Ahmet Halid Kitabevi*’nde yaşadıklarıdır. Yazar dönemin ünlü sanatçılarının buluşma noktası olan bu kütüphanede Reşat Nuri, Hasan Âli Yücel, Avni Lifiş gibi devrin önemli isimleriyle karşılaşma imkânı bulur. Küçük yaşından dolayı yapılan sohbetleri tam olarak anlayamadığını ve zaman zaman uykusunun dahi geldiğini ifade eden yazar yine de kendini onlardan biri olarak gördüğünü itiraf eder. Yazarın ablasıyla birlikte gittiği bir başka yer *Milli Mecmua Yazıhanesi*’dir. O burada da devrin önemli sanatçılarıyla tanışma imkânı bulur. Kür, edebiyat dolu bir çevrede büyümenin meyvelerini erken yaşta toplar; ilk öyküsü lise birinci sınıfa gittiği sıralarda *Muhit Mecmuası*’nda yayımlanır.

İsmet Kür, bir süre ablası Halide Nusret’in öğretmenlik yaptığı Edirne’de yaşar. Eğitimi tamamlamasının ardından, kendisi gibi öğretmen olan Behram Kür ile evlenir. Bu evliliğinden 1942 yılında Pınar Kür ve 1943 yılında Işıl Kür adlı iki kızı olur. Pınar Kür, yazar; Işıl Kür ise heykел sanatçısıdır. İsmet Kür, 1962 yılında eşinden boşanır. Behram Kür, 1965 yılında vefat eder.

1961 yılında öğretmenlikten emekli olan yazar, edebiyat çalışmalarına ağırlık verir. İsmet Kür 2013 yılında hayata veda eder.

2. 1. 4. 1. İsmet Kür’ün Eğitimi

İsmet Kür’ün ilk öğretmeni annesidir. Kür henüz bir yaşındayken babasını kaybettiği için, onun eğitimiyle ilgili sorumluluğun çoğunu annesi alır. Halide Nusret de kardeşiyle ilgili bir abladır. Ayşe Nazlı Hanım, tıpkı Halide Nusret’e olduğu gibi İsmet Kür’e de -bir aile geleneği olarak- dört yaş dört ay dört günlükken okuma yazma öğretmeye başlar:

Bizim ailede -belki başkalarında da- bir gelenek var idi: Çocuk dört yaş dört aylık olunca, okuma yazma derslerine başlatılırdı. (Pınar oğluna uygulamadı.) Annem de bana okuma yazma derken hızını alamayıp, tarih, biraz coğrafya ve de hesap dersleri vermeye başlamıştı. Ben de ilgilenirdim hepsiyle, ama en çok tarihle. Annem de iyice heyecanlanırdı anlatırken. Öyle de kendini kaptırırdı ki kimilerinde ağlardı bile (Kür, 2008: 213).

Ayşe Nazlı Hanım, kızlarını akademik olarak yetiştirmek için çaba sarf ettiği gibi, onlara iyi bir aile terbiyesi de vermeyi amaçlar: “Biraz da millî terbiyemizi muhafaza

edelim... Unutma kızım, asaletin, terbiyenin mektebi yoktur. Her şey ailede başlar, ailede biter.” der (Kür, 2011: 339). Ayşe Nazlı Hanım’ın bu tavrına, Halide Nusret Zorlutuna da anılarında yer verir.

İsmet Kür, annesinin kendisine hesap, tarih ve din dersleri de verdiğini ifade eder. Ancak Ayşe Nazlı Hanım kızının bir okulda eğitim görmesini ister ve onu Erenköy Kız Lisesi’nin anaokulu kısmına başlatır. O sırada Halide Nusret de okulun lise kısmındadır. Abla-kardeş bir süre, aynı okulun farklı kısımlarında eğitim görürler.

İsmet Kür’ün ikinci okulu, İstiklâl Lisesi’dir. Ayşe Nazlı Hanım, döneminde çok yaygın olmayan bu özel okulun sınavına İsmet Kür’ü sokar ve onun okula üçüncü sınıftan başlamasını sağlar. İsmet Kür bu durumdan pek memnun değildir. Bu memnuniyetsizliğini o sırada Edirne’de olan ablası Halide Nusret’e şu şekilde ifade eder:

Annemin ne yaptığını biliyorsunuz herhalde. Beni okulumdan aldı. İyi oldu... Fakat bir imtihana sokup üçüncü sınıfa terfi ettirdi. Bari ikinci sınıf olsaydı. Bu sınıfta birçok ders, birçok ders kitabı var. Bu sınıftakiler hem birinci hem de ikinci sınıfı okumuşlar... Koca koca ablalar, ağabeyler... Oturduğumuz sıralar bile koskocaman... Sıkılıyorum ablacığım, çok sıkılıyorum. Burada olsaydınız derslerime de yardım ederdiniz... Annem ediyor, fakat o sizin gibi muallime değil (Kür, 2011: 309).

Mektuptan da anlaşıldığı üzere ablasına özlem ve ihtiyaç duyan Kür’ün bu hasreti uzun sürmez. Bir süre sonra annesiyle birlikte, ablasının görev yaptığı Edirne’ye taşınırlar. Kür, Edirne’de “meşhur şair ve muharrir Halide Nusret Hanımefendi’nin akıllı, sevimli kardeşi İsmet” olarak anıldığını; rol aldığı bir piyeste uzun bir ezber isteyen rolün altından kalkınca da “şöhret” olduğunu ifade eder (Kür, 2011: 154). Halide Nusret için olduğu gibi, İsmet Kür için de Edirne özel bir şehirdir.

Kür, ilköğrenimini ablasının da görev yaptığı Edirne Kız Öğretmen Okulu’nda tamamlar. Edirne’den İstanbul’a dönen yazar sırasıyla Çamlıca Ortaokulu, İstanbul Erenköy Kız Lisesi ve Edirne Kız Öğretmen Okulu’nda okuyarak lise eğitimini tamamlar (Koçer, 2011).

İsmet Kür, yayımlanan ilk yazısını Erenköy Lisesi’nde lise 1. sınıftayken yazar. *Muhit Mecmuası*’nda yayımlanan bu öyküsünün telif ücretini almaya gittiğinde yazı işleri müdürünün büyük şaşkınlık yaşadığını; öykünün yazarının “İsmet Bey” değil de “İsmet Hanım” oluşunun ve yaşının “Beyefendi” yi son derece şaşırttığını ifade eder (Kür, 2011: 268). Yazarın buna benzer bir anısı Halide Nusret ile ilgilidir. Kür, ortaokul son sınıfta yazdığı şiiri bir gazeteye gönderir ancak şiir yayımlanmaz. Bir süre sonra Halide Nusret aynı şiiri kendi adıyla aynı gazeteye tekrar yollar ve şiir yayımlanır; Halide Nusret’e övgüler düzülür. Zorlutuna için aslını anlattığında gazete yetkilileri, o yaşta bir çocuğun

kendini “oldum bittim” zannetmesin diye şiiri yayımlamadıklarını itiraf ederler. Kür’e göre tüm bu sorunlardan ötürü, o dönemde küçük yaşta “istidatlı yazar” olmak sıkıntılıdır.

İsmet Kür, 1937’de Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü’ne girer ve 1939’da buradan mezun olur (Koçer, 2011). 1956 yılında Amerika Bölgesi Müfettişliği ve Kültür Ataşeliği’ne atanan yazar aynı zamanda Çocuk ve Gençlik Yazını, Çocuk Psikolojisi, Gençlik Psikolojisi, İnsan İlişkileri, Toplumların, Ulusların Yaşamındaki Etkileri ve Görevleri konularında kurslar alır (Koçer, 2011). Özetle İsmet Kür, öğretmen olup çalışma hayatına atıldıktan sonra da kendi eğitimini ihmal etmez; yurt içinde ve yurt dışında yaptığı çalışmalarla mesleki gelişimini sürdürür.

2. 1. 4. 2. İsmet Kür’ün Öğretmenliği ve Eğitimle İlgili Çalışmaları

İsmet Kür, Edirne Kız Öğretmen Okulu’nu bitirdikten sonra Kırklareli’ne tayin olur; 1937’de Gazi Eğitim Enstitüsü’nü bitirdikten sonra da Bursa’ya atanır (Koçer, 2011: 39). Yazarın Bursa’da atandığı okulun adı Kubilay Ortaokulu’dur. Kür Bursa’nın ardından Bilecik, Zonguldak ve Ankara’da görev yapar. 1956 yılında Kültür Ataşeliği’ndeki görevi için Amerika’ya gider ve 1961 yılında yurda dönerek emekli olur.

İsmet Kür, anılarından anlaşıldığı kadarıyla yenilikçi bir öğretmendir. Yazarın *Yıllara Mı Çarptı Hızımız* adlı kitabında Bursa’da öğretmenliği esnasında yaşadığı bir anı yer alır. İsmet Kür, görev yaptığı okula sınıf kitaplıkları kurmak ister ancak okul müdürü buna şiddetle karşı çıkar. Velilerin de olumlu bakmadığı bu kütüphane için İsmet Kür ısrarcı olur. Müdürün karşı çıkmasına rağmen yaptığı işin arkasında duran Kür, bir süre sonra velilerin de kütüphaneden yararlanmaya başladığını ifade eder (Kür, 2008). Dönemin şartlarında, okulda kütüphane kurulmasının dahi yanlış görüldüğü, İsmet Kür’ün ise doğru olduğuna ve eğitime katkı sağlayacağına inandığı düşüncelerin arkasında durduğu anlaşılır.

İsmet Kür’ün anılarından hareketle yazarın bir dönem Londra’da da yaşadığı, eğitimle ilgili birtakım çalışmalarda bulunduğu anlaşılır. Yazar Londra’da bulunduğu zaman diliminde BBC’nin katkılarıyla hazırlanan çocuk terbiyesi ve psikolojisi üzerine toplantılara katılır (Kür, 2011). Aynı şekilde Amerika’da da eğitimle ilgili birtakım faaliyetlerde bulunur. Ataşelikteki görevi sırasında Türk çocuklarının ulusal bilinçten yoksun olmaları, Türkçeyi düzgün konuşamamaları yazarı birtakım çalışmalar yapmaya yöneltir. Cumartesi ve pazar günleri bir kurs açan yazar, burada Türk çocuklarıyla bazı çalışmalar yapar hatta 23 Nisan’da Türkçe bir gösteri sahneye koyar. Bununla birlikte Ataşelik’teki görevinde de titiz davranır, eğitimine devam eden Türk çocuklarını yakından takip eder.

İsmet Kür 1945'te TRT'de *Çocuk Saati* programı sunar; *Zafer, Barış, Yeni Gazete* ve *Cumhuriyet* Gazetelerinde birçoğu eğitimle ilgili olmak üzere yazıları yayımlanır. Yazarın Ankara İslah Evi'ndeki çocuklarla ilgili yazdığı yazı hem yabancı radyolarda okunur hem de Adalet Bakanlığı'nı harekete geçirir. *Suçsuz Çocuklar* adlı bu yazı dizisi, değindiği konular bakımından döneminde ilgi çeker.

İsmet Kür öğretmenliği, "mukaddes enayilik" olarak tanımlar. Yazara göre öğretmenlik bir sanattır ama sanatların en zoru ve hatadan en uzak olması gerekenidir. Kür'e göre içinde öğretmen olma aşkını taşımayan insanlar, diplomaları olsalar bile öğretmen olmuş sayılmazlar. Bir öğretmenin öğrencilerine anne şefkati ile yaklaşması gerektiğini ifade eder.

Kür öğretmenliğinde üç insanı örnek aldığını ifade belirtir: "Sevgi"yi öğrendiği Halide Nusret, "takip" i öğrendiği Çapa Kız Öğretmen Okulu Müdürü Halit Ziya, "sabır"ı öğrendiği Vasfi Çobanoğlu. Kür özellikle, eğitimci olarak doğduğuna inandığı ablası Halide Nusret'in öğretmenliğinden çok şey öğrenir (Kür, 2008). Kür'ün anılarında birden fazla bölümde, ablası Halide Nusret'in öğretmenliğine dair övgü dolu bölümler mevcuttur.

İsmet Kür emekli olduktan sonra da eğitimle ilgili çalışmalarını sürdürür. Anılarında, eğitimle ve çocukla ilgili toplantıları kaçırmamaya çalıştığını; katıldığı toplantılardan yeni şeyler öğrenmek için çabaladığını ifade eder. Kür kaleme aldığı çocuk kitaplarıyla da eğitime katkı sağlama amacına hizmet eder.

2. 1. 4. 3. İsmet Kür'ün Eserleri

İsmet Kür'ün şiir, roman, öykü, tiyatro, anı eserleri ve araştırma inceleme türünde birçok eseri mevcuttur: *Yaşamak (1945)* ve *99. Kat Şiirleri (2005)* Kür'ün şiir kitaplarıdır. *Yaşamak* aynı zamanda Kür'ün basılan ilk kitabıdır. İsmet Kür'ün kaleme aldığı romanları çocuklara hitap edenler ve yetişkinlere hitap edenler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür: Çocuklara hitap eden romanları *Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev (1965)*, *Memo ve Ay (1969)*, *Ay ile İkinci Gece (1969)*, *Memo Masallar Ülkesinde (1969)*, *Oyuncakların Öfkesi (1969)*, *Memo Vahşiler Arasında (1969)*, *Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında (1971)*, *Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar (1994)*, *Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk (1994)*, *Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği (1996)*, *Karvera (1999)*, *Karvera Nereye (2001)*, *Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek (2011)*'dir. Ancak bu kitaplar yetişkinlerin de okuyup zevk alabileceği türdedir. Kür'ün yetişkinler için kaleme aldığı tek romanı *Onuncu Sigara (1990)*, tek öykü kitabı *Kocaman Bir Örumcektir Zaman (2001)*'dir. Yazar *Mutlugiller (1967)* ve *Ne Güzel Şey (2006)* adlı tiyatro metinlerini kaleme almıştır. Yazarın bunların dışında yayımlanmamış sahne ve radyofonik oyunları mevcuttur.

Kür anılarını *Yarısı Roman (1995)* ve *Yıllara Mı Çarptı Hızımız (2008)* adı altında kitaplaştırmıştır. Yazarın ebeveynler için kaleme aldığı iki kitabı da mevcuttur. Bu kitaplar *Anneler Günü İçin Akbank'tan Annelere (1970)* ve *Çiçekler Sevgiyle Büyür (t.y.)* adını taşır.

Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları (1991) ve *Anılarla Mustafa Kemal Atatürk (1998)* kitapları da yazarın araştırma-inceleme türündeki eserleridir.

2. 1. 5. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür Arasındaki Abla-Kardeş İlişkisi

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür arasındaki ilişkiye dair en geniş bilgiler, İsmet Kür'ün anılarında yer alır. Halide Nusret, anılarını yazarken sağlığı bozulduğu için hayatının bir bölümüne dair bilgilere geniş yer veremez.

Halide Nusret Zorlutuna 1901, İsmet Kür 1916 doğumludur. Aralarında on beş yaş fark olan bu iki kardeşten Halide Nusret on beş yaşında, İsmet Kür ise bir yaşındayken babaları vefat eder. Babasına dair anıları canlı olan Halide Nusret'in aksine İsmet Kür'ün babasıyla ilgili hiçbir anısı yoktur. Halide Nusret yaşı gereği babasının sürgün yıllarını, annesiyle beraber yaşadıkları zorlukları anımsar. Anılarında da bu dönemlere geniş bir biçimde yer verir. Halide Nusret'in canlı olarak anımsadığı bir diğer yaşantısı ise Mondros Mütarekesi ve ardından başlayan işgallerdir. Bu dönemde henüz genç bir kız olan Halide Nusret, ülkenin durumundan ağır bir biçimde etkilenir; ilerdeki yaşantısını ve fikir dünyasını etkileyecek bir hayat görüşünün temelleri büyük ölçüde bu dönemde atılır. İsmet Kür ise işgal dönemlerinde henüz küçük yaşta. Onun çocukluğu, Cumhuriyet'in ilânına denk gelir. Dolayısıyla iki yazarın yetiştikleri dönemin sosyal ve siyasi şartları değişkenlik gösterir.

Babalarının ölümünün ardından anneleriyle yaşamlarına devam eden kardeşlerden Halide Nusret, çalışmaya başlar. Ailesinin sorumluluğunu erken yaşlarda üstlenen Halide Nusret'in aksine İsmet Kür'den beklenen yalnızca eğitime iyi bir biçimde devam etmesidir. Halide Nusret Zorlutuna, öğretmenlik için Edirne'ye gitmesi gerektiğini öğrendiğinde en büyük üzüntüsü kız kardeşinden ayrılmaktır:

Dünya yüzünde en çok sevdiğim insan galiba bu küçük kız idi. Babamızı kaybettiğimiz vakit o küçücük bir çocuktuk, ben de aile reisi vazifesini çok genç yaşta üstüme aldıktan sonra kendimi onun sade ablası değil, biraz da babası farz etmişim; belki de bu yüzden ona bu kadar düşkündüm (Zorlutuna, 1978: 171-172)

İsmet Kür de hayatında kaleme aldığı ilk mektubunu bu sıralarda, kendisi sekiz yaşındayken Edirne'de yaşayan ablasına yazar. İsmet Kür bu mektubunda ablasından kendilerini Edirne'ye aldırmasını rica eder. Abla-kardeş arasındaki bu ilk ayrılığın, her iki

tarafında da aynı duyguları uyandırdığı anlaşılır. Bu ayrılık uzun sürmez, Halide Nusret Edirne'ye gidişinin ardından kısa bir süre sonra kardeşi ve annesini yanına aldırır.

İsmet Kür anılarında ablasından birçok yerde söz eder. Ablasının kendisi için çok önemli olduğunu, özellikle kızı Pınar Kür doğuncaya kadar ablasının “her şeyi” olduğunu ifade eder (Kür, 2011). Babasını erken yaşlarda kaybeden Kür için ablası Halide Nusret, hem bir baba hem de bir arkadaştır; hatta Kür, anılarında zaman zaman ablasını annesinden de çok sevdiğini ifade eder. İsmet Kür'ün çocukluğundaki en büyük korkusu ablasını kaybetmektir (Kür, 2011). Onu kaybederse intihar etmeyi düşünecek kadar ablasına düşkündür.

İsmet Kür'ün sanat dünyasına girişindeki en büyük etken yine ablası Halide Nusret'tir. Aralarındaki yaş farkına rağmen Halide Nusret kardeşi İsmet Kür'e bir arkadaşı gibi davranır, yazdığı şiirleri ilk ona okutur. Döneminde tanınan ve sevilen bir sanatçı olan Halide Nusret, girdiği edebiyat çevrelerine kardeşi İsmet Kür'ü de götürür. İsmet Kür anılarında, sürekli birlikte gezmelerinin etrafta dedikodulara yol açtığını, kendisinin Halide Nusret'in kardeşi değil de kızı olduğunu dile getirenlerin çıktığını ifade eder. Halide Nusret bu dedikoduları duyduğunda “ölesiye” üzülür (Kür, 2011). İsmet Kür, ablasıyla yaptığı bu gezilerde gittikleri Ahmed Halid Kitabevi'nde dönemin birçok ünlü sanatçısıyla karşılaşma imkânı bulur. Ablasının arkadaşı olan bu isimlerden bazıları Mustafa Şekip Tunç, Reşat Nuri Güntekin, İbrahim Alâattin Gövsa ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'dir. İsmet Kür aynı şekilde Nâzım Hikmet'le de ablası sayesinde tanışır; Nâzım Hikmet de Halide Nusret'in arkadaşıdır.

Halide Nusret aynı zamanda, kardeşi İsmet Kür'ün birçok ilk bilgiyi aldığı kaynaklardan biridir. Özellikle İsmet Kür'ün dinî inançlarla ilgili merak ettiklerini küçük yaşlarından beri cevaplayan kişi, ablası Halide Nusret'tir. Halide Nusret'in kardeşine aktardığı bu bilgiler hoşgörüyeye dayalıdır.

Halide Nusret ile İsmet Kür arasındaki ilişkiyi büyük ölçüde ortaya koyan belgeler, her iki kardeş arasında çocukluk yıllarında yazılmaya başlanan mektuplardır. Halide Nusret bu mektuplarda kardeşi İsmet Kür'ün çocukluğuna dair anılarına yer verir; ona İsmocan diye hitap eder. İsmet Kür ise mektuplarına “Canım Ablam” ya da buna benzer hitaplarla başlar. İsmet Kür'ün anı kitabında yer verdiği mektupların çoğunda iki kardeşin birbirinden hayli uzak olduğu; mektupları Halide Nusret'in Türkiye'den, İsmet Kür'ün Amerika'dan yazdığı anlaşılır. Dolayısıyla mektuplara -özellikle Halide Nusret'inkilere-hâkim olan duygu özlemdir. Halide Nusret'in yeni yeni ortaya çıkan hastalıklarıyla daha da duygusallaştığı, İsmet Kür'ün ise yoğun bir çalışma temposu içinde olduğu anlaşılır. Halide Nusret mektuplarda, otoriter bir kadın olan annelerinin karşı çıkmasına rağmen, kardeşi İsmet Kür'ü çocukluğunda “şımarttığını” itiraf eder. Zorlutuna “bu dünyada en çok

sevdiği insan”ın İsmet Kür olduğunu belirtir (Kür, 2011). Halide Nusret’in kardeşiyle ilgili bir başka düşüncesi şöyledir: “Bu dünyada sen mevcut olmasaydın, ben daha ne kadar bedbaht olurdum. Allahın lütfuyla sen benim dayanağımsın, tutduğum dalsın...” (Kür, 2011: 294-295). Bunların yanında Halide Nusret’in mektuplarında kardeşine sitem ettiği de görülür. Kendisinin kardeşine karşı her zaman açık olduğunu ifade eden Zorlutuna, kardeşinin kendisine karşı yeterince açık olmamasından yakınır. Halide Nusret’e göre İsmet Kür “huyundan” ötürü, ablası Halide Nusret’in istediği gibi “ablasıyla her şeyini paylaşan bir dost” değildir (Kür, 2011: 284). Ancak Zorlutuna, bu durumu kabullendiğini ifade eder. Halide Nusret’in duygu değişimleri yaşadığı anlaşılan bu mektuplarda zaman zaman da kendisini kardeşine karşı yetersiz gördüğü, “vazifesini hakkıyla yapmamış bir abla” olarak kardeşinin sevgisiyle ne denli mutlu hissettiğini ifade ettiği görülür.

2. 1. 5. 1. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür Arasındaki Düşünsel Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür arasındaki mektuplarda duygu ve sevgi dolu sözcüklerin yanında zaman zaman, fikir ayrılıklarına da yer verildiği görülür. İki kardeş arasındaki görüş farklılığı, Kür’ün düşüncesine göre 1950’li yıllarda başlamıştır. Halide Nusret, 1977 yılında İsmet Kür’e yazdığı mektupta farklılaşan görüşlerin kendisinde yarattığı duyguları şöyle ifade eder:

Ne diyordum?.. Evet, “beni hiç üzmedin” mi demiştim?.. Yalan... Yanlış... Dünyamdan koptuğunu anladığım zaman ölesiye üzüldüm amma, zaman zaman da, “Hayır, hayır, hayır! Kopan, benden kopan, benim İsmet’im değil... O başkası...” der, bu garip teselliye kendimi bir güzel kaptırırdım... Anlatamıyorum... Kısacası: her şeye rağmen... sen benim için... “her şeysin” demeyeyim, ama çok şeysin biricik kardeşim. Son zamanlarda çok sinirliyken, yüzüme bağırдың zaman... içimde bir şeyler yıkıldı, parçalandı ama -hâşâ min huzur!!- benim çingene gönlüm onları hemen tamir ediverdi, İsmetim. Gerçek olan budur canım... Sağ ol, var ol, ne olur mutlu ol... Beni her zaman... eskiden sevdiğin gibi sev! (Kür, 2011: 299).

İsmet Kür bu mektubun devamında kendi düşüncelerine yer verir. Ablasına bağırmadığını ancak zaman zaman sesini yükselttiğini ifade eden Kür, “eski Halide Nusret” i bulamamanın kendisini üzdüğünü belirtir. Ablasıyla politik tercihlerinin ve bakış açılarının 1950’lerde farklılaşmaya başladığını ifade eden Kür, Halk Partisi’nden milletvekilliği teklifi alan Halide Nusret’in teklifi kabul etmesine rağmen aday gösterilmemesinin onu bu partiye karşı küstürdüğünü belirtir. İsmet Kür’ün yorumuna göre bu olay Halide Nusret’i Demokrat Parti’ye yakınlaştırır. Bununla birlikte İsmet Kür, ablasının etrafındaki bazı insanların da ablasını yanlış yönlendirdiğini ifade eder. Kür, sağlığını yitirmesiyle okuyamamaya başlayan Halide Nusret’e bazı yanlış bilgilerin verildiğini; kendisiyle ilgili bilgilerin ablasına çarpıtılarak aktarıldığını ifade eder. İsmet Kür bu noktada bir özeleştiride de bulunur.

Kendi sıkıntıları içinde ablasına vakit ayıramadığını düşünen Kür, iyiden iyiye hastalanan ablasıyla tartışmadığını, onu kırmaktan çekindiğini ifade eder.

İsmet Kür, ablasıyla yaşadığı bu görüş ayrılıklarına dair bir şiir kaleme alır:

Evet sevgilim, haklısın belki/ Artık sana/ Şiirlerimi bile okumamalıyım, / Yıllar yılı içimi aydınlatmış, ısıtmış bakışların gölgelenmesin, / Öyle soğuk, öyle uzak, öyle öfkeyle ışmasın diye. / Kendini kapatmaya zorladığın fildişi kulene / Gerçeklerin acısı dolmasın, / Mutluluğun bozulmasın, diye / Sana şiirlerimi bile okumamalıyım.
Ama, sevgilim, / SEN / Fildişi kulelere kapanıp mutlu olacak bahtsızlardan değilsin ki... / Seni, / Gerçeklerden kaçarak mutlu olacak biri diye bellemedim ben. / Sana saygım, sana sevgim bundandır. / SEN, / Taa bebekliğimde öğrettin bana, / İnsanları sevmeyi... / İnsanların acılarını taa yüreğimde duymayı, onları mutlu etmek için yaşamayı, / Taa bebekliğimde öğrettin bana / O büyük, o aydınlık insan yüreğinle, / Sen öğrettin bana... / Hatırlamıyor musun? Sen , / Yarım yüzyıl önce, / “Bana ne’ci olma arkadaş, / Bu topraklarda yaşayan her ferdin / Dünyada yaşanan her felaketin / İstirabını içinde hisset...” / Diye yazan / Gençcek yazar...
SEN / “Gözünüzü bağlayan kadehleri fırlatın, / Ayılın efendiler, efendiler ayılın!” / Diye haykıran insan / Kadehlerin / Ve / Efendilerin / Halkı böylesine sömürmediği, / Soyup soğana çevirmediği / Yıllarda bile...
SEN, / “Bak, açlıktan ölenler var bu viran yerde, ölemeyen kıvrananlar var,” / Diyen şair, / “Dünyanın, açların gözbebeklerinde” / Böylesine dönmediği / Dönemlerde bile...
SEN, / Suruç Ovası’ndaki “Trahumlu çocuk gözlerindeki, Ağlayan acıyı, gülen umudu” görüp çare arayan, / Çaresizliklere ağıt yakan...
Hayır, sevgilim, hayır, / SEN, / Mutluluğu / Ses geçirmeyen duvarlar ardında / Arayamazsın...
Hangi rüzgârdır içinde esen / Sen’i böyle sen’den alıp uzaklara / Kendine / Ve bana yabancı dünyalara götüren. / Hangi rüzgârdır... Bilmiyorum...
Dediğin doğruysa eğer, / Gerçekten böylesine ayrılmışsa dünyalarımız, / Sen, / Gerçekten, / “Ne çare, kader...” / Deyip bakıyorsan ardımdan “çaresiz” / Boşuna aldatma kendini, / Beni sevemezsin... / Çünkü, biliyorum ki, sen de / Sevgi diyemezsin / Böyle kopuk, / Böyle “kafa” dan uzak... saygı’dan uzak / İlişkilere / Sen de “sevgi” diyemezsin...
Evet, / Boşuna aldatma kendini, / Yıllar yılı içimi ısıtmış, / Yollarımı aydınlatmış olan sevgili Halide Nusret... / Ablaların, dostların en güzeli... Boşuna aldatma kendini...
(Kür: 2011, 304-305)

İsmet Kür, yaşadıkları tüm görüş ayrılıklarına ve fikir çatışmalarına rağmen ablasını çok sevdiğine ve onun ölümünün acısını içinde hissettiğine anılarında sık sık yer verir. Ölümün esnasında ablasının yanında bulunamamak Kür’de başka bir üzüntü sebebidir.

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür aynı evde aynı anne tarafından yetiştirilen iki kardeş olmalarına karşın farklı bakış açılarına sahiptirler. İki kardeşin hayatındaki en önemli farklılık etkiye en açık oldukları dönemlerle ilgilidir.

Aralarında on beş yaş fark bulunan kardeşlerden Halide Nusret, Osmanlı Devleti’nin yıkılışı ile Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundaki ara döneme tanık olur. İmparatorlukla Cumhuriyet arasındaki geçişi gözlemlene imkânı bulan yazar aynı zamanda babasının sürgün edilmesine, onun önce Osmanlı Hükümeti ile ardından da İttihat Terakki ile verdiği mücadeleye de büyük ölçüde tanık olur. Bununla birlikte Osmanlı Devleti’nin yıkılışının

ardından verilen Kurtuluş Mücadelesi, Mütareke Dönemi işgalleri yazarın hayatında derin izler bırakan olaylardır.

Halide Nusret'in milliyetçi bir yazar olarak anılışının, ondaki bu eğilimin, yaşadığı dönemle sıkı bir ilişkisi olduğu söylenebilir. Çetişli ve diğ. (2007)'e göre bir sanatçının eserlerini, yaşadığı dönemin şartlarından soyutlamak mümkün değildir. Dolayısıyla Halide Nusret'in milliyetçi çizgisinin, Milli Edebiyat sanatçısı olarak anılışının temelinde, onun yaşadığı devrin şartlarının olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bununla birlikte Halide Nusret'in çeşitli konulardaki görüşleri, muhafazakâr olarak da nitelendirilebilir (Coşkun, 2011). Ergil (1986)'e göre muhafazakârlığın yapı taşı gelenek, yerleşik inanç ve uygulamalardır; bununla beraber muhafazakâr düşünceye göre her şeyin merkezi Tanrı'dır. Muhafazakâr düşünce merkeze insanı değil, Tanrı'yı koyar. Halide Nusret'in yaşantısına, eserlerine ve hakkında yazılanlara bakıldığında ondaki bu milliyetçi-muhafazakâr düşünce yapısını görmek mümkündür. Bunların yanında Halide Nusret'in anılarına ve eserlerine bakıldığında Cumhuriyet'in değerlerine ve Atatürk'e de son derece saygı duyduğu ve bu değerleri sahiplendiği gözlemlenir. Özetle Halide Nusret, yaşadığı ara dönemin etkisiyle milliyetçi-muhafazakâr kimliğinin yanında Cumhuriyetçi ve Atatürkçü bir profil çizer.

Arslan (2009) "*Halide Nusret Zorlutuna'nın Otobiyografisinde Bir Devri Gömmek*" adlı yüksek lisans çalışmasında, Zorlutuna'nın Cumhuriyetçi-laik kimliği ile milliyetçi-muhafazakâr kimliği arasındaki çatışmaya yer verir. Arslan (2009)'a göre, Halide Nusret'in otobiyografik eseri *Bir Devrin Romanı*'nı yazan "kahraman" görünürde laik bir kişi ise de aslında Halide Nusret, milliyetçi-muhafazakâr kimliğini ortaya çıkarmaz; okuyucudan saklar. Zorlutuna her ne kadar Cumhuriyet'in "aydın, laik ve modern" kadın kimliğini vurgulamaya çalışsa da onun "muhafazakâr-milliyetçi ve son derece dinci" yapısı eserine yansır. Arslan (2009)'a göre Zorlutuna, tanık olduğu işgallerden dolayı da antiemperyalist bir tutum sergiler.

Arslan, Halide Nusret Zorlutuna'nın, otobiyografisinde İsmet Kür ve Pınar Kür'den neredeyse hiç bahsetmemesini de "ideolojik" bir tavır olarak değerlendirir.

İsmet Kür, Halide Nusret Zorlutuna'nın şahit olduğu olayların birçoğunu yaşamaz. 1916 doğumlu olan Kür, yedi yaşındayken Cumhuriyet ilan edilir. Dolayısıyla İsmet Kür, ablası Halide Nusret'in aksine ne babasının sürgün yıllarına tanık olur ne de işgal dönemlerinin zorluklarını ablası kadar canlı bir biçimde yaşar. Yazarın gençliği yeni kurulmuş bir Cumhuriyet'in kanatları altında başlar. Mustafa Kemal'le de karşılaşma imkânı bulan Kür'ün düşünce yapısında, Cumhuriyet'in getirdiği aydınlanmacılığın etkisi görülür. Cumhuriyet'in getirdiği aydınlanma düşüncesi şu şekilde ifade edilebilir:

Cumhuriyet kavramının kendisi aklın bir ürünüdür. Eğer bütün insanların doğuştan eşit haklarla donandığı bir gerçek olarak kabul edilirse o zaman devlet gücünün bir kişiye ait olması ve siyasal temelin sadece bir dine dayandırılması mümkün değildir. İnsan eşitliğinden, halkın devlet gücünün kaynağı olması gerçeği çıkar. Bu da cumhuriyetin temelidir. Ama bu temelde kişinin kesin eşitliği ve olanaklar çerçevesinde en geniş özgürlüğe kavuşturulması hedefi yatar. Aydınlanmanın devlet felsefesine getirdiği büyük yenilik de budur (Bidak, 2011: 86).

Cumhuriyet aydınlanması temeline seküler düşünceyi, bir başka deyişle laikliği de yerleştirir. Cumhuriyet aydınlanmasında din, devlet işlerini ve sosyal yaşantıyı düzenleyen temel bir olgu değildir. Aydınlanma düşüncesi aynı zamanda pozitif bilimlere ve çağdaşlaşma fikrine dayanır. İsmet Kür, gerek anılarında gerek araştırma-inceleme eserlerinde gerekse yazıları ve kurgusal eserlerinde, Cumhuriyet Aydınlanması'na yakın görüşleriyle öne çıkar.

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür Cumhuriyetçi tutumları ve Atatürk sevgileri konusunda -görünürde- her ne kadar ortak bir noktada buluşsalar da, temelde farklı hayat görüşlerine sahiptirler. Bu farklılıklar her iki sanatçının eserlerine de yansır. Aynı aile yapısı içinde yetişen bu iki kardeşin düşüncelerinin ve hayat görüşlerinin farklılaşmasında yetiştikleri dönemlerin etkisi olduğu söylenebilir. Her ne kadar sona ermek üzere de olsa, Saltanat ve Hilafet kavramlarıyla tanışan Halide Nusret, anne ve babasının da etkisiyle muhafazakâr bir düşünce yapısı geliştirir. İşgal dönemlerinin kendisinde bıraktığı kötü anılar da yazarın milliyetçi düşüncelerinin temelindedir. Buna karşın, yeni kurulan Cumhuriyet'in aydınlanmacı fikirleri ile yetişen ve onlardan etkilenen İsmet Kür hayat görüşünün zeminini yine bu fikirler üstüne kurar.

2. 1. 6. Konu Alanıyla İlgili Yapılmış Çalışmalar

Edebî eserlerde eğitim manzaraları, eğitim unsurları ve eğitim değerlerine dair bulgulara yönelik birçok araştırma vardır. Aynı şekilde bu araştırmanın konu aldığı Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür hakkında da ayrı ayrı yapılmış çalışmalar mevcuttur:

Erdal (2005), *Halide Edip Adivar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Öğretmen ve Eğitim* başlıklı doktora tezinde, öğretmenlik kökenli bu iki yazarın öğretmenliğe bakış açılarının şimdiye kadar kapsamlı olarak incelenmemesinin, araştırmasının çıkış noktası olduğunu ifade etmiştir. Araştırmacı çalışmasında Halide Edip Adivar'ın eserlerini *Aile İçinde Eğitim, Okulda Eğitim, Yurt Dışı Eğitimi, Eğitimciler, Vatan Savunmasında Öğretmen ve Eğitim, Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği, Öğrenciler, Eğitimde Eski-Yeni Çatışması, Din Eğitimi, Eğitimin Neticeleri, İdarecilerin Eğitim Faaliyetleri* başlıklarıyla incelemiştir. Araştırmacı, çalışmasının devamında Halide Nusret'in eserlerini de benzer başlıklar aracılığıyla incelemiştir. Çalışmanın sonuç

bölümünde araştırmacı Halide Edip ve Halide Nusret'in eğitime bakış açılarını, bakış açılarındaki benzerlikler ve farklılıkları ortaya koymuştur. Araştırmacı, bu iki yazarın aldıkları eğitim ve yetiştirilme tarzlarında bazı paralellikler olduğunu; yazarların din eğitimi, öğretmenlik, vatan sevgisi gibi konularda benzer düşüncelere sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu benzerliklerin yanında iki yazarın eğitime dair bazı konular hakkındaki görüşleri, deneyimleri ve duygusal tutumlarının değişiklik arz ettiğini belirtmiştir.

Serttaş (2009), *Türk Kadın Yazarların Öykülerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi (1950-1970)* başlıklı yüksek lisans tezinde, araştırmacının bu başlıkla yapmasının nedenini "Çocuk edebiyatı alanında yapılan tematik çalışmaların azlığı ve incelenen dönemler arasında da kadın yazarlar hakkında pek fazla çalışmanın yapılmamış olması" şeklinde açıklamıştır. Araştırmacı, *Türk Kadın Yazarların Öykülerinde Çocuk ve Eğitim* başlığı ile 1950-1970 yılları arasında öyküleri yayımlanan yirmi bir kadın yazarın eserlerindeki eğitim manzaralarını ortaya koymuştur. Araştırmacı, özellikle çocuğun aile olan ilişkilerini ele almış; ailenin çocuğun eğitimindeki etkisi üzerine saptamalarda ve çıkarımlarda bulunmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünde araştırmacı, kadın yazarların çocuklara yaklaşımlarının "annelik" güdüsüyle olduğunu ve genellikle aile içi eğitime vurgu yaptıklarını ifade etmiştir.

Polat (2009), *Oğuz Tansel'in Masallarında Çocuk ve Eğitim Teması* başlıklı yüksek lisans tezinde çalışmasının amacını "Oğuz Tansel'in masallarındaki çocuk ve eğitime dair bulgularını eğitim felsefelerine göre yorumlamak ve çıkarımlarda bulunmak" şeklinde açıklamıştır. Araştırmacı bu amaç doğrultusunda, Oğuz Tansel'in yaşamına, sanatçı kişiliğine, eserlerine ve masallarının belli başlı özelliklerine yer vermiş; Tansel'in çocuk ve eğitime dair düşüncelerini açıklamıştır. Araştırmacı devam eden bölümde, Oğuz Tansel'in masallarını eğitsel manzaralar yoluyla incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde araştırmacı, Tansel'in çocukları iyiye, doğruya ve güzele yönlendirmek amacıyla yazdığını; çocukları gelecek olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Ay (2009), *Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleriyle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları* başlıklı yüksek lisans tezinde Muallim Naci'nin çocuk edebiyatındaki yerine ve *Ömer'in Çocukluğu* adlı eserine; Ahmet Rasim'in çocuk edebiyatındaki yerine ve *Falaka* ile *Gecelerim* adlı eserlerine; Halide Nusret'in *Bir Devrin Romanı* ve *Benim Küçük Dostlarım* adlı eserlerine yer vermiştir. Araştırmacı çalışmasında, incelediği üç yazarın eserlerindeki başlıca temaları sınıflandırmış; bu eserlerdeki benzerlik ve farklılıkları saptamıştır. Çalışma, her üç yazarın da -ifade ediş biçimleri farklı olmakla birlikte- benzer konuları işledikleri, yaşadıkları dönemlerin eğitsel manzaralarına ışık tuttıkları bilgisiyle sonlandırılmıştır.

Kul (2009), *Ahmet Midhat Efendi'nin Roman ve Hikâyelerinde Eğitim Aracı Olarak Edebiyat: Kadın ve Kız Çocuklarının Eğitimi* başlıklı doktora tezi çalışmasında Ahmet Midhat Efendi'nin pedagojik eserlerinde kadın ve kız çocuklarını ele alış biçiminden söz etmiş; yazarın kaleme aldığı bilgilendirici eserlerden konuyla ilgili çıkarımlarda bulunmuştur. Araştırmacı, çalışmasının devamında bu kez Ahmet Midhat Efendi'nin romanlarında yer alan kadın ve kız çocuklarının eğitimine dair bulgulara yer vermiş; yazarın eserlerinin kadın ve kız çocuklarının aldıkları eğitime vurgu yapması açısından dönemini yansıttığı sonucuna ulaşmıştır.

Karavaşah (2009), *Ömer Seyfettin'in Öykülerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi* başlıklı yüksek lisans tezinde Ömer Seyfettin'in kişisel yaşamına, öykücülüğüne, öykülerindeki eğitim değerlerine dair kuramsal bilgilere yer vermiştir. Araştırmacı, Ömer Seyfettin'in yüz on dokuz öyküsünü çocuk edebiyatı ve eğitim değerleri yönünden incelemiştir. Değerler *hatalardan ders çıkarma, manevi değerler, vatan ve millet sevgisi, Türk insanına Türk diline övgü, disiplin ve çalışkanlık, yardımseverlik, fedakârlık, alçak gönüllülük, kanaatkârlık, yasalara uyma, kadın-erkek eşitliği, anne sevgisi, saygı, cesaret, hayvan sevgisi ve toplumsal aksaklıklara duyarlılık* alt başlıklarıyla incelenmiştir. Araştırmacı çalışmanın sonuç bölümünde, geniş bir okuyucu kitlesine seslenen Ömer Seyfettin'in öykülerinin, eğitsel iletileri aktarma açısından dikkat çekici olduğunu vurgulamıştır.

Arslan (2009), *Halide Nusret Zorlutuna'nın Otobiyografisinde 'Bir Devri Gömmek'* başlıklı yüksek lisans tezinde, Halide Nusret'in öz yaşam öyküsünü kaleme aldığı *Bir Devrin Romanı* adlı eseri incelemiştir. Araştırmacı Halide Nusret'in otobiyografik eserindeki bazı tutarsızlıkları belirlemiş ve bunların nedenlerine ilişkin çıkarımlarda bulunmuştur. Zorlutuna'nın kendisini özdeşleştirdiği roman kahramanlarından ve bu roman kahramanı ile arasındaki farklardan söz eden araştırmacı, Zorlutuna'nın eserlerinde yansıtmaya çalıştığı laik kimliğinin altında milliyetçi-muhafazakâr bir çizginin olduğunu ifade etmiştir. Araştırmacı çalışmasının sonunda, Halide Nusret'in otobiyografisinin yaşadığı dönemi yansıtmadığı ve objektiflikten uzak olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sönmez (2011), *Reşat Ekrem Koçu'nun Çocuklar İçin Yazdığı Eserlerde Değerler Eğitimi ve Türkçe* başlıklı yüksek lisans tezinde daha önce herhangi bir çalışmaya konu olmayan Reşat Ekrem Koçu'nun çocuklar için yazdığı eserleri değerler eğitimi ve Türkçe başlıklarıyla incelemeyi amaçladığını ifade etmiştir. Araştırmacı, çalışmasının kuramsal çerçevesini genel olarak çocuk edebiyatı ve değerler eğitimi üzerine oluşturmuştur. Araştırmacı, bulgular ve yorumlar bölümünde Reşat Ekrem Koçu'nun eserlerinde çocuğa dair bulgulara ve değerlere yer vermiştir. Çalışma, Reşat Ekrem Koçu'nun çocuklar için

yazdığı eserlerin belirli temalar etrafında toplandığı ve ilgi çekici olduğu ancak eserlerdeki bazı noktaların çocuklar için olumsuz örnekler barındırdığı bilgisiyle son bulmuştur.

Öncü (2011), *Mavisel Yener'in Romanlarında Çocuk ve Eğitim Teması* başlıklı yüksek lisans çalışmasında Mavisel Yener'in hayatına, eserlerine, çocuk edebiyatı ve çocuk üzerine düşüncelerine yer vermiştir. Araştırmacı, çalışmasının amacını Mavisel Yener'in çocuk ve eğitim ile ilgili konulara yer verdiği eserlerinde yazarın eğitime bakış açısını saptamak olarak açıklamıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmacı, Mavisel Yener'in seçilen eserlerini yazarın çocuklara ve çocuk eğitimine yönelik bakış açısını ortaya çıkaracak şekilde incelemiştir. Araştırmacı çalışmasının sonucunda, Yener'in eserlerini kaleme almadaki esas amacının eğiticilik olmadığını ancak eserlerinde eğitime dair vurguların bulunduğunu ifade etmiştir.

Köse (2011), *Muzaffer İzgü'nün 'Anneannemin Akıl Almaz Maceraları' Serisindeki Eğitsel İletiler* başlıklı yüksek lisans tezinde çalışmasının örneklemini oluşturan eserlerin öncelikle hikâye haritasını çıkarmış, ardından da bu eserlerde verilen eğitsel değerleri açıklamıştır. *Arkadaşlık, aile ilişkileri, öğretmen-öğrenci iletişimi, paylaşmak, gelenek ve görenekler vb.* gibi konularda verilen eğitsel değerler; örnekleme oluşturan eserler aracılığıyla aktarılmıştır. Çalışma, İzgü'nün eserlerinin eğitsel birçok değeri aktardığı ve çocuklara özellikle okul sevgisi kazandırma amacı güttüğü bilgisiyle sonlandırılmıştır.

Coşkun (2011), *Halide Nusret Zorlutuna* adlı kitabında -bu kitap aynı zamanda bir doktora tezi çalışmasıdır- Zorlutuna'nın hayatını, eserlerini ve fikirlerini detaylı olarak incelemiştir. Coşkun Halide Nusret Zorlutuna hakkında detaylı başka bir çalışma olmamasının, kendi çalışmasının önemini arttırdığını ifade etmiştir. Araştırmacı çalışmasında Halide Nusret'in hayatına, eserlerine ve fikirlerine yer vermiştir. Zorlutuna'nın fikirleri *toplumsal meseleler, kadın, din, eğitim, diğer sosyal meseleler, dil ve edebiyat ve siyasal meseleler* alt başlıklarıyla incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde araştırmacı, Zorlutuna'nın ve eserlerinin yaşadığı döneme ışık tuttuğunu ifade etmiştir.

Koçer (2011), *İsmet Kür'ün Hayatı, Eğitimciliği ve Türk Çocuk Edebiyatına Katkısı* başlıklı doktora tezinin birinci bölümünde İsmet Kür'ün hayatına yer vermiştir. Araştırmacı tezin ikinci bölümünü Kür'ün eğitimciliğine ve eğitimle ilgili düşüncelerine ayırmıştır. Tezin üçüncü bölümünde araştırmacı Kür'ün eserlerini kimliği, özeti, tertibi, konusu, anlatıcı ve bakış açısı, zaman, mekân ve olay örgüsü alt başlıklarıyla incelemiştir. Devam eden başlıklarda eserlerin dil ve üslûbu ile temaları incelenmiştir. İsmet Kür ile ilgili yapılan tek tez olan bu çalışma, araştırmacının bizzat yazarla görüşmesi açısından da önem taşır. Araştırmacı çalışmasının sonuç bölümünde, sanatçı ve eğitimci olan Kür'ün kaleme aldığı eserlerin çocuk edebiyatı açısından önemli ve incelenmeye değer olduğunu ifade etmiştir.

Salar (2011), *Reşat Nuri Güntekin'in Eserlerinin Eğitim Değerleri Açısından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında Reşat Nuri Güntekin'in on dokuz romanını basım sırasına göre tema, olay örgüsü, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı başlıklarıyla incelemiştir; ardından değerler bölümüne geçmiştir. Tezin sonuç bölümünde yapılan çalışmaya dair çıkarımlara yer verilmiştir; Reşat Nuri Güntekin romanlarının, ele alınan değerler yönüyle birçok bulguyu barındırdığı ifade edilmiştir.

Aydoğdu (2011), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerinde Eğitim Değerleri* başlıklı doktora tezinde Karaosmanoğlu'nun eserlerindeki eğitim evrenine ve eğitsel değerlere yer vermiştir. Çalışmada Yakup Kadri'nin eserlerinden hareketle bir eğitimcinin sahip olması gereken özelliklere, eğitim ve şiddet arasındaki ilişkiye, çocuk- aile ilişkisine, kadınların toplum hayatında ve dolaylı olarak da eğitim faaliyetlerindeki yerine, din eğitimine ve bu eğitimin verildiği kurumlara yönelik bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde araştırmacı, Karaosmanoğlu'nun eserlerinin yazıldıkları döneme ışık tuttuğunu; dolayısıyla bu dönemlerin eğitim anlayışlarının yansıtılması açısından eserlerin önem taşıdığını ifade etmiştir.

Çelik (2012), *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romalarında Aile ve Çocuk Eğitimi* başlıklı yüksek lisans tezinde Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki çocuk karakterleri sınıflandırmıştır. Çocuklar maddi imkânlarına, eğitim ortamlarına, cinsiyetlerine göre kategorilere ayrılmıştır; Gürpınar'ın eserlerinde mevcut olan bu yöndeki bulgulara yer verilmiştir. *Ailenin Geçimi, Ailenin Birliği, Ailenin Yaşadığı Kültürel Ortam, Ailedeki Bireylerin Eğitimi, Ailenin Eğitim Konusundaki Tutumu, Ailedeki Olumsuz Durumlar* başlıklarında araştırmacı, Gürpınar'ın eserlerinden hareketle ailenin eğitime olan etkisine; aile içindeki olumlu ve olumsuz davranışlara ve bunların çocuklar üzerindeki etkilerine yer vermiştir. Araştırmacı sonuç bölümünde, Gürpınar'ın eserlerinin yaşadığı dönemin eğitim şartlarına ışık tuttuğunu; eğitimdeki aksaklıkları ve değişimleri yansıttığını ifade etmiştir.

Aktürk (2012), *Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz'ün Eserleri* başlıklı yüksek lisans tezinde Üzeyir Gündüz'ün hayatı, eserleri ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüşlerine yer vermiştir. Araştırmacı, Üzeyir Gündüz'ün eserlerini anlatıcı tipi, izlek, konu, zaman ve mekân başlıklarıyla incelemiştir; eserlerin özetlerine yer vermiştir. Devam eden bölümde araştırmacı, Üzeyir Gündüz'ün eserlerindeki bazı temel değerlerin varlığını bulgularıyla ortaya koymuştur. Tezin sonuç bölümünde araştırmacı, aynı zamanda öğretmen olan Üzeyir Gündüz'ün, eserlerinde hem değerlere hem de Milli Eğitim'in temel amaçlarına dair vurgular yaptığını belirtmiştir. Edebi eserlerin değerler aktarımındaki önemine vurgu yapan araştırmacı, Üzeyir Gündüz'ün eserlerinin bu bakımdan dikkate değer olduğunu vurgulamıştır.

Tezcan (2012), *Halide Edip Adivar'ın Vurun Kahpeye, Sinekli Bakkal, Tatarcık; Peyami Safa'nın Sözde Kızlar, Cumbadan Rumbaya, Yalnızız Romanlarında Doğu-Batı İkileminde Eğitim Problemlerinin Karşılaştırılması* başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında Halide Edip Adivar'ın ve Peyami Safa'nın adı geçen eserlerini Doğu-Batı ikilemi ve bunun sonucunda meydana gelen eğitim problemleri açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, yanlış Batılılaşmanın yazarların eserlerine ne şekilde yansıdığına yer verilmiş; her ikisi de öğretmen olan yazarların eğitime dair bakış açılarındaki benzerlik ve farklılıklar eserleri yoluyla saptanmıştır.

Şahin (2012), *Halide Edip Adivar'ın Eserlerinde Eğitim Evreninin Kronolojik Olarak İncelenmesi* başlıklı yüksek lisans tezinde araştırmasının amacını tarihi seyir içinde eğitimin geçirdiği evreleri, Halide Edip aracılığıyla ortaya koymak olarak açıklamıştır. Araştırmacı, Halide Edip'in yirmi bir romanını eğitsel manzaraları inceleyecek şekilde alt başlıklara ayırmış, yazarın eserlerindeki eğitsel öğelerin Doğu-Batı sentezi merkezinde öne çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı aynı zamanda, Halide Edip'in kadın kahramanlarının eğitimlerindeki dönüşümlerin de değişen dönemle çeşitlendiği sonucuna ulaşmıştır.

Kaya (2012), *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Eğitim Evreninin Kronolojik Olarak İncelenmesi* başlıklı yüksek lisans tezinde bir eğitimci olan Reşat Nuri'nin gözüyle eğitimdeki dönüşümleri yansıtmayı amaçladığını ifade etmiştir. Araştırmacı, Güntekin'in eserlerini *kahramanların eğitim durumları, eğitim kurum ve yöntemleri, öğretmen tipleri, öğrenci tipleri ve fiziki ortam* alt başlıklarıyla incelemiştir; realist bir yazar olan Güntekin'in, eserleri aracılığıyla dönemin eğitim durumlarını yansıttığını ifade etmiştir.

Zambak (2014), *Dört Kadın Yazarın Romanlarında Makbul Aile* başlıklı doktora tezi çalışmasında Halide Nusret Zorlutuna, Muazzez Tahsin Berkand, Kerime Nadir Azrak ve Sâmiha Ayverdi'nin 1925-1983 arasında yayımlanan eserleri aracılığıyla çeşitli dönemlerdeki "makbul aile" portresini incelemiştir. Araştırmacı devletin aile kurumuna ilişkin beklentilerini, Cumhuriyetin getirdiği modernleşme ile birlikte değişen aile kurumu ve rollerini dört kadın yazar özelinde incelemiştir.

2. 2. Literatür Taramasının Sonucu

Araştırmayla ilgili yapılan literatür taramasında, eğitim ve edebiyat ilişkisine değinen birçok çalışmanın var olduğu; bir edebî eserin, kaleme alındığı dönemin eğitim durumları hakkında bilgi verici nitelikler taşıyabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalarla, Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür hakkında ayrı ayrı çalışmaların bulunduğu ancak bu iki kardeşin edebî eserlerindeki eğitim unsurlarının karşılaştırılmalı olarak incelenmediği sonucuna ulaşılmıştır. İki kardeş öğretmen ve

yazarın eserlerindeki benzerlik ve farklılıkları saptayan bir eserin olmayışı, konu alanındaki bir eksiklik olarak nitelendirilmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi için, Zorlutuna ve Kür'ün eserleri eğitsel açıdan karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama ve analiz süreci hakkında bilgi verilmiştir.

3. 1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma olarak desenlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005: 39)'e göre nitel araştırma "Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" dır.

Araştırmada doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005: 187)'e göre "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir."

3. 2. Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün eserleri oluşturmaktadır.

Örneklem olarak Halide Nusret Zorlutuna (14) ve İsmet Kür (22)'ün basılı eserlerindeki eğitsel öğeler seçilmiş; *Araştırmanın Sınırlılıkları* bölümünde belirtilen sebeplerle ulaşılamayan eserlere çalışmada yer verilmemiştir.

Çalışmada incelenen ve Halide Nusret Zorlutuna'ya ait eserler şunlardır:

Küller (1921)

Hanım Mektupları (1923)

Sisli Geceler (1925)

Geceden Taşan Dertler (1930)

Gül'ün Babası Kim (1933)

Yayla Türküsü (1943)

Beyaz Selvi (1945)

Benim Küçük Dostlarım (1948)

Yurdumun Dört Bucağı (1950)

Ellerim Bomboş (1967)

Büyükanne (1971)

Aydınlık Kapı (1974)

Aşk ve Zafer (1978)
Bir Devrin Romanı (1978)
 Çalışmada incelenen ve İsmet Kür'e ait olan eserler şunlardır:
Yaşamak(1945)
Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev (1965)
Mutlugiller (1967)
Memo ve Ay (1969)
Ay ile İkinci Gece (1969)
Anneler Günü İçin Akbank'tan Annelere (1970)
Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında (1971)
Çiçekler Sevgiyle Büyür (t.y.)
Onuncu Sigara (1990)
Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları (1991)
Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar (1994)
Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk (1994)
Yarısı Roman (1995)
Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği (1996)
Anılarla Mustafa Kemal Atatürk (1998)
Karvera (1999),
Karvera Nereye (2001)
Kocaman Bir Örumcektir Zaman (2001)
99. Kat Şiirleri (2005)
Ne Güzel Şey (2006)
Yıllara Mı Çarptı Hızımız (2008)
Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek (2011)

3. 3. Verilerin Toplanması

Bu bölümde verilerin toplanması ve analiz edilmesi sürecinde izlenen yol açıklanmıştır.

3. 3. 1. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Verilerin toplanması aşamasının öncesinde planlama işlemi yapılmış, çalışmanın amacına ve problem durumuna uygun olarak kaynakların elde edilmesi ve sınıflandırılmasına yönelik bir taslak hazırlanmıştır.

Veri toplama süreci hazırlanan taslağa uygun olarak yürütülmüş, elde edilen veriler her iki yazar için de oluşturulan taslağa uygun olarak sınıflandırılmaya çalışılmıştır.

Yapılan kaynak taramasının ve gerekli verilerin elde edilmesinin ardından araştırmaya konu olan eserler okunmuş; *eğitim kavramı, kadın eğitimi, öğretmen ve öğretici tipleri, ebeveyn yaklaşımı, din eğitimi, Batılı tarzda eğitim, eğitim gereçleri, didaktizm ve değerler* yönüyle sırasıyla fişlenerek kodlanmıştır.

Kodlanan bu veriler anlamsal bir bütünlük arz edecek şekilde kategorilere ayrılmış; her bir kategoride konu başlığıyla ilgili olarak anı eserleri, araştırma-inceleme eserleri ve haklarında yazılan yazılar esas alınarak yazarların konuya bakış açıları aktarılmıştır. Ardından yazarların eserlerinden, konu başlıklarıyla ilgili olan alıntılara yer verilmiştir. Her bir bölümün sonunda ilgili konu başlığına ilişkin, yazarların görüşlerindeki benzerlikler ve farklılıklar aktarılmıştır. Bu çerçevede, tüm konu başlıklarına sırasıyla uygulanmıştır.

İlgili bölümlerde yazarların eserlerinden yapılan doğrudan alıntılarda orijinal noktalama ve imlaya sadık kalınmış, herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün eserlerindeki eğitim unsurları çeşitli alt başlıklar yoluyla incelenmiş, her iki yazarın kurgusal eserleri dışındaki eserlerinden ve haklarında yazılanlardan da faydalanılmış; her bir başlıktaki bulgular aynı zamanda yorumlanmıştır.

4. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eğitim Kavramına Bakışı

Halide Nusret Zorlutuna'nın hayatına ve hakkında yazılan eserlere bakıldığında eğitime dair birçok veriye rastlanır. Eğitim, yazarın hayatı boyunca kendisinin içli dışlı olduğu bir kavram olarak öne çıkar. Bunda, küçük yaşlardan beri eğitimiyle ilgilenen annesinin ve babasının da etkisi büyüktür. Kendisi de genç yaşlarda öğretmenliğe başlayan yazara göre o, öğretmen olmak için yaratılmıştır (Zorlutuna, 1978). Zorlutuna, savaştan çıkmış, birçok yönden sıkıntılar içindeki ülkenin ancak eğitimle geliştirilebileceğine inanır. Yazara göre ancak her ferdi okuma yazma bilen bir ulus, medeni ve rahat olabilir. Halide Nusret için gençliğin eğitilmesi hayatî bir meseledir:

Halide Nusret, edebi eserlerinde geliştirdiği eğitim konusuna köşe yazılarında da değinmiştir. Eğitimi konu alan makalelerinin toplamından şöyle bir genel sonuç çıkmaktadır: Ülkenin kalkınması; Türkiye'nin gelişmesi gençliğe bağlıdır. Dolayısıyla gençlik mutlaka eğitilmelidir (Coşkun, 2011: 471).

Bir kavram olarak eğitim, her ne kadar Halide Nusret Zorlutuna'nın kurgusal eserlerinin temel meselesi olmasa da yazar, karakterlerinin eğitim seviyeleri hakkında bilgi verir. Onun romanlarında eğitim manzaraları görülür ve eğitimle ilgili malzemeler mevcuttur.

4. 1. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Eğitim Kavramı

Halide Nusret Zorlutuna'nın romanları, konu aldıkları dönemin eğitsel şartlarını yansıtması bakımından dikkate değerdir. Onun eserlerinde eğitsel öğeler, eğitim kavramının yüceliğini ve gerekliliğini vurgulayacak tarzda kullanılmıştır.

Ali Namık Bey ve yeğeni Naime arasındaki mektuplaşmalarla açığa çıkan ve karı koca arasındaki bir kıskançlığı konu alan *Küller* romanının kahramanı Ali Namık Bey, Beyrut'ta yaşar ve liseye kadar burada okur. Öğrenimini tamamlaması için babası tarafından İstanbul'a götürülür ve Mülkiye-i Şahane'de okur, güzel sanatlardan edebiyata düşkündür. Çok sevdiği karısıyla da bu vasıta ile tanışır. Aynı şekilde Ali Namık Bey'in

karısı Suzan'ın da mektebe gittiği belirtilir ayrıca Suzan'ın resim yaptığı, yazılar yazdığı ve keman çaldığı da verilen ayrıntılardan ulaşılan bilgilerdir. Eğitim, romanın temel meselesi değilse de kahramanların eğitim durumlarının yansıtılması, dönemin şartları açısından bilgi vericidir. Her iki karakter de aldıkları eğitimin niteliği farklı olmakla birlikte belirli bir kültür seviyesindedir ve karakterlerin bu özelliği olumludur.

Sisli Geceler romanında, romanın ana karakterlerinden Fikret, “ateş” gibi bir tıp öğrencisidir. Doktor olan ve eğitimine Avrupa’da devam etmek isteyen, okuma aşkıyla dolu bir gençtir (Zorlutuna, 2002a). Fikret’in kardeşi Nüzhet şiir yazar ancak onun herhangi bir okula devam etmemesi, yakınları için endişe meselesidir.

Romanda karşılıksız bir aşkla bağlı olduğu karısı Mine'nin intiharıyla sarsılan Nüzhet, cepheye gider ve kalan tüm servetini bir okul açması için yengesini Zehra'ya bırakır. Zehra, Nüzhet'in bu isteğini yerine getirir ve romanın ilerleyen bölümlerinde Zehra'nın *9 Eylül Mektebi*'ni açtığı görülür. Romanın sonunda açtığı okulla eğitime hizmet eden Zehra, romanda ev dışında eğitim alan tek kadın karakterdir.

Gül'ün Babası Kim adlı romanda, aldığı eğitimin bir insanın hayatını ne denli etkileyebileceğinin altı çizilir. Romanın kahramanı Mecla, aldığı yabancı eğitimin etkisiyle dönemin ahlâk algılayışının dışında bir düşünce yapısı sergiler. Evlilik dışı bir çocuk doğuran Mecla'nın tüm hataları, yabancı okullarda aldığı eğitime bağlanır:

Şimdi salim kafa ile düşünürken bila tereddüt (tereddütsüz) hükmediyorum: Ben hasta bir kızdım! Dünyada sevdiğim, bağlandığım, inandığım hemen hemen hiçbir şey yoktu. Beni yedi yaşında, süt damlası gibi bir çocukken, kaldırıp attıkları mektepti, bütün sevdiğim. İnandığım şeylerden yavaş yavaş boşaltmışlar; fakat yıktıkları kıymetlerin yerine aynı kuvvette başkalarını ikame edememişlerdi. Ruhum ve kafam bir ihtilal, bir herç ve merç içinde harap olmuş gitmişti (Zorlutuna, 2002b: 93).

Mecla'nın Edirne’de tanıştığı ve hayatını değiştiren Kız Muallim Mektebi'nin öğretmenleri, özellikle de Güzide eğitimli bir kadındır ve okumayı çok sever. Onun bu özellikleri Mecla'yı etkiler. Mecla'nın yaşadığı arınmada Güzide'nin etkisi büyüktür ve bu arınmanın eğitime ilgisi vardır.

Beyaz Selvi'de romanın baş kadın karakteri Nadide'nin “mektep”te okuduğu belirtilir. Nadide'nin kocası Hâmid de “leylî mektep talebesi” olarak okur ve doktor olur (Zorlutuna, 2008a: 117). Nadide'nin büyük oğlu Demir liseyi bitirir ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okur, kızı İpek de ilkokul dördüncü sınıfa gider. Nadide'nin diğer oğlu Çelik'in eğitimine dair bir ayrıntı verilmez.

Büyükanne romanında Paşababa ve Büyükanne, yaşadıkları köye büyük katkılar sağlarlar. Bu katkıların en önemlisi köye yaptırdıkları okuldur.

Büyükanne ve Paşababa için köyün eğitsel gelişimi çok önemlidir. Köye bir okuma odası da yaptıran çift, birçok yere mektup yazarak burayı kitapla doldururlar. Ayrıca köşklerinde de bir kitap odası mevcuttur. Büyükanne bu odaya girip, ilerleyen yaşına rağmen çocuk kitapları okumaktan büyük zevk alır; daha sonra okuduğu bu kitapları torunlarına tavsiye eder.

Büyükanne romanında roman karakterlerinin eğitim durumları hakkında da bilgi verilir: Büyükanne'nin oğlu Ertuğrul İstanbul'da üniversitede okur ve profesör olur; kızı Elif de kolej mezunudur. Büyükanne'nin bir damadı hariciyecisi, bir damadı da mühendistir; torunu Havva, Avrupa'da müzik eğitimi alır. Büyükanne, Erenköy Kız Lisesi mezunudur; Kurtuluş Savaşı döneminde de çeşitli sağlık eğitimleri alarak yaralıları yardımcı olur.

Aydınlık Kapı'nın Lerzan'ı ve Vildan'ı konak eğitimi alır. Onların yakın arkadaşları Fazilet de hem özel öğretmenlerden hem de babasından eğitim alır. Fazilet'in keman ve piyano çalması romanda çok defa tekrar edilir. Lerzan'ın ilk kocası Ziya, Galatasaray Lisesi'nde birkaç yıl okumuştur. Lerzan ikinci kocasıyla evlenip Urfa'ya gittikten sonra, geride kalan çocukları da Galatasaray Lisesi'nde "daimi leyli" olarak okur.

Vildan'ın oğlu Behçet hukuk okur, başıboşluğu ve yerleşik kaidelere gösterdiği tepkiyle öne çıkan küçük oğlu Sermet ise "nihayet kavuştuğu servetini orada burada eritmekle meşguldür." (Zorlutuna, 2001: 325). Sermet romanda eğitime uzak oluşu ve çalışmadan kazanç elde etme sevdası nedeniyle eleştirilir.

Vildan'ın kızı Feza da roman okur ve resim yapar; hususi hocalarla, akranlarına örnek olacak şekilde yetiştirilir. Feza'nın aldığı eğitim konak eğitimidir.

Aşk ve Zafer romanında Zinnur dadılarla büyür: "Zinnur ile gürbüz bir Anadolu kızı olan kendi dadısı Gülsüm, bir de bacısı -yani annesinin dadısı- Cemalifer Kalfa meşgul olurdu." (Zorlutuna, 2011: 26). Cemalifer Kalfa, Zinnur'a anlattığı masallarla öne çıkar ancak bu dadıların Zinnur'un eğitimine doğrudan bir katkısı göze çarpmaz. Zinnur'un eğitimiyle annesi, teyzesi ve dedesi yakından ilgilendir. Zaman zaman eve özel hocalar da gelir. Zinnur Fransızca bilir, keman çalar.

Zinnur'a büyük bir aşk besleyen Urfalı İbrahim ortaokulu Urfa'da; liseyi ise İstanbul Sultanisi'nde okur. İbrahim "Kendine mahsus ağırbaşlılığı, ortanın daima üstünde çalışkanlığı ile mektep muhitinde de sevilip sayılır." (Zorlutuna, 2011: 50). Ancak Zinnur'un ailesinden aldığı desteği, İbrahim yalnızca babasından alır. İbrahim'in annesi Zemzem Hanım, oğlunun İstanbul'da okumasına son derece karşıdır; ona göre doğru olan, oğlunun babasının servetini yemesidir. Zemzem Hanım üç kızını da "el malı" olarak görür; onların eğitimi hakkında bilgi verilmez.

İbrahim'e umutsuzca âşık olan amcasının kızı Zeliha ise Zinnur'dan çok farklıdır. Eğitim almış Zinnur, her yönden üstün özelliklere sahipken; Zeliha'daki eğitim farkının altı

çizilir. Zeliha'nın Zinnur'a gönderdiği mektup zarfının üzeri "acemi bir yazı" ile yazılmıştır; aynı şekilde dört sayfalık mektubun üzerindeki yazı da "eğri büğrü" dür (Zorlutuna, 2011: 157). Zeliha romanda "Muhakkak ki Zeliha, çirkin bir kız değildi. Epeyce de zekiydi. Hoca yanında üç yıl okumuştur. Kendisiyle belki 'konuşulabilirdi.'" şeklinde tasvir edilir (Zorlutuna, 2011: 54). Bir önceki cümlede geçen 'belki konuşulabilirdi' ifadesi, Zeliha'nın kültür seviyesine bir işaret niteliğindedir.

Romanın sonunda görülen manzarada Zinnur'un iki çocuğu olur: Kızı Nurdan Edebiyat Fakültesi'nde okur, oğlu ise ortaokul öğrencisidir.

Genel manzara olarak Halide Nusret Zorlutuna için eğitim, anılarında anlattığı ve yaşantısında sergilediği üzere önemli bir konudur. Halide Nusret'e göre ülkenin kalkınmasındaki en önemli etkenlerden biri eğitimidir. O bu tavrını, kurguladığı eserlerde de sürdürür. Onun ideal karakterlerinin çoğu eğitimidir ve yaşadıkları dönemin şartları ne olursa olsun eğitim almaya devam ederler. Hiçbir romanının ana konusu başlı başına eğitim olmamakla birlikte, onun öğretmen tavrına ve eğitime verdiği öneme her eserinde rastlanır. Onun karakterleri kâh okul yaptırır kâh Anadolu'da insan yetiştirir kâh aldıkları eğitim sayesinde halka yararlı olur. Bu açıdan bakıldığında yazarın gerçek yaşantısı ile eserleri arasında bir paralelliğin olduğundan söz edilebilir.

4. 2. İsmet Kür'ün Eğitim Kavramına Bakışı

İsmet Kür de ablası Halide Nusret gibi küçük yaşlarda annesinden eğitim almaya başlar; bu eğitimini resmî kurumlarda sürdürür. Öğretmen olan yazar, yaşantısının sonuna kadar eğitim faaliyetlerinin içinde yer alır ve eğitimi önemser.

İsmet Kür, kendini eğitmek konusunda da çeşitli çalışmalar yapar. 1952 yılında Londra'da bulunan yazar, aynı zamanda çocuk ve okul tiyatroları üzerine çalışmalar yapmak amacıyla kurslara başvurur. Kızlarıyla beraber Londra'da bir süre yaşayan Kür, bu yıllarda ablası Halide Nusret Zorlutuna'ya yazdığı mektupta şu sözlere yer verir: "... Dilini pek bilmediğin bir yabancı ülkeye, bu kadar kıt parayla, iki çocuğu alıp gelmek fedakârlık sayılmayabilir, fakat bir deli cesarettir şüphesiz." (Kür, 2008: 218). Kür'ün bu mektubundan, o dönemde yurt dışında eğitim almanın çok yaygın ve kolay olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yazarın kendi deyimiyle böyle bir "deli cesareti" ile çocuklarını alıp yurt dışına çıkması, onun eğitimin gerekliliğine bakış açısını da gözler önüne sermektedir.

İsmet Kür, Londra'nın ardından New York'ta da eğitimle ilgili çeşitli faaliyetlerde bulunur. Yazarın anılarından, hem yurt dışındaki öğrencilerin eğitimleri için ataşelikte çalışmalar yaptığı hem de kendisinin ve çocuklarının eğitimi için çaba sarf ettiği anlaşılır.

Yazar kızlarının eğitimi için de titiz davranır. Londra’da bulunduğu sıralarda kızlarını okula yazdırır. Aynı zamanda onlarla müzeleri gezer, sanatsal etkinliklere katılır. Bir kızının yazar, diğerinin heykel sanatçısı olmasında, onlara hazırladığı bu eğitim zemininin etkisi olduğunu düşünülebilir.

Kür’e göre çocuklar ve gençler her yönden sağlıklı bir eğitim almalıdırlar. Bireyler her konuda eğitime açık olmalı, eğitim konusunda herhangi bir tabu bulunmamalıdır.

4. 2. 1. İsmet Kür’ün Eserlerinde Eğitim Kavramı

Eğitim, İsmet Kür’ün eserlerinde büyük yer tutar. Genellikle çocuklardan seçtiği kahramanları, okuma sevgisiyle doludur. Eğitim, yazarın hemen hemen bütün romanlarının temel meselesidir. Kür, kurguladığı karakterlerin en az birini, eğitim almak için her türlü zorluğa katlanabilecek bireyler olarak yansıtır. Bu karakterler eğitimleri için ebeveynleri veya zorlu yaşam koşullarıyla mücadele ederler. Onun ideal karakterleri okumayı seven, gezip gören, sürekli bilgi alan ve bilgi veren, yaşayan karakterlerdir.

Mavi’nin Serüvenleri-1 Eski Ev’de, mahallenin yaramaz çocukları genelde okulu bırakmıştır:

Yalçın mahallenin yaramaz çocuklarından biridir. Genellikle çatık kaşlı bir çocuk olan Yalçın; etrafında acı çeken, eziyet gören canlıları görmekten zevk duyar. Arkadaşları bu durumu okula bırakmış olmasına bağlarlar:

- Yalçın son iki yılda çok değişti. Okuldayken, sessiz sedasız, çalışkan bir çocuktü.
- Okulu bırakmak mı onu böyle yaptı dersiniz?
- Haydi canım, okulu bırakan yalnız o mu?... İşte bizim Fare Fikret, anlıyor musun, uslu uslu boyacılık yapıp evini geçindiriyor.
- Ama Yalçın okumak istiyordu (Kür, 2011a: 22).

Hasan da mahallenin kötü çocuklarından biridir, o da okulu bırakmıştır. Bunla birlikte mahallede iyi özellikleriyle öne çıkan çocuklar okulda da başarılıdır. Yardımseverliği ile öne çıkan Gülsüm, okuldaki derslerinde de “ateş gibi”dir (Kür, 2011a: 27). Eserde çocukların eğitime karşı olan tutumları ile karakterleri arasında paralellik kurulur.

Mutlugiller adlı oyunda karakterlerin eğitimine dair bir bilgi verilmez ancak ayrıntılardan hareketle yetişkin karakterlerin belirli meslek sahipleri oldukları, çocukların da eğitim görmekte oldukları anlaşılır.

Memo Serisi’nin incelenen kitapları *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı eserlerde eğitime dair bir bulgu yoktur. Memo için eğitici olan tek durum Ay’ın yaptığı konuşmalardır.

Mavi’nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta Mavi’nin yeni sahibi Belkıs Hanım, bir öğretmendir. Belkıs Hanım’ın kızlarından Leylâk sahnelenen tiyatro

oyunları yazar, küçük kızı Şafak da Güzel Sanatlar Akademisi'ne gider. Aynı zamanda üvey kızı Deniz İstanbul'da bir yabancı üniversiteyi birincilikle bitirir. Belkis Hanım'ın arkadaşı Hikmet Caner de, Paris'te hukuk doktorası yapar. Karakterlerin büyük çoğunluğunun eğitim almış olduğu görülür ve bu karakterler genellikle iyi özellikleriyle yansıtılırlar.

Onuncu Sigara adlı romanda genelde kadın karakterlerin eğitimleri hakkında bilgilere yer verilir: Gül'ün yatılı okulda okuduğu belirtilir. Gül'ün annesi Mihrünnisa Hanım'ın da konakta büyüdüğü ve bir süre konak eğitimi aldığı vurgulanır. Mihrünnisa Hanım Londra'da yalnızca soyluların gidebildiği bir kız okuluna gönderilir. Eserin bir diğer kadın karakteri Zerrişte'nin ortaokulu bir Fransız okulunda okuduğu anlaşılır. Zerrişte lisenin ardından da Floransa'da mimarlık eğitimi alır.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'ın ana karakteri Coşkun'un en büyük hayali okumaktır ancak Coşkun hiç beklemediği bir anda annesini kaybeder. Yaşadıkları Balkaya Köyü'nde ona, aslında hiç de iyi insanlar olmayan, Nimet Hanım ile Abdullah Efendi sahip çıkar. Olumsuz özellikleriyle çizilen bu iki karakterin ilk işi Coşkun'u okuldan almak olur. Eserde tüm iyi karakterler okumanın önemini belirtecek davranışlarda bulunurken, kötü karakterler bunun tam zıddı davranışlar içindedir. Yazar, karakterlerini sınıflandırırken, onların okumaya ve eğitime karşı olan tutumlarını da göz önünde bulundurur. Tek isteği okumak olan Coşkun, bu iki insanın kendisine yaptığı hiçbir kötülüğe ses çıkarmaz ancak okuldan alınması konusunda sessiz kalmaz: "Okul konusunda Coşkun ilk kez başkaldırdı. Eşyalar için falan hiçbir şey dememişti. Ve bu ilk baş kaldırış sonunda, ilk dayağı da yedi. Ömrünün de ilk dayağıydı bu." (Kür, 2012: 123).

Eserde Coşkun Abdullah Efendi tarafından, ağır işlerde çalıştırılır ve devamlı horlanır. Ama onun tek sorunu arkadaşı Özge'den mektup alamamak ve okula gidememektir: "Öte yandan Coşkun, bir mutsuzluk, umutsuzluk uçurumunun dibinde yaşar gibiydi. Her şeye katlanmaya razıydı; ama okulsuzluk bir de mektupsuzluk dayanılır gibi değildi." (Kür, 2012: 126). Coşkun en sonunda tüm bu zorluklara dayanamaz ve evden kaçar.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta yolculuğu sırasında hastalanan Coşkun'u evlerine alan ailenin kızları Güllü, çok istemesine rağmen babası tarafından okutulmamıştır. Buna rağmen kızın içindeki okuma sevgisi bitmez. Okula gitmemiş olmasına rağmen, ailenin en mantıklı kişisi Güllü olarak gösterilir.

Balkaya Köyü'nde annesi öldükten sonra kendisine sahip çıkan Abdullah Efendi'nin dayaklarından kaçan Coşkun, köpeği Kuzgun'la yollara düşer. Amacı, bir zamanlar kendisine büyük yardımları dokunan Gürsu ailesini bulmaktır. Yolda hastalanınca

Çamlıdağ ailesi onu eve alır ve iyileştirir ancak Coşkun yine de Ankara'ya ulaşmak ister. Çünkü onun en önemli amacı okumaktır. Bu uğurda gereken her şeyi yapmayı göze alır.

Coşkun, kendisini Ankara'ya götüreceğini vaat eden Veli Usta tarafından, borcuna karşılık demirci ustası Rüstem'in yanına verilir. Gaddar bir insan olan Rüstem'in yanında zor günler geçiren Coşkun'u en çok üzen durum yine okula gidememektir.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitapta Mavi'nin bir süre yaşadığı yer yatılı bir okulun yanındaki boş arsadır. Bu okulun öğrencileri tarafından çok sevilen Mavi'nin dikkatini, öğrencilerin okul hakkındaki olumsuz yorumları çeker. Özellikle yemeklerden şikâyet eden öğrenciler, yetkililerin umursamaz olduklarını vurgularlar. Mavi'nin bir diğer arkadaşı da bir başka arsada tanıştığı Ömer'dir. Ömer'in de ortaokula başlayacağı belirtilir.

Karvera romanının kahramanı Carvera, okuma aşkıyla doludur. Etrafındaki, babası hariç, herkes onun eğitimine devam etmesi için çaba sarf eder. Carvera'nın öğretmenlerinin zoruyla onu ortaokula göndermeyi kabul eden babası, oğlunu okul dışında çalıştırıp yorarak okuldan soğutmaya çalışır ancak Carvera tüm bu yorgunluğa rağmen okulunu bırakmaz, mücadeleye devam eder.

Carvera tipik bir İsmet Kür karakteridir. Okumak için elinden gelen her şeyi yapar. *Bilinmeyene Yolculuk*'un Coşkun'u gibi evden kaçır, köyde lise olmadığı için şehirdeki liseye gider. Çok sevdiği annesinden uzak kalmayı, babasına meydan okumayı göze alır.

Karvera romanının devamı niteliğindeki *Karvera Nereye'de* Carvera'nın babası hastalanır. Okulu bırakmak zorunda kalan Carvera bu durumdan çok mutsuz olur. Annesini ve babasını kaybetmesinin ardından hayata küsen Carvera'yı yakınları okula döndürmek için çaba sarf eder. Romanın sonunda zengin bir iş adamı olan Jeack Carvera'ya burs vererek onun okula dönmesini sağlar. Romandaki çoğu karakter eğitimi yüceltir; eğitimin gerekliliğine inanır.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı eser kısa hikâyelerden oluşur. *Her Şey Darmadağın* adlı hikâyede erkek karakterin hukuk profesörü olduğu belirtilir, kadın karakter ise yazardır. *18 Artı 61 Eder 79* adlı hikâyede Dilara'nın keman dersi aldığı belirtilir. *Bir Yaz Serüveni Mi?* adlı hikâyede erkek kahraman Tunç'un lise eğitimi aldığı, ardından Boğaziçi Üniversitesi'ni kazandığı ve eğitimine İsviçre'de devam ettiği belirtilir.

Ne Güzel Şey adlı oyunda, oyunun ana karakterlerinden Kezban'ın okula gittiği belirtilir ancak eğitiminin ayrıntıları hakkında bilgi verilmez.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserde Kardan Çocuk'u yapan çocukların okula gittiği anlaşılır. Bu çocuklar aynı zamanda dershaneye de giderler. Okulun ve dershanenin yoğunluğundan bahseden çocuklar, eğitim sisteminden şikâyet ederler.

Genel manzara olarak İsmet Kür'ün hayatında ve eserlerinde de tıpkı ablası Halide Nusret Zorlutuna'da olduğu gibi, eğitimin önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. Yazar, önce kendi eğitimi ardından -öğretmen olarak- öğrencilerinin eğitimi için hayatı boyunca mücadele eder. Bu durum onun eserlerine de yansır. Onun karakterlerinin birçoğu eğitim görmek için çaba sarf eder, bu uğurda birçok zorluğu göze alır. Eğitimsiz genç bireyler ise genellikle yanlış yollara saparlar. Eğitimin yazarın gerçek hayatındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, onun kurgusal eserleri ile gerçek yaşamındaki düşünceleri arasında paralellik olduğu söylenebilir.

4. 3. Benzerlikler-Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna da İsmet Kür de öğretmen olarak çalışır. Bu iki öğretmen sanatçı eserlerinde de eğitimin önemine vurgu yaparlar ve bu amaçla okuyucuya yol göstermeye çalışırlar. Her iki yazar da eğitimin önemine dair bakışlarını, karakterlerinin yaşantılarıyla harmanlayarak okuyucuya sunarlar. Onların olumlu olarak kurguladıkları karakterler okumayı sever, öğretmene saygı duyar, eğitimin sürdürülebilir olması için gayret sarf eder.

Her ne kadar bu iki yazar arasında eğitime verdikleri önem bakımından birçok benzerlik bulunsa da çeşitli farklılıklar da mevcuttur. Halide Nusret Zorlutuna'da eğitim, kurgusal eserlerinin ana konusu değildir. *Büyükanne* romanı dışındaki eserlerinde eğitim, ayrıntı olarak verilen bilgilerde kendini gösterir. İsmet Kür'de ise, özellikle çocuklar için yazdığı eserlerde, eğitim ve okuma sevgisi çok önemli bir yer tutar. Karakterlerin hayatını değiştiren olaylar, aldıkları veya almak istedikleri eğitimle şekillenir.

Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerinde eğitim ya halka faydalı olmak için ya da dönemin şartları gereğince eğitimin getireceği saygınlığa sahip olmak için bir "araç"tır. Onun karakterleri aldıkları eğitim açısından ikiye ayrılabilir: Birinci grupta, eğitimleriyle insanlara faydası dokunan "ideal" karakterler mevcutken ikinci grupta aldıkları ev içi eğitimle kendilerini yetiştiren, eğitimleriyle yalnızca yakın çevrelerini etkileyen karakterler vardır. Bu açıdan bakıldığında her iki grupta da eğitimin önemsendiği ama doğrudan "amaç" olarak yansıtılmadığı görülür. İsmet Kür'ün eserlerinde ise eğitim bir amaçtır. Karakterler eğitim almayı amaçlarlar, bu uğurda mücadele ederler.

4. 4. Halide Nusret Zorlutuna'nın Kadın Eğitime Bakışı

Halide Nusret Zorlutuna kadın eğitime önem verilen bir ailede büyür. Kızlarının eğitimi, aynı zamanda kendisi de konak eğitimi almış bir kadın olan Ayşe Nazlı Hanım için büyük önem taşır (Kür, 2008). Annesi ve babası Halide Nusret'in eğitimiyle yakından ilgilenir. Anılarında da yer verdiği üzere, yazarın eğitimi zaman zaman ailenin en önemli

konularından biri olur (Zorlutuna, 1978). Bu tarz bakış açısına sahip bir ailede büyüyen yazarın kendisi de kadın eğitimini önemser.

Halide Nusret Zorlutuna için kadın kutsal bir varlıktır. Ona bu kutsiyeti atfeden en önemli unsur anneliktir. Yazarın kurgusal eserlerinin kahramanları çoğunlukla kadınlardır. Bu kadınlardan ideal olarak yansıtılanlar, genel olarak aynı zamanda “iyi anne” dirler. Yazar için kadınların eğitimi önemli bir meseledir ancak kadının aldığı eğitimin başlıca amaçlarından biri onun daha iyi bir anne olmasını sağlamaktır. Yazara göre kadın “Sadık bir zevce, şerefli bir anne, fedakâr bir öğretmen.”dir (Zorlutuna, 1949’dan aktaran: Coşkun, 2011: 454-455). Yazar düşünce yapısı gereği feminist akımlara mesafelidir ve kadının başta aile kurumu olmak üzere, devletin geleceği için eğitilmesi gerektiğini düşünür (Coşkun, 2011). Halide Nusret’teki bu düşüncenin köklerinin *Hanımlara Mahsus Gazete*’ye dayandığı söylenebilir. Bu gazetenin kadın algısı üç prensibe göre şekillenir: “İyi ana, iyi eş, iyi Müslüman olmak.” (Taşkiran, 1973’ten aktaran: Bekiroğlu, 2011: 263). *Hanımlara Mahsus Gazete*’nin bu prensibi, gazete 1908 yılında yayın hayatına son vermesine rağmen uzun yıllar etkisini sürdürmüştür.

Milliyetçi fikirleri ile öne çıkan Halide Nusret’in kadının çalışma hayatına atılması ile ilgili görüşleri de değişiklik gösterir. Yazarın 1918-1920 yılları arasında yazdığı yazılarda, kadının erkeklerle aynı işlerde çalışmasını eleştirdiği görülür (Coşkun, 2011). Ancak sonraki yazılarında bu düşünceleri değiştirir. Zorlutuna’nın düşüncelerindeki bu değişimin en önemli sebebinin kendisinin de çalışma hayatına atılması olduğu düşünülebilir.

Halide Nusret’in kadın eğitimine doğrudan bir katkısı da söz konusudur. Zorlutuna’nın 1923’te basılan kitabı *Hanım Mektupları*, kadınlara mektup yazma usulleri hakkında bilgi verme amacı taşır. Yetmiş sekiz mektup ve dokuz imzalı hatıra yazısından oluşan bu eser, yalnızca kadınlara hitap eder. Eseri Latin harflerine çeviren ve eser hakkında bir incelemesi bulunan Doğramacıoğlu (2012)’na göre *Hanım Mektupları*, 1920’lerin rağbet gören kitaplarından biridir. Vefat, tebrik, rica gibi konularda mektup yazma kuralları hakkında kadınları bilgilendirme amacı taşıyan eser, Halide Nusret’in eğitimci yönü ile sanatçı yönünü kadınlara yönelik olarak bir arada yansıtmaya özelliği taşır.

4. 4. 1. Halide Nusret Zorlutuna’nın Eserlerinde Kadın Eğitimi

Halide Nusret Zorlutuna kurguladığı eserlerde kadına birçok sorumluluk verir. Onun eserlerinde kadın, ailenin merkezidir. Ailesini bir kale olarak gören kadın onu terk etmeyi asla düşünmez. Kadınlar yaşadıkları bütün zorluklara rağmen çocukları için her türlü fedakârlığı göze alırlar. Yazarın, romanlarında eleştirdiği kadınlar genel olarak dejenere olmuştur (Coşkun, 2011). Bu kadınlar roman sonunda muhakkak cezalandırılır, kötü bir sonla karşılaşır veya bir arınma yaşar. Yazara göre kadın kendini geliştirmeli, eğitmelidir.

Ama bu eğitim onun anneliğini besleyici nitelikte olmalı, çocuklarına fayda verdiği ölçüde yararlı görülmektedir.

Doğramacıoğlu (2012)'na göre Zorlutuna, özellikle kadın kahramanlarını oluştururken onlara kendinden bir şeyler aktarır; onun romanlarında okumuş, bilgili kadınlar kendisini simgelerken, cahil kadınlar etrafında gözlemlediği ve yazarın eğitilmeleri taraftarı olduğu kadınları temsil ederler.

Küller romanında Suzan “En büyük kudreti; fırçası, kalemi ve kemaniyla sanat âleminde lâ-yemut [ölmez] muvaffakiyetler bırakan bir kadın” dır (Zorlutuna, 2012: 47). Suzan'ın “mektep”e gittiği belirtilir ancak gittiği okulun niteliği hakkında ayrıntılı bilgi verilmez. Bununla birlikte romanda Suzan'ın evde resim dersi aldığı ve keman çalmayı bildiği belirtilir. Yazarın bundan sonraki romanlarında olduğu gibi bu romanında da kadına biçtiği en önemli rol anneliktir. Suzan, çocuklarına gösterdiği “kıskanç ihtimam”la öne çıkar.

Romanın bir diğer kadın karakteri Ali Namık Bey'in kardeşi Semra'dır. Semra'nın eğitimine dair ayrıntılı bir bulgu yoktur ancak o “keman çalışır”, boş kaldığı anlarda Hamit'in *Makber*'ini okur.

Sisli Geceler romanında erkek karakterlerin hemen hepsi eğitim almıştır. Kadın karakterler için ise aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Kadın karakterlerin eğitimine dair en açık bilgi Fikret'in karısı Zehra hakkında verilir. Zehra tıptan, edebiyattan, felsefeden bahsedebilen bilgili bir kadındır (Zorlutuna, 2002a). On sekiz yaşında liseyi bitiren Zehra üniversiteye başlar. Babasını kaybettiği için maddi imkânsızlıklar baş gösterir ve okulu bırakmak zorunda kalır. “Zehra, büyük bir arzu ile başladığı mektebi yarı yerde terke mecbur olmuştu, hayatını kazanması lâzımdı; fakat iş de yoktu.” (Zorlutuna, 2002a: 53). Sonunda Zehra, Fikret'in çalıştığı hastaneye sekreter olarak girer. Fikret, Zehra ile evlenmek ister ancak Zehra'nın çalışmasına ailesinin tepki vereceğini düşünür. Kadınların ev içinde eğitim alması herhangi bir sıkıntı oluşturmazken, dönemin anlayışında kadınların çalışma hayatına atılmasının bazı kesimlerce hoş karşılanmadığı anlaşılır:

“Bu, bizim hastanede kâtibe (sekreter) sifatiyle çalışan bir hanım; asıl beni korkutan nokta da budur. Anlarsın ya ablacığım... Annemin çalışan kadınlara karşı bilmem nasıl garip bir kini, bir nefreti var. Onların hepsini havaî meşrep, adi telâkki ediyor!” (Zorlutuna, 2002a: 32).

Eserde Fikret'in korktuğu durum gerçekleşmez, aile Zehra'yı gelinleri olarak kabul eder.

Romanda Zehra'nın kocası Fikret'e yasak bir aşk besleyen Mine ile Fikret'in karısı Zehra'nın aldıkları eğitimin farklılığının altı çizilir. Mine ev içi eğitim alan tipik bir Zorlutuna karakteridir; duygusal ve korunmaya muhtaç yapısıyla öne çıkar. Zehra ise hem ev

dışında eğitim alır hem de kocasıyla Anadolu'ya geçip, halka yol gösteren ideal bir kadın karakter olarak çizilir. Romanın sonunda Mine intihar eder, Zehra ise açtığı okulla eğitime hizmet eder. Ev dışında eğitim alan, çalışma hayatına atılan, kocasıyla birlikte Anadolu'da mücadele eden, romanın sonunda da İzmir'de açtığı okulla eğitim alanında hizmet veren Zehra, her yönüyle yüceltilir.

Romanda bunların yanında eğitimsiz kadınlara da yer verilir. Bu kadınlar hayatın onlara öğrettiği tecrübelerle bilgilenirler ve bu bilgiler romanda yüceltilir. Saliha Kadın, Zehra'nın Anadolu'da tanıdığı eğitimsiz biridir. Kocasını kaybeden Saliha Kadın'ın oğlu da cephededir. Bu kadın Zehra'nın en sevdiği insanlardan biridir. Zamanında kocası tarafından aldatılan ve bu durumu hâlâ unutamayan Saliha Kadın'ın sözlerindeki incelik, Zehra'yı şaşırtır. "Kocasının yorgun bir tebessümünde sezdiği manâlarla bir gece sabaha kadar ağladığını söyledi. Şaşırdım. Anadolu'nun ucra bir kasabasında yetişen cahil, görgüsüz bu kadının inceliğine şaşıttım, ablacığım." (Zorlutuna, 2002a: 32). Yazarın eserde "cahil" olarak nitelendirilen kadınları da bir yönüyle yücelttiği, onların hayat karşısında duruşlarına saygı duyduğu anlaşılır.

Gül'ün Babası Kim adlı romanın kahramanı, Mecla adında genç bir kızdır. Mecla Fransızca ve İngilizce bilir; babası tarafından küçük yaşta yabancı bir okula verilir. Ablası Nezihe'nin ise geleneksel bir eğitim aldığı anlaşılır. Romanın temeli, Mecla'nın yabancı okulda aldığı eğitime dayandırılır; ilerleyen olaylar da buna göre şekillenir.

Halide Nusret'in hemen hemen bütün romanlarında olduğu gibi bu romanında da eğitimsiz kadın karakterlere yer verilir. Mecla'nın evlenmek üzere olduğu Talat'tan bir çocuk sahibi olan Leman, romanda Mecla'ya yazdığı mektupta kendi bilgisizliğini şöyle dile getirir: "Ben sizin gibi malûmatlı (bilgili) ve zengin bir küçük hanım değilim." (Zorlutuna, 2002b: 20). Ancak romanın ilerleyen bölümlerinde, aldığı yabancı eğitimin kendisinde oluşturduğu ahlaki düşünce yapısı nedeniyle -ki bu düşünce yapısı yazar tarafından olumlanmaz- Mecla, eğitimsiz Leman karşısında yenik düşer. Bilgisiz olarak yansıtılan Leman, romanda Mecla'ya Talat hakkında yazdığı bütün sözlerde haklı çıkar. Yazar kadının eğitilmesini önemser ancak alınan bu eğitimin niteliği önemlidir. Eğitim Mecla'nın gibi yabancı temelli olmamalıdır zira romanın ilerleyen bölümlerinde Mecla yaşadığı değişimle anlatıcı-yazarın onayladığı ahlaki konuma gelerek Batı temelli eğitime âdeta düşman olur.

Romanın bir diğer eğitimsiz karakteri, Mecla'nın evlilik dışı bir çocuğa hamile kalarak yanına sığındığı Pembe Hanım'dır. Romanda çoğu yerde bu kadından "kuru, hain ve bayağı sesli kadın" olarak söz edilir (Zorlutuna, 2002b: 34). Birçok olumsuz yönüyle yansıtılan Pembe Hanım "mezbelede yetişen bir ot gibi kendi kendine büyümüştür." (Zorlutuna, 2002b: 38). Halide Nusret, genel olarak eğitim almayan kadınları hor görmez

ancak Pembe Hanım'ı hemen hemen hiçbir iyi özelliği olmayan bir kadın olarak yansıtır ve cahilliğini de bu kötülüğünü tamamlayan bir unsur olarak karakterine ekler.

Mecla'yı romanda en çok etkileyen karakterler Kız Öğretmen Okulu'nun öğretmenleridir. Bu öğretmenler eğitilmiş ve özgüven sahibidirler. Mecla'nın en çok hayran olduğu öğretmen olan Güzide Farsça bilir, şehrin kitapçısından sık sık sipariş ettiği kitapları okur. Romanda eğitilmiş kadın karakterler yüceltilir ancak alınan bu eğitim yabancı kaynaklı değildir. *Gül'ün Babası Kim*'de ideal olarak yansıtılan kadın karakterler eğitim alırlar ancak aldıkları bu eğitim onları genel geçer ahlâk kurallarından uzaklaştırmaz aksine onları buna daha çok yaklaştırır.

Beyaz Selvi'de Nadide'nin eğitimine dair ayrıntılı bir bilgi verilmemekle birlikte onun "mektepe" gittiği belirtilir (Zorlutuna, 2008a: 15). Nadide aynı zamanda Halide Nusret'in diğer kadın karakterleri gibi keman ve piyano çalar. Kocasını Doktor Hâmid, karısı Nadide'yi "Genç, güzel, kibar, iyi terbiye ve tahsil görmüş, fedakâr bir kadın" olarak tanımlar (Zorlutuna, 2008a: 117). Tüm bunların yanında Nadide'nin en fazla vurgulanan yönü anneliğidir, çocukları onun için her şeyden daha önemlidir. Romanın diğer kadın karakterlerinden biri de Doktor Hâmid'in büyükannesidir. Doktor Hâmid, kendisini büyüten büyükannesini "Dindar, zeki, hoşsohbet, biraz da okumuş bir kadın" olarak tanımlar (Zorlutuna, 2008a: 116). Romanda kadınların tasvirinde az da olsa aldıkları eğitime değinme mevcuttur.

Büyükanne romanında kadın eğitimine dair bilgiler mevcuttur. Büyükanne Erenköy Kız Lisesi mezunudur ve eğitime çok önem verir. İlerleyen yaşına rağmen çocuk romanları okumaktan hoşlanan Büyükanne, Kurtuluş Savaşı döneminde açılan kurslarda da çeşitli sağlık bilgilerini öğrenir.

Büyükanne'nin kocası Paşababa, tarihî araştırmalar yapar; yazılar yazar. Yazdığı bu yazıları Büyükanne ile paylaşır ve onun fikrini alır. Romanda kadın karakterlerin fikirlerine ve düşüncelerine önem verilir, bakış açıları ötelenmez.

Büyükanne'nin kızı Elif kolejde okur, torunu Havva da Avrupa'da müzik eğitimi alır. Çiftliğin çalışanlarından Sevinç, Büyükanne'nin desteği ile hemşire okuluna gönderilir. Büyükanne'nin torunlarından Fatoş da yurt dışında okur.

Romanda kadınlar ve kızlar, genel olarak, eğitim alır. Kadınlar her konuda bilgi sahibidirler ve erkeklerden bu yönde farklılaşmazlar.

Aydınlık Kapı romanında Lerzan, "dadılar, lalalar arasında hakiki bir prenses gibi" yetişir (Zorlutuna, 2001: 4). Kardeşi Vildan ile beraber, konaklarına gelen özel hocalardan Türkçe, Fransızca, resim ve piyano dersleri alır. Romanın bir diğer önemli kadın karakteri Fazilet de konak eğitimi almıştır, piyano ve keman çalar. Her ne kadar *Aydınlık Kapı*'nin kadın karakterleri eğitim alsalar da yazar, bu kadınları ev dışında çalıştırmaz. Yalnızca

Fazilet, savaşın getirdiği yokluk ortamından dolayı piyano ve keman dersi vermek zorunda kalır.

Romanda kadınların eğitimiyle ilgili, dönemin şartlarını yansıtan önemli bir bilgiye de yer verilir. Fazilet romanının bir bölümünde hastalanır. Arkadaşları Vildan ve Piraye, ona bakma görevini üstlenirler. Fazilet'i tedavi eden doktor, Vildan ve Piraye'yi yardımlarından ötürü takdir ettiğini şu sözlerle ifade eder: “Bir gün gelir de kızları tıbbiyeye alırlarsa, evvelâ bu iki küçük hanımı kaydettireceğim!” (Zorlutuna, 2001: 218). Doktorun sözlerine oldukça şaşırın Vildan ve Piraye'ye göre, kızların tıbbiyeye alınması “uzak bir hayal” dir (Zorlutuna, 2001: 219). Anlatıcı-yazar bu uzak hayalin ilerleyen zamanlarda gerçek olduğuna sevinçle yer verir; kadın doktorların varlığı anlatıcı-yazar için iftihar sebebidir.

Halide Nusret için kadının öncelikli görevi anneliktir. Anneler de çocukları için eğitim faaliyetlerinin ilk şekillendiricileridir. *Aydınlık Kapı*'nın uçarı karakteri Lerzan, çocuklarıyla ilgilenmezken, hisli karakter Vildan annelik sorumluluğunu gereğince üstlenir. Vildan anne olunca kendini “Dünyanın bütün haksızlıklarına karşı koyabilecek kadar kuvvetli” hisseder (Zorlutuna, 2001: 243). Evlenip anne olduktan sonra da kişisel gelişimini sürdüren Vildan'ın okuduğu kitaplar anneliğini besleyici niteliktedir. Çocuğunu çeşitli dillerden eğitici kitaplara göre büyütür. Yazarın Vildan karakterinden yansıttığına göre kadın, daha iyi anne olmak için okumalı ve kendini eğitmelidir. Lerzan ise annelik yönünün zayıflığından dolayı roman boyunca eleştirilir.

Eserde eğitimsiz kadınlara da yer verilir. Vildan'ın, “pek cahil, basit fakat kurnaz bir kasaba kızı” olarak tanımladığı Nesibe'nin, hamileliği süresince kocasına bilinçli olarak kapisler yaptığı; aynı şekilde “Yanaşmalardan birinin kızı birinin de karısı olan” Hayriye'nin de aynı şekilde hamileliğin getirdiği imtiyazlardan yararlandığı belirtilir (Zorlutuna, 2001: 241-242). Kendi de o sırada hamile olan Vildan, eğitim ve sosyal statü yönünden kendisinden oldukça farklı bu iki kadının düşünce yapısına anlam veremez. Vildan'ın fikirleri, aldığı eğitim ve edindiği görgü nedeniyle bu kadınlardan başkadır; bu yüzden Vildan onların bakış açılarını garipser.

Aşk ve Zafer romanının kadın kahramanı Zinnur, konak eğitimi alır. Tıpkı *Sisli Geceler*'in Mine'si gibi Fransızca bilir ancak ondan farklı olarak piyano yerine keman çalar. Onunla bir yandan dadıları bir yandan da annesi ilgilenir. Romanda Zinnur'un babasının tüm erkek akrabalarının asker olduğu belirtilirken, annesinin ailesinin farklı sanat dallarına duydukları ilginin altı çizilir. Bunun nedeninin Zinnur'un aldığı eğitimin zemininin okur tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak olduğu düşünülebilir.

Zinnur, ilk din ve okuma yazma derslerini “güzel sanatların hiçbir kolunda şöhret yapmamış olmakla beraber hepsinden az çok anlayan” annesinden alır (Zorlutuna, 2011:

26). Keman ve Fransızca derslerinde öğretmeni ise annesinin ölümünden sonra kendisiyle ilgilenen teyzesi Vedia'dır.

Romanın diğer kadın kahramanları İbrahim'in annesi Zemzem Hanım ve aynı zamanda beşik kertmesi olan amcasının kızı Zeliha'dır. Zemzem Hanım, Urfa'da yaşayan bir köylü kadındır. Oğlunu İstanbul'da okutmak isteyen kocası Eyüp Bey'e yirmi yıllık evlilikleri boyunca ilk kez itiraz eder. Zemzem Hanım İstanbul'u "oyuncu kızlarla, fettan kadınlarla dolu, etrafı tuzlu sularla çevrilmiş acayip bir şehir" olarak hayal eder (Zorlutuna, 2011: 32). Oğlunun Urfa'da kalıp babasının zenginliği içinde yaşamak varken İstanbul'a gidip eğitim almasına anlam veremez. Üç kızı daha olmasına rağmen, tek evlâdı olduğunu varsayar. Ona göre kızlar "el malı" dır (Zorlutuna, 2011: 49). Bu noktadan bakıldığında İstanbul'da yaşayan Zinnur ile Urfa'da yaşayan Zemzem Hanım'ın kızları arasındaki fark dikkate değerdir. Zinnur her türlü eğitimi alıp -her ne kadar ev içi olsa da- ailesi tarafından "birey" olarak kabul edilirken; Urfa'da yaşayan kızların -Zemzem Hanım'ın kızları özelinde değerlendirildiğinde- aynı muameleyi göremediği anlaşılır.

Zinnur'un annesi ve teyzesinin hem eğitime hem de kız çocuklarına bakışları Zemzem Hanım'inkinden farklıdır. Bu açıdan bakıldığında yazarın eğitim anlayışı ve hayata bakış yönünden, Doğu'da yaşayan kadınlar ile Batı'da yaşayan kadınlar arasındaki farka dikkat çektiği söylenebilir.

Romanın bir diğer kadın karakteri Zeliha da Zinnur'dan farklıdır. Zeliha "hoca yanında üç yıl okumuştur." (Zorlutuna, 2011: 54). Onun aldığı eğitim, romanda tek bir satırla belirtilir. Romanın başında Zinnur'un aldığı eğitimin ve yaşadığı sanat dolu çevrenin uzun uzadıya verilmesiyle, Zeliha'nın eğitiminin aktarılması tezat teşkil eder. Yazar Zeliha'yı hor görmemekle birlikte, onun karakterini yaşadığı çevrenin şartları ve aldığı eğitim ölçüsünde biçimlendirir. Oysa Zinnur, dönemin ünlü şairleriyle aynı sofralara oturur, "Derdini, acısını ancak, kendini okumağa verdiği zaman unuttur." (Zorlutuna, 2011: 144).

İbrahim ailesini bin bir güçlkle ikna ederek Zinnur'u babasından istetir ve Zinnur ile mektuplaşmaya başlar. Evlenecekleri sırada Kurtuluş Savaşı başlar, İbrahim Urfa'ya gitmek zorunda kalır. Bu sırada Zeliha, İbrahim'le beşik kertmesi olduklarını bir mektupla Zinnur'a yazar. Mektubun Zinnur'un eline geçişi de bu iki kadın arasındaki kültür farkını gözler önüne serer. Zeliha mektubunda kendi cehaletine yer verir:

Siz okumuş yazmış İstanbullu bir paşa kızısınız.
Ben Urfa'da dört duvar arasında büyümüş cahil bir kızım; hem de korkak bir kızım.
Sizin bildiklerinizi bilemem, sizin gördüklerinizi görmedim... Hoca yanında biraz okuma yazma öğrenmişim. Bu mektubu size yazıyorum, bana güleceğinizi bile bile yazıyorum
(Zorlutuna, 2011: 158).

Zeliha mektubun devamında İbrahim'i çok sevdiğini, İbrahim'in hem kendisiyle hem de Zinnur ile evlenebileceğini, bunun kendisi için bir sorun teşkil etmediğini yazar. Halide Nusret *Aşk ve Zafer*'de, doğuda yaşayan kadınların hem eğitimsizliğinin hem de çok eşliliği normalleştirmelerinin altını çizer. Romanın başlarında İbrahim'in babası Eyüp Bey de Zemzem Hanım'ın kendisine erkek evlât veremediği bahanesiyle ikinci kez evlenir.

Zinnur bu mektup üzerine çok sinirlenir. İbrahim'in kendisini kandırdığını düşünür. Bu noktada Zeliha'ya da derin bir nefret duyar. Zeliha'nın "sevdiği adamı başkasıyla paylaşması" na anlam veremez (Zorlutuna, 2011: 163). Zinnur aldığı eğitim ve yetiştiği çevre yönüyle Zeliha' dan çok farklı görüşlere sahiptir.

Zinnur' un kadın-erkek eşitliği konusundaki görüşleri de dönemin ilerisindedir:

—Teyze, siz münevver bir kadınsınız. Erkeğe tanıdığınız hakkı kadına niçin tanımıyorsunuz? Erkek ölür, öldürür; kadını kimse ile paylaşmaz. Kadın boynunu büküp: "Ben ona yetmem. Birkaç kadın daha alsın da paşa gönlünü eğlendirsin!" der, öyle mi?... Olmaz böyle şey, teyze. Olmaz! Ben erkeğimin bir bakışını bile bir başka kadınla paylaşmağa razı olamam.(Zorlutuna, 2011: 164).

Zinnur'un asıl anlam veremediği, İstanbul ile Urfa arasındaki bu anlayış farkı ve yanlış geleneklerin bu denli normalleştirilmesidir:

Zinnur, muhafazakâr bir ailenin kızı olmasına rağmen İstanbul'da yetişmiş bir genç kız olarak Urfa'daki geleneklerin belirlediği ilişkileri anlayamaz. İbrahim ile Zinnur'u ayıran şey, Zinnur'un Zeliha'ya duyduğu kıskançlıktan çok Urfa'daki çok eşlilik geleneğine tepki ve güvensizliğidir (Coşkun, 2011: 343).

Aşk ve Zafer, kadınların eğitimi açısından bakıldığında Doğu ile Batı arasındaki farklı açık bir şekilde gözler önüne serer. İstanbul'da yaşayan Zinnur ve ailesindeki diğer kadınlar ile Urfa'da yaşayan Zeliha ve Zemzem Hanım'ın hayatı algılayışları ve kabulleri, aldıkları eğitim ve yetiştikleri çevre ile birlikte farklılaşır. Halide Nusret, Urfa'da yaşayan kadınları büsbütün hor görmemekle birlikte onlardan çok farklı bir bakış açısı ve yetişme tarzına sahip olan Zinnur'u romana yerleştirerek tezatlığın oluşmasını sağlar.

Genel manzara olarak Halide Nusret Zorlutuna'nın kadın eğitimi hakkında kişisel görüşleri ile romanlarında yansıttığı görüşler paralellik gösterir. Gerçek yaşantısında kadını kutsal kabul eden yazar ona en önemli eğitim görevi olarak anneliği verir. Yazar, romanlarında da bu düşünce yapısını destekleyecek nitelikte karakterler yaratır. Onun kadın karakterleri, bazı istisnalar mevcut olmakla birlikte, ev içinde eğitim alır ve genel olarak ev dışında çalışmazlar. Yazarın nadir olarak çalışma hayatına atılan kadın kahramanları, anneliğin getirmiş olduğu fedakârlıkla ya öğretmenlik yaparlar ya da Anadolu'da savaşın getirdiği yıkımdan etkilenen insanlara sağlık desteği verirler. Bu

durum onun kadını, düşünce yazılarında “iyi bir anne ve fedakâr bir öğretmen” olarak betimlediği görüşünü destekler. Yazar kadın kahramanlarının anneliğe bakış açılarına ve davranış biçimlerine de geniş yer verir. İyi bir anne olmakla iyi bir insan olmak arasında sıkı bir bağ kurar. Anneliği gereğince yerine getiremeyen kadın karakterler eleştirilir. İyi anne olan kadınlar, kişisel gelişimlerini “daha iyi anne” olma yönünde sürdürürler. Halide Nusret Zorlutuna'nın, kadın kimliğini çeşitli önceliklere göre tanımladığı görülür. Eğitimin de bu önceliklere hizmet etmesi gerektiği anlayışı mevcuttur.

4. 5. İsmet Kür'ün Kadın Eğitimine Bakışı

İsmet Kür, tıpkı ablası Halide Nusret Zorlutuna gibi annesi tarafından önem verilen titiz bir aile eğitimi alır. Babasını küçük yaşlarda kaybeden yazarın eğitimi konusunda annesinin yanında ablası Halide Nusret Zorlutuna da etkide bulunur. Yazarın yaratıcılığı küçük yaşlardan beri beslenir, yazar ablası sayesinde çeşitli edebî çevrelere girme imkânı bulur.

İsmet Kür, yurt içinde çeşitli eğitimler alıp öğretmen olduktan sonra, yurt dışında da eğitimine devam eder; kendi kızlarının eğitimi konusunda da oldukça özenli davranır.

Yaptığı araştırmalarla birçok konuya ışık tutan Kür, kadınlar konusunda da çalışmalarda bulunur. İsmet Kür anılarında yer verdiği üzere, Ege ve Akdeniz'de okuma alışkanlığı üzerine bir araştırma yapmaya başlar. Bu araştırma esnasında kadınların eğitim seviyeleri ile ilgili de gözlem yapma imkânı bulur. Aynı zamanda yakın çevresindeki özellikle eğitimsiz kadınları da inceleyen yazar, bu kadınların kendilerini yetiştirme konusundaki bireysel çabalarını da ilgi çekici bulur (Kür, 2011c). İsmet Kür'ün anılarından yola çıkılarak söylenebilir ki yazar, kadınların eğitim durumlarını, eğitime bakış açılarını ve eğitimsiz olmanın getirdiği zorlukları önemser; bu faktörlerin topluma etkisini inceler.

Yazar *Yarısı Roman* adlı anı eserinde kadınlara sağlanan imkânlar konusunda arkadaşı Vedat Nedim Tör'ün de bir anısına yer verir. Vedat Nedim Tör, bir dönem Türkiye'de yaşayan İsveçli bir doktora, neden dünya çapında bir Türk doktorun çıkmadığını, bu konudaki görüşlerini sorar. Doktora göre Türkiye'den dünya çapında başarıların çıkmamasının nedeni, kadınlara imkân verilmemesidir:

Asıl soruna gelince... Kadınlara pek olanak tanımıyorsunuz... Erkeklerinize gelince... onların kan dolaşımı da çoğunlukla, mide ile cinsel organları arasında dönüp duruyor... Beyinlerine varamıyor... Asıl sorun bu işte... Bu sorun ortadan kalkmadıkça, dünyanın en gelişmiş, en olanaklı laboratuvarlarına da sahip olsanız, sonucun değişeceğini umut etmek, boş bir hayalden öte bir anlam taşımaz (Kür, 2011c: 31-32).

Yazarın bu anıya yer vermesi, kendisi de uzun süre yurt dışında yaşayan bir insan olarak, Türkiye'deki kadınların yaşadığı eğitim eşitsizliklerine dikkat çekilmesi yönünden önemlidir.

Kür, toplumun ileri gitmesinde kadının büyük etkisinin olduğunu düşünür. Dünya Kadınlar Günü'nde yaptığı bir konuşmada bu düşüncelerine şu şekilde yer verir:

Ama aşikârdır ki, böyle bir eğitimin başlangıç ve devamında en büyük etken, -anne olsun olmasın- 'kadın'dır. Hele de, iyice cahil, üstelik iyice fakir bir toplum içinde, okuyabilmek mutluluğuna erişmiş her insanın, özellikle de kadının, kendi insanına ödemek zorunda olduğu borcu, borçları bulunduğu aşikârdır (Kür, 2011c: 262).

İsmet Kür'e göre kadın, topluma yön verici olabilmek için çeşitli fedakârlıklara katlanmak zorundadır. Katlanacağı bu fedakârlıklar kadını daha üst seviyeye taşımaya yaracağı için, sıkıntı çekmeye değerdir. İsmet Kür'ün ideal kadın algısı, eğitilidir; eğitilmiş olmanın getirdiği özgüven, kadınları hem güçlü bireyler hem de iyi anneler yapar.

4. 5. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Kadın Eğitimi

İsmet Kür, kurguladığı eserlerde güçlü kadınlara yer verir. Onun ideal kadın karakterleri, eğitim alır ve erkek tarafından ezilemez; gerekirse boşanabilir ve çocuk yetiştirme konusunda erkeklerden çok daha maharetlidir. Çoğu kadın karakter çocuk psikolojisinden anlar, bilgili ve kültürlüdür. Yazar, kadını genellikle özgüvenli ve özgür bir birey olarak ele alır.

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev romanının en önemli karakterlerinden biri evin büyükannesi Pamukanne'dir. Pamukanne'nin eğitimine dair açık bilgiler olmamakla beraber o, etrafındaki insanların hayatlarını etkileyebilecek güçte bir kadın olarak yansıtılır.

Evin annesi Mediha Hanım bir ev kadınıdır.

Gecekondu semtinin öğretmenleri de genel olarak kadındır. Romanda okul için çeşitli sosyal çalışmalar yapan ve mahallenin *Sosyal İşler Bakanı* olarak tanımlanan Gülseli Öğretmen de güçlü, akıllı ve çalışkan bir kadın olarak yansıtılır (Kür, 2011a).

Eserde kadınlara dair toplumdaki aşağılayıcı ve yerleşik sözler eleştirilir:

- Ok atmak, yumruk sallamaktan daha güçtür.
- Olabilir, ama güç, yani kuvvet istemez. Ok atmayı herkes yapar be... Kadın kısmı bile yapar...
- Ne demek "kadın kısmı" bile yapar... Kadınları beğenmedin mi?...
- Ee, sıktın be...
- Madam Curie de kadındı, annen de kadın... (Kür, 2011a: 85-86).

Mutlugiller adlı tiyatro oyununda kadın eğitime dair açık bir bulgu olmamakla birlikte, kadın anne rolünde ve eğitici bir tutumda yansıtılır.

Memo Serisî'nin incelenen kitaplarında kadın eğitimi açısından ciddi bir bulgu yoktur. Bu eserde de kadına "anne" rolüyle rastlanır. Anne öğretici ve korumacı bir tutum sergiler.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta, Belkıs Hanım bir Türkçe-Edebiyat öğretmenidir. Evin kızları Leylâk, Şafak ve Deniz de eğitim almış bireylerdir. Leylâk, oyunları sahnelenen bir yazardır; Şafak güzel sanatlar eğitimi alır. Evin büyük kızı Deniz İstanbul'da bir yabancı üniversiteyi birinci olarak bitirir. Eserde kadın karakterler birçok alanda bilgi sahibidirler. Bu, evin büyük kızı Deniz'in yaptığı kültür gezilerinden gönderdiği mektuplardan anlaşılır. Evdeki üç kadın da bu mektuplarda anlatılan edebî, tarihî ve sanatsal konularda donanımlıdır.

Onuncu Sigara'da Gül, yatılı okulda okumuştur ve çocukluğunda spora ilgi duyar. Romanın ilerleyen bölümlerinde Gül'ün, yazarlığının başlangıcında olduğu anlaşılır. Bir roman yayımlayan Gül, eleştirmenlerden övgüler alır ancak kocasının, bu başarısının arkasında kendisinin olduğunu ima etmesi üzerine eline bir daha kalem almaz. Yosun, annesine böyle bir imada bulunduğu için babasından "ilk kez o gün nefret ettiğini" söyler (Kür, 2007a: 121). Gül, başarısını bir erkeğe borçlu olmaktansa yazın hayatına veda etmeyi tercih eder; ardından da kocasından boşanır. İsmet Kür'ün kadın karakterleri için boşanma, gerekli durumlarda normal karşılanır.

Eserin bir diğer kadın karakteri Zerrişte ortaokulu bir Fransız okulunda okumuştur. Lisedeki edebiyat öğretmenleri de gerçek hayattan alınan figürler olan Halide Nusret Zorlutuna ve Ahmet Kutsi Tecer'dir. Zerrişte lisenin ardından Floransa'da mimarlık eğitimi alır. Başarılarından dolayı, okuduğu okulda hoca olarak kalması için ısrar edilir ancak o Türkiye'ye döner; İzmir'de belediyenin açtığı proje yarışmasını kazanır. Zerrişte romanda güçlü bir kadın karakter olarak öne çıkar; "çok zeki ve çok yönlü bir kız" olarak tanıtılır (Kür, 2007a: 32). Zerrişte'nin bu ve benzeri başarılarına roman boyunca sıkça yer verilir.

Eserdeki bir diğer kadın karakter Mihrünnisa Hanım konakta büyümüştür. Kendisiyle bir İngiliz mürebbiye ilgilenir, aynı zamanda eve gelen özel öğretmenlerden de dersler alır. Mihrünnisa Hanım, Londra'da yalnızca soyluların gidebildiği bir kız okuluna gönderilir.

Onuncu Sigara'nın kadın karakterleri eğitilmiş ve çok yönlüdür. Aldıkları eğitim onların hayat karşısında daha güçlü olmalarını sağlar. Kadın karakterlerin çoğu erkeklere boyun eğmez, kendi yaşantılarını yönlendirirler.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'da eğitilmiş ve eğitimsiz kadın karakterler bir aradadır. Romanda öğretici özellikleriyle öne çıkan Suna, hemşiredir. Uzun yıllar bir psikiyatristin asistanlığını yapan Suna, Gürsu ailesi ile çalışmaya başlar. Romanın en önemli öğretici karakterlerinden biri olan Suna, hem çocuklara hem

yetişkinlere yol gösterir. Çocukları sınava hazırlayan, köylü kadın ve erkeklere köy odasında tarihî bilgiler aktaran Suna herkes tarafından saygı görür. Hatta ona “Öğretmen Hanım” diye hitap edilmeye başlanır (Kür, 2012: 59). Kitaptaki bu yol göstericilik işlevinin bir kadına verilmesi tesadüfî değildir. İsmet Kür’de kadınlar, özellikle eğitim almış olanlar, genellikle topluma ön ayak olmada erkeklerden bir adım öndedirler.

Romandaki bir diğer kadın karakter, Coşkun’un annesi Zeynep Kadın’dır. Zeynep Kadın köydeki diğer kadınlardan farklıdır. Çocukluğunda, Zonguldak’ta bir öğretmen çiftin yanına verilir. Amaç Zeynep Kadın’ın, çiftin çocuklarına arkadaşlık etmesidir ancak çift onu okula yazdırır ve onunla yakından ilgilenir. Zeynep Kadın çift Ankara’ya dönene kadar onlarla kalır. Öğretmen karı kocanın Zonguldak’tan ayrılması Zeynep Kadın’ın eğitiminin de sonu olur. En büyük hayali öğretmen olmak olan Zeynep Kadın babası tarafından okuldan alınır. Ancak Zeynep Kadın’ın orta ikiye kadar bile olsa okumuş olması, köyde ona bir saygınlık kazandırır; o, köylüler tarafından takdir edilir. Zeynep Kadın da köye dönüşünden sonra bir okuma-yazma kursu açmak için girişimlerde bulunur.

Romanın bir diğer kadın karakteri olan Nimet abla olumsuz yönleriyle yansıtılır ve Zeynep Kadın’a duyduğu kıskançlıkla öne çıkarılır. Bu kıskançlıktan dolayı Zeynep Kadın’ın köyde açacağı okuma-yazma kursunu engeller.

Romanda eğitilmiş veya eğitime saygı duyan kadınlar genellikle olumlu özelliklere sahipken kötü özelliklere sahip kadınlar ise eğitimsiz ve eğitime karşı ilgisizdir.

Coşkun’un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk’ta Asiye eğitimsiz bir kadındır. Kendi haklarının farkında olmayan Asiye, kocasına boyun eğer ve bu konuda kızı Güllü tarafından eleştirilir: “Bunca yıldır kocana senin de insan olduğunu, sana da söz düşeceğini anlatamamışsın. Darılma ama kadınlığın canına okuyan.” (Kür, 2013: 34-35). Asiye, bilgisizliğin getirdiği çeşitli yanlış inanışlara da sahiptir. Hasta bir vaziyette buldukları Coşkun’u doktora götürmektense, köydeki ehil olmayan kişileri çağırması tavsiye eder. Bu kişiler sağlıklı uzaktan yakından alakası olmayan köyün berberi ve hocasıdır. Asiye’nin kızı Güllü annesinin bu tavrını eleştirir: “Sevgili Asiye Hanım’cığım, canım annem, yalvarırım şu berberlerden, hacı hocalardan vazgeç ölmeyeceği varsa öldüreceksin elin oğlunu.” (Kür, 2013: 36). Güllü sayesinde eve doktor çağırılır, Asiye’nin sözüne itibar edilmez. Cahil bir kadının toplumda ne denli sıkıntılar yaratacağına dikkat çekilmesi açısından bu durum önemli bir örnektir. Kadın, aynı zamanda anne olduğu için etrafındaki insanların onun eğitimsizliğinin insafına kalması tehlikeli görülür.

Mavi’nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı romanda kadın eğitime dair bir bulgu yoktur.

Karvera romanında kadınlar olaylara yön veren, kritik özelliklere sahiptirler. Carvera'nın okuması için çaba sarf eden öğretmeni, bir kadındır. Öğretmen Luisa, aldığı eğitimi insanların faydası için kullanan ideal bir kadın karakterdir.

Carvera'nın annesi Margaritta ortaokul mezunudur ancak romanda kendini geliştirmiş, bilgili bir kadın olarak yansıtılır. Babası Paul, Carvera'yı okutmak istemez, annesinin onu kendisine benzettiğine inanır: "Nerdeyse doğduğu günden beri ona okuduğun kitaplardan ötürü böyle kitap kurdu olup çıktı zavallı çocuk." (Kür, 2003: 19). Carvera, romanda Margaritta gibi bir anneye sahip olduğu için şanslı görülür çünkü annesi onu bebekliğinden başlayarak kitaplarla tanıştırmıştır. Margaritta, zaman zaman, sahip olduğu kültür birikimiyle kocasını ezmiş olabileceği endişesini taşır.

Valantanika Mexico City'de liseyi okur ardından da Miami Üniversitesi'nde eğitimine devam eder; İngilizce ve Fransızca dersleri verir.

Karvera'nın devamı niteliğinde olan *Karvera Nereye* adlı kitapta da Öğretmen Luisa ve Margaritta Carvera'nın yaşantısını etkilemeye devam eder. Margaritta'nın bu kitapta da üstün özelliklerine yer verilir: "Margaritta gibi annesi olmasaydı, tüm yeteneklerine karşın, gerçekten bir boğa yetiştiricisi olup çıkardı. Ve... Margaritta'ya, Carvera'ya sunulan olanaklar sunulmuş olsaydı..."(Kür, 2005a: 117). Margaritta romanda "okuyan, düşünen, çevresinde sevilip sayılan bir kadın" olarak tanıtılır (Kür, 2005a: 127). Annesinin sahip olduğu bu özellikler, Carvera'nın her yönden donanımlı bir çocuk olarak yetişmesinde etkili görülür.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı eserde yazar kısa hikâyelere yer verir. Bu kısa hikâyelerin içinde kadın eğitime dair çeşitli ayrıntılar mevcuttur: *Her Şey Darmadağın* adlı hikâyede kadın, hukuk profesörü olan kocası tarafından çocuklarına yeterince vakit ayırmamakla suçlanır. Profesör, yazar olan karısına ev içindeki sorumluluklarını hatırlatır. *18 Artı 61 Eder 79* adlı hikâyenin kadın kahramanı Dilara'nın eğitimine dair tek bulgu keman dersi almış olmasıdır.

Ne Güzel Şey ve *Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek* adlı eserlerde kadın eğitime dair herhangi bir bulgu yoktur.

Genel manzara olarak İsmet Kür, kadınların eğitimi ve toplumdaki konumlarına anılarında da yer vermiş; onların ikinci sınıf insan muamelesi görmesine karşı çıkmıştır. İsmet Kür için önemli olan, kadınla erkeğin gerçek bir eşitlik noktasında buluşmasıdır; bu da kadının eğitim almasıyla mümkündür. Kurguladığı eserlerde de yazar, bu bakış açısını yansıtan ve kadın hakkındaki düşüncelerini besleyen karakterlere yer vermiştir. Onun ideal olarak yansıttığı kadın karakterler ya eğitilidir ya da alamadıkları eğitimin onlarda bıraktığı eksiklik duygusuyla eğitime ciddi önem verirler; genelde anne olan bu karakterler çocuklarının eğitimi için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. İsmet Kür, anılarında dile

getirdiği gibi eserlerinde de kadınları erkekten aşağı görmez. O, güçlü kadınlar yaratır; bu kadınlar, buldukları yerlerde yönlendiricidirler ve erkeğin himayesine girmekten kaçınırlar. Eserlerinde yer verdiği “zayıf, cahil” kadınlar ise yüceltilmez, kendilerinden daha “akıllı” bir kadın tarafından yönlendirilir. Yazar, gerçek hayattaki bakış açısına uygun karakterler yaratır; onun yaşantısıyla eserlerindeki kadın karakterler arasında bir tutarlılık mevcuttur.

4. 6. Benzerlikler-Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna’da da İsmet Kür’de de ideal kadın karakterler genel olarak eğitilidir. Bu eğitimin niteliği değişmekle birlikte onlar eğitilmiş kadına saygı duyarlar. Eğitim almayan kadınlar horlanmaz ancak her iki yazar da bu kadınlara romanın seyrini değiştirecek görevler vermez. Her iki yazar da toplumu değiştirecek gücün kadınlarda bulunduğu altını çizer. Aynı zamanda yazarların çizdiği kadın karakterler her yönden kendilerini geliştirirler.

Bu benzerliklerin yanında yazarların kadın eğitimi algılayışında farklılıklar da mevcuttur. Halide Nusret Zorlutuna, kadının her şeyden önce iyi bir anne olması için eğitilmesi gerektiğini düşünür. Onun eğitilmiş kadınları, aynı zamanda mükemmel birer annedir. O, çoğu eserinde kadının eğitimi çocuk yetiştirmenin kolaylaştırıcı bir unsuru olarak yansıtır. Halide Nusret Zorlutuna’nın ideal kadın karakterleri alabildiğine fedakârdır, çektikleri bütün sıkıntılara çocukları sayesinde katlanırlar. Bu kadınlar, toplumun ahlaki kaidelerinin dışında davranmazlar; eğer davranmışlarsa muhakkak bir arınma yaşarlar. Onun benimsediği, takdir ettiği anlaşılabilir kadın karakterler evlilikleri ne kadar kötü giderse gitsin boşanmayı düşünmezler.

İsmet Kür de kadının annelik görevine önem verir ancak onun kadın karakterleri bireyselliğe daha yakındır. İsmet Kür’de kadın, kendini birilerine feda etmek için eğitmez; onun da kendine ait bir yaşantısı vardır. Kür, bir eğiticilik alanı olarak anneliği önemser ancak kadın karakterlerinin bireyselliklerini yaşamalarına da izin verir. Onun kurgusal eserlerinde kadının eğitim seviyesi yükseldikçe toplum baskısına boyun eğiş azalır.

Halide Nusret Zorlutuna’da kadınlar -bazı istisnalar olmakla birlikte- genel olarak ev içinde eğitim alırlar. Aldıkları eğitim çoğunlukla konak eğitimidir ve kadın karakterlerin çoğu ev dışında çalışmaz. Başka bir deyişle Halide Nusret’te kadınların aldıkları eğitim topluma doğrudan fayda sağlamaz; onlar bu faydayı yetiştirdikleri çocuklarla sağlarlar. İsmet Kür’de kadınların çoğu ev dışında, okullarda eğitim alır. Bu açıdan bakıldığında İsmet Kür’ün kadın karakterlerinin erkeklerle hemen hemen aynı haklara sahip olduğu görülür. Ayrıca İsmet Kür’ün kadın karakterleri tıpkı erkekler gibi yurt dışında eğitim alır ve ev dışında çalışır; gerektiği zaman da boşanma yoluna gider.

Kadın eğitimi konusunda Halide Nusret muhafazakâr “iyi anne, iyi eş” ilkesine bağlıdır; İsmet Kür ise aydınlanmacı felsefe düşüncesinin getirdiği özgürlükçü fikirlerden etkilenmiştir.

4. 7. Halide Nusret Zorlutuna'nın Öğretmenliğe ve Öğretici Tiplere Bakışı

Halide Nusret Zorlutuna'ya göre öğretmenlik fedakârlık gerektiren bir meslektir. Anılarında belirttiği üzere kendisi de yurdun ücra olarak kabul edilen köşelerinde çalışır; bu durum onda bir gurur sebebidir.

İdealist öğretmen tipi, Halide Nusret'in ülkenin kalkınmasında öncü olarak gördüğü bir kesimdir. O, milliyetçi bir yazar olarak millî varlığın korunmasında idealist öğretmen tipinin önemini vurgular (Coşkun, 2011). Yazara göre öğretmenler memleket meselelerine uzak kalamazlar. Kendisi de yurdun içinde bulunduğu zor zamanlarda öğretmenlik yapan biri olarak, öğretmenlerin bu konuda en önde yer almaları gerektiğine inanır. Anadolu'nun birçok köşesinde gönüllü olarak çalışan Halide Nusret'e göre öğretmen, Anadolu'nun uzak köylerindeki “ışıklı pencere” dir (Zorlutuna, 1938'den aktaran: Coşkun, 2011: 473). Zorlutuna, öğretmenlerin bilginin ışığıyla memleketin her köşesini aydınlatacağına inanır.

Yazarın öğretmenlikle ilgili anılarının yer aldığı *Benim Küçük Dostlarım* adlı kitabı, onun öğretmenliğe bakışına ışık tutması açısından dikkate değerdir. Bu kitaptaki anılarından yola çıkıldığında görülür ki Halide Nusret'in tek zaafı çocuklardır. Ona göre çocuklar “zevkle okunmaya değer meraklı bir kitap; karşısında uzun uzun, hayran hayran düşünülecek bir bilinmeyenler âlemi” dir (Zorlutuna, 2013: 9). Öğretmen, bu bilinmeyenler âlemini keşfetmekle ve merakını yitirmemekle yükümlüdür. Yazar anılarında çocuk sevgisini doya doya yaşamayı bildiğini, öğrencilerine adeta anne şefkati ile yaklaştığını ifade eder. Zorlutuna'nın “öğretmenlik” ve “annelik” kavramlarını sık sık bir arada kullanması, bu iki görevi kutsiyet yönüyle yakınlaştırdığını gösterir.

Halide Nusret'e göre çocuklar öğretmenleri, hele de genç öğretmenleri çok sever. Tüm öğrenciler -eğer kendini sevdirebilmişse- genç öğretmenin elinin altında “işlenmemiş zengin bir toprak” gibidir (Zorlutuna, 2013: 17). Bu toprağı hakkıyla işlemek de öğretmenin en önemli görevidir. Öğrenciler toprak gibi bereketli bir varlığa benzetilir ancak onu işleyecek, işinin ehli bir öğretmen olmadıkça bu toprak ziyan olacaktır. Yazarın bu konudaki düşünceleri, kendisinden sonra gelecek olan öğretmenlere tavsiye niteliğindedir.

Halide Nusret zaman zaman kendini de meslektaşlarını da eleştirir. Yazar, anılarında İrfan adlı bir öğrencisinden söz eder. Bu öğrenci tüm öğretmenler tarafından “anormal” olarak nitelendirilir. Yazar, öğretmen arkadaşlarının bu düşüncelerine anlam veremez ve çocuğı gözlemlemeye başlar. Gözlemleri sonucunda çocuğun aslında “anormal” olmadığını, üvey annesinin türlü eziyetleriyle baş etmek zorunda olduğunu fark

eder. Bu öğrenciyle karşılaştığında on yıllık öğretmen olan Halide Nusret “Meğer on yıllık meslek hayatı da insanı öldürmeye yetmiyormuş!” diye düşünür (Zorlutuna, 2013: 45). Halide Nusret, öğrencileri yargılamadan önce onların yaşamlarına göz atmanın ne denli önemli olduğunu altını çizer. Ona göre bir öğretmen, öğrencileri hakkında yargılar oluşturmadan önce onları yakından tanımalıdır.

Zorlutuna’ya göre öğretmenler ancak sevgi ve hoşgörüyü öğrencilerinin kalbine girebilir ve onları yönlendirebilir; dolayısıyla öğretmenlik bu iki kavramı içinde barındırmalıdır. Yazara göre öğretmenler, öğrencilerini hiçbir ayırım yapmadan sevmek üzere yaratılmışlardır ve öğrencileri sınıflandırmak, onları bazı derecelere veya kıstaslara göre sevmek ideal bir öğretmen tavrı değildir.

Halide Nusret bir yazısında öğretmenliği şu şekilde tanımlar: “Öğretmen, elinde sönmez meşale taşıyan adamdır.”, “O, Allah’ın yarattığı her çeşit mahlûku Allah’tan kuvvet alarak ‘insan’ haline koyan adamdır.” (Zorlutuna, 1950’den aktaran: Coşkun, 2011: 473). Yazar bu düşüncesini sık sık tekrar eder.

Zorlutuna için öğretmen öğrencilere yön veren, onları işleyen, değiştiren kişidir; elinde meşalesiyle gittiği yeri aydınlatır, fedakârca mücadele eder. Halide Nusret Zorlutuna’nın bir öğretmende bulunması gereken vasıflarını Coşkun (2011), şu şekilde sıralar:

1. Öğretmen “her şeyden evvel idealist” tir. Topluma iyi bir insan kazandırmanın ne kadar “zahmetli” bir iş olduğunu gören yazar, ancak idealleri olan bir öğretmenin bunu başarabileceğine inanır.
2. “Temiz” değil “en temiz”dir.
3. “Fedakâr” değil “en fedakâr”dır.
4. Faziletlidir.

Yukarıdaki özelliklere bakıldığında, Zorlutuna bir öğretmenin öncelikle “iyi bir insan” olması gerektiğini düşünür. Halide Nusret’e göre idealist olmak, her yönden temiz bir kalbe ve akla sahip olmak, fedakâr ve faziletli olmak hem iyi bir insan olmanın hem iyi bir öğretmen olmanın anahtarıdır.

4. 7. 1. Halide Nusret Zorlutuna’nın Eserlerinde Öğretmenler ve Öğretici Tipler

Yazarın ilk romanı olan *Küller*’de Ali Namık Bey önce Beyrut Sultanisi’nde ardından da Mülkiye-i Şahane’de okur ancak onun hayatında etkisi olan öğretici tiplere dair bir bulgu yoktur. Karısı Suzan’ın “mektep”e gittiği belirtilir ancak mektepteki öğretmenlerine dair bir ayrıntı verilmez. Bununla birlikte Suzan’ın eve gelen özel hocalardan ders aldığı

bilgisi mevcuttur. Suzan, kocasına yazdığı bir mektubunda “ihtiyar, büyük bir ressam”dan ders aldığını belirtir (Zorlutuna, 2012: 65). Romanda bunların dışında, öğretici tiplere dair bir bulgu yoktur.

Sisli Geceler romanında Zehra, öğretmen olmasa da öğretici bir role sahiptir. Doktor olan kocasıyla Anadolu'ya giden Zehra, asker mektuplarını yazar; köy çocuklarıyla ilgilenir, yetimlere çamaşır diker. Köylüler ona “hocanım” diye hitap ederler (Zorlutuna, 2002a: 69). Aynı zamanda Zehra, romanın sonunda İzmir'de bir okul açarak eğitime hizmet etmeye devam eder.

Halide Nusret'in öğretmen karakterlere en geniş yer verdiği kurgusal eseri *Gül'ün Babası Kim*'dir. Eserde “muallime hanımlar” ve “muallim beyler” velinimet olarak yansıtılır (Zorlutuna, 2002b: 54). *Gül'ün Babası Kim*'de Mecla'nın yanında yaşadığı Hasan Efendi Kız Öğretmen Okulu'nda hademedir. Mecla, Hasan Efendi sayesinde okulun öğretmenleriyle yakın ilişkiler kurar. Okulun “yaşları yirmi ile yirmi beş” arasında değişen öğretmenlerini çok sever. O, sosyal statü ve kültür seviyesi olarak yanlarında yaşadığı Hasan Efendi ve Pembe Hanım'dan çok farklıdır. Kendisi de iyi bir eğitim alan Mecla'yı ancak bu öğretmenler anlayabilir. Mecla bu durumu şöyle ifade eder: “Onların varlığı çölde ara sıra esen serin bir rüzgâr yahut kızgın kum içinde nadiren tesadüf edilen serin bir memba (kaynak) gibi, bana zaman zaman hayat ve kuvvet vermiştir.” (Zorlutuna, 2002b: 88). Mecla öğretmenlerle birlikte şehri gezer, Muallimler Birliği'nde çeşitli kutlamalara katılır; kısacası yeniden mutlu bir insan olmaya çalışır.

Bu öğretmenlerden Güzide hem Mecla için hem Halide Nusret için çok önemlidir. Güzide, Halide Nusret'in en sevdiği roman kahramanlarından biridir (Coşkun, 2011). Güzide'nin hayata bakışı ve fikirleri, kitaplarla olan dostluğu Mecla'yı ona daha çok yakınlıştır. Güzide'de sonsuz bir insan sevgisi ve hoşgörü vardır. “O, aynı zamanda, her mevzu üzerinde konuşmayı bilen zeki, kafalı bir kız” dır (Zorlutuna, 2002b: 89). Romanın başında toplumun ahlaki kaidelerini hiçe sayan Mecla, ilerleyen bölümlerde bir arınma yaşar; bu arınmada Güzide'nin ve okulun diğer öğretmenlerinin etkisi çok büyüktür. Başta Güzide ve Halit Bey olmak üzere öğretmenler, hiç bilmeden genç bir kadının hayata bakışını ve inançlarını değiştirirler.

Beyaz Selvi romanında Nadide çocuklarına karşı zaman zaman öğretici bir tutum sergiler. Aynı zamanda Nadide, sonradan kendisine âşık olacak DüNDAR'a çocukluğunda keman çalar. Sonradan ünlü bir müzisyen olan DüNDAR, “ilk usta”sının Nadide olduğunu söyler (Zorlutuna, 2008a: 13).

Büyükanne romanının en önemli öğretici tipi Büyükanne'nin kendisidir. O çocuklarına, torunlarına ve çevresindeki diğer insanlara sevgiyle yaklaşır. Özellikle torunları, dinî hususlar hakkında bilmediklerini Büyükanne'ye sorarak öğrenirler.

Büyükanne'nin öğretici tavrı yalnızca dinî bilgilerle sınırlı değildir; o, her konuda bilgilendirici ve yol göstericidir. Büyükanne bir öğretmen edasıyla, köyün “yaramaz” olarak nitelendirilen çocuklarına yol gösterir; maddi durumu el vermeyen başarılı çocukların okutulmasına ön ayak olur. Doktor Nejat, Büyükanne tarafından okutulmuştur. Büyükanne evde kendilerine yardımcı olan ve bir zamanlar yaramazlıklarıyla anılan Sevinç'i de hemşire okuluna gönderir. Köyün en yaramaz çocuklarından biri olan Attilâ'yı yanına alır, onun kişiliğinde ciddi değişiklikler oluşturur. Bunu çocuğa hissettirmeden, bir öğretmen ustalığıyla yapar. Ona karşı hem sevgi dolu hem de öğretici olur. Zamanla Attilâ'da büyük değişiklikler görülür; Attilâ'nın karnesi pekiyi ile dolar ve çocuk öğretmenlerinin takdirini kazanır. Tüm bunlar Büyükanne'nin sınırsız sabrı ve öğretme aşkıyla olur. Etrafındaki herkes Büyükanne'ye, bu yüzden saygı duyar:

Daha birkaç ay evvel ondan yaka silken hatta: “Bu çocukta adam olacak göz yok!” diyen bazı öğretmenler, ondaki mucizeli değişikliğe şaşır kalıyorlardı. O densiz, hadsiz, asi, pervasız ve küstah çocuk gitmiş yerine terbiyeli, itinalı, çalışkan ve efendi bir çocuk gelmişti. Aralarında konuşan öğretmenler Büyükanne'nin sihirli kudreti önünde bir kere daha eğiliyorlardı. (Zorlutuna, 2005: 129).

Büyükanne'nin eşi Paşababa da yer yer öğretici rolüyle öne çıkar. Atatürk ile beraber mücadele vermiş bir asker olan Paşababa, tarih ile ilgili araştırmalar yapar ve anılarını yazar.

Aydınlık Kapı'da Lerzan ve Vildan ile lalalar ve dadılar ilgilenir. Lerzan ve Vildan daha ileri seviyedeki eğitimlerini eve gelen özel hocalardan alırlar. Lerzan ve Vildan'ın yakın arkadaşları Fazilet'in eğitimiyle, özel hocaların yanında, babası Mutasarrıf Selim Zekâi Bey ilgilenir. Ev içi işlerden sorumlu olan Mihrifelek Kalfa Vildan'ın, bilmediği şeyleri zaman zaman danıştığı bir “öğretici” olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Romanda otoriter tavırlarıyla öne çıkan Büyükanne geleneği temsil eder; o, evde yaşayan herkes için baskıcı bir öğreticidir. Aynı zamanda Fazilet de romanın ilerleyen bölümlerinde bir öğreticiye dönüşür. Fazilet, savaşın getirdiği yokluk ortamından dolayı piyano ve keman dersi vermek zorunda kalır.

Romanda Vildan, yabancı dadılara son derece tepkilidir. Kendi çocuğunu dadılara bırakmadığı gibi, oğlu Behçet'in çocuğunun yabancı bir dadı tarafından bakılması da onu çok rahatsız eder. Ona göre “ne idüğü belirsiz kadın taharetsiz elleriyle” çocukla sağlam bir ilişki kuramaz (Zorlutuna, 2001: 350). Yabancı dadı meselesi romanda kendine bu şekilde yer bulur.

Aşk ve Zafer'de Zinnur'un dadısı vardır ancak sekiz yaşına kadar onun için en önemli öğretici tip annesidir. Annesi ona her gece masallar okur; ilk din ve okuma yazma

derslerini verir. Annesinin ölümünden sonra Zinnur'la teyzesi Vedia ilgilenir. Zinnur'un ilk keman ve Fransızca öğretmeni teyzesidir.

Zinnur'un eğitimiyle ilgilenen bir diğer kişi de dedesidir. Zinnur dedesi ile birlikte Fuzuli'den, Nedim'den, Nail-i Kâdim'den şiirler okur; bu, onda derin bir edebiyat zevki oluşturur.

Halide Nusret'in diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da kadınlar ev içi eğitim alırlar. Zinnur, ailesindeki bireylerden aldığı derslerin yanında eve gelen özel hocalardan da ders alır. Romanın bir diğer kadın karakteri Zeliha da "hoca yanında" eğitim almıştır (Zorlutuna, 2011: 158). Onun öğretmeninin daha geleneksel ve din temelli bir eğitim verdiği söylenebilir.

Genel manzara olarak, Halide Nusret Zorlutuna öğretmen bir yazar olsa da eserlerinde çok canlı öğretmen karakterler yaratmaz. Onun eserlerinde, kahramanların en önemli öğretmenleri ev içindedir ve genellikle akrabalarından biridir. Yazarın özellikle kadın kahramanları, birçok "ilk" bilgiyi ya annelerinden ya lalalarından ya da yakın bir akrabadan alırlar. Yazarın erkek karakterleri genel olarak okullarda eğitim alırlar. Bunun yanında hemen hemen tüm eserlerde eve gelen özel hocalardan da bahsedilebilir.

Yazar, anılarında öğretmenliği sonsuz fedakârlık isteyen bir uğraş olarak görür; her ne kadar eserlerinde baskın öğretmen tipleri yaratmasa da, onun "öğretmen olmayan öğretici"leri bu sonsuz fedakârlığı yerine getirirler. Kimi zaman anne kimi zaman baba kimi zaman da teyze olan bu öğreticiler öğrencileri konumundaki kişilere sevgi ve şefkatle yaklaşırlar.

Halide Nusret, çocukların eğitilmesinde en önemli görevi annelere verir. Onun eserlerinde genellikle anneler, çocukları için kendilerini geliştirir; onlara yol gösterir. Zorlutuna anılarında da, kendisinin öğrencilere anne şefkatiyle yaklaştığını ifade eder. Ancak tüm bunların yanında Halide Nusret Zorlutuna, anılarında çizdiği öğretmen profili çok güçlü olmasına rağmen edebî eserlerinde sayıca fazla profesyonel öğretici tipi çizmemiştir.

4. 8. İsmet Kür'ün Öğretmenlere ve Öğretici Tiplere Bakışı

İsmet Kür de ablası Halide Nusret Zorlutuna gibi öğretmen bir sanatçıdır. Öğretmenlik mesleği ile sanat hayatını bir arada sürdüren Kür'e göre öğretmenler "mukaddes enayiler" dir (Kür, 2008: 143). Onun öğretmenlere bu sıfatı yakıştırmasının sebebi, öğretmenlik mesleğinin hem çok zor hem de çok kutsal oluşudur.

İsmet Kür anılarında öğretmen ve anne olduğu için çok mutlu olduğunu ifade eder. Bu ifadeden yola çıkarak yazarın bu iki kavramı birbirine yakın gördüğü söylenebilir. Ona göre öğretmende anne bilinci, anne sıcaklığı ve anne nezaketi olmalıdır ancak bu şekilde

eğitim-öğretim aşamasında karşılaşılan sorunlara çözüm bulunabilir. Anelik ve öğretmenlik yazar için, barındırdığı şefkat ve sevgi açısından denk görölür.

İsmet Kür, öğretmenlik hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade eder:

Öyledir bu iş... Kolay kolay bırakmaz insanın yakasını. Sınıf kürsüsünden azat olunca, dernek kürsüleri yolunuzu keser. Yorgun da olsanız, memleket sorunlarına sırt çeviremezsiniz. Dedim ya, bir acayip hastalıktır Mukaddes Enayilik. Hastalık ama ne yazık ki, bulaşıcı değil pek, keşke olsaydı. (Kür, 2008: 192).

İsmet Kür bir yanıyla öğretmenliğe değer atfederken bir yanıyla da bu işin karşılık beklemezsizin yapılacak bir mücadele olduğunu vurgular. Öğretmenlik ona göre yalnızca bir "iş" değildir; tam aksine insanın bir ömür beraberinde taşıdığı, asla kurtulamadığı bir hastalıktır. Yazarın emekli olduktan sonra de eğitimden kopmaması, birçok faaliyette aktif olarak yer alması bu düşüncelerini doğrular niteliktedir.

Kür'e göre öğretmenlik bir sanattır ancak sanatların en güzeli ve en zorudur. Diğer sanatçılar, malzemelerini ziyan etme hakkına sahiptirler ama öğretmen için böyle bir durum söz konusu değildir çünkü öğretmenin malzemesi insandır. Yazara göre, içinde "öğretmenlik ateşini" taşımayan kişi öğretmen olamaz; mesleği yapsa bile öğretmen sayılamaz. Aynı şekilde "Öğretmen, çocuklarını (öğrencilerini) yüreğiyle, bilgisiyle, sabrıyla etkileyen, kavrayabilen insandır." (Kür, 2008: 194). Öğretmen bu şekilde çok yönlü olmalıdır, bunlardan birinin bile eksikliği başarıyı ciddi oranda etkiler. Yazar bu konuda kendisinin çok şanslı olduğunu ifade eder çünkü önünde örnek aldığı birkaç insanla birlikte ablası Halide Nusret Zorlutuna da vardır. İsmet Kür, ablasının öğretmenliğine, yenilikçiliğine, hoşgörüsüne hayranlık duyar. Anılarında ablası Halide Nusret'in öğretmenliği ile ilgili ayrıntılara yer veren Kür, onun öğretmenlik hususundaki dönemine göre yeni fikirlerini dikkate değer bulur.

İsmet Kür'e göre öğretmenlikte sabır çok önemlidir. Öğretmen, bir annenin evlâdına gösterdiği sabrı öğrencilerine göstermelidir. Kür için sabır, bir zekâ ve kişilik ölçüsü aynı zamanda öğretmenliğin olmazsa olmaz niteliklerinden biridir.

İsmet Kür, öğretmenlerin tümünün bilhassa ilkokul öğretmenlerinin görevlerinin çok önemli olduğunu düşünür. İkokul öğretmenleri çocukların geleceği ile ilgili "olağanüstü büyük sorumluluk" taşırlar (Kür, 2011c: 28). Yazara göre öğrenciler okul sevgisini birinci sınıfta kazanırlar. Bu yaştaki öğrenci, öğretmenin etkisiyle ya okulu sevecek ya da okuldan nefret edecektir; disiplini ve çeşitli alışkanlıkları ya edinecek ya da hiç edinemeyecektir. Bu açıdan bakıldığında öğretmenin, üstlendiği bu sorumluluğun bilincinde olması önem taşır. Yazar bu yüzden ilkokullardaki "sınıf öğretmenliği" sistemine

karşı olduğunu belirtir. Nedenini açıklamaz ancak öğrencinin en kritik döneminin tek bir öğretmene bağlanmasının yanlışlığını düşündüğü anlaşılabilir.

Özetle söylenebilir ki İsmet Kür'ün bakış açısına göre bir öğrencinin geleceğinin parlak olmasında, öğretmenin gerçek bir "öğretmen" olup olmamasının etkisi büyüktür. Eğer öğretmen öğrencisine doğru yaklaşır, onu iyi yönlendirirse öğrenci "kurtulur"; aksi durumda öğrencinin mahvolması kaçınılmazdır.

4. 8. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Öğretmenler ve Öğretici Tipler

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev'de öğretmen olan ve olmayan öğretici tipler bir aradadır. Evin büyükannesi Pamukanne tıpkı Halide Nusret Zorlutuna'nın Büyükanne'si gibi etrafındaki herkesin saygı duyduğu, akıl danıştığı, "adı gibi bembeyaz, üstelik apaydınlık bir kadındır." (Kür, 2011a: 14). Pamukanne çocuklarla çok iyi ilişkiler kurar, onlarla adeta birer yetişkin gibi konuşur. Çocuklara yol gösterir ve onların çeşitli görgü kurallarını kazanmalarında kılavuzluk eder. Pamukanne aynı zamanda mahalledeki okulun öğretmenleriyle de çok iyi anlaşır. Öğretmenler bile çeşitli durumlarda akıl danışmak için Pamukanne'ye gelir, onun fikrini alırlar. Pamukanne bu açıdan etrafındaki herkese yardım eder ve yol gösterir.

Kitaptaki öğretmen tipleri de canlı ve yenilikçidir. Üçüncü sınıfların öğretmeni Gülseli Öğretmen mahallenin "Sosyal İşler Bakanı" olarak adlandırılır (Kür, 2011a: 58). Gülseli Öğretmen'in bu şekilde adlandırılmasının sebebi, bir gecekondu mahallesinde bulunan okulun ve öğrencilerin sorunlarıyla yakından ilgilenmesi; bu sorunlara çözüm bulmak için çaba sarf etmesidir. Gülseli Öğretmen mahallede düzenlediği "sessiz yürüyüş" ile okulun sorunlarına dikkat çekmeye çalışır ve büyük ölçüde başarılı olur. Gülseli Öğretmen ve öğrenciler, ellerinde ailelerinden beklentilerini yansıtan dövizlerle yürür; bu eylem sonrasında birçok anne baba kendini sorgular. Hatta üvey babası, mahallenin en yaramaz çocuğu Yalçın'ı artık dövmemek kararı alır. *Eski Ev*'de öğretmenler yalnızca öğretmek sorumluluğunu üstlenmezler, öğrencilerin başka birçok sorunlarını tespit edip yaratıcı çözümler üretirler.

Mutlugiller adlı oyunda öğretici birçok karakter yer alır. Oyunun birinci bölümü olan *Beykoz Serüveni*'nde bir grup aile, çocuklarıyla beraber Beykoz'da gezintiye çıkar. Gezide ister çocuk olsun ister yetişkin olsun her karakter, Beykoz ile ilgili bilgi sahibi oldukları konuları aktarırlar. Ancak Attila adlı bir öğrenci, Beykoz hakkında herkesten fazla bilgi sahibi olduğu için en önemli öğretici odur.

Oyunun ikinci bölümü olan *Kiraz Bayramı*'nda, yalnızca Mutlu ailesi vardır. Öğretici olma rolü burada çoğunlukla ailenin çocukları Elif ve Murad'a verilmiştir. Anne ve baba

çocuklarının Yalova ile bilgilerini dinler, onlara çeşitli sorular yöneltirler. Aynı zamanda Yalova gezisinde aileye eşlik eden Neş'et Bey de öğretici bir karakterdir.

İsmet Kür'ün bütün eserlerinde öğretici tipler insan değildir. *Memo Seris'*nde öğretici karakter Ay'dır. Ay, Memo ile sohbetlerinde ona birçok konuda bilgi verir. Memo, çocukların merak edecekleri birçok soruyu Ay'a yöneltir; Ay da çocukların anlayabileceği bir üslûpla bu soruları cevaplandırır.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta Belkıs Hanım bir Türkçe öğretmenidir ve kitabın en öğretici kişisidir. Mavi bu evde birçok şeyi Belkıs Hanım'dan öğrenir. Öğrendiği bu yeni bilgileri de okuyucuların seviyesine göre açıklar.

Yaşadığı bunalımlara dayanamayarak intihar eden Yosun ve etrafındaki insanların hikâyesini anlatan *Onuncu Sigara*, yazarın diğer kitaplarından farklı olarak yetişkinler için yazılmıştır. Romanda gerçek öğretmen tiplerine rastlanmakla birlikte, "öğretmen olmayan öğreticilerin" varlığı söz konusudur.

Romanda Gül için en "öğretici" kişi annesi Mihrünnisa Hanım'dır. Konak eğitimiyle yetişmiş olan Mihrünnisa Hanım kızını da çeşitli ev içi kurallara göre yetiştirmeye çalışır. Burada annenin bakış açısı ve yetiştirme tarzının çocuğa sirayet ettiği; onu etkilediği söylenebilir.

Romanda Yosun, babasının ona çocukken anlattığı masalları unutamaz. İlerde öykü yazmaya başlayan Yosun'un yaratıcılığının babası sayesinde beslendiği söylenebilir. Aynı şekilde Zerrişte için de babasının ona verdiği eğitim çok önemlidir. Zerrişte, çocukluğundan beri şiire düşkündür. Babası ona Nedim'den, Fuzuli'den, Naili'den beyitler okur; Zerrişte henüz beş yaşındayken aruz veznini çözmeye başlar. Babasının attığı bu temel sayesinde Zerrişte ömrü boyunca şiire ilgili kalır.

Zerrişte ortaokulda ve lisede aldığı eğitimin ve öğretmenlerinin kendi yaşantısını değiştirdiğini söyler. Ortaokuldaki öğretmeni Baha Bey, gerçek hayattan alınan figürler olarak lisedeki öğretmenleri Halide Nusret Zorlutuna ve Ahmet Kutsi Tecer sayesinde ince bir şiir zevki geliştirmiştir. Zerrişte Halide Nusret Zorlutuna'nın öğretmenliğini ve karakterini şu şekilde anlatır: "Halide Nusret, yalnız şair değil, kendisi de şiir olan bir kadındı. Gülüşü, kımıldanışı, yaşamı şiirdi. Onun kadar güzel, onun kadar duyarak şiir okuyan kimse görmedim. Ve onun kadar güçlü, etkili bir öğretmen." (Kür, 2007a: 145). Zerrişte aynı şekilde Ahmet Kutsi Tecer'den de "şiir yüklü, bilgi yüklü, hayal yüklü" biri olarak söz eder (Kür, 2007a: 146). Bu öğretmenlerin varlığı Zerrişte'nin ilerleyen yaşamında dahi edebiyattan kopmamasını sağlamıştır.

*Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'*ın öğretici karakteri Suna'dır. Suna öğretmen değil, bir hemşiredir. Uzun yıllar bir çocuk psikiyatristinin yanında çalışır, ardından da Bülent Gürsu'nun kızı Özge'ye bakıcılık yapmaya başlar. Tatile geldikleri

Balkaya Köyü halkına ve çocuklarına da birçok konuda bilgi verir ve yol gösterir. Bu yüzden köydeki birçok kişi, hemşire olmasına rağmen Suna'ya "Öğretmen Hanım" diye seslenir (Kür, 2012: 59).

Romanda bir diğer öğretmen, okumak isteyen ancak maddi imkânsızlıklar çeken Coşkun'a yol gösteren Tefvik Öğretmen'dir. Tefvik Öğretmen, Coşkun'u parasız yatılı sınavlara girmek konusunda yüreklendirir; ona destek olur.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta, öğretmen olmamasına rağmen öğretici özellikler gösteren karakterlerden biri Doktor Emrah'tır. Okuldan alınmış bir kız olan Güllü'nün zekâsını ve okuma sevgisini fark eden Doktor Emrah, onun eğitimine devam etmesini sağlar. Diğer eserlerde genellikle öğretmenlere yüklenen yol göstericilik vasfı bu eserde bir doktorda ortaya çıkar.

Kitapta öğretmenler güvenilir insanlar sayılır; zor durumlarda kendilerine başvuru ve fikirlerine itimat edilen kişilerdir. Coşkun'un arkadaşı Aydın, Coşkun'un başına gelenleri, Türkçe öğretmenlerine anlatmayı teklif eder. Aynı şekilde, Coşkun'un Ankara'ya ulaşması için yardımda bulunanlardan biri de Ersin Öğretmen'dir.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği'nde çocuklar için en öğretici bilgiler, artık bir sokak köpeği olan Mavi'nin ağzından verilir. Bir yatılı okulun arsasında yaşayan Mavi, okuldan dökülen atık yemeklere şaşkınlıkla bakar; ona göre bu, "korkunç bir israf"tır (Kür, 1996: 27). Mavi, kendi üslûbuyla israfın ne denli kötü bir şey olduğunu ifade eder. Bir başka bölümde de Mavi, sokak çocuklarına sırf kıyafetlerinin kötülüğü nedeniyle güven vermedikleri için saldıran arkadaşlarını ayıplar. Canlıları dış görünüşlerine göre yargılamanın ne kadar kötü olduğundan söz eder. Yazar, eğlenceli bir karakter olan Mavi'yi bir öğreticiye dönüştürür; onun ağzından uyuşturucunun zararları, insan ilişkileri gibi pek çok fikri aktarır.

Birbirini takip eden *Karvera ve Karvera Nereye* adlı romanlarda da öğretmen tipleri mevcuttur. *Karvera* adlı romanda Carvera'nın ortaokul öğretmeni Luisa, onun liseye devam etmesi için elinden geleni yapar; Carvera'nın okumasına karşı çıkan babasını ikna etmek için türlü yollara başvurur. Öğretmen Luisa hem Carvera'nın okuması için babasıyla mücadele eder hem de çocuğun var olan yeteneklerini geliştirmeye çalışır. Carvera'yı "ünlü bir yazar" olarak hayal eden Öğretmen Luisa, onu bu konuda onu sürekli teşvik eder.

Carvera liseye başladığında da onunla ilgilenmeye devam eder. Carvera'nın yeni öğretmeni Manuel'le iletişime geçer, öğrencisini takibi bırakmaz.

Carvera'nın lisedeki edebiyat öğretmeni Manuel de Luisa gibi ilgili bir öğretmendir. Arkadaşlarının Carvera ile alay etmelerine ve ona zorbalık yapmalarına izin vermeyen Manuel, öğrencilerine bu hususta yol gösterir; davranışlarını sorgulamaları için onlara

rehberlik eder. Manuel, öğrencileriyle saygıya dayalı bir ilişki kurar; onları dost olarak görür.

Manuel'in sorunlara çözüm bulma yolu da romanda geniş bir biçimde anlatılır: Manuel, dışlanan Carvera'nın, arkadaşlarıyla daha iyi ilişkiler kurabilmesi için bir tiyatro çalışması organize eder; bu tiyatro çalışması sayesinde Karvera ve ona düşman olan Jacky yakınlaşırlar, birbirlerini anlamaya başlarlar. Bir öğretmen olarak romanda sık sık özeleştiri yapan Manuel, öğrencileri arasındaki problemi onlara açıkça hissettirmeden çözer.

Manuel aynı zamanda sanatsal yeteneğe de sahiptir. Bir edebiyat öğretmeni olarak yazdığı oyun ulusal tiyatrodaki sahnelenir. Bu yönleriyle romanda öğretmen tipleri idealize edilmiştir.

Karvera Nereye adlı ikinci kitapta babası kansere yakalanan Carvera'ya en çok destek olan kişiler yine öğretmenleridir. Hem Manuel hem Luisa babasının hastalığından dolayı Carvera'nın eğitiminin yarım kalacağından dolayı endişe ederler.

Carvera için bir öğretici olan annesi Margaritta da oğluna çeşitli öğütler vererek, onu doğru olduğuna inandığı şekilde yönlendirmeye çalışır.

Kocaman Bir Örümcektir Zaman adlı kitapta *18 Artı 61 Eder 79* adlı hikâyede Dilara'nın bir keman hocasının olduğu belirtilir. *Bir Yaz Serüveni Mi* adlı hikâyede de Tunç'un babasının bir dadısı olduğundan bahsedilir ancak ayrıntılı bir bilgi verilmez. Tunç da eğitilmiş bir kişidir ancak onun da öğretici tiplerine dair bir bilgi mevcut değildir.

İsmet Kür kaleme aldığı hemen hemen bütün çocuk kitaplarında olduğu gibi *Ne Güzel Şey* oyununda da kahramanlarını hem insanlardan hem hayvanlardan seçmiştir. Oyunun en önemli öğretici kişileri Kezban'ın babası ve ağustos böceklerinin büyükannesidir. Ağustos böceklerinin büyükannesi doğanın döngüsü ve ağustos böceklerinin yaşam şartları konusunda bilgilendirici konuşmalarıyla öne çıkar.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserde doğadaki birçok canlı öğretici olma görevini üstlenir. Serçeler, kargalar ve horozlar bilgileriyle Kardan Çocuk'u ve Kara Köpek'i yönlendirirler.

Genel manzara olarak İsmet Kür, anılarında öğretmenlikle ilgili yer verdiği görüşlerine paralel karakterler yaratır. Onun öğretmen olan veya olmayan öğretici tipleri her şeyden önce sevgi ve şefkatle doludur. Aynı zamanda sabrın da öğretmenlikte büyük öneme sahip olduğuna inanan Kür'ün öğretici tipleri sabırlı ve anlayışlıdır.

Çocuklar, gençler, yetişkinler hatta insan olmayan varlıklar bile zaman zaman öğreticilik vasfı taşırlar. Öğretmenler ve öğretici tipler yol gösterici ve güvenilirlerdir. Yazarın özellikle mesleği öğretmenlik olan karakterleri yaratıcı ve yenilikçidir. Bu öğretmenler sorunlara kalıcı çözümler bulurlar. Öğrencilerinin gelecekleriyle ilgilenir, onların hayatlarını

etkileyecek kararlarında dayanak olurlar. İsmet Kür olumsuz öğretmen tipine nerdeyse hiç yer vermez.

4. 9. Benzerlikler-Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna'nın da İsmet Kür'ün de eserlerinde öğretmenlik veya öğreticilik kendine yer bulan bir kavramdır. Her iki yazar da -muhtemelen öğretmenliğin getirdiği bir tavırla- eserlerinde öğretici tiplere yer verir. İki yazarın eserlerinde de ev içinde yer alan öğretici tipleri mevcuttur. Genellikle kadın olan bu öğreticiler, karakterleri bilmedikleri konularda aydınlatırlar. Yazarların kimi eserlerinde karakterler, zor duruma düştüklerinde fikirlerine güvendikleri kişilere başvururlar; bu kişiler, kimi zaman bir öğretmendir kimi zaman da mesleği öğretmenlik olmayan bir öğreticidir.

Bu benzerliklerle birlikte, yazarların farklı yorumları da söz konusudur: Halide Nusret Zorlutuna'da öğretici tipler genel olarak ev içinde yer alır ve bazı istisnalar mevcut olmakla birlikte profesyonel değildirler. Bu öğreticilerin asıl işi öğretmenlik olmamakla birlikte, takındıkları "yol gösterici" tavır nedeniyle bu özelliği kazanırlar. Buna istisna olarak yalnızca *Gül'ün Babası Kim* adlı eser gösterilebilir.

İsmet Kür'de ise mesleği öğretmenlik olan öğreticilerin sayısı daha fazladır. Yazarın bazı eserlerinde birden fazla öğretmen tipi mevcuttur. Bu öğretmenler, öğrencilerin resmî eğitim kurumlarında tanıdıkları, okul içinde yer alan canlı ve değişken karakterlerdir. Söz konusu öğretmenler kadın veya erkek olabilmekle birlikte, toplumsal yaşamda aktif olarak yer almaktadırlar. Aynı şekilde İsmet Kür'de Halide Nusret' ten farklı olarak insan olmayan öğretici tipler de mevcuttur. Kür'ün özellikle çocuklara hitap eden eserlerinde öğretici tipler hayvanlar ve doğanın diğer unsurları olabilmektedir.

Halide Nusret'te genellikle ev içinde yer alan öğreticiler söz konusuyken Kür'de profesyonel öğretmenler görülür.

4. 10. Halide Nusret Zorlutuna'nın Ebeveyn Yaklaşımına Bakışı

Halide Nusret Zorlutuna için bir insanın, daha özel bir şekilde ifade edilirse bir kadının en hayati görevi; üstlendiği en önemli eğitsel sorumluluk anneliktir. Zorlutuna'ya göre anneler, çocukların ilk öğretmenleri, ilk yol göstericileridir. Dolayısıyla bireylerin çocukluklarında etkisinde kaldıkları ebeveyn yaklaşımları, onların ilerleyen yaşantılarına da yön verecektir. Bu düşünce, yazarın hayatına bakıldığında somutluk kazanır çünkü onun da hayattaki ilk bilgilerinin "öğretmeni" annesidir. Anne Ayşe Nazlı Hanım, kızı Halide için adeta bir özel öğretmendir. Annesi, kızı Halide Nusret'in her yönden donanımlı olmasını ister ve bu yolda çaba sarf eder. Kızının yalnızca akademik başarısı onun için yeterli değildir, onun aynı zamanda "terbiyeli" de olması gerekir. Yazar anılarında "kâbus"

gibi hatırladığı ilk dayağını, komşunun bahçesinden çitlembik çaldığı için annesinden yediğini söyler (Zorlutuna, 1978: 16). Kızına çok değer veren, onun için türlü fedakârlıkları göze alan Ayşe Nazlı Hanım'ın, kızının davranışına bu denli sert tepki göstermesi; onun yetiştirmek istediği çocuk tipini de gözler önüne serer. Diğer yandan Ayşe Nazlı Hanım'ın, seçtiği yöntemin yanlışlığına inandığı da aşikârdır çünkü Halide Nusret bu dayaktan sonra annesinin bayıldığını, “gözünün bebeği yavrusunu” dövdüğü için sarsıldığını ifade eder. Ancak yine de Ayşe Nazlı Hanım'ın, kızının eğitimi konusunda çok hassas olduğu, en ufak bir hataya tahammül edemediği söylenebilir.

Halide Nusret, babası sürgünde olduğu için her türlü etkiye açık olduğu ilk çocukluk dönemlerini annesiyle geçirir. Dolayısıyla yaşantısına ve aldığı eğitime annesinin katkısı önemlidir. Halide Nusret Ayşe Nazlı Hanım'ı “doğuştan terbiyecisi, müşfik, aynı zamanda otoriter bir kadın” olarak tanımlar (Zorlutuna, 1978: 17). Zorlutuna'ya göre annesi öğretmen değildir ancak ideal öğretmen vasıflarına sahiptir. Ayşe Nazlı Hanım, ülkenin geçtiği zor günlerden etkilenmesine rağmen kızının yetişmesini şansa bırakmaz. Halide Nusret'in kazandığı okuma alışkanlığında, yazarlığında annesinin etkisi büyüktür. Yazarın annesi gibi babası da onun eğitimi konusunda hassastır. Halide Nusret anılarında, babasıyla akşamları tercüme roman okuduklarını anlatır.

Halide Nusret'in ailesinin, yaşadıkları yıllardaki ağır şartlarda bile çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilenmeleri, onlar için eğitimin ne denli önemli olduğunun kanıtıdır. Doğru ebeveyn yaklaşımının bir bireyi nasıl olumlu yönde etkilediği; bireyin var olan yeteneklerini ne denli ortaya çıkardığı Halide Nusret'in hayatında açıkça görülür. Halide Nusret'in, çocukluğundan beri aldığı edebiyat eğitimi ile dönemin önemli şahsiyetleri arasında anılmasında anne ve babasının etkisi büyüktür. Böyle bir anne ve baba ile yetişen Halide Nusret, ilerde kendisi de bir ebeveyn olacak; kendi çocukları yanında zaman zaman öğrencilerine de ebeveynlik görevini üstlenecektir.

Yazarın ebeveyn bakışına dair en somut bilgiler, öğretmenlikle ilgili anılarının yer aldığı *Benim Küçük Dostlarım* adlı kitabında mevcuttur. Bu eserinde anne ve baba olmanın önemine yer veren Zorlutuna, okula özensiz bir biçimde gelen çocuğun anne ve babasına içten içe kızar. Özellikle annenin “beceriksizliğine” kin duyar (Zorlutuna, 2013: 39). Bu açıdan bakıldığında yazarın, çocuğun okula hazır bir biçimde gelip eğitsel olarak uygun durumda olmasında önemli sorumluluğu anneye verdiği görülür. Halide Nusret için ebeveynlik, bilhassa annelik, her türlü öneminin yanında eğitsel olarak da ihmal edilemeyecek bir görevdir.

4. 10. 1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Ebeveyn Yaklaşımı

Halide Nusret Zorlutuna, kaleme aldığı eserlerde kahramanlarının eğitimlerine katkı sağlayan ebeveynlere yer verir. Bazı eserlerde kahramanların anne ve babaları yoktur ancak onlara bu yakınlıktaki akrabalar ebeveynlik görevini üstlenir.

Küller romanında Ali Namık Bey Beyrut'ta liseyi okuduktan sonra babası tarafından İstanbul'a, Mülkiye-i Şahane'de okuması için gönderilir. Ali Namık Bey'in eğitsel olarak yönlendirilmesinde babasının etkisinin olduğu anlaşılır.

Ali Namık Bey'in evlendiği Suzan ile Tarık ve Seciye adında iki çocukları olur. Suzan, çocuklarına aşırı derecede düşkün bir annedir; onlara "kıskanç bir ihtimam" gösterir ve onlarla yakından ilgilenir (Zorlutuna, 2012: 73). Romanda, kocasının kıskançlıkla kendisini öldüreceğini anlayan Suzan'ın tek dileği kocasının, çocuklarına iyi bakmasıdır. Ali Namık Bey fedakâr bir ebeveyn değildir, çocuklarıyla sırf karısının vasiyeti için ilgilenir.

Sisli Geceler' de Nüzhet' in annesi Münire Hanım, oğlunun iyi bir şair olmasını ve Darülfünun'a devam etmesini ister. Münire Hanım'ın, oğlu Nüzhet'in eğitimi ile ilgili endişelerine yer verilir.

Romanın idealist kadın karakteri Zehra'nın babası, çocuklarını mükemmel yetiştirmiş; onlara yüksek bir tahsil ve terbiye vermiştir (Zorlutuna, 2002a: 33). Romanda Zehra da çocuğunun yaşı eğitim alamayacak kadar küçük olmasına rağmen ilgili bir ebeveyn olarak yansıtılır.

Romanda küçük yaşlarda annesini ve babasını kaybeden Mine'ye ebeveynlik görevini ağabeyi Kenan ve ağabeyinin karısı Sacide yapar. Romanda birden fazla kez Kenan ve Sacide' nin çocuklarının olmadığı için Mine'ye evlât gözüyle baktıkları ifade edilir ancak ev içi eğitim aldığı, piyano çalıp Fransızca bildiği anlaşılan Mine'nin bu eğitimine Kenan ve Sacide'nin herhangi bir etkisinin olup olmadığına dair bir bilgi söz konusu değildir.

*Gül'ün Babası Kim'*de yabancı okullardaki eğitime karşı alınan ebeveyn tavrı eleştirilir. Babası, Mecla'yı yabancı bir okulda yatılı olarak okutur. Ablası Nezihe, Mecla'yı sahip olduğu sıra dışı fikirlerden dolayı eleştirirken babasını suçlar. Nezihe'ye göre babası, Mecla'yı yabancı okula göndermekle "yegâne hatası"nı işlemiştir (Zorlutuna, 2002b: 12). Romanın ilerleyen bölümlerinde Mecla da kişiliğinin olumsuzluklarından dolayı babasını suçlar, ona göre babası Mecla'nın yanlış bir eğitim almasına neden olmuştur. Hayatında birçok zorluk yaşayan Mecla'nın sıkıntılarının büyük bir bölümü, aldığı eğitsel sorumluluk ve karar nedeniyle babaya bağlanır.

Beyaz Selvi'de Nadide çocukları Demir, Çelik ve İpek'e düşkün bir annedir; onlarla yakından ilgilenir. Nadide'nin kocası Doktor Hâmid de çocukların "derslerinden, mekteplerinden" haberdardır, onlarla bu konu hakkında konuşur (Zorlutuna, 2008a: 143). Nadide, diğer benzer Halide Nusret karakterleri gibi çocuklarına tutkulu bir biçimde bağlıdır.

Büyükanne romanında, Büyükanne çocuklarını okutur. Büyükanne'nin oğlu Ertuğrul İstanbul'da okur ve profesör olur; kızı Elif de kolej mezunudur. Büyükanne'nin yedi torunu vardır ve torunlarının tümünün eğitimlerine de ebeveynleri tarafından önem verilir.

Aydınlık Kapı'da Vildan ve Lerzan'ın anne ve babası onların eğitimine önem verir; bu iki kız kardeş çocukluklarından itibaren eve gelen özel hocalardan ders alırlar. Romanın bir diğer karakteri Fazilet'in eğitimiyle babası Mutasarrıf Selim Zekâi Bey "bizzat" meşgul olur; ona hocaların öğretmediği birçok şeyi öğretir (Zorlutuna, 2001: 9). Romanda kişisel zevklerinin peşinden giderek "annelik" görevini aksatan ve eğitsel açıdan iyi bir ebeveyn tavrı sergilemeyen Lerzan kıyasıya eleştirilir. Lerzan'ın çocuklarının eğitimleriyle ilgili ebeveynlik görevini büyükanneleri yapar.

Vildan ebeveynlik görevlerini yerine getirmesi yönüyle ablası Lerzan'dan farklıdır. O, çocuklarını iyi yetiştirmek için kendini sürekli olarak eğitir; çeşitli dillerden çocuk yetiştirme üzerine kitaplar okur. Vildan ve Lerzan arasındaki karakter farkı, çocukları ile ilgili aldıkları eğitsel sorumluluklarla da yansıtılır.

Aşk ve Zafer romanında ebeveynleri Zinnur'un eğitimiyle yakından ilgilenir. Tıpkı Halide Nusret'in gerçek hayatında olduğu gibi, Zinnur da ilk okuma-yazma ve din derslerini annesinden alır. Annesinin ölümünden sonra Zinnur'un eğitimiyle, ebeveynlik görevini üstlenen teyzesi ilgilenir. Aynı şekilde Zinnur dedesinden, birlikte okuduğu şiirler sayesinde zengin bir edebiyat bilgisi edinir. Zinnur'un İstanbul'da yaşayan ailesi, onun eğitimiyle yakından ilgilenir; eğitim onlar için önemlidir.

Zinnur'un evlenmeyi düşündüğü Urfalı İbrahim'in ise babası okuması taraftarıyken annesi Zemzem Hanım buna şiddetle karşı çıkmış; okumanın gereksiz olduğunu düşünmüştür. Bu eser, ebeveynlerin eğitime bakışlarında değişen coğrafi bölgelerin ve kabullerin etkisini yansıtır.

Genel manzara olarak Halide Nusret Zorlutuna ebeveyn olmayı, bir çocuğu dünyaya getirip onun eğitimiyle hakkıyla ilgilenmeyi önemser. Onun eserlerindeki karakterlerin birçoğunun aldıkları eğitimin ebeveynleri tarafından desteklendiği görülür. Eserlerindeki öznelerin genellikle kadın olduğu gerçeğinden yola çıkılırsa; sosyal yaşamda kendine çok fazla yer bulamayan, ev dışında eğitim alamayan kadın karakterlerin eğitimlerinin genellikle ebeveynlerinin insafına kaldığı görülür. Bu açıdan bakıldığında eğitime yönelik ebeveyn yaklaşımı hayati bir önem arz eder. Zorlutuna özellikle kadınlar açısından

okullaşmanın çok nadir görüldüğü bir dönemi konu alan eserler kaleme aldığından, eğitime negatif bakış açısına sahip ebeveynlerin çocuklarının da bu haktan mahrum kaldıkları görülür.

Bununla birlikte yazarın ebeveyn olan karakterleri genellikle ülkenin doğusuna doğru gidildikçe eğitimin gerekliliğine daha az inanırlar.

4. 11. İsmet Kür'ün Ebeveyn Yaklaşımına Bakışı

İsmet Kür için, bir çocuğun yetiştirilmesinde doğru ebeveyn yaklaşımı önemlidir. Yazar bu konudaki düşüncelerini ve deneyimlerini yazıya dökmüş; ebeveynler için yol gösterici nitelikte iki kitap kaleme almıştır. Bunlardan ilki Akbank'ın Anneler Günü amacıyla hazırlanmasını sağladığı *Anne Olmak*, bir diğeri de *Çiçekler Sevgiyle Büyür* adlı kitapçıklardır.

Kür *Anne Olmak* adlı kitabında ebeveynlere öğütler verir. Yazara göre, bir çocuğu fiziksel olarak büyütme; onun bedenlenmesini sağlama annelik için yeterli değildir. Önemli olan o çocuktan “yakın ve uzak çevresi için yararlı bir insan yaratmak”tır (Kür, 1970: 5). Yazar bu konuda özellikle annenin baş aktör olduğunu şu sözlerle açıklar:

İstese de istemese de, hattâ bu işi bilse de, bilmese de, Anne, çocuğun ilk eğitimci'sidir. İşte << Anne olmak >> herşeyden çok, bunun için önemli bir olaydır. Ve de annenin kendini gerçek bir anne sayabilmesi için, çocuk eğitiminden, insan psikolojisinden anlaması bunun için gereklidir. (Kür, 1970: 5).

Yazar anneyi yalnızca çocuğunu doğuran ve onun fiziksel ihtiyaçlarını gideren bir kişi olarak görmez; aksine anne, çocuğunun psikolojisinden anlayan, onun eğitimiyle ilgilenen bir ilk öğretmendir. Anne her şeyden çok bu amaçla kendini yetiştirmeli ve geliştirmelidir.

İsmet Kür, annenin çocuğuna kitap okumasını onun eğitimi açısından önemli görür. Kür'e göre “çocuğun eğitimini kendine iş edinmiş anneler” bildikleri ve öğrendikleri masalları çocuklarına aktararak onların dünyalarını zenginleştirebilirler (Kür, 1970: 13). Annenin en önemli eğitsel sorumluluklarından biri çocuklarına kitapları sevdirmektir. Yazara göre bunu başarabilmiş bir anne, çocuğunun eğitsel olarak gelişmesinde en önemli adımı atmış demektir. Kür, anneleri kitap seçimine de uyarır; annelerin yerli kitaplara yönelerek çocuklarının kendi kültürlerini tanımasını sağlamlarını gerektiğini vurgular.

İsmet Kür, *Anne Olmak* adlı kitabında anneler için *Parent's Magazin* adlı bir dergiden çevirdiği bir testi uyarlar. *Annelerin Sınavı* adını verdiği bu test yardımıyla, onlara çocuk eğitimi konusundaki yanlışlarını göstermeyi amaçlar.

Kitabın bir bölümüne de yazar *Erkek Çocuk Eğitimi* başlığını koyar. Bu bölümde yazarın değindiği konular, toplumsal ön kabullere ışık tutması açısından önemlidir. Kitabın genelinde olduğu gibi bu bölümde de annelere seslenen yazar, annelerin erkek çocuklarını eğitirken dikkatli davranmaları gerektiğini belirtir. İsmet Kür'e göre erkek çocuklar, kadınları kendileriyle eşit görmemeyi annelerinden aldıkları eğitimle öğrenirler. Kür, erkek çocuk yetiştiren -eğitimli veya eğitimsiz- hemen hemen bütün kadınların bu hataya düştüğünü ve yanlış kabulleri olan erkek çocuklar yetiştirerek toplumun dengesini bozduklarını ifade eder.

İsmet Kür, çocuğun yetiştirilmesinde okul-aile işbirliğinin de son derece önemli olduğunu düşünür. Yazara göre "okul" ve "aile" aynı amaca hizmet eden iki kurumdur. Bu yüzden işbirliği yapılması çocuğun eğitimi açısından da faydalı olacaktır. Ailenin, çocuğun davranışları konusunda öğretmenlerle işbirliği yapması; çocuk yetiştirilmesinde içinden çıkamadığı durumlarda okula başvurması yazar için doğru davranıştır. Ebeveynler çocuklarının okula ve öğretmene inancını inşa etmekten sorumludurlar. Bu konuda çocuğun içine şüphe düşürecek davranışlardan kaçınmaları gerekir. Yazar bu düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

Eğitilebilmesi için çocuğun, okula, öğretmene inanması gerekir. Öğrenmenin de, eğitilmenin de birinci şartı, inanmak ve güvenmektir. Okul'la aile arasındaki anlaşmazlıklar, özellikle bu anlaşmazlıkların çocuk yanında söz konusu edilmesi, çocuğun öğretmenine olan saygı ve inancını yitirmesine sebep olacağı için çok tehlikelidir. Hem de çocuk bir defa büyüğe saygı göstermemeğe alışmaya görsün.. Bir alıştı mı, bundan, her bakımdan zarar görecektir olan gene ana-baba olacaktır. (Kür, 1970: 33).

Kür'e göre ebeveynlerin, okula ve öğretmene karşı olan tutumları; çocuklarının yanlarında konuştukları konular öğrenciyi okuldan soğutabilir ve öğretmene saygı duymamasına neden olabilir. Bu açıdan anne ve babaların hassas olması önemlidir.

Kür, ebeveynler için kaleme aldığı bir diğer kitabı *Çiçekler Sevgiyle Büyür*'de de anne babalara önemli sorumluluklarını hatırlatır. Yazara göre aileler, ihtiyaç duyduklarında okulla işbirliği yapmaktan kaçınmamalıdır; öğretmenlerin bilmesi gereken her türlü ayrıntıyı onlarla paylaşmalıdırlar.

Kür, anne babaların adeta bir öğretmen gibi "insan hamuru"nu şekillendirdiklerini düşünür. Bu yüzden o, ailelerin çocuk yetiştirme görevinin farkında ve bilincinde olmaları gerektiği inancındadır. İsmet Kür'e göre "İyi öğretmen, iyi ana ve baba olmanın ilk koşulu, yapılan işin önemine inanmaktır." (Kür, t.y.: 10). Kür'ün bakış açısında, çocuk yetiştirmenin öneminin farkında olmayan anne-babalar bu görevi hakkıyla yerine getiremeyeceklerdir. İsmet Kür'ün, öğretmenlik ve anne-babalık görevini aynı bağlamda

incelemesi, bu iki kavramın taşıdığı sorumlulukları eşdeğer görmesi onun eğitime bütüncül bir bakış açısıyla yaklaştığını düşündürür.

İsmet Kür, sevginin eğitimde doldurulamayacak bir yeri olduğunu düşünür. Anne ve baba çocuğuna sevgisini göstermeli ancak onu şımartmamalıdır. İyi bir ebeveyn çocuğuyla kitap okur, ona yaşına uygun şiirler ezberletir, birlikte oyuncak yapar. Çocukla yapılan bu faaliyetler, çocuğun düşünce dünyasını zenginleştirir ve onu alacağı eğitime hazırlar.

Yazar, aileleri çocuklarına verecekleri cinsel eğitim konusunda da uyarır. Kür'e göre öncelikle ailelerin bu konuyu bir tabu olarak görmemeleri, normalleştirmeleri gerekir çünkü çocuk, birçok ilk bilgi ile birlikte cinsellik bilgilerini de ailesinden öğrenir. Bu konuda takınılacak yanlış bir tutum, sağlıksız nesillere zemin hazırlayacağından ailelerin dikkatli olması önem taşır.

İsmet Kür, ebeveynler için kaleme aldığı iki kitapla çocuk yetiştirilmesinde ebeveyn yaklaşımına ne denli önem verdiğini gösterir. Yazar bu kitaplarda yaptığı araştırmalara, yabancı kaynaklardan aldığı bilgilere yer vererek ebeveynleri bilinçlendirmeyi amaçlar. Yazara göre çocuğun ilk okulu ailesidir. Onlardan aldığı her türlü bilgi -faydalı ya da zararlı olsun- çocuğun geleceğini etkileyecektir. Bu açıdan aile, hayati bir sorumluluk taşır. Ailenin, eğitimi olsun ya da olmasın, farkında olacağı en önemli şey çocuğun doğru bir biçimde eğitilebilmesi için okulla işbirliği yapılmasının gerekliliğidir. Öğretmenlerle bilgi paylaşımının yapılması, çözümsüz gibi görülen durumlarda okulun yardımına başvurulması hem ebeveynlerin işini kolaylaştıracaktır hem de çocuğun karşılaşabileceği daha ciddi sorunların önüne geçilmesini sağlayacaktır.

4. 11. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Ebeveyn Yaklaşımı

İsmet Kür, eğitime eserlerinde yer veren bir yazar olarak ebeveynlerin eğitsel tutumlarına da değinmiştir.

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev'de evin iki çocuğu Erol ve Hüseyin'in eğitimleri için anne ve babaları ellerinden geleni yaparlar. Bunun yanında kitapta olumsuz ebeveynlere de yer verilir. Mahallenin yaramaz çocuğu Yalçın'ın üvey babası onu okuldan alır ve bakkalın yanına çırak olarak verir. Yalçın'ın olumsuz özelliklerinin altında, üvey babasının bu tavrının yattığı belirtilir. Kitapta, mahalledeki okulun öğretmenlerinin görüşlerine de yer verilir. Öğretmenler ailelerin ilgisizliğinden şikâyet ederler. Onlara göre en büyük eksiklik, ailelerin eğitimin gerekliliğine inanmamalarıdır.

Mutlugiller adlı oyunda ebeveyn yaklaşımı olumludur. Aileler, çocuklarının görüşlerine önem verir; onları desteklerler. Özellikle *Kiraz Bayramı* adlı bölümde anne ve

baba, çocukları Elif ve Murad'ın bilgilendirici konuşmalarını ilgiyle dinler. Anne ve baba için çocuklarının bakış açıları ve beklentileri önemlidir; onlar çocuklarını birer birey olarak kabul ederler.

Memo Serisi'nde ebeveynler özellikle anne genellikle korumacı yaklaşımıyla öne çıkar ancak ebeveynlerin eğitsel tutumu ile ilgili bir bulgu yoktur.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta; Deniz, Leylâk ve Şafak'ın annesi Belkis Hanım bilinçli bir ebeveynidir. Babaları genellikle şehir dışında çalışan kızların eğitimiyle anneleri ilgilenir. Anne Belkis Hanım için kızlarının her konuda bilgi sahibi olması önemlidir.

Onuncu Sigara romanında her ne kadar eğitime karşı ebeveyn tavrı konusunda ciddi bir bulgu yoksa da bir kız çocuğunun yaşadığı aile ortamının, onun hayatını ne şekilde etkilediğine dair bulgular mevcuttur. Yosun, kendini anlamayan ebeveynler arasında yaşamak mecburiyetinde kalır. Annesi ve babası arasındaki sevgisizlik Yosun'u da mutsuz bir çocuk yapar. Yosun romanın bir bölümünde "Ondan sonra başıma gelmiş, gelecek felaketlerin mimarı babamdır." (Kür, 2007a: 71) der. Romanın ilerleyen bölümlerinde Yosun'u intihara götüren süreçte, anne ve baba etkisine de sık sık yer verilir.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'da Coşkun'un annesi Zeynep Kadın, sekiz dokuz yaşlarındayken bir öğretmen hanımın evine çocuklarına arkadaş olması için gönderilir. Orta ikiye kadar bu evde yaşayan ve okula devam eden Zeynep Kadın, çiftin tayinleri çıkınca ailesinin yanına döner. Ancak babası okumasına karşı olduğu için okula devam edemez. Babasının bu tavrı kitapta "tutuculuk" olarak nitelendirilir ve eleştirilir (Kür, 2012: 49). Buna karşın Zeynep Kadın'ın bir ebeveyn olarak bütün hayali oğlu Coşkun'u okutmaktır. Zeynep Kadın, kendi ebeveyninden görmediği yaklaşımı çocuğuna göstermeye ve onu okutmaya çalışır.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta Güllü, akıllı bir kızdır ancak okula gitmesi babası tarafından önlenir; annesi ise kocasının bu tavrına karşı çıkamayacak kadar pasiftir. Hatta annesi Güllü'nün sahip olduğu birçok akılcı fikrini yargılar; bu fikirleri onun aklına öğretmelerin soktuğunu belirtir. Bu romanda ebeveyn tipleri eğitime karşı aldıkları tavır yönüyle olumsuz bakış açısına sahiptirler.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitapta eğitime karşı alınan ebeveyn tavrına ilişkin bir bulgu yoktur.

Karvera adlı kitapta ebeveyn tavırları anne ve babada farklılık gösterir. Carvera'nın babası onun okumasına kesinlikle karşıdır. Ona göre okumak zaman kaybından başka bir şey değildir. Baba, okuyan kişileri "miskin, pısrık, emir kulları" olarak görür (Kür, 2003: 20). Ona göre oğlunun en büyük problemi "bir erkeğe yakışmayacak kadar sessiz aynı zamanda da yufka yürekli" olmasıdır (Kür, 2003: 21). Onun gerçek bir erkek olabilmesi için

kitaplardan kurtulması gerekir, oğlunun elinde kitap görmek bile babanın sinirlerini bozar. Babasına göre Carvera, eninde sonunda kendisi gibi boğa terbiyecisi olacaktır; bu yüzden okuması zaman kaybından başka bir şey değildir. Babasının aksine Carvera'nın annesi Margaritta, çocuğunun eğitimine önem veren bir annedir. Carvera'ya doğduğu günden itibaren kitap okur, onun bir kitap kurdu olmasında annesinin payı büyüktür. Carvera, annesi sayesinde okula başlamadan okumayı yazmayı öğrenir; annesinin ona okuduğu kitaplar sayesinde ufku genişler. Margaritta dikkatli ve çocuğunu çok iyi tanıyan bir annedir. Annenin bu tavrı çocuğun bakış açısını zenginleştirir.

Karvera'nın devamı niteliğinde olan *Karvera Nereye*'de annenin tavrı aynı şekilde devam eder. Annesi çocuğunun eğitimine devam edebilmesi için ölümü bile göze alabileceğini söyler. Baba Paul de hastalığından dolayı yumuşar, birinci kitaptaki tavrı ikinci kitapta sürmez. Baba, oğlunun başarılarıyla gurur duyduğunu ifade eder.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı eserde eğitimde ebeveyn tavrına ilişkin bir bulgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı oyunda oyunun kahramanı Kezban'ın babasıyla olan ilişkisine yer verilir. Baba, kızıyla sağlıklı iletişim kuran bir ebeveyn olarak yansıtılır. Baba, oyunda kızını okulun kampına göndermeyi düşünür; Kezban'ın eğitimine önem verir.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı kitapta eğitimde ebeveyn tavrına ilişkin bir bulgu yoktur.

Genel manzara olarak İsmet Kür anne babaların, çocuk eğitiminde büyük önemi olduğunu düşünür. Ona göre ebeveynler çocuklarının eğitimi için birinci derecede öneme sahiptirler. O, yazdığı bilgilendirici kitaplarla bu fikrini destekler. Kurguladığı eserlerde de olumlu ebeveyn tipleri yaratır. İsmet Kür'ün olumlu ebeveyn tipleri çocuklarının doğumlarından itibaren onların eğitimleriyle yakından ilgilenir; onları birer birey olarak kabul eder. Olumsuz olarak yansıtılan ebeveynler ise çocuklarının eğitimlerini sekteye uğratar veya onları okuldan alırlar. Bu tavır yazar tarafından eleştirilir. Yazarın ebeveyn tavrına bakış açısında, gerçek yaşantısındaki fikirleriyle kurguladığı eserler arasında bir tutarlılık olduğu söylenebilir.

4. 12. Benzerlikler- Farklılıklar

Her iki yazar için de anne baba olmak, özellikle anne olmak son derece önemlidir. Onlara göre anneler çocukların ilk öğretmenleridir. Bu yüzden annelerin, çocuklarının eğitimleriyle ilgili sorumlulukları önem taşır. Çocuğuna her türlü ilk bilgiyi anne verir ve bu açıdan anne üstlendiği sorumluluğun farkında olmalıdır. Halide Nusret'in de İsmet Kür'ün de yarattıkları olumlu ebeveynler çocuklarını yetiştirmek için kendilerini eğiten, onlarla

yakından ilgilenen ebeveynlerdir. Her iki yazardaki en önemli ortak nokta bu ebeveynin genellikle anne olmasıdır. Baba genellikle ikinci planda kalır, bazı istisnalar olmakla birlikte çocukla birincil olarak ilgilenmezler.

Ebeveyn tavrı konusunda iki yazarın görüşleri arasında çok ciddi bir farklılık göze çarpmaz ancak İsmet Kür daha rahat bir ebeveyn çocuk ilişkisi önerir. Halide Nusret Zorlutuna'da geleneksel saygı çerçevesinde, mesafeli bir ebeveyn-çocuk ilişkisi söz konusuysen Kür'de durum tam tersidir.

4. 13. Halide Nusret Zorlutuna'nın Din Eğitime Bakışı

Halide Nusret Zorlutuna, yaşantısı ve hakkında yazılanlar referans alınarak söylenebilir ki dinî hassasiyetleri olan bir yazardır. Yazarın eserlerine, anılarına ve kendisinden bahseden kaynaklara bakıldığında bu düşünceyi destekleyecek birçok ayrıntı bulmak mümkündür. Onun bu hassasiyeti kazanmasında annesinin etkisi çok büyüktür. Yazar anılarında temel dinî bilgileri annesinden aldığını, annesiyle Kur'an dersleri yaptıklarını belirtir. Zorlutuna çok uzun vakit geçiremediği babasının da dine bakışını söyle tanımlar: "Rahmetli, aydın bir Müslümandı; cahil, mütaasıp, yobaz değildi." (Zorlutuna, 1978: 55).

Zorlutuna, anne ve babasından aldığı din eğitimini okulla devam ettirir. Yazarın anılarından da yola çıkıldığında okulda aldığı din eğitime dair bazı bulgulara rastlanır. Halide Nusret, Erenköy Kız Lisesi'nde girdiği bir din dersi sınavını unutamaz. Yazar, sınavı yapan hocanın sorduğu "Allah'ın varlığını nasıl bilir, neyle ispat edebilirsiniz?" sorusuna verdiği "Uyanık olan insanın gözünde, ağaçların yeşil yapraklarının her biri: Allah'ın varlığını, yüceliğini belirten bir defterdir." cevabıyla hocaları kendine hayran bırakır (Zorlutuna, 1978: 91). Lise çağında bir insanın bu denli içten bir din sevgisi ve bilgisine sahip olması dikkate değerdir.

Zorlutuna, Edirne Kız Öğretmen Okulu'ndaki günlerinde de öğrencileriyle geçirdiği bir ramazan gününü anlatır. Yazar, öğretmen yatakhanelerinin bir kısmını mescide çevirdiklerini, burada teravih namazını kıldıklarını, bir öğrencilerinin okuduğu Kur'an'ı dinlediklerini anlatır. Günün sonundaki duygularını "Küçük mescidimizden büyük bir gönül huzuru ile çıkmıştık." şeklinde ifade eder (Zorlutuna, 1978: 205). Namaz kılmak, hele de bunu öğrencileriyle birlikte yapmak ona sonsuz huzur verir. Zorlutuna, bu huzuru etrafındakilerin de yaşamasını ister ve onları çeşitli hediyelerle namaz kılmaya yönlendirir (Gürel, 1988). Yazar, ibadetin ruhun manevi gıdası olduğuna inanır (Zorlutuna, 1978). Halide Nusret çocuklarına bıraktığı vasiyetnamede de onlardan, her şeyden önce gerçek bir Müslüman olmalarını ister (Gürel, 1988).

Halide Nusret Zorlutuna, din eğitimi konusunda da hassastır. Yazar, okullarda din derslerinin gerekliliğine inanır. Ona göre din eğitimi ilkokulda başlamalı ve devlet eliyle gerçekleştirilmelidir çünkü yazar için din eğitimi almamış bir gençlik “hayvan sürüsü”nden farksızdır (Coşkun, 2011: 478). Bu düşüncelerden hareketle söylenebilir ki Halide Nusret için okullarda din eğitimi, gençlerin ahlaki yönden gelişmeleri için de son derece önemli ve gereklidir; ihmal edilmemelidir.

Halide Nusret’e göre din eğitimi, ulusu yabancı etkilerden koruyan bir kalkandır (Coşkun, 2011). Yazarın gerek gerçek hayatında gerekse eserlerinde yansıttığı düşüncelere bakıldığında bu fikri destekleyecek birçok ögenin varlığı görülür. Milliyetçi-muhafazakâr görüşleriyle bilinen yazar bunu dinî hassasiyetiyle bir araya getirir ve toplumu ayakta tutacak, onu ileriye götürecek nesillerin de bu algıyla yetiştirilmesinin doğru olacağını düşünür.

Halide Nusret Zorlutuna’nın din sevgisi ve dine bakışı hakkında yapılacak bir yorumda, kardeşi İsmet Kür’ün anılarından da yola çıkmak mümkündür. İsmet Kür anılarında, din üzerine ilk bilgilerini annesi ile birlikte çok sevdiği ablasından aldığını; özellikle ablasının kendisine din eğitimi verirken son derece hoşgörülü ve sevgi dolu olduğunu belirtir (Kür, 2011c). İsmet Kür’ün bu yorumuyla paralel bir yorum da Halide Nusret’in kızı Emine Işınsoy’a aittir. Emine Işınsoy annesinin dine bakışı hakkında şu şekilde açıklama yapar:

Milletin dinine, gelenek ve adetlerine, kısaca kültürüne bağlıydı, bu kültürü bir hayat tarzı olarak benimsemişti. Dindar bir hanımdı, dinin bütün icaplarını uygulamaya çalışmıştı ve buna rağmen İslamiyet’i bir baskı unsuru olarak kullanmamıştı, mesela bana ve ağabeyime çok küçük yaşlarımızda namaz kılmayı öğrettiği halde, bizi namaz kılmamız için zorlamaz, ancak biz kendi arzumuzla dinimizin gereklerini yerine getirirsek, bundan çok mutlu olurdu (Ergun, 1998: 34).

Hakkında yazılan hemen hemen her yazıda dinî hassasiyetine ve din sevgisine yer verilen Halide Nusret, özellikle bir anne ve öğretmen olarak yaşamı boyunca bu hassasiyetleri esas alır.

4. 13. 1. Halide Nusret Zorlutuna’nın Eserlerinde Din Eğitimi

Halide Nusret Zorlutuna’nın ilk romanı olan *Küller*’de din eğitimine dair herhangi bir bulgu yoktur.

Sisli Geceler romanında din eğitimine dair ciddi bir bulgu yoktur ancak romanın idealist kadın karakteri Zehra’ya, babası tarafından “yüksek bir tahsil ve terbiye” verilir (Zorlutuna, 2002a: 33). Zehra’nın aldığı “terbiye”nin niteliği ayrıntılı bir şekilde verilmemekle birlikte onun dinî hassasiyetlere sahip bir karakter olduğu görülür. Zehra,

kocası Fikret'in cepheye gitmesinin verdiği üzüntüyü Allah'a sığınarak hafifletir: "Allah ne büyük! Verdiği ıstırap derecesinde insana sabır ve tahammül ihsan ediyor. Eğer böyle olmasa, müthiş felâketler karşısında bu âciz beşeriyet (insanlar) ne yapar?" (Zorlutuna, 2002a: 65). Zehra bu ve benzeri sahnelerde Allah'a sığınan inançlı bir kadın portresi çizer.

Halide Nusret'in yabancı eğitim meselesine en fazla yer verdiği *Gül'ün Babası Kim* romanında Mecla, aldığı Batı tarzı eğitimin etkisiyle yerleşik kaidelere karşı çıkar ve nispeten geleneksel eğitim alan ablası Nezihe'yi eleştirir. Mecla'ya göre Nezihe okulda "namazın farzlarıyla abdestin sünnetlerini" ezberler; bu durum Mecla için Nezihe'yi küçümseme sebebidir. Okurda, Mecla'nın seküler bir eğitim aldığı algısı uyanır. Nezihe, Mecla'nın sahip olduğu düşüncelerin yanlılığı üzerinde durur. Ona göre "harpten sonraki" bu nesil "imansız gençlik"tir. Bu endişelerini şu şekilde ifade eder: "Ne olacaksın?... Bu itikatlar (inançlar), bu fikirler, bu hassasiyet, bu ateşin (ateşli) zekâ ve bu imansızlık... Yarabbi, bu kız ne olacak?.." (Zorlutuna, 2002b: 17). Romanın ilerleyen bölümlerinde yaşadığı talihsizliklerle bir arınma yaşayan Mecla hakkında, yazarın da Nezihe ile aynı düşünceleri paylaştığı anlaşılır.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* romanında din eğitimine dair bir bulgu yoktur.

Büyükanne romanında Büyükanne inançlı bir karakterdir. Onda yer yer Halide Nusret Zorlutuna'nın izlerini görmek mümkündür. "Büyükanne aynı zamanda biyografik bir romandır. Romandaki büyükanne pek çok yerde yazarın kendisiyle özdeşleşir." (Coşkun, 2011: 359). Büyükanne torunlarına dinî bilgiler vermeyi ihmal etmez; onları İslami kurallara göre yetiştirir. Sordukları sorulara, yaşlarına uygun olarak cevaplar verir:

Doğrudur. Hepsi, hepimiz Allah'ın emri ile büyür, yetişir, olgunlaşırız. Ama bu demek değildir ki Allah toprağın altındadır. Hâşâ! Allah'ın kuvveti her tarafı tutmuştur Selim. O her yerde hazır nazırdır. Hepimizi görür, her yaptığımızı, hatta her düşündüğümüzü yalnız o bilir (Zorlutuna, 2005: 17).

Büyükanne tıpkı Halide Nusret Zorlutuna gibi, etrafındaki herkese dinî bilgileri ve gereklilikleri sevgiyle aktarır.

Aydınlık Kapı'da Vildan'ın Kur'an-ı Kerim hocasından dinî bilgiler edindiği anlaşılır. Aynı şekilde evde "kalfa" diye anılan Mihri felek de, dinî hususlarda Vildan'a bilgi veren kişilerden biridir. Her yönüyle Halide Nusret'in "dejenere" kadın tipine örnek olan Lerzan'ın aldığı din eğitimine ise yer verilmez. Bununla birlikte Lerzan'ın iman zafiyeti çeşitli ayrıntılarla hissettirilir. İdeal bir Halide Nusret karakteri olan Vildan için ölüm bir kurtuluşken Lerzan'a göre belirsiz bir boşluktur. Yazar iki kardeşin arasındaki derin farkı bu ayrıntılarla belirginleştirir.

Aşk ve Zafer'de Zinnur'un anne ve babası din sevgisi ile dolu insanlardır. Özellikle babası "Sabah namazından sonra kalın ve güzel sesiyle Kur'an-ı Kerim okur, kahvaltısını ettikten sonra da Mesnevi'nin başına oturur." (Zorlutuna, 2011: 30). Eserde Zinnur'un din konusundaki hassasiyetinde ebeveyn etkisine vurgu yapılır. Ev içi eğitim alan Zinnur'da böyle bir hassasiyetin oluşması, anne ve babasının tutumuyla ve ona verdikleri eğitimle açıklanır.

Genel manzara olarak Halide Nusret'in gerçek hayatında ibadetlerini yerine getirmeye çalıştığı ve dinî kaidelere önem verdiği anlaşılır. Anılarından ve düşünce yazılarından da yola çıkıldığında yazarın din eğitimi konusunda da hassas olduğu, bu eğitimin gerekliliğine inandığı sonucuna ulaşılır. Yazar kurguladığı eserlerde de buna oldukça sık yer verir; onun karakterlerinden -özellikle idealize edilenler- dinî hassasiyete sahiptirler.

Halide Nusret'in okula giden karakterlerinin azlığı nedeniyle kadınlar birçok ilk bilgiyle birlikte din eğitimini de evde alırlar. Ancak bu eğitimi aldıkları kişilerin nitelikleri eserlerde ayrıntılı olarak yer bulmaz.

4. 14. İsmet Kür'ün Din Eğitimi Bakışı

İsmet Kür dini ibadetlerin sevilerek yapıldığı bir evde büyür. Annesi, özellikle de ablası Halide Nusret Zorlutuna, ona Müslümanlık hakkında ilk bilgileri verir. Yazarın din konusunda edindiği ilk bilgiler hoşgörü barındırır. Yazar bu durumu şu şekilde ifade eder:

Hele daha önceleri, çevremdeki insanlara, hayvanlara, bahçemizdeki ağaçlara, çiçeklere bakar bakar, Tanrı'nın ne kadar güzel şeyler yaratmış olduğuna, Tanrı'ya hayran olurum. Dünyamızı göklerden gülümseyerek seyreden ve her şeyi görüp bilen, bizi koruyan olağanüstü güç... İşte çocukluğumun Allah'ı... İnsanlar, onunla söyleşmek, verdiği güzelliklere teşekkür etmek için namaz kılar, aynı nedenle iyilik yaparlar, iyi, mükemmel insan olmaya çalışırlardı... Ablam böyle demişti bana... Allah'ın beni sevmesi için, ben de iyi insan, çalışkan insan olmak istedim (Kür, 2011c: 184).

Yazar için çocukluğunda Allah inancı "korku" üzerine değil "sevgi" üzerine kurulmuştur. Bunda ablası Halide Nusret'in etkisi büyüktür. Halide Nusret, içinde barındırdığı hoşgörü ve din sevgisiyle kardeşini bilgilendirir; bunu yaparken aktardığı fikirleri kendisinden yaşça oldukça küçük olan kardeşinin düşünce seviyesine göre ayarlamayı bilir. Ancak İsmet Kür'ün din hakkındaki görüşleri okula başladıktan sonra değişir. Kür, okullarda verilen din eğitiminin kendisini çocukluğunun din algısından uzaklaştırdığını ifade eder. Ona göre çocuklara "sevgi" den çok "korku" yu aşıl原因 bu eğitim oldukça yanlış verilmektedir. Yazar hayatının geri kalan zamanında,

çocukluğundaki din algısına sahip olmak için gayret sarf ettiğini belirtir. İsmet Kür'ün din eğitimi konusunda değindiği bir başka nokta ise Kur'an Kursları'dır. Yazar, din eğitimi verilen bu kurumların yetkili organlar tarafından kontrol altında olması gerektiğini belirtir.

4. 14. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Din Eğitimi

İsmet Kür'ün eserlerinde din eğitime dair doğrudan bir bulgu olmamakla birlikte dolaylı olarak bazı değinmeler mevcuttur.

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev, Mutlugiller ve Memo Serisi adlı kitaplarda din eğitime dair bir bulgu yoktur.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta din eğitime dair ciddi bir bulgu olmasa da evin büyük kızı Deniz'in camilere yaptığı turistik geziler uzun uzun anlatılır. Fatih Camii, Sultanahmet Camii, Yeşil Camii ve Yeşil Türbe hakkında verilen bilgiler eğitici niteliktedir. Deniz'in Bursa Yeşil Camii'yi ziyaretine dair gözlemlerini yazdığı mektup dikkate değerdir. Yeşil Cami'de Kur'an okununca çok etkilenen Deniz, düşüncelerini şöyle ifade eder:

Sonra hoca efendi, Kuranı Kerim okumaya başladı... Gözlerimi kapayıp dinliyorum. Ses çok güzel... Ama yeterli değil ki... Söyledikleri de çok güzel, çok doğru, eşsiz sözler olabilir... Milyonlarca insanı, yüzyıllar boyu peşinden sürüklemiş olan bu sözler, elbette dinlenmeye değer... Ama ne olurdu, tek kelimesini anlayabilseydim... Ne olurdu biz de, kendi dinimizin kitabını, kendi dilimizden okuyabilseydik... Mustafa Kemal Atatürk bunu da düşünmüş, bunu da başlatmış... Bir zamanlar ezanın Türkçe okunduğunu anımsıyorum... Sonra bir garip rüzgâr esti... Dinimizi dilimizden koparan anlamsız bir rüzgâr... (Kür, 2011b: 108).

Deniz, ezanın ve ibadet dilinin Türkçe olup Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesini, insanların dine yaklaşması bakımından olumlu bulur.

Onuncu Sigara adlı romanda, din eğitime dair bir bulgu yoktur ancak romanın ilerleyen bölümlerinde intihar edecek Yosun'un Allah inancını sorguladığı bölümlere yer verilir. Yosun çocukluğunda kendisine Allah'ı sevmenin öğretildiğini söyler ancak siyasi düşüncelerinden dolayı hapse giren ve işkence gören Yosun'un yaşadığı sıkıntıların etkisiyle Allah inancını sorguladığı görülür.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı kitapta din eğitime dair bir bulgu olmamakla birlikte Balkaya Köyü sakinlerinin sahip oldukları bir yanlış inanca değinilir. Köylüler, köylerindeki bir kuyuya *Şeytan Kuyusu* adını verirler ve buraya düşen kişilerin şeytan tarafından götürüldüğüne, kurtarılamayacağına inanırlar. Bu inanç, kuyuya düşen Coşkun'un köpek Kuzgun tarafından bulunmasıyla sarsılır. Gürsu ailesinin çalışanı olan Bayram, köylülerin bu inancına ve yıllardır kuyuya düşen kimseyi kurtarmama

davranışlarına çok şaşırır. Anlatıcı-yazar, Bayram aracılığıyla bu tarz hurafelerin yanlışlığına dikkat çeker.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta da yanlış inançlara sahip karakterler vardır. Coşkun'un yolculuğu sırasında yanlarında bir süre yaşadığı Çamlıdağ ailesinde anne Asiye, Coşkun'un hastalığını iyileştirmesi için ehil olmayan kişilerden ve hocalardan medet umar. Onun bu davranışı çocukları tarafından ayıplanır.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitapta din eğitime dair ciddi bir bulgu yoktur ancak bazı batıl inançların bu kitapta da eleştirildiği görülür.

Karvere, Karvera Nereye, Kocaman Bir Örumcektir Zaman, Ne Güzel Şey ve Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserde din eğitime dair bir bulgu yoktur.

Genel manzara olarak İsmet Kür'ün eserlerinde din eğitime dair ciddi bulgular yoktur. O, din eğitime dair ayrıntılı bilgiler vermemekle birlikte karakterlerinin yanlış inançlarını ve hurafeleri olumsuzlayarak işler. Eserlerinde genellikle çocuklara seslenen yazar, onların sahip olması muhtemel yanlış inanışları düzeltme yoluna gider; bunu da güvenilirliği sağlam olan karakterleri aracılığıyla yapar. Gerçek yaşantısında da dinin hurafeleşmesine tepki duyan yazar, eserlerinde de tutarlı davranır.

4. 15. Benzerlikler- Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna da İsmet Kür de, hoşgörüyü yoğrulmuş bir din eğitimi alır. Bununla birlikte her iki yazar da din eğitiminin devlet kontrolünde olması gerektiğini düşünür.

Bu benzerliklerin yanında iki yazarın kurguladığı eserlerde, din eğitimi yorumlayışları farklıdır. Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerinde, karakterlerin aldığı din eğitime dair bilgiler İsmet Kür'ün eserlerine oranla fazladır. Halide Nusret'te genellikle karakterlerin ya din eğitimlerine ya da dinî inanışlarına dair vurgular yapılır. İsmet Kür'de ise bu tarz vurgular görülmez. İsmet Kür yalnızca hurafelere ve yanlış inanışlara vurgu yapar; bunları düzelterek yönde açıklamalarda bulunur.

Halide Nusret'te idealize edilen karakterlerde, kişiliklerin kusursuzluğu ile dinî hassasiyetler arasında doğru bir orantı varken; böyle bir sınıflandırmayı İsmet Kür karakterleri için yapmak mümkün değildir.

4. 16. Halide Nusret Zorlutuna'nın Batılı Tarzda Eğitime Bakışı

Halide Nusret Zorlutuna, Millî Edebiyat hareketi içinde yer aldığı kabul edilen bir yazar ve şairdir (Çetişli ve diğ., 2007). Zorlutuna, kurgusal eserleri ve özellikle şiirleriyle döneminin millî duygularını yansıtır. Enginün (2001)'e göre "Mütareke döneminin perişan ülkesinde genç ve hassas bir kalbi yaralayan pek çok sahne vardır.". Enginün'ün kastettiği

genç ve hassas kalp Halide Nusret Zorlutuna'ya aittir ve o, şahit olduğu bu sahnelere eserlerinde de yer verir.

Zorlutuna mütareke ile sarsılan İstanbul'da, 1919 yılı baharını bu yüzden *Git Bahar* şiiriyle karşılar. Yazar anılarını kaleme aldığı *Bir Devrin Romanı*'nda da yaşadıkları zorluklara yer verir. Özellikle İzmir'in işgali sırasında bazı kozmopolit ve dejenere ailelerin, yabancı ülkelerin subaylarıyla içli dışlı olması Halide Nusret'i son derece rahatsız eder. Aynı dönemde gittikleri bir şiir ve müzik gecesini yabancı subayların doldurduğunu görür ve o gecede şiir okuması istenince sinirlenerek mekânı terk eder. Yazar, bu olaya daha sonra *Aydınlık Kapı* adlı romanında da yer verecektir.

Yaşadığı ve şahit olduğu tüm bu olaylar Zorlutuna'da derin bir millet sevgisi ve bağlılığı uyandırır. Zorlutuna yaşantısını, bir zamanlar yüz yüze geldiği zorlukların düşünsel zemini üzerine kurar.

Halide Nusret Zorlutuna'nın Batılılaşmaya mesafeli olduğu söylenebilir. O, siyasi ve sosyal değişimler karşısında Türklük fikrini esas alır (Coşkun, 2011). Yazar sahip olduğu bu düşünce yapısıyla, yabancı kaynaklı değişimlere uzak durur ve onlara eleştirel bir gözle bakar. Gençlik yılları işgallerle geçen, savaşın her türlü maddi ve manevi zorluğunu yaşayan bir insan olarak Zorlutuna'nın yabancı kaynaklı her türlü olguya mesafeli olması bu şartlarla ilgilidir. Zorlutuna'nın düşünce dünyasının merkezinde iki önemli fikir vardır: Türklük ve İslamiyet. Halide Nusret gençlerin de bu iki fikrin ışığında yürümesi gerektiğine inanır. Ona göre Batı kaynaklı eğitim ancak sağlam bir Türklük ve İslamiyet zemini üzerine inşa edilebilir, aksi taktirde dejenerasyon başlar ki bu da yazarın eleştirmekten kaçınmadığı bir durumdur.

4.16.1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Batılı Tarzda Eğitim

Halide Nusret Zorlutuna'nın ilk romanı *Küller*'de Batılı tarzda eğitime dair herhangi bir bulgu yoktur.

Sisli Geceler romanında tıp öğrencisi olan Fikret'in, eğitimine Avrupa'da devam etme isteğinden bahsedilir. Romanda Mine, Fransızca bilir ve piyano çalar; Mine'nin aldığı eğitimin Batılı tarzda olduğu söylenebilir. Her ne kadar romanda, aldığı eğitimle doğrudan bağlantı kurulmasa da Mine, toplumun genel geçer kaidelerinin dışında bazı görüşlere sahiptir. Kendi içinde yasak bir aşk yaşayan Mine "namus, fazilet, vicdan" gibi duyguların içinin boş olduğunu düşünür; onun için tek gerçek duygu aşktır. Mine roman sonunda intihar eder, yazar birçok romanında olduğu gibi Mine benzeri karakterlere yaşam şansı vermez.

Halide Nusret'in Batılı tarzda eğitimi en fazla eleştirdiği eseri *Gül'ün Babası Kim*'dir. *Gül'ün Babası Kim* adlı romanın kahramanı Mecla henüz yedi yaşındayken babası tarafından "ecnebi mektebi"ne yatılı olarak verilir. Başlangıçta gitmemek için ayak direse de bu mektebe alışır ancak Mecla'da zaman içinde büyük değişiklikler görülür (Zorlutuna, 2002b). Mecla romanda, aldığı yabancı eğitimin etkisiyle dönemin ahlak algılayışının dışında bir düşünce yapısı sergiler: Ona göre dünyaya bir çocuk getirmek budalalık, bundan da öte cinayettir. Anne ve babası onları dünyaya getirmekle büyük bir cinayet işlemiştir. Bu yüzden anne ve babası ona karşı sorumluyken, kendisi onlara karşı herhangi bir sorumluluk hissetmez. Mecla'ya göre büyüklere hürmet, küçüklere şefkat, muhtaçlara yardım modası geçmiş düşünceler ve boş laflardır. Ona göre tek gerçek duygu hürriyettir. Mecla sahip olduğu bu düşüncelerin kendisine sağladığı özgürlük alanıyla, evlilik dışı bir ilişkiyle hamile kalır. Çocuğunun babası ona sahip çıkmaz ve Mecla sürgün olarak gönderildiği köyde yaşamının muhasebesini yaparken başına gelen bütün felaketlerin en büyük sorumlusunun aldığı eğitim olduğunu ifade eder:

Ben Talat'ı sevdim ve ona budalaca inandım!
Bana çılgıncasına âşık görünüyordu. Parlak gözleriyle ta canımın içine bakarak beni kandırıyordu. Evlenmeğe karar verdik, sonra birkaç gezinti... Esasen hayatta hiçbir bağ, hiç kayıt tanımadığım için, onun davetlerine icabette mahzur görmüyordum. Mektepte aldığım terbiye, bu şekil işler görmeme müsaitti (Zorlutuna, 2002b: 95-96).

Halide Nusret romanın birçok yerinde Mecla'nın "mektepe aldığı terbiye"ye atıfta bulunur. İşaret ettiği nokta, Mecla'nın eğitimindeki ahlaki boşluktur. Romanın sonunda yaşadığı arınmayla geleneksel ahlak anlayışının sınırları içine giren Mecla, yetiştirdiği çocuğa "ecnebi bir dadı" tutmaya sonuna kadar karşı çıkarak kendisinde meydana gelen değişimi gözler önüne serer.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* romanında Batılı tarzda eğitime dair bir bulgu yoktur.

Büyükanne romanında, Büyükanne de tıpkı Halide Nusret gibi Batılı tarzda eğitime mesafelidir. Büyükanne'nin torunu Havva Avrupa'da müzik eğitimi alır. Bu durum Büyükanne'yi tedirgin eder ancak aldığı Batılı tarzda eğitimin torununu değiştirmedini görmek Büyükanne için mutluluk sebebidir: "Torunlarım da çocuklarım gibi" diyordu. 'Avrupa, Amerika onları tehlikeli bir karanlığa düşürüp şaşırtmıyor. Yurt sevgisi, aile sevgisi, kutsal duygular, millî heyecanlar onların yüreklerine iyice kök salmış.'" (Zorlutuna, 2005: 50). Büyükanne'nin bu bakış açısından yola çıkarak anlatıcı-yazarın Batılı tarzda eğitimin zaman zaman bir "karanlık" olabileceğini düşündüğü görülmektedir.

Aydınlık Kapı romanında Vildan ile Lerzan Fransızca dersi alır. Bu dersin bir “matmazel” tarafından verildiği anlaşılır (Zorlutuna, 2001: 8). Lerzan’ın kocası Ziya Mekteb-i Sultani’de okur. Şimdiki adı Galatasaray Lisesi olan bu okul Fransa’daki lise eğitimine denk bir eğitim verir. Ziya’nın aldığı bu eğitim yüceltilmez. Ziya öğrendiği “bir parça Fransızca ve edindiği hovardalık dersleri” ile bir burjuva olarak yansıtılır.

Vildan’ın kızı Feza’nın alacağı eğitim ağabeyleri arasında tartışma konusudur. Feza’nın evde özel hocalardan ders almasını salık veren ağabey Behçet “ağır başlı, uslu, temkinli, düşünceli” olarak tanımlanmaktadır (Zorlutuna, 2001: 317). Bununla birlikte Feza’nın Amerikan Kız Koleji’ne gitmesini isteyen küçük ağabey Sermet “serseri ruhlu, aklına eseni yapan, apaş(hayta), zıdır” ve “her an bütün manevi kıymetleri çiğnemeye hazır bir pervasız” olarak tanımlanmaktadır (Zorlutuna, 2001: 317-318). Ağabeylerin okul seçimi ile karakterleri arasındaki paralellik, yazarın düşünce yapısını yansıtması bakımından dikkate değerdir.

Aşk ve Zafer romanında Zinnur da diğer Halide Nusret karakterlerine benzer olarak Fransızca dersleri alır.

Genel manzara olarak Halide Nusret Zorlutuna’nın eserlerinde, Batılı tarzda eğitime mesafeli olduğu söylenebilir. Yazarın Batılı tarzda eğitime mesafeli oluşu, onun karakterlerinin bu eğitimden büsbütün koptuğu anlamına gelmez. Her ne kadar mesafeli olsa da onun karakterleri Batılı tarzda eğitim alırlar ancak bu eğitimin kişiyi yozlaştırıp yozlaştırmadığı önemlidir. Yazarın yozlaşmış karakterlere mesafeli durduğu, onlara eleştirel gözle baktığı söylenebilir. Özellikle *Gül’ün Babası Kim* adlı eserde Halide Nusret, Batılı tarzdaki eğitimin insanların hayatlarını ne denli etkileyebileceğine dair düşüncelerini Mecla karakteri aracılığıyla yansıtır.

4. 17. İsmet Kür’ün Batılı Tarzda Eğitime Bakışı

İsmet Kür, Batılı tarzda eğitime açık bir yazardır. Kendisi de yurt dışında eğitim alan yazarın anılarından edinilen bilgiler ışığında bir dönem Londra’da yaşadığı ve çeşitli eğitsel çalışmalarda bulunduğu sonucuna ulaşılır. İsmet Kür 1956 yılında bir yandan Amerika Bölgesi Öğrenci Müfettişliği ve Kültür Ataşeliği’nde çalışırken bir yandan da *Çocuk ve Gençlik Yazını, Çocuk Psikolojisi, Gençlik Psikolojisi, İnsan İlişkileri, Toplumların, Ulusların Yaşamındaki Etkileri ve Görevleri* konularında kurslar alır (Koçer, 2011). Kür, Amerika’ya ve Avrupa ülkelerine giderken kızlarını da yanında götürür; onların da Batılı tarzda eğitimden yaralanmasını sağlar.

Kür, Londra’da yaşadığı sırada kızları için okul ararken Batı’daki eğitim sistemini yakından tanıma imkânı bulur. Gözlem yaptığı okullardan hareketle Batı’daki eğitim

sisteminin de Türkiye’de abartıldığı kadar iyi olmadığını belirtir. Bu düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

Biz, Avrupa ülkelerini gözümüzde hep çok büyütürüz... Çoğumuza göre, oralarda her şey, özellikle de okullar çok iyidir... Değil hâlbuki, hiç değil... Ne “her şey” çok iyi ne de okulların çoğu... Nitekim Londra’nın normal ilkokulları genellikle çok kötüdür. (Şimdi nasıldır, bilmiyorum.) Çoğunda eğitim de öğretim de sıfırdır. Ortaöğretime, oradan da üniversiteye bir çeşit hazırlık okulu gibi olanlar da vardır ama, bunlara her babayığit giremez... Hele bir yıl için İngiltere’ye gelmiş olan yabancı çocuklar, asla!.. (Kür, 2011c:10).

Her ne kadar eğitim sistemindeki aksaklıkları değerlendirse de İsmet Kür Batılı tarzda eğitime büsbütün karşı bir yazar değildir. Kendisi de bu eğitimin imkânlarından yararlanmış ve yurt dışında bir süre yaşamıştır. İsmet Kür’ün dikkat çekmek istediği nokta, Batı’nın eğitim mevzusunda sanıldığı kadar ileri olmadığıdır.

4. 17. 1. İsmet Kür’ün Eserlerinde Batılı Tarzda Eğitim

Mavi’nin Serüvenleri-1 Eski Ev, Mutlugiller ve Memo Serisi adlı eserlerde Batılı tarzda eğitime dair bir bulgu yoktur.

Mavi’nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta Deniz, İstanbul’da bir yabancı üniversitede okmuş; Hikmet Caner de Paris’te hukuk doktorası yapmıştır.

Onuncu Sigara adlı romanda Gül’ün annesi Mihrünnisa Hanım’ın “seçkin” öğretmenlerden ders aldığı, bunlardan birinin de İngiliz bir mürebbiye olduğu belirtilir. Mihrünnisa Hanım eğitimine Londra’da bir kız okulunda devam eder ve onun aldığı bu eğitim romanda yüceltilir; “küçük kasaba terbiyesi” almış kocasıyla arasındaki kültür farkının altını çizmek için kullanılır.

Romanda Zerrişte de ortaokulu bir Fransız Okulu’nda okur; üniversite eğitimi için Floransa’ya gider. İlerde başarılı bir mimar olacak Zerrişte’nin eğitimindeki Batı etkisine geniş bir biçimde yer verilir.

Coşkun’un Serüvenleri-1 ve 2 ve Mavi’nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitaplarda Batılı tarzda eğitime dair bir bulgu yoktur.

Karvera ve Karvera Nereye’de romanların mekânı Meksika’dır. Carvera ortaokula kadar köyde okur ardından lise için başkente gider. Bu okuldaki arkadaşlarından Jacky’nin en büyük hayali liseyi başarıyla bitirip Amerika’da okumaktır.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı kitaptaki *Bir Yaz Serüveni Mi* adlı hikâyede Tunç, İsviçre’de okur.

Ne Güzel Şey ile *Kardan Çocuk ve Kara Köpek* adlı eserlerde Batılı tarzda eğitime dair bir bulgu yoktur.

4. 18. Benzerlikler-Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün eserlerindeki en önemli benzerlik, her ikisinin bazı karakterlerinin Batı tarzı eğitim almalarıdır.

İki yazar arasındaki farklılık Batı tarzı eğitime bakışlarında ortaya çıkar: Halide Nusret Zorlutuna Batı tarzı eğitime mesafelidir. Onun karakterleri büsbütün bu eğitimden uzak değillerse de Zorlutuna, Batı tarzı eğitimin yozlaştırıcı etkisinin olabileceğini ve kişileri genel ahlak kurallarından uzaklaştırabileceğini düşünür. Bu yüzden eserlerinde hem olumsuz etkilenen karakterlere hem de bu eğitimi kültürüyle doğru biçimde harmanlamış karakterlere yer verir. Halide Nusret için önemli olan, kişilerin millî bilinçlerini kaybetmemeleridir. Böyle bir tehlike söz konusu değilse kişiler bu eğitim faaliyetlerinden yararlanabilirler.

İsmet Kür hayatının bir döneminde Avrupa ve Amerika'da yaşayıp, eğitim alan bir kişi olarak ablası Halide Nusret'e göre Batı tarzı eğitime karşı ılımlıdır. Onun eserlerinde Batılı tarzda eğitim eleştirilmez aksine bu eğitimi alan kişiler genellikle etraflarındakilerden daha başarılı olarak yansıtılırlar. Kür, eserlerinde karakterlerin eğitimlerindeki Batı etkisine yer verir, bu durum onların eğitim kalitelerinin altının çizilmesinde olumlu bir durumdur.

Genel bir çerçeveden bakılırsa Halide Nusret Zorlutuna ile İsmet Kür'ün Batılı eğitime bakışları ve bu durumun eserlerine yansması, kişisel dünyalarındaki fikirleriyle doğru orantılıdır.

4. 19. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eğitim Gereçlerine Bakışı

Halide Nusret Zorlutuna hem özel yaşantısında hem de meslek hayatında çeşitli eğitim gereçleri kullanır. Yazarın çocuk yaşlarında tanıştığı ve ömrünün sonuna kadar vazgeçemediği ilk eğitim gereci kitaplardır.

Zorlutuna, yaşantısında büyük bir önemi olan Kerkük günlerinde aldığı Arapça ve Farsça derslerinden, kullandıkları kitaplardan söz eder. Özellikle Farsça derslerinde işledikleri Mevlâna ve Şeyh Sadi beyitleri, onun için önemli birer eğitim materyalidir. Yazar aynı şekilde tercüme romanlar okumayı da çok sever. Anılarında Victor Hugo'nun *Sefiller*'ini akşamları babasına okuduğunu belirtir.

Yazarın öğretmenlikle ilgili anılarını kaleme aldığı *Benim Küçük Dostlarım*'da da çeşitli eğitim gereçlerine rastlamak mümkündür. Halide Nusret, hasta bir kız olan öğrencisi Nadide'den bahsederken onun "mecmua" okuduğunu söyler. Aynı şekilde Nadide keman da çalar.

Halide Nusret aynı kitabında, betimlediği eğitim mekânlarında kullandıkları eğitim gereçlerine de yer verir. Yazı dersinde kullandıkları gereçler "defterler, kalemler ve

mürekkepler” dir (Zorlutuna, 2013: 55). Zorlutuna anılarında, kullandığı bir defterden de söz eder. Halide Nusret, o dönemde hiç yaygın olmamasına rağmen bir “öğretmene mahsus not defteri” edinir ve öğrencilerle ilgili tüm bilgileri bu deftere not eder. Yazar bu defterin içeriğine dair bilgilere şu şekilde yer verir:

O vakit, şimdiki gibi “öğretmenlere mahsus not defteri” yoktu. Fakat ben kendi kendime bir acayip defter icat etmişim:

Bu 15x20 santim ebadında, yüz yapraklı bir defterdi. Her öğrenciye altı sayfa ayırmışım. Önce öğrencinin, babasının ismini, doğum yılını kaydettikten sonra onun tasvirini yapıyordum. Sonra aile durumunu -öğrenebildiğim kadar- oraya geçiriyordum ve daha sonra çocukların ruhları üzerine eğiliyor; acemî, tecrübesiz, bilgisiz gözlerimde sonsuz bir ‘bilmek, görmek, öğrenmek ateşi’ ile onların iç alemlerini tanımaya uğraşıyor ve yakalayabildiğim kıvılcıkları her hafta büyük bir özenle kısa kısa cümleler halinde o sayfalara yazıyordum. Derslerden aldıkları notları da her öğrenciye ayırdığım bölümün son sayfasına geçiriyordum.” (Zorlutuna, 2013: 18).

Yazarın “acemice” olarak nitelendirdiği bu defter, günümüz anlayışında dahi öğrenciyi yakından tanımak için önemli bir yöntemdir. Öğrencilerini yakından gözlemleyen, onların hayatlarını en ince ayrıntısına kadar öğrenme aşkı duyan Halide Nusret için “öğretmene mahsus not defteri” tutmak, devrine göre orijinal bir tavidir.

Halide Nusret’in bu defterinden İsmet Kür anılarında şaşkınlıkla söz eder. Onun aktardığına göre defterde öğrencilerin notları, öğrenciler hakkında kişisel gözlemler, aile bilgileri ve öğretmenin yorumları mevcuttur. İsmet Kür’e göre bu defter, o dönemde henüz Avrupa’da bile eşine az rastlanan bir öğrenciyi tanıma yöntemidir (Kür, 2008). Ablasının kullandığı bu deftere hayranlık duyan Kür, öğretmenliğinde de onu örnek alır.

4. 19. 1. Halide Nusret’in Eserlerinde Eğitim Gereçleri

Halide Nusret Zorlutuna’nın kurgusal eserlerinde karakterler genellikle ev içinde eğitim aldıklarından, kullanılan eğitim gereçleri de bu yönde şekillenir.

Küller romanında Ali Namık Bey, karısı Suzan’ın ölümünden sonra “kalemlerini, fırçasını ve kemanını” bir daha görmek istemediğini söyler (Zorlutuna, 2012: 43). Suzan’ın en büyük gücü “fırçası, kalem ve kemanı” dır (Zorlutuna, 2012: 47). O, “fırçası ve kemanını sevmek için” yaratılmış olduğuna inanır (Zorlutuna, 2012: 54). Semra da “keman çalışır” ve boş kaldığı anlarda Hamit’in *Makber*’ini okur (Zorlutuna, 2012: 93). Romanda sanat eğitiminin gereçleri ve kitaplar öne çıkar.

Sisli Geceler romanında Batı’yı temsil eden Mine piyano çalarken geleneği temsil eden Zehra tambur çalar. Konak eğitimi almış bir kız için piyano, dönemin önemli müzik eğitimi gereçlerinden biridir. Tambur ise geleneksel bir müzik eğitiminin simgesidir.

Romanda doktor olan ve cepheye giden Fikret, orada okumayı bırakmaz. Ablasına yazdığı mektupta “tıbbî, felsefî, edebî” herhangi bir eser çıkarsa kendisine gönderilmesini ister (Zorlutuna, 2002a: 71). Fikret’in savaşın zorlu şartlarında bile kendini hem mesleki hem de kültürel yönden eğitmeye devam ettiği ve bu amaçla da dergileri kullandığı görülür.

Romanın sonunda Zehra ve Fikret’in kızı Gaye’nin *Kadın Severse* adlı bir roman okuduğu görülür.

Gül’ün Babası Kim romanında Mecla, yaşadığı tüm sıkıntılara rağmen kitap okumaktan vazgeçmez. Şehirdeki yaşantısını bırakıp, Havva adını alan kahraman İngilizce ve Fransızca romanlar okumayı ihmal etmez. Onun kütüphanesi “şiir mecmuaları, romanlar, felsefe ve tarih, edebiyat kitapları” ile doludur (Zorlutuna, 2002b: 170). Aynı şekilde Mecla’nın yakın arkadaşı Güzide de Selimiye Camii’nin zengin kütüphanesinden yararlanır ve şehrin kitapçısına sipariş ettiği kitapları okur. Kadın karakterlerin yoğunlukta olduğu romanda, kadınların kendini eğitmelerini sağlayan en önemli gereçler kitaplardır.

Beyaz Selvi’de ünlü bir müzisyen olan Dünder “ilk usta”sı olarak adlandırdığı Nadide’nin keman konusunda kendisine yol gösterici olduğunu belirtir. Bu açıdan bakıldığında keman, bir müzik eğitim gereçidir. Romanın en önemli eğitim gereçlerinden biri de kitaplardır. Nadide ve ailesinin evde hep beraber kitap okudukları belirtilir.

Büyükanne romanında, yaşadıkları köyü kalkındırmayı amaçlayan Büyükanne ile Paşababa köye bir okuma odası yaptırırlar ve bu okuma odasının içini kitaplarla doldururlar. Büyükanne, ilerlemiş yaşına rağmen çocuk kitapları okumayı ve okuduğu bu kitaplardan uygun gördüklerini torunlarına hediye etmeyi çok sever. Dolayısıyla tüm karakterler için romanın en önemli eğitim gereci kitaplardır.

Hemen hemen bütün Halide Nusret romanlarında olduğu gibi bu romanda da müzik aleti çalan bir karakter mevcuttur. Büyükanne’nin torunu Havva, Avrupa’da müzik eğitimi alır; piyano onun için bir eğitim gereçidir.

Aydınlık Kapı’da Vildan’ın henüz eğitim alma yaşına gelmeden vakit geçirdiği gereçler oyuncak bebekleridir. Onunla taban tabana zıt bir karakter yapısı sergileyen Lerzan ise oyuncaklarla ilgilenmez. İki kardeşin karakter farkı bu şekilde belli edilir.

Halide Nusret romanlarında yaygın olarak görülen müzik aletlerinin eğitim gereci olarak kullanılması bu romanda da görülür. Vildan ve Lerzan piyano dersi alırlar; Fazilet de keman dersi verir.

Kitap da öne çıkan bir eğitim gereçidir. Lerzan, yaptığı mutsuz evliliğin üzüntüsünü unutmak için “cilt cilt Türkçe ve Fransızca roman” okur (Zorlutuna, 2001: 105). Vildan anne olduktan sonra kendini yetiştirmek için “Türkçe, Fransızca doktor kitapları” okur (Zorlutuna, 2001: 266). Vildan’ın kızı Feza’nın de en büyük zevki “roman okumak ve resim

yapmak" tır (Zorlutuna, 2001: 325). Genellikle ev içinde eğitimin yaygın olduğu bu eserde, bu eğitime hizmet edecek gereçler kullanılır.

Aşk ve Zafer'de de sanat materyalleri öne çıkan eğitim gereçleridir. Romanın kahramanı Zinnur keman dersi alır; Zinnur'un cepheye giden dayısı, ardında "boyalarını, fırçalarını" bırakır (Zorlutuna, 2011: 24).

Zinnur yedi yaşına geldiğinde ona özel bir oda hazırlanır ve bu odaya birçok farklı eşya ile beraber "bir yazı masası, üstüne kristal bir hokka takımı" yerleştirilir (Zorlutuna, 2011: 28). Bu gereçler ev içinde alınan eğitimin unsurlarıdır.

Genel manzara olarak Halide Nusret Zorlutuna'nın romanlarında okula giden karakterlerin sayısı azdır. Dolayısıyla okul gereçlerine bolca rastlamak olanaksızdır. Onun karakterleri genellikle ev içinde eğitim aldıkları için, eğitim gereçleri de bu yönde şekillenir.

Zorlutuna, gerçek yaşantısında da okumaya son derece düşkün olduğu için, kurgusal eserlerinin en önemli eğitim gereci kitaplardır. Yazar, kendi hayatındaki okuma tutkusunu karakterlerinde de yansıtır.

Halide Nusret'in hemen hemen bütün kadın karakterleri, bir müzik aletini çalmayı öğrenirler. Müzik aletleri yazarın eserlerinde öne çıkan eğitim gereçleridir. Yazarın romanlarında, az sayıda olmakla birlikte, resim gereçleri de mevcuttur.

4. 20. İsmet Kür'ün Eğitim Gereçlerine Bakışı

İsmet Kür, eğitim gereçleri konusunda kitapların gücüne inanır. Kür, annelerin çocuklarını küçük yaşlardan itibaren kitaplarla tanıştırmayı gerektiğini düşünür. Yazara göre "Çocuk ile kitap arasında dostluk kurmuş anneler, en mutlu annelerdir." (Kür, 1970: 14). İsmet Kür, çocuk kitaplarının görüntüsünü de önemser. Ona göre bu kitaplarda çığ renklerden kaçınılmalı, resimler profesyoneller tarafından yapılmalıdır. Ancak çocuk kitapları hiçbir zaman resimlerle doldurularak çocuğu okuma tembelliğine sevk etmemelidir. Yazar, çocukların özellikle yabancı eserlerin adaptasyonlarından uzak tutulması gerektiğine inanır çünkü bu eserler çocukların kendi kültürlerinden uzak kalmalarına neden olur. İsmet Kür anılarında, insanların giderek okuma zevkinden yoksun kalışını, nitelikli olmayan çocuk kitaplarına bağlar. Bu konuda yayıncıların ve yazarların eksikliklerine dikkat çeker:

Çocuk yayınlarına, yayıncı ve yazar olarak el koymuş olanlar, "sade" yazmak ile "kuru" yazmak arasındaki engin farkı kavrayamıyorsa; çocuk yayınlarında önemli olduğunu işittikleri "sevgi"nin, salt sevgi sözcüğüyle verilebileceğini sanıyorsa... ve, en önemlisi, çocuğu gerçekten sevmiyor, tanımıyorlarsa; iyi niyetli de olsalar, ellerinden fazlası gelmez ki zavallıların... (Kür, 2011c: 102).

Kür'e göre çocuk kitabı kaleme almak sıradan ve kolay bir iş değildir. Samimiyet, sadelik ve çocuk sevgisi bir çocuk kitabı yazarının sahip olması gereken en önemli özelliklerdir.

Yazar, *Çiçekler Sevgiyle Büyür* adlı kitabında okul öncesi eğitimin önemine ve bu eğitimde kullanılan araç gereçlere dikkat çeker. İsmet Kür'e göre gelişmiş ülkelerde anaokullarında kullanılan "çocuk kitaplıkları, zekâ geliştirici oyuncaklar, bilgisayarlar ve birbirinden güzel, çekici renklerle, en iyi kalite kâğıtlara basılmış kitaplar" çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkiler (Kür, t.y.: 24). Bununla birlikte yazara göre oyuncakların da eğitimdeki yeri büyüktür. Kür, aileleri bu konuda iyi seçimler yapmaları yönünde uyarır ve düşüncelerini şöyle ifade eder:

Evet, sevgili anneler, babalar ve oyuncak alan herkes, çocuklara tabanca ve sahibisi vurucu, kırıcı olan oyuncaklardan hiç birini almayın. Çocuğun, ilk aylarından başlayarak dostu olan oyuncakların, onun kişiliğinin gelişmesindeki büyük etkisini unutmayın lütfen... (Kür, t.y.: 26).

İsmet Kür'e göre oyuncaklar, çocuk için ilgi çekici olmalıdır ancak onların eğitici yönü de ihmal edilmemelidir. Kür aslında en etkili olanın, ailelerin çocuklarıyla birlikte oyuncak yapması olduğunu belirtir. Bu durumun hem çocuklar hem de aileler açısından faydalı olduğunu, çocuğun yaratıcılığını beslediğini şöyle ifade eder: "Annesiyle başbaşa, elele verip bebek yapan, bebek giysisi diken, ya da babasıyla birlikte uçurtma, uçak, marangoz işleri yapan çocuklar, hem bu beraberliklerden hem de ortaya çıkan oyuncakta el emekleri bulunmasından öyle mutlu olurlar ki..." (Kür, t.y.: 27). Ailelerin çocuklarıyla paylaştıkları her anın ve ürettikleri her bir gerecin, onların eğitsel dünyasını zenginleştirdiği yazarın bu konudaki öne çıkan görüşlerindedir.

4. 20. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Eğitim Gereçleri

Ebeveynler için kaleme aldığı eğitici kitaplarda eğitim gereçlerinin önemine vurgu yapan Kür, kurgusal eserlerinde de bunlara yer verir.

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev'de kitabın öğretici karakterlerinden Fahri amca, evin küçük oğlu Erol'un doğum gününde çocuklara Karagöz ve Hacivat'ı tanıtmak için deriden figürler yapar ve bir gösteri düzenler. Bu figürler sayesinde çocuklar için Karagöz ve Hacivat bilgisi somutlaşır.

Öğretmeni Erol'a doğum gününde *Köpek ve Sahibi* adlı bir kitap hediye eder. Kitabın mekânı olan gecekondu mahallesindeki okulun de en önemli eksikliklerinden biri kütüphanedir. Romanda öne çıkan en önemli eğitim gereçleri kitaplardır.

Mutlugiller adlı oyunda eğitim gereğine örnek oluşturabilecek tek bulgu, Kiraz Bayramı'na giden çocukların elindeki bilgilendirici notlardır.

İsmet Kür'ün kaleme aldığı *Memo Serisi*'nin incelenen kitaplarında eğitim gereçlerine dair bir bulgu yoktur.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserde mektup türünün eğitici yönü kullanılır. Evin büyük kızı Deniz'in gezip gördüğü yerleri anlattığı mektuplar, bunları okuyan kardeşleri tarafından eğitici bir nitelik taşır.

Onuncu Sigara adlı romanda eğitim gereçlerine dair ciddi bir bulgu olmasa da Yosun, babasının ona masal okuduğundan bahseder ve bu masalları dinlemeyi çok sevdiğini söyler. İlerde öyküleri dergilerde yayınlanacak olan Yosun'un yaratıcılığının, çocukluğundaki bu masallarla zenginleştiği söylenebilir.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'da Bartın'ın Balkaya Köyü'ne Ankara'dan gelen Gürsu ailesi çok zengindir. Ailenin küçük kızı Özge, köyde edindiği arkadaşlarla oynarken onlarla oyuncaklarını paylaşır. Köylü çocuklar hayatlarında hiç görmedikleri oyuncakları görünce çok etkilenirler. Oyuncakların, köyde yaşayan çocuklar için bir yenilik olduğu anlaşılır ancak bu oyuncakların eğitsel yönünden bahsedilmez.

Kitabın öğretici karakterlerinden Suna, köylüyü Kurtuluş Savaşı konusunda bilgilendirmek için savaşı yansıtan fotoğrafları kullanır. Bu fotoğraflar köylüler için birer eğitim gerecidir.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta Güllü kitap okumayı çok sever. Bir doktor onun kitaplarını görerek okutulması için ön ayak olur. Aynı şekilde Coşkun da okumayı çok sever, hastalığı süresince yattığı yerden okumaya devam eder; eserde kitapların dostluğuna vurgu yapılır.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği'nde çocuk kitaplarının bir kısmına eleştirel bir gözle bakılır. Uyuşturucu çetesini tek başına yakalamaya çalışan küçük Ömer'in, bu cesareti okuduğu çocuk kitaplarından aldığı ifade edilir. Anlatıcı-yazar bu kitapları "saçma sapan insanların karalayıp ortaya salıverdikleri ipe sapa gelmez kitaplar" olarak nitelendirir (Kür, 1996: 114). Çocuk kitaplarının içeriğinin önemine vurgu yapılır.

Karvera adlı eserde Carvera derslerinde çok başarılıdır, hatta kendi yaşının çok üzerinde kitaplar okuyarak öğretmenlerini şaşırtır. Kitaplar Carvera'nın en iyi dostlarıdır. Bununla birlikte Carvera için okulun kütüphanesinde okuduğu günlük gazeteler de onun gelişimini sağlayan birer eğitim gerecidir.

Karvera'nın devamı niteliğindeki *Karvera Nereye* romanında da en önemli eğitim gereçleri Carvera'nın okuduğu kitaplardır.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı kitapta *Her Şey Darmadağın* adlı hikâyede Dilara'nın müzik eğitimi gereci olarak bir kemanı olduğu belirtilir. *Bir Yaz Serüveni Mi* adlı hikâyede anlatıcı, kitap ve gazete okumaktan hoşlanır.

Ne Güzel Şey ve *Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek* adlı eserlerde eğitim gereçlerine dair bir bulgu yoktur.

Genel manzara olarak İsmet Kür'ün tıpkı düşüncelerini kaleme aldığı eserlerde ifade ettiği gibi kurgusal eserlerinde de en önemli eğitim gereci olarak kitabı gördüğü anlaşılır. Onun olumlu karakterleri kitap sevgisi ile doludur. Kitaplar onun eserlerinde boş vakitleri değerlendirme aracından çok, başlı başına birer eğitim materyalidir. Ancak bu kitapların niteliği de çok önemlidir. Yazar kurgusal eserlerinde de ehil olmayan kişiler tarafından kaleme alınan çocuk kitaplarını eleştirir.

Kür, aileleri bilgilendirmek amacıyla yazdığı eserlerde oyuncakların eğitici yönüne vurgu yaparken bu tavrını kurgusal eserlerinde sürdürmez. Yazarın kurgusal eserlerinde oyuncaklara rastlanır ancak bu oyuncakların eğitici yönüne yer verilmez. Bu açıdan yazarın gerçek yaşantısındaki görüşleriyle kurgusal eserleri arasında bir paralelliğin olduğu söylenemez.

4. 21. Benzerlikler- Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna için de İsmet Kür için de en önemli eğitim gereçleri kitaplardır. Onların hemen hemen bütün karakterleri eğitsel gelişimlerini kitaplar sayesinde sağlarlar. Her iki yazarın da karakterlerinin çoğunun kitap dostu olduğu görülür.

Oyuncaklar, yazarların eserlerinde yer alır ancak onların eğitici olma yönüne her iki yazar da vurgu yapmaz.

Bu benzerliklerin yanında Halide Nusret'in hemen hemen tüm romanlarında birer eğitim gereci olarak var olan müzik aletleri İsmet Kür'de Zorlutuna'daki kadar yaygın bir biçimde okuyucunun karşısına çıkmaz. Genellikle ev içi eğitim alan karakterler yaratan Zorlutuna'da, eserlerin geçtiği dönemin de yaygın bir alışkanlığı olarak sanat eğitimi gereçleri özellikle de müzik aletleri kendine fazlaca yer bulur. Halide Nusret'ten sonraki bir dönemi yansıtan eserler kaleme alan Kür'de karakterler okullaşmıştır ancak buna paralel olarak sanat eğitiminin gereçleri azalmıştır.

4. 22. Halide Nusret Zorlutuna'nın Didaktik Tavrına Genel Bakış

Halide Nusret Zorlutuna, sanatçı kimliği açısından bakıldığında yazar ve şair olarak değerlendirilse de o aynı zamanda bir öğretmendir. Dolayısıyla yazarın eserleri incelendiğinde, öğretmenlikten çok da uzak düşünülemez olan didaktik üslûbu dikkat

çeker. Halide Nusret Zorlutuna, otuz üç yıl öğretmenlik yapar. Sanat hayatı ile mesleki yaşantısını bir arada yürüten yazarın, bu iki kuvvetin etkisinde kalması kaçınılmazdır. Bu bölümde yazarın eserlerindeki didaktik öğelere yer verilerek onun öğretici kimliğinin eserlerine ne denli yansıdığı incelenecektir.

4.22.1. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Didaktik Öğeler

4.22.1.1. Millî Bilince Dair Didaktik Öğeler

Yazarın *Küller* adlı romanında millî bilince dair herhangi bir didaktik bulguya rastlanmaz.

Sisli Geceler adlı romanda dönemin siyasi şartlarına dair bilgilere yer verilir. Sacide'nin Zehra'ya yazdığı mektupta, dönemin gazetelerinin sansüre uğradığı belirtilir. Kurtuluş Savaşı yıllarında geçen eserde, Zehra ve Fikret Anadolu'ya geçerek bu mücadeleye dâhil olurlar.

Zehra'nın Sacide'ye yazdığı mektuplarda savaşın gidişatı ile ilgili bilgiler mevcuttur. Yazarın özellikle ideal karakteri Zehra'nın ağzından aktardığı bu bilgiler, didaktik olmakla birlikte Halide Nusret'te de bulunan millî coşkuyu taşır:

Geçen mektubunu, zannedirim pek asabi bir zamanda yazmışsın; uzun uzun "m"lerinden; kıvrak kıvrak "k"lerinden bu belli. Bu defa seni Anadolu harekâtı konusunda da ümitsiz buldum. Ne kadar yanılıyorsun abla! Sen şimdi orada esaretin o zelim acısını damla damla tatarak zehirlenirken, hürriyete hepimizden fazla susamış olman lâzım gelir. Buradakiler bunun için çalışıyorlar, hür (özgür) ve müstakil (bağımsız) yaşamak için!... Biz, Tanrı'nın hakim olmak için yarattığı ulu millet, biz nasıl esir oluruz ablacığım?... (Zorlutuna, 2002a: 95).

Anlatıcı-yazar eserinde kişisel duygu ve düşüncelerine yer vermeyi ihmal etmez. Kurgusal olarak anlattığı bu işgal onun bizzat yaşamış olduğu ve anılarında yer verdiği olaylardan izler taşıması yönüyle gerçeğe daha da yakınlaşır.

Gül'ün Babası Kim ve *Beyaz Selvi* adlı romanlarda millî bilince dair didaktik bir bulguya rastlanmaz.

Büyükanne romanı, Halide Nusret Zorlutuna'nın didaktik üslûbunun en fazla hissedildiği romanlardan biridir. Özellikle torunlarına karşı sergilediği didaktik tavrıyla Büyükanne, bilgilendirici ifadelerde bulunur.

Kitapta Büyükanne ve Paşababa millî hassasiyetleri olan karakterlerdir. Paşababa'nın Atatürk'le birlikte Kurtuluş Savaşı'nda mücadele verdiği belirtilir; dolayısıyla Paşababa'nın anılarını anlattığı bölümler didaktik öğeler içerir.

Aydınlık Kapı romanında da Millî Mücadele döneminin sosyal ve siyasal şartlarına yer verilir. Zorlutuna'nın gerçek yaşantısıyla da uyum sağlayan bu bölümlerde didaktiklik yoğun biçimde hissedilir:

Şeker parası üç kuruştan üç yüz kuruşa, beyaz ekmeğin okkası da bir kuruştan seksen kuruşa fırladı. O da her zaman bulunmuyor. Bu harp senelerinde hasta kalmak pek müşkül iş, vesika ekmeği denilen şey, ekmeğe değil korkunç bir nesne. Çamur gibi bir şey. Galiba süpürge tohumundan yapıyorlarmış (Zorlutuna, 2001: 124).

Halide Nusret, *Aydınlık Kapı*'da da diğer romanlarında olduğu gibi Mondros Mütarekesi dönemine geniş bir biçimde yer verir. Mondros Mütarekesi ve onun ağır maddeleri Halide Nusret'i gerçek yaşantısında da sarsıntıya uğratmıştır. Anlatıcı-yazar romanda da bu sarsıntıya yer verir, karakterleri aracılığıyla dönemin siyasal zemini hakkında bilgiler verirken bu bilgilere öznel yorumlarını da katar:

1918 yılında mütareke felâketi yurdu bir ölüm havası içine attı. Daralan hudutları içinde memleket, bir ölü evi idi sanki ve muazzam ölü "Vatan"dı! ... Onu içinden, yakından tanımamış olanlar bu hükmü çoktan vermişler, büyük ölünün mirasını paylaşmak sevdasına düşmüşlerdi. Fakat doğrusu; şairin dediği idi: "O" ölmemişti; o ölmezdi. Kara bahtlı aziz anne sadece yaralıydı; derinden yaralıydı, bağına hançerini dayayan bir "düşman" değildi; o güzel göğse "düşmanlar" insafsız "hançerlerini" dayamışlardı (Zorlutuna, 2001: 152).

Vildan'ın olayları kendi bakış açısından anlattığı bölümlerde de işgal dönemine ait ayrıntılara yer verilir. Yabancı subayların Türk yurdunda rahatça hareket edebilmeleri, bazı Türk vatandaşlarının bu subaylara destek olması Vildan'ı rahatsız eder. Vildan'ın bu düşünceleri büyük ölçüde Halide Nusret'in kendi düşünceleridir. Vildan özellikle Türk kadının yabancı askerlerle aynı masalarda eğlenmesini içine sindiremez: "Türk kadını, Müslüman kadın, umumî bir yerde dansa kalksın! Hem de kimlerle Yarabbi! Toprağımıza, istiklâlimize, canımıza kasetmiş şımarık müstevlilerle!" (Zorlutuna, 2001: 213). Özellikle Vildan ve Fazilet, vatan sevgisi ve millî bilinç açısından öne çıkan karakterlerdir. Üslûpları da yer yer didaktik yer yer de coşkuludur.

Aşk ve Zafer romanın büyük kısmı Millî Mücadele yıllarında geçtiğinden anlatıcı-yazar birçok bölümde didaktik bir üslûp benimser. Romanın Millî Mücadele ile ilgili bölümleri zaman zaman bir tarih kitabını anımsatır. Özellikle *Mütareke Felaketi* başlıklı bölümünde, Mondros Mütarekesi ile ilgili tarihi gerçekliklere yer verilir:

25 korkunç maddeyi ihtiva eden Mondros Mütarekenâmesi 1918 yılı Ekim ayının 29. Günü "Ağa Memnun" zırhlısında imzalanmıştı ...Kara günlerimizin başlangıcı olan bu uğursuz Mondros Mütarekenâmesi'nin imzasından on beş gün kadar sonra, 13 Kasım

1918 günü, düşman gemileri İstanbul sularına girmiş bulunuyorlardı. İçlerinde, mütareke hükümlerine aykırı olarak Yunan harp gemileri de vardı (Zorlutuna, 2011: 76-77).

Anlatıcı-yazar, verdiği bu tarihî bilgilerin yanında İstanbul'un ve Türkiye'nin o dönemdeki sosyal yaşamı ile ilgili de manzaralar sunar. Romanda bir aşk hikâyesinin arka planında, dönemin siyasal ve sosyal olaylarına geniş yer verilir. Mondros Mütarekesi ile başlayan işgallere karşı verilen mücadeleye yazar, roman kahramanlarını da dâhil eder. Urfa'nın işgali ve TBMM'nin açılışıyla ilgili didaktik öğelere bolca rastlanır.

4. 22. 1. 2. Genel Kültüre Dair Didaktik Öğeler

Küller ve Sisli Geceler adlı romanlarda genel kültür bilgisi sayılabilecek herhangi bir bulgu yoktur.

Gül'ün Babası Kim romanının mekânı Edirne'dir. Romanda Edirne'nin o dönemki sosyal şartları ve doğal güzellikleri ile ilgili birçok bilgiye yer verilir. Karakterlerin ifadelerinden hareketle Edirne'nin, dönemin diğer şehirlerine göre daha modern olduğu anlaşılır:

Onların böyle alay halinde yürüdüklerini görenler durup bakıyorlar, fakat bir şey söylemiyorlardı. Samiye Hava'ya dedi ki:

—Burası medeni bir memlekettir; dedikodusu azdır.

Zühre ilâve etti:

—Evet, burası başka yerlere benzemez; ben çok yer gezdim. Öyle vilayetler (iller) vardır ki, oralarda bu kılıkta bir caddeden geçmek imkânsızdır. İnsanı taşlarlar; türlü lâkırdılar söylerler... (Zorlutuna, 2002b: 75).

Yazarın da bir dönem Edirne'de yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda bu bilgi gerçeğe daha da yakınlaşır. Kadınların çalışma hayatına atılması, sosyal yaşantıya katılması açısından Edirnelilerin tavrı dönemi yansıtmaları açısından didaktiktir.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* adlı romanda genel kültüre dair bir bulgu yoktur.

Büyükanne romanında, Büyükanne özellikle torunlarının sorduğu sorulara verdiği cevaplarla didaktik bir fonksiyon gösterir. Büyükanne'nin verdiği bilgiler çeşitlidir: O, öz Türkçeye dair açıklamalar yapar; Türkçesi varken kelimelerin yabancı karşılıklarının kullanılmasına olan tavrını didaktik bir üslûpla açıklar. Bununla birlikte romanda didaktikliğin en çok hissedildiği bölüm Büyükanne'nin torunlarıyla birlikte çıktığı gezidir. Büyükanne Anıtkabir'e, Atatürk Müzesi'ne, Hacı Bayram Veli ve Ogüstüs Mabedi'ne geziler düzenler; bu geziler esnasında bir rehber edasıyla torunlarına bilgi verici

konuşmalar yapar. Romandaki bazı parçalar bir ders kitabında yer alacak kadar didaktiktir.

Aydınlık Kapı romanının mekânlarından biri de Urfa'dır. Yazar tıpkı *Gül'ün Babası Kim* adlı romanda Edirne ile ilgili bilgiler verdiği gibi bu romanda da gerçek hayatında da bir dönem yaşadığı Urfa'ya dair bilgiler verir:

Şimdi elbette böyle değil; fakat Lerzan'ın orada bulunduğu tarihlerde, Urfa kadınları umumiyetle (genellikle) "bürüklü" erkekleri de entari ile dolaşırlardı.

Bütün eski şehirlerde olduğu gibi burada da büyük bir çarşı vardı ve bu çarşının pek dar sokakları, bu entarili erkek kalabalığı ile dolup taşardı (Zorlutuna, 2001: 159).

Aşk ve Zafer romanında da *Aydınlık Kapı*'da olduğu gibi Urfa şehri başlıca merkezlerden biridir. Romanda Urfa'daki yaşama dair didaktik öğelere yer verilir: Bulgurun işlenmesi, pekmez, şıra, bastık ve sucuk yapımı ile ilgili değişik bilgiler eserde kendine yer bulur.

Romanda Urfa şehrinin tarihine dair bilgiler verilir. Şehrin ilk sahiplerinden günümüze yaklaşıma kadar hangi aşamalardan geçtiği, anlatıcı-yazar tarafından bir tarihçi tavrıyla nakledilir:

Milattan binlerce ve binlerce yıl önce, Sümer Türkleri tarafından kurulmuş olan "Urfa"nın güzel adı; Türkçe "kale" anlamına gelen "Ur" kelimesinden türemiştir. Çift sütunlu kalesi, dört kapılı surları, kabartma yazılar ve resimlerle bezenmiş minareleri ile Urfa, tipik bir Türk şehri manzarası gösterir. Bu eski şehir, tabiatla, çeşitli efsanelere de zengin bir kaynak olmuştur.

Urfa; ilk sahipleri olan Sümerler, Elâmlar, Akatlar ve Etilerden sonra Romalıların istilâsına uğradı. Abbasilerin siyasi hâkimiyetleri altında da kaldı ama Türklüğünü asla kaybetmedi. Sonra tekrar Türk devletlerinin; Selçukluların, İlhanlıların, Karakoyunluların, Akkoyunluların önemli bir kenti olarak yaşamış olan Urfa'mızı büyük Türk hükümdarı Yavuz Sultan Selim 1517 yılında bir Türk şehri olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içine almıştı (Zorlutuna, 2011: 166-167).

Görüldüğü üzere anlatıcı-yazar, didaktik bir tavırla Urfa şehrinin geçmişi hakkında bilgiler verir.

Genel manzara olarak Halide Nusret'in, eserlerinde yer yer didaktik bir üslûp benimsediği söylenebilir. Onun eserlerinden bazılarında, bir ders kitabında yer alacak didaktiklikte bölümler mevcuttur. Bu tavır onun öğretmen oluşu ile açıklanabilir.

Zorlutuna'nın didaktik üslûbu en fazla millî konularında kendini belli eder. Gerçek yaşantısında da işgal yıllarının acısını en derininde hisseden yazar, kaleme aldığı eserlerde bu yaşantılardan da yola çıkarak adeta tarihe not düşer. Özellikle Mondros Mütarekesi ve onun etkileri Zorlutuna'nın anılarında kendine yer bulduğu kadar kurgusal eserlerinde de geniş yer kaplar. Bununla birlikte yazarın, gerçek yaşantısında bir dönem

yaşadığı şehirlere de eserlerinde yer verdiği görülür. Bu şehirler hakkında verdiği bilgiler gerçeğe çok yakındır. Dolayısıyla yazarın, eserlerini kaleme alırken gerçek yaşantısından bolca malzeme kullandığı, bu malzemelerin çoğunu da okuyucuya didaktik bir üslûpla aktardığı söylenebilir.

4. 23. İsmet Kür'ün Didaktik Tavrına Genel Bakış

İsmet Kür de ablası Halide Nusret Zorlutuna gibi sanatçı yönüyle eğitimci yönünü harmanlamıştır. Onun sanatçı tarafındaki eğitimci yönü, eğitimci tarafındaki sanatçı yönü anılarından ve hakkında yazılanlardan anlaşılır. Bundan ötürü yazarın kaleme aldığı eserlerdeki didaktik öğelerin incelenmesi yerinde olacaktır.

4. 23. 1. İsmet Kür'ün Eserlerinde Didaktik Öğeler

4. 23. 1. 1. Milli Bilince Dair Didaktik Öğeler

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı kitap bir köpek olan Mavi'nin gözünden anlatılır. Mavi eserdeki didaktik bilgileri kendi ağzından okuyucuya aktarır. Mavi'nin yaşadığı eski evdeki öğretici karakterler Pamukanne ve Fahri amcadır. Halide Nusret'in Büyükanne'si ve Paşababa'sı gibi bu iki karakter de hoşgörü ile didaktikliği harmanlar; çevrelerindekiyle bu şekilde yaklaşırlar. Fahri amca, yaşadıkları gecekondu semtinin yıkılma ihtimaliyle komşuların tek yürek oluşunu Türk'ün erdemli yapısına bağlar. Ona göre Türk halkı gerektiğinde tek yürek olarak türlü güçlüklerin üstesinden gelebilir. Bununla birlikte Atatürk ile ilgili verilen bilgiler de romanın bir diğer didaktik yönünü oluşturur. Mavi, çevresinden öğrendiği bu bilgileri kendi bakış açısıyla yansıtır:

Atatürk adını gayet iyi biliyordum. Pamukanne'den, Fahri amcadan tut, bütün mahalle halkının adını saygıyla, sevgiyle, minnetle andığı bir kişiydi... Büyük bir kahraman, ulu bir insanmış...

—Atatürk olmasaydı, biz de yoktuk şimdi...

—Atatürk olmasaydı, Türk ulusu diye bir şey kalmazdı ortada.

—Bugün, kendi topraklarımızda özgürce yaşayabiliyorsak onun sayesinde.

—Elimize gazete alıp okuyabiliyorsak, okuduğumuzu da anlatabiliyorsak, bu mutluluğu da Mustafa Kemal Atatürk'e borçluyuz... (Kür, 2011a: 151).

Kür'ün bu tarz bilgileri, okuyucu kitlesinin büyük çoğunluğunu oluşturan çocukların eğlenceli bulabileceği bir karakter aracılığı ile aktarması didaktik tavrına dikkat çekici bir boyut kazandırma amacını da gütmüş olabileceğini gösterir.

Mutlugiller ve *Memo Serisi*'nin incelenen kitaplarında millî bilince dair herhangi bir didaktik bulgu yoktur.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta Mavi bu kez ikinci evi olan Belkis Hanımlardadır. Türkçe Öğretmeni olan Belkis Hanım ve kızları eğitimli ve kültürel yönden donanımlıdır. Dolayısıyla bu karakterlerin Mavi aracılığı ile okuyucuya aktaracakları birçok bilgi söz konusu olur. Millî bilinçle ilgili olarak vurgulanması gereken en önemli bölüm, evin büyük kızı Deniz'in Türkiye'de yaptığı gezilere yer verilen bölümdür. Deniz Bursa'yı ve İstanbul'u gezerken hissettiği duyguları annesine ve kız kardeşlerine anlatırken Türk sanatının üstünlüğüne de vurgu yapar. Belkis Hanım da Türk sanatı ile Türk insanının karakteri arasında bir paralellik olduğunu belirtir.

İsmet Kür'ün kaleme aldığı *Onuncu Sigara* adlı eserde millî bilince dair didaktik bir vurgu yoktur.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eserde öne çıkan didaktik karakter Suna'dır. Aslında bir hemşire olan ve Özge'ye bakan Suna, Balkaya Köyü'nde hem çocuklara hem de yetişkinlere karşı eğitici-öğretici bir tavır sergiler ancak bu üslup diğer karakterler açısından rahatsız edici değildir. Aksine köylüler Suna'ya daha fazla saygı duyarlar hatta bu yüzden ona "Öğretmen Hanım" diye hitap edenler de olur (Kür, 2012: 59). Suna, eserin bir bölümünde köylüleri toplayıp Kurtuluş Savaşı hakkında bilgi verici konuşmalar ve sunumlar yapar. Köyün merkezi yerine kurduğu düzenekle çeşitli fotoğraflar aracılığıyla köylüleri Kurtuluş Savaşı konusunda bilgilendirir. Yazarın diğer kitaplarında da olduğu gibi Atatürk'e olan hayranlık bu kitapta da aktarılmak istenir.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk adlı kitapta millî bilince dair didaktik bir bulgu yoktur.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitapta millî duygular değişik bir yolla anlatılır. Arkadaşı Prens'es'i saldırgan köpeklerin elinden kurtaran Mavi, bu başarısını Kurtuluş Savaşı'nda Türk halkının gösterdiği başarıya benzetir. Kür millî duyguların somutlaştırılmasında bir köpek olan Mavi'den yararlanır.

Karvera adlı romanın mekânı Meksika olmasına rağmen, karakterler Atatürk'ü ve Nazım Hikmet'i tanırlar. Eserin başkarakteri Carvera ile öğretici karakter Altın Baba arasında bu iki isimle ilgili bilgilendirici diyaloglar geçer. Romanda yoğun bir Türk hayranlığı mevcuttur.

Karvera'nın devamı niteliğindeki *Karvera Nereye* adlı romanda da yine bir Türk hayranlığından söz edilebilir. Bu hayranlık, baba tarafından Türk Elif olan üzerinden verilir. Aynı şekilde Carvera'nın dedesi de Çanakkale'de Türklerle savaşırken onların yardımını görür ve Türklere hayran olur.

Kocaman Bir Örümcektir Zaman, Ne Güzel Şey ve Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserlerde millî bilince dair bir bulgu yoktur.

4. 23. 1. 2. Genel Kültüre Dair Didaktik Ögeler

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı kitapta okuyucuların genel kültür seviyelerini arttırıcı bilgilere yer verilir. Pamukanne özellikle torunlarının konuşmalarından davranışlarına kadar her türlü durumda hoşgörülü bir didaktik üslûp benimser:

- Hüseyin, biraz öfkeli kesti Ali'nin sözünü:
- Yerli yersiz “anlıyor musun” deyip durma diyoruz sana Ali!...
- Bir sözün böyle sürekli olarak tekrarlanması zaten sıkıcı dinleyenleri.
- Hem, Pamukanne söyledi, konuşurken “anlıyor musun” demek ayıpmış.
- Ya ne diyecekmiz?
- Canım, ille de bir şey demen mi gerekiyor?
- Karşıdaki lafını anlıyor mu, merak ediyorsan ne diyeceksin?
- “Anlatabiliyor muyum?” demek gerekiyormuş (Kür, 2011a: 26).

Eserin okuyucu kitlesinin büyük oranda çocuklar olduğu düşünülürse anlatıcı-yazarın dil hususunda didaktik bir üslûp benimsemesi, onun gerçek hayatta bir Türkçe öğretmeni oluşu ile ilişkilendirilebilir.

Eserin bir diğer didaktik karakteri Fahri amcadır. Fahri amca Erol'un yaş gününde çocuklara bir sürpriz yapar, Karagöz ve Hacivat gösterisi düzenler. Bu bölümlerde Karagöz ve Hacivat hakkında bilgiler verir. Karagöz gösterisi sonunda çocukların taşkın davranışlarını önlemek için Fahri amca, Karagöz ve Hacivat'ın ağzından yine didaktik bir üslûpla çocuklara öğütler verir:

- H- Sağolun, sağolun çocuklar... Ama size bir diyeceğim var: Sinema, tiyatro, konser ve benzeri yerlerde isteklerinizi sakın böyle tepinerek, ıslık çalarak, bağırarak duyurmaya çalışmayın... Sonra pek ayıplarlar sizi.
- Karagöz de görüldü perdede:
- K-Hiç kıpırdamadan, ağzınızı açmadan alkışlayın yeter... Pek fazla olmamak koşuluyla “Bravo!” diye de bağırabilirsiniz (Kür, 2011a: 57).

Bu öğütler çocukların davranış kalıplarını şekillendirmeleri açısından didaktik özellikler taşır.

Mutlugiller adlı eser *Beykoz Serüveni* ve *Kiraz Bayramı* olmak üzere iki bölümden oluşur. *Beykoz Serüveni* adlı bölümde dört aile çocuklarıyla birlikte Beykoz'a gezintiye çıkar. Bu bölümlerde okuyucuya Beykoz'un tarihî ve doğal yapılarıyla ilgili bilgiler verilir.

Kiraz Bayramı adlı bölümde tek bir aile Elif ve Murad adlı çocuklarıyla Yalova'ya bir gezi düzenler. Amaçları Yalova'daki Kiraz Bayramı'na katılmaktır. Bu bölümde de Yalova'nın tarihî ve doğal güzelliklerine yer verilir.

İsmet Kür'ün kitap serisi *Memo*, çocuklara Ay'ı tanıtmayı amaçlar. Eserin hitap ettiği yaş grubunun merak edebileceği bilgiler Ay'ın ağzından aktarılır. Ay, Güneş ve Dünya ile

olan hareketlerini basit cümlelerle ve somutlaştırarak anlatır. Serinin birinci kitabı olan *Memo ve Ay*'da Ay ile Memo'nun diyalogları şu şekildedir:

—Bazan Güneş'le benim arama sizin Dünya girer.
Gene ikisi bir ağızdan bağırdılar:
—Bizim Dünya mı?
Memo devam etti:
—Bizim Dünya'mız Güneşle sizin aranızda mı girer?.. Eee, n'olur sonra?
—N'olacak, ben Güneş'ten ışın alamaz olurum.. Kapkaranlık olurum o zaman...
Allahtan ki uzun sürmez bu hal.. Çekilir Dünya aramızdan; ben de Güneş'in ışınlarına kavuşur, rahat bir nefes alırım.. (Kür, 1969a: 6-9).

İkinci kitap *Ay ile İkinci Gece* ilk kitabın devamı niteliğindedir. Ay, tekrar ziyaretine geldiği Memo'ya bilgiler vermeye devam eder.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserde Mavi ağzından aktarılan konuşmaların çoğunda didaktik öğelere rastlanır. Mavi özellikle öğretmen olan Belkis Hanım'dan çok şey öğrenir. Mavi'nin öğrendiği birçok kelime ve bilgi, okurların da bilgi seviyesini artırıcı niteliktedir:

Size şimdi de bu evdekilerin portrelerini çizmek istiyorum. Bakın, bu “portre” sözcüğü de yenidir benim için. Yani şimdi kullandığım anlamıyla yenidir. Yoksa eski evde de duvarda asılı birkaç resimden, “Pamukanne'nin portresi”, “Paşa Baba'nın portresi” diye söz edildiğini duymuştum. Ama şimdi, “bu evdeki insanların portrelerini çizmek” derken, onları iç ve dış görünüşleriyle anlatmak, demek istiyorum. Bu sözcüğün anlamını, Belkis anne, yazma ödevlerini düzeltirken öğrendim (Kür, 2011b: 18).

Deniz, roman boyunca seyahat eder: Müzeleri, camileri, türbeleri görür. Paris'e, New York'a, Bursa'ya, İstanbul'a yaptığı seyahatlerindeki gözlemlerini mektuplarla ailesine anlatır. Anlatıcı-yazar, Deniz'in ağzından, onun gezip gördüğü yerlerle ilgili bilgileri aktarır; bu bilgiler yer yer ansiklopedik unsurlar barındırır.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı kitapta, didaktik karakter olan Suna özellikle Özge'ye çeşitli bilgileri öğretir. Anlatıcı-yazar, didaktik tavrı hayatın doğal akışı içinde harmanladığı için, okuyucu açısından da bu üslup baskın biçimde hissedilmez:

“Hep pencereden baktım, Suna abla, hiç bu kadar kocaman deniz görmemiştim.”
Suna güldü.
“Neden güldünüz? Kocaman denmez, değil mi? Denmez mi?”
“Engin denebilir canım, 'açık deniz' denebilir. Kara görünmüyorsa hem de günler boyu gidildiği halde görünmüyorsa 'uçsuz bucaksız' da diyebiliriz. (Kür, 2012: 23)

İsmet Kür'ün gerçek yaşantısındaki dil hassasiyeti, eserlerindeki didaktik karakterler için de önemlidir. Yazar bu şekil yönlendirmelere sık sık yer verir.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta genel kültüre dair herhangi bir didaktik bulguya rastlanmaz.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitap didaktik tavır açısından serinin önceki iki kitabının izlerini taşır. Zaman zaman önceki kitaplardaki bilgilerin tekrarlandığı gözlemlenir. Örneğin bir önceki *Mavi Yeni Dostlar Arasında* adlı kitaptaki Deniz'in yaptığı yolculuk ve gözlemler birebir aktarılır. Bu durumun nedeninin, okuyucuya hatırlatma yapmak ve önemli bilgilerin özümsemesini sağlamak olduğu düşünülebilir. Yazarın diğer eserlerinde de üzerinde durduğu uyuşturucunun zararları bu kitapta da kendine yer bulur. Okuyucu *beyaz zehir* olarak nitelendirilen uyuşturucuya karşı uyarılır; bu uyarılar didaktik bir üslûpla yapılır.

Karvera adlı roman Mexico City'de geçer. Dolayısıyla romanda bu coğrafyaya ve onun kültürüne ilişkin bilgiler mevcuttur. Örneğin roman bölgede yaygın olarak görülen boğa güreşleri konusunda bilgilendiricidir. Ancak boğa güreşleri Carvera aracılığıyla hayvan hakları açısından eleştirilir. Ayrıca roman Meksikalı karakterler arasında geçmesine rağmen Atatürk'ten ve Nazım Hikmet'ten söz edilir, onların hayatları hakkında bilgiler aktarılır.

Karvera romanının devamı niteliğindeki *Karvera Nereye* adlı romanda da çeşitli didaktik unsurlar mevcuttur. Eserde yarı Türk yarı Kızılderili Elif karakteri aracılığıyla, Türklerle Kızılderililer arasındaki benzerliğe yer verilir. Bu benzerlikle ilgili yapılan bilimsel araştırmalar da romanda kendine yer bulur.

Kocaman Bir Ömürcü Zaman adlı eserde genel kültüre dair didaktik bir bulgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı tiyatro oyununda, oyunun kahramanları olan hayvanlar özellikle de karıncalar ve ağustos böcekleri hakkında didaktik öğeler yer alır. Bu canlıların yaşayış tarzları, doğaya karşı verdikleri mücadele ve aralarındaki ilişkiler küçük yaş grubu çocukların anlayabilecekleri şekilde somutlaştırılır.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek, hitap ettiği yaş grubuna özgü didaktik bölümlere sahiptir. Basit düzeydeki bilgiler okuyucuya somutlaştırılarak verilir. Bu bilgiler, o yaş grubunun sahip olması beklenen genel kültür bilgileridir. Kardan Çocuk'un oluşturulması ve ardından erimesi doğanın döngüsü ile açıklanır. Eserde doğa olaylarının kişileştirilen canlılar aracılığı ile aktarılması, yazarın okuyucunun ilgisini çekecek bir didaktik üslûp benimsemeyi amaçladığını gösterir.

Genel manzara olarak yazarın, özellikle çocuklar için yazdığı kitaplarda didaktik bir üslûp benimsediği söylenebilir. Yazarın belirlediği üslûp tekdüze değildir aksine özellikle

insan dışındaki varlıkların da katkılarıyla birçok bilgi somutlaştırılarak aktarılır. Bu aşamada kişileştirmelerin eserlere büyük bir katkı sağladığı söylenebilir.

İsmet Kür'ün eserlerindeki millî vurgular genel olarak Atatürk ile ilgilidir. Gerçek yaşantısına paralel olarak Kür, özellikle çocuklar için yazdığı eserlerde okuyucuda Atatürk sevgisini uyandırmayı amaçlar.

Kür, özellikle genel kültüre dayalı bilgilere geniş bir biçimde yer verir. Yazarın gerçek yaşantısında da önemseydiği konuşma kurallarını eserlerinde de önemseydiği, bu durumun da onun Türkçe Öğretmeni oluşu ile açıklanabileceği varılan sonuçlardan biridir.

4. 24. Benzerlikler-Farklılıklar

Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür, eserlerinde zaman zaman didaktik bir üslûp benimserler. Bu üslûbun oluşmasında, öğretmenliklerinin de etkisi vardır. Her iki yazar da gerçek yaşantılarında hassas oldukları bazı konuları roman kurgusu içinde okuyucuya aktarırlar. Ana amaç didaktiklik olmamakla birlikte yazarların bu tavırlarını hemen hemen her eserlerinde sergiledikleri söylenebilir.

Yazarlarla ilgili bu benzerliklerin yanında çeşitli farklılıklar da mevcuttur: Halide Nusret'in didaktik olduğu konular çoğunlukla yaşadığı dönemin sosyal ve siyasal şartlarıdır. İşgal yıllarını birebir yaşamış olan yazarın bu düşünceleri eserlerine de büyük ölçüde yansır. Hatta yazarın zaman zaman coşkulu bir üslûp benimsediği; bir tarih kitabında yer alacak didaktiklikte bir yaklaşım sergilediği söylenebilir. Bu tavır nedeniyle Halide Nusret'te didaktik olma kaygısı zaman zaman roman tekniğine baskın gelir.

İsmet Kür'de millî bilince yönelik didaktik bulgular Halide Nusret'teki kadar yoğun değildir. Bu farkın İsmet Kür ile Halide Nusret arasındaki yaş farkından kaynaklandığı söylenebilir. İsmet Kür ülkenin buhranlı dönemlerini ablası kadar derin yaşamamıştır; Kür yedi yaşındayken Cumhuriyet ilân edilir. Zorlutuna'nın şahit olduğu işgaller, Kür için canlı birer anı değil, büyüklerden dinlenen yaşam parçalarıdır. Dolayısıyla Kür'de Zorlutuna'daki gibi derin bir millî hassasiyet söz konusu değildir. Bununla birlikte Kür'de öne çıkan duygu Atatürk sevgisidir. İsmet Kür daha ziyade genel kültür ve davranış biçimlerini önemser ve bu hususta didaktik bir üslûp benimser.

4. 25. Halide Nusret Zorlutuna'nın Hayatında Değerler

Kurgusal eserlerinden, şiirlerinden ve hakkında yazılanlardan yola çıkarak Halide Nusret Zorlutuna'nın Türk geleneklerinde yer alan değerlere önem verdiği sonucuna ulaşılabilir. Bu sebeple bu bölümde Halide Nusret'in yaşantısında öne çıkan değerler incelenmiştir.

4. 25. 1. Sevgi

Halide Nusret'te sevgi beş farklı başlıkta incelenebilir: İnsan sevgisi, çocuk sevgisi, yurt ve millet sevgisi, doğa sevgisi-çevre bilinci ve hayvan sevgisi.

4. 25. 1. 1. İnsan Sevgisi

Halide Nusret Zorlutuna'nın yaşantısına ve hakkında yazılanlara bakıldığında onun insan sevgisine önem verdiği görülür. Yaşamının erken dönemlerinden itibaren, kardeşi ve annesi için maddi manevi bir mücadele verdiğini ifade eden Halide Nusret; ilerleyen dönemlerde de aynı mücadeleyi öğrencileri, çocukları ve etrafındaki diğer insanlar için verdiğini belirtir. Bununla birlikte yazarın hayatının anlatıldığı hemen hemen her eserde, onun sahip olduğu insan sevgisine vurgu yapılır:

Çok cömert ve mükrimdi. Onun evi âdeta bir dergâh niteliğini arzederdi. Vakitli vakitsiz her geleni mutlaka sofrasında da ağırlamak isterdi. Bütün canlılara karşı son derece merhametli idi. Çok vefalıydı. Dostlarını vakit vakit rahmetle anar, hatıralarını mısralarıyla yaşatırdı. İnsan sevgisinden kaynaklanan engin bir alçak gönüllülüğü vardı. Ziyaretçilerini mutlaka sokak kapısına kadar geçirmek isterdi. Kadirşinas, hatırşinas ve son derece zarif bir ruh yapısına sahipti. Gönlü bütün evrene açıktı (Gürel, 1988: 14).

Yukarıda sözü edilen özellikler, birçok kaynakta yakın çevresi ve onu tanıyan kişiler tarafından da doğrulanır.

4. 25. 1. 2. Çocuk Sevgisi

Halide Nusret öğretmenlik mesleğini icra etmiş bir yazardır. O, anılarında da belirttiği üzere, Anadolu'nun pek çok şehrine gönüllü olarak gider.

Halide Nusret, öğrencileriyle yaşadığı anıları kaleme aldığı *Benim Küçük Dostlarım* adlı kitabında çocuk sevgisine yönelik duygularını şöyle ifade eder:

Çocukları pek severim. Hayatta her insanın bir zaafı, bir iptilası vardır. Benim tek büyük zaafım da -Niçin itiraf etmemeli...- çocuk sevgisidir! Ve bu aşk yüzünden ışık çevresinde dönen pervane misali öğretmenlik mesleğine tutulup kalışım bundandır." (Zorlutuna, 2013: 9).

Zorlutuna, yine anılarında öğretmenliği esnasında bir dönem çalışamayıp yattığı hasta yatağında "kasketli başlar" dediği öğrencilerinin hayaliyle yaşadığını ifade eder. Zorlutuna için çocuklar birer "zaaftır" ve o bu zaafına bir anne şefkatiyle yaklaştığını belirtir.

Halide Nusret'te çocuk sevgisi, anılarından anlaşıldığı kadarıyla küçük kardeşi İsmet Kür ile başlar; öğrencileri ve kendi çocukları ile devam eder. Yazar başta öğrencileri olmak üzere tüm çocuklara "derin bir şefkat" duyduğunu ifade eder (Zorlutuna, 2013: 32). Onun bu şefkati, anılarında da belirttiği üzere öğrencileriyle duygusal bağlar kurmasını sağlar.

4. 25. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi

Halide Nusret Zorlutuna, yurt ve millet sevgisi konusunda hassas bir yazardır. Türk insanının en zor günlerini geçirdiği dönemleri birebir yaşayan yazar, bu zor günlerin etkisiyle vatanına daha sıkı sarılır. Yazar anılarını kaleme aldığı *Bir Devrin Romanı*'nda *Mütareke Felâketi* ve *Yunanlılar İzmir'de* başlıklarıyla işgalin kendisinde bıraktığı izleri anlatır.

Halide Nusret özellikle anılarından anlaşıldığı kadarıyla hem milletine hem vatanına bağlı bir insandır. Bu bağlılığın güçlenmesinde, yaşanan zor günlerin de etkisi olduğu açıktır. Yazar, kurgusal eserlerinde de roman tekniğini tehlikeye sokmak pahasına, zaman zaman araya girerek vatan ve millet sevgisine yer verir.

İşgal günlerinin tüm acılarını bizzat yaşayan yazarın millî hislerinin oluşmasında, şahit olduğu olayların etkisinin büyük olduğu düşünülebilir. Halide Nusret, anılarında ifade ettiği üzere yurdun işgalini kahırla izler. Anılarında, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ve işgallerin başlamasının kendisinde uyandırdığı duygulara şu şekilde yer verir: "O kadar insanüstü fedakârlığın, asil bir vekarla sineye çekilen mahrumiyetlerin, sebil olan o kadar taze ve temiz Türk kanının sonucu bu mu olmalıydı?" (Zorlutuna, 1978: 104). Ona göre millet, elinden gelen fedakârlığın fazlasını yapar fakat karşılığını alamaz. Şahit olduğu bu manzaralar, onun ilerde inşa edeceği millî hislerinin zeminini oluşturur.

Halide Nusret'in, öğretmenlik için ısrarla Anadolu'ya gitmek istemesi de, içindeki yurt ve millet sevgisinden kaynaklanır. Zorlutuna, Anadolu'ya gitmekteki amacının "yoksul, yolsuz, ışısız, susuz yurt köşelerine" hizmet etmek; savaşlarda kanı pahasına memleketini savunan vatan evlâtlarına borcunu bu şekilde ödemek olduğunu belirtir (Zorlutuna, 1978: 163). Yazarın hayatını kaleme alan Zeki Gürel, Halide Nusret'i "mümtaz ve sadık bir vatansever" olarak tanımlar (Gürel, 1988: 15). Kızı Emine Işınsoy da kendisiyle yapılan bir söyleşide annesinin vatan sevgisi hakkında şu cümleleri söyler:

Bir mülakatta, ona sanat anlayışı sorulmuş, şöyle cevap vermiş;
"Benim sanat telakkim öyle mi?.. Bence sanat da hayat da, herşey de millet için, cemiyet içindir." Böylece sanat anlayışında da ifade ettiği gibi, annem, son derece milliyetçi bir hanımdı, vatan millet, bayrak... Onun çok samimi bir inançla kutsal bulunduğu şeylerdi... Uzun yıllar Anadolu'da bulunduğu ve her tabaka halkla temas ettiği için, milletini iyi tanıyordu ve ona aşkla bağlıydı. Fakat buna rağmen, milliyetçiliğini, bir siyasi hamle veya gösteriş için kullanmamıştı, vatan-millet sevgisi onda tamamiyle

doğal bir histi. Milletin dinine, gelenek ve adetlerine, kısaca kültürüne bağlıydı, bu kültürü bir hayat tarzı olarak benimsemişti (Ergun, 1998: 34).

Kızı Emine Işinsu'nun da ifade ettiği gibi Halide Nusret, Türkiye'nin yaşadığı birçok siyasi ve sosyal sıkıntıya birebir şahit olur; yaşadığı dönemin siyasi ve sosyal şartlarından etkilenir ve bu etkileri eserlerine taşır.

4. 25. 1. 4. Doğa Sevgisi-Çevre Bilinci

Halide Nusret, Allah'ın yarattığı her türlü varlığa sonsuz sevgi duyar. Yaşadığı şehirlerin doğal görünüşleri, onun hafızasında kendine geniş yer bulur. Anılarına bakıldığında yazarın görev yaptığı veya bir dönem yaşadığı şehirlerin doğal güzelliklerine de yer verdiği görülür. Özellikle yaşantısında büyük önem taşıyan Kerkük yazarın anılarında şu şekilde resmedilir:

İlk anda bu yer bana hiç sevimli görünmemişti. Fakat bahçe güzeldi doğrusu. Hâlâ gözlerimin önündedir: İçinden bir buçuk metre genişliğinde bir dere akıyordu ve derenin iki yanı yüksek söğüt ağaçlarıyla; pembe çiçekli zakkum fidanlarıyla süslüydü. Bir yandan limon, portakal, nar ağaçlarının meydana getirdiği küçücük bir orman, ortada eflâke ser çekmiş bir tek hurma ağacı. Ne güzeldi bu ağaç. Ne kadar mânâlıydı. Aydınlik yaz gecelerinde boyu bir misli daha uzardı sanki; ayla, yıldızlarla ahbaplık ederdi. Böyle gecelerde de ona bakarken biraz korku, biraz hayranlık duyduğumu hatırlıyorum. Hele onun dallarına evet hiç bir zaman başka ağaca değil, daima bu hurma ağacına konarak gayet açık, gayet fasih olarak "Allah Allah" diyen kargayı her duyuşta bir garip hisle titrer, ürperirdim... (Zorlutuna, 1978: 39).

Halide Nusret'in içindeki Allah sevgisiyle O'nun yarattığı tüm varlıklar bir bütün oluşturur. Yazarın doğal güzellikleri sanatsal bir şekilde tasvir edişi, onun bu güzellikler karşısında duyduğu hayranlığın yansımadır. Zorlutuna, bir dönem öğretmenlik yaptığı Edirne'ye de anılarında geniş bir biçimde yer verir. Şehre ayak bastığı ilk gün dikkatini çeken caddeye bir süre sonra "Cennet yol" adını verir; o, ilahî güzellik ile maddi güzelliği eserlerinde de kaynaştırır.

4. 25. 1. 5. Hayvan Sevgisi

Yazarın doğaya duyduğu sevgi ve hayranlığı, hayvanlar için de söylemek mümkündür. Allah'ın yarattığı her varlığa sonsuz bir hayranlık duyan yazar, bu hayranlığını hayvanlardan da esirgemez.

4. 25. 2. Saygı ve Görgü Kuralları

Zeki Gürel, Halide Nusret Zorlutuna'nın hayatını anlattığı eserinde onun nezakete verdiği önemi şu şekilde ifade eder: "Ziyaretçilerini mutlaka sokak kapısına kadar

geçirmek isteyen kadirşinas, hatırşinas ve son derece zarif bir ruh yapısına sahipti.” (Gürel, 1988: 14). Gürel’in bu tespiti, Halide Nusret’in karakterini tam olarak algılayabilmek adına dikkate değerdir.

Yazarın anı eserleri ve hakkında yazılanlar incelendiğinde onun, ilişkilerinde saygıya son derece önem verdiği görülür. Anne ve babasına duyduğu saygının yanında, gerek öğrencileriyle gerek öğretmen arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilere sevginin yanında saygının da eşlik ettiği anlaşılır. Emine Işinsu, Halide Nusret ile ilgili yapılan bir söyleşide annesini ve onun saygı kavramına bakışını şöyle açıklar:

Son derece edebli bir hanımdı, kişiler arası ilişkilerde sanki ‘saygıya’, ‘sevgiden’ biraz daha fazla önem verirdi... Oysa sevmeyi bilen, sevilmeyi isteyen bir hanımdı. Annem, aile ahengine çok dikkat eder, babama dehşetli saygı gösterirdi, şu zamanda biraz aşırı görünecek bir saygı (Ergun, 1998: 35).

Kızı Emine Işinsu’nun yorumundan da anlaşıldığı üzere Halide Nusret’in hayatında saygı, zaman zaman sevgiden de önce gelen bir kavramdır.

4. 25. 3. Sorumluluk

Halide Nusret Zorlutuna, anılarında ifade ettiği üzere genç yaşlarından itibaren birçok sorumluluk alır ve aldığı bu sorumlulukların bilinciyle hareket eder. Babasız kalan bir genç kız olarak, henüz on sekiz yaşındayken ailesinin sorumluluğunu üstlenir; çalışmak zorunda kalır. Bu duruma anılarında da yer veren yazar, “yaşamak için çalışmak mecburiyeti”nin de kendini net bir şekilde hissettirdiğini belirtir (Zorlutuna, 1978: 106). Bu sebeple annesi ve kız kardeşinin de sorumluluğunu üstlenen Halide Nusret anılarında, Edirne’ye tayin olduğunda onlardan ayrılmanın derin hüznünü yaşadığını ifade eder.

Halide Nusret’in öğretmenlik yapmak amacıyla Anadolu’ya gitmek istemesinin ve bu yerlerde yıllarca çalışmasının sebeplerinden biri de millete karşı hissettiği sorumluluktur. Yazar *Bir Devrin Romanı* adlı anı eserinde bu düşüncesini açıklar ve Kurtuluş mücadelesi verirken harap olmuş memlekete faydalı olmak istediğini, bu sebepten öğretmen olduğunu ifade eder.

Halide Nusret, kurtuluş mücadelesinde şehit olanlara karşı kendini sorumlu hisseder; vatana hizmet ederek bu sorumluluğunu yerine getireceğine inanır.

Zorlutuna meslek hayatı boyunca da sorumluluklarına titizlik göstererek hareket ettiğini ifade eder. Öğrencileri için “bir öğretmenden, bir yönetmenden fazla bir şey, candan bir arkadaş ve güvenebilecekleri bir ‘abla’” olduğunu belirtir (Zorlutuna, 2013: 72). Hayatının ilerleyen dönemlerinde evlenen ve anne olan yazarın sorumlulukları çoğalır

ancak hayatını anlattığı eserlerden ve hakkından yazılanlardan anlaşıldığı kadarıyla bu sorumluluklar yazarı mutsuz etmez.

4. 25. 4. Yardımseverlik

İsmet Kür, anılarını anlattığı *Yarısı Roman* adlı eserinde ablasının yardımsever tutumuna yer verir. Kür, ablası Halide Nusret'in yalnızca kendi sıkıntılarına üzülen bir insan olmadığını, başkalarının dertleriyle de dertlendiğini belirtir (Kür, 2011c). Kızı Emine Işinsu da annesi Halide Nusret ile ilgili anılarını anlatırken onun yardımseverliğine şu şekilde yer verir:

Ben, onun bu gençleri nasıl sevdiğini, onları kendi öz evlatlarından ayırmadığını, bilirim. Gençlerin özel meseleleriyle bile, çok yakından ilgilenir, bir takım sorunlarına çare bulmaya çalışırdı. Zaten o, hemen herkese yetişen iyi bir "çareciydi", "dertortağı" idi. Yoksulluk çeken öğrencilerin, zaman zaman evimizde kaldığını, bizde yiyip içtiklerini hatırlarım. Onlar zaten annem için; "anamızdır" derlerdi. Kız erkek ayrımı yapmadan, hepsini gönülden benimsemiştir (Ergun, 1998: 31-32).

Halide Nusret öğrencileriyle ilgili anılarına yer verdiği *Benim Küçük Dostlarım* adlı kitabında Osman adlı bir öğrencisinden bahseder. Derslerinde çok başarılı olamayan Osman yine de Halide Nusret'te bir şefkat duygusu uyandırır. Ailesinden uzakta yaşayan çocuğun hastalandığını duymak onu çok üzer. Yazar, çocuğa yiyecek götürür, onunla yakından ilgilenir. Osman, Halide Nusret'in hayatında yalnızca küçük bir örnektir; o daha geniş kapsamlı yardım faaliyetlerinde de yer alır. Zorlutuna, birçok sosyal örgütte ve yardım cemiyetinde gönüllü olarak çalışır. Bu derneklerden bir kısmı şunlardır: Türk Kadınlar Birliği, Türk Ocakları, Halk Evleri, Muallimler Birliği, Yardım Sevenler Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Çocuk Hakları Müdafaa Cemiyeti (Gürel, 1988).

Halide Nusret'in gerek kişisel yaşantısından gerek meslek yaşantısından gerekse görev aldığı dernek çalışmalarından hareketle yardımsever bir kişiliğe sahip olduğu söylenebilir.

4. 25. 5. Çalışkanlık

Halide Nusret Zorlutuna anılarında belirttiği üzere küçük yaşlarda çalışma hayatına atılır. Babasını erken yaşlarda kaybeden yazar, ailesinin sorumluluğunu da büyük ölçüde üstlenmek zorunda kalır. Okulunu bırakarak Kız Öğretmen Okulu sınavlarına girer ve öğretmen olma hakkını elde eder. Maddi imkânsızlıklar yüzünden başladığı bu meslek yazarın ifadesiyle onda kısa sürede tutku halini alır. Emekli oluncaya kadar Türkiye'nin birçok ilinde görev yapan yazar, çeşitli derneklerde ve hayır kurumlarında da çalışır.

4. 25. 6. Hoşgörü

Halide Nusret Zorlutuna'nın hayatına ve hakkında yazılanlara bakıldığında onun hoşgörü kavramını ne denli önemseydiği görülür. Özellikle bir eğitimci olarak yurdun birçok ilinde hizmet veren yazar, çeşitli insanlarla tanışma imkânı bulur. Bu insanlardan bir kısmı onun öğrencileridir ve dönemin zorlu şartlarında eğitim alan bu öğrenciler yazarda farklı duygular uyandırır. Yazar, öğrencilerine karşı hoşgörülü olmaya çalıştığını ve aralarında ayırım yapmadan hepsini sevdiğini belirtir. Bu duygularını şu şekilde ifade eder: "Yalnız sevimli, terbiyeli, zeki ve çalışkan olanları değil, -Böylesini herkes sever!- ben sevimsiz, somurtkan, haylaz, hatta aptal çocukları da severim." (Zorlutuna, 2013: 9). Halide Nusret Zorlutuna'nın özellikle öğretmenlik yılları ile ilgili kaleme aldığı anılarında bu duygularını somutlayan birçok örneğe yer verdiği görülür. Öğrencilerinin özel sorunlarıyla da ilgilenen yazar, onlara yaklaşırken olabildiğince önyargılarından arınmaya ve hoşgörülü olmaya çalışır.

4. 26. Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Değerler

4. 26. 1. Sevgi

4. 26. 1. 1. İnsan Sevgisi

Küller'de insan sevgisi, eğitsel açıdan önem taşıyan sevgiden çok beşeri aşk şeklinde öne çıkar. Ali Namık Bey, karısı Suzan'a tutkulu bir aşkla bağlıdır. Bu aşkın hayatlarındaki etkilerine yer verilen romanda, yüceltilen bir insan sevgisi örneği yoktur.

Sisli Geceler'de insan sevgisi yönüyle öne çıkan birçok karakter mevcuttur: Sacide, anne ve babalarının ölümünden sonra eşi Kenan'ın kardeşi Mine'ye adeta annelik yapar; aynı zamanda Zehra'nın da en sevdiği kişilerden biridir. Zehra, Anadolu'ya gittiklerinde Sacide'ye sık sık mektup yazma ihtiyacı duyar. Anlayışlı ve hümanist yönüyle öne çıkan Sacide, romanda âdeta bir denge unsurudur.

Romanın insan sevgisi ile dolu bir diğer karakteri de Zehra'dır. Zehra, doktor olan kocası Fikret ile evlendikten sonra Anadolu'ya gitmek, oradaki insanlara yardımcı olmak ister. Zorlu yaşam şartları bile onu bu insan sevgisinden uzaklaştırmaz. Zehra, Anadolu'dan Sacide'ye yazdığı bir mektupta bu duruma şu şekilde yer verir:

Bilirsin ya, Allah beni yalnız sevmek için yaratmıştır. Sonra daha garip bir şey var, ben sevdikçe, sevmek kabiliyetim (yeteneğim) artıyor. Her şeyi, her güzel şeyi, her betbaht şeyi seviyorum; kalbimde aşkla merhamet birbirine karışıyor, aktıkça akan, döküldükçe taşan bir menba oluyor. Bütün bu çaresiz kadınları, bu zavallı küçükleri, bütün bu yıkılmış evleri, kırılmış bacaları, bilsen nasıl içimden kopan bir muhabbetle seviyorum! Çamurlu iki küçük ayak, çatlak bir kadın eli; sonra daha ufak, daha içten bir şey; meselâ bir harabede tatlı, garip bir şikâyetle öten yavru serçeler, kalbimi, yalnız

merhametle değil çok geniş bir muhabbetle (sevgiyle) de dolduruyor. Ben onları sevmekle mes'ud (mutlu) oluyorum ablacığım. Bundaki sırrın ne olduğunu daha kendim de anlamadım (Zorlutuna, 2002a: 56-57).

Zehra bu mektubun devamında askerlere faydalı olmak için kocasıyla hastanede çalışacağını belirtir. Zehra'daki insan sevgisi beraberinde onda, insanlara faydalı olma duygusunu da getirir. Eserde insan sevgisiyle ilgili verilen en güçlü mesaj, sevginin tek başına bir anlamının olmadığı, bu sevgiyi insanların yararına kullanmanın gerekliliğidir. Zehra romanın sonunda açtığı okulla insanlara faydalı olma amacını devam ettirir ve bu amacı kalıcı kılar.

Gül'ün Babası Kim'de Mecla, romanın başlarında etrafındaki insanlara sevgi besleme yönünden zayıftır. Anne ve babasına bile herhangi bir sevgi ve şefkat beslediği görülmez; ona göre ebeveyni onu dünyaya getirdiği için suçludur. Sevgi yönünden Mecla'nın zıddı ablası Nezihe'dir. Nezihe Mecla'ya nispeten sevgi dolu ve anlayışlıdır.

Mecla, romanın ilerleyen bölümlerinde karakterinde ciddi değişiklikler yapacak olan arkadaşı Güzide ile tanışır. Güzide "bütün sefaletlere acıyan, bütün günahları affeden ve nihayet bütün insanları, bütün tabiatı severek içine alan" bir kişidir (Zorlutuna, 2002b: 89). Aynı zamanda Güzide "bütün beşeriyetin sevgisini ve ıstırabını içine alan" bir ruha sahiptir (Zorlutuna, 2002b: 90-91). Ondaki bu insan sevgisi Mecla'yı etkiler ve değiştirir. Mecla'nın romanın başlarındaki insan sevgisinden uzak tavrı, aldığı eğitime bağlanır. Mecla'da değişikliklerin oluşmasını sağlayan Güzide ise Mecla'ya nispeten geleneksel bir anlayışla yetişir. Alınan eğitimin insanların hayatını nasıl etkilediği Mecla ve Güzide zıtlığı ile aktarılır.

Beyaz Selvi'de okuyucuya örnek olabilecek, yüceltilmiş bir insan sevgisi örneği bulunmaz. Tıpkı *Küller* romanında olduğu gibi eserin omurgasını oluşturan "sevgi", DüNDAR'ın Nadide'ye beslediği karşılıksız aşktır.

Büyükanne romanında romanın kahramanı Büyükanne, insan sevgisi ile doludur. Hayatını etrafındaki insanların mutluluğu ve rahatını sağlamaya adanmış Büyükanne, yazar tarafından idealize edilmiştir. Büyükanne, karşılaştığı herkese derin bir sevgi ve anlayış gösterir; insanların üzüntülerini ve sıkıntılarını paylaşır. Yalnızca Büyükanne değil; Paşababa, torunları, çocukları ve çiftliğin çalışanları da bu sevgi ve anlayış çemberinin içinde yer alır.

Aydınlık Kapı romanı kapalı bir çevrede geçtiğinden insan sevgisi, karakterlerin sınırları çizilmiş hayatları özelinde değerlendirilir. İffet, kardeşi Fazilet'i çok sever; annelerinin ölümünden sonra ona adeta annelik yapar. Romanın zıtlığını besleyen Vildan da babasının ölümünü kolay kabullenemez, "sıcak baba sevgisi"nin boşluğunu yaşar

(Zorlutuna, 2001: 22). Vildan aynı zamanda romanda günlüklerinden hareketle -tıpkı *Sisli Geceler*'deki Zehra gibi- insan sevgisi ile dolu olarak yansıtılır:

Dünyada en çok nefret ettiğim şey “nefret”; en çok sevdiğim şey de “sevmek”tir. Ne kadar çok seversem o kadar çok mesut olurum, sevmediğim kadar da bedbahtımdır (mutsuz). Etrafımdaki insanların, hatta hayvanların birbirlerini sevmeleri benim için bir saadet meselesidir. İki hizmetçi, çiftlik yaşmalarından bir karı koca, yahut iki arkadaş, eğer birbirleriyle küsülü iseler benim uykum kaçır. Kedi ile köpeğin birbirleriyle iyi geçindiklerini görürsem keyfim artar. Büyükanem, kaynanam bir uşağa, bir hizmetçiye bağırırlarken benim kalbim boğazıma tıkanır gibi olur. Lerzan ahretlik bir kıza tokat vursa, kollarım, dizlerim kesiliverir, kulaklarım uğuldamaya başlar (Zorlutuna, 2001: 192).

Vildan, sahip olduğu bu özelliklerle ablası Lerzan'dan farklılaşır; eseri besleyen de onlar arasındaki bu çatışma durumudur. Sevgisiz Lerzan hayatla baş edemez, bir cinayete kurban gider; Vildan ise insan sevgisini besleyerek ilahî aşka ulaşır.

Aşk ve Zafer'de tıpkı *Küller* ve *Beyaz Selvi*'de olduğu gibi insan sevgisi beşeri aşk şeklinde tezahür eder. Bu aşk İbrahim'in Zinnur'a, Zeliha'nın da İbrahim'e duyduğu aşktır. Bununla birlikte insan sevgisi kendini millet sevgisi şeklinde gösterir çünkü İbrahim milleti için her şeyi geride bırakarak vatan savunmasına katılır.

4. 26. 1. 2. Çocuk Sevgisi

Küller'de Suzan çocuklarına derin bir sevgiyle bağlıdır. Onlara karşı “kıskanç bir ihtimam” gösterir (Zorlutuna, 2012: 73). Onları sütanneye bile bırakmak istemez. Suzan'ın kendisini öldürmeyi amaçlayan kocasına tek vasiyeti, çocuklarına iyi bakmasıdır. Son sözlerinin çoğu çocukları ile ilgilidir: “Çocuklarımız ne olacak Namık? Tarık, Seciye ne olacak?... Bari sen yaşasan... Sen yaşa, Namık. Çocuklarımızı çok, çok iyi büyüt, istikballerini temin et, sonra gel.” (Zorlutuna, 2012: 88). Romanda Ali Namık Bey, karısının hatırına çocuklara baktığını ve onlarla ilgilendiğini belirtir. Suzan, anneliğe olan düşkünlüğü yönüyle Halide Nusret'te sık rastlanan bir karakterdir.

Sisli Geceler'de insan sevgisi ile dolu olan karakterler genelde çocuk sevgisiyle de doludur. Sacide, küçük yaşta yetim kalan Mine'ye bir anne şefkatiyle yaklaşır. Çocukları olmayan Sacide ve Kenan, içlerindeki evlât özlemine, Mine'yi severek giderirler. Zehra da Anadolu'ya gittiğinde, savaşın yetim bıraktığı çocuklarla ilgilenir; onlara yardımcı olmaya çalışır. Romanın ilerleyen bölümlerinde anne olan Zehra, tipik bir Halide Nusret karakteri olarak çocuğuna son derece düşkündür.

Gül'ün Babası Kim'de Mecla, babası tarafından sahiplenilmeyen bir çocuk dünyaya getirir ve ona tek başına bakmak mecburiyetinde kalır. Buna rağmen çocuğunun sevgisi ona güç verir. Mecla anne olduktan sonra kendinde “tek başına bütün dünya ile mücadele

edecek kudret ve cesaret”i bulur (Zorlutuna, 2002b: 86). O, âdeta çocuk sahibi olmakla arınır ve yenilenir.

Beyaz Selvi'de Nadide çocuklarına çok düşkündür. Çocuklarının rahatı ve mutluluğu onun için her şeyin üstündedir. Onları her türlü sıkıntıdan korumaya çalışır: “Bütün duygularına hâkim tek bir endişe vardı: Demir üşürse? Demir hastalanırsa?” (Zorlutuna, 2008a: 17). Nadide, tipik bir Halide Nusret karakteri olarak aldatılmış olmasına rağmen kocasından boşanmaz; çocukları için evliliğine devam eder.

Büyükanne romanında Büyükanne karakteri, türlü olumlu özelliklerinin yanında en fazla çocuk sevgisi ile öne çıkar. Büyükanne'nin üç çocuğu ve yedi torunu vardır. O, çocuklarına ve özellikle torunlarına tutku derecesinde bir sevgi besler. Ancak çocuk sevgisi bunlarla sınırlı değildir. Büyükanne -tıpkı Halide Nusret gibi- bütün çocukları sever, sahiplenir:

Büyükanne gülümsedi. Çocuklar onun bu dünya yüzünden en çok sevdiği yaratıklardı. Kuşları, çiçekleri, yıldızları da severdi Büyükanne, dağları, denizleri, güzel tespihleri, güzel kumaşları, güzel sesleri... Kısacası her “güzel şey” i severdi, ama ille çocuklar... Çocuk olsun da nasıl olursa olsun: Kara, beyaz, güzel, çirkin, güleç, somurtkan. Hepsini severdi; aksi, abdal, çocukları bile (Zorlutuna, 2005: 8).

Büyükanne torunlarını sık sık çiftliğinde ağırlamaktan hoşlanır. Köyün diğer çocuklarının da aynı şekilde çiftliğe gelmesini, onlara ikramlarda bulunulmasını ister. Büyükanne, çocukları “geleceğin sahibi” olarak görür (Zorlutuna, 2005: 45). Bu yüzden köyde yaşayan bazı çocukları sahiplenir; onları okutur. Evin hizmetine bakan “zeki, neşeli, sevimli, okur-yazar” olarak nitelendirilen Sevinç bir zamanlar “karamsar, kötümser, terbiyesiz” bir kızdır (Zorlutuna, 2005: 24). Büyükanne'nin sevgisiyle değişen Sevinç, ilerleyen bölümlerde yine Büyükanne'nin çabasıyla hemşire okuluna gönderilir. Aynı şekilde köyün doktoru Nejat da Büyükanne tarafından okutulmuştur.

Romanda Büyükanne'nin sahiplendiği bir diğer çocuk da Attilâ'dır. Ailesini yaramazlıklarıyla bıktıran Attilâ, Büyükanne'nin sevgisi ve ilgisi ile büyük değişiklikler yaşar. Attilâ Büyükanne'nin himayesine girdikten sonra okuluna ve derslerine sarılır; kişiliğinde ciddi düzelmeler meydana gelir.

Aydınlık Kapı zıt karakter özelliklerine sahip iki kız kardeşin romanıdır. Arka planında birçok farklı olay mevcut olmakla birlikte roman bu zıtlıktan beslenir.

Uçarı karakter Lerzan, kendi doğurduğu çocukları sevmediğini itiraf eder ve onları İstanbul'da bırakarak Urfa'da ikinci kez evlenir. Bu durum, okuyucuya Lerzan'ın anneliğini sorgulatır. Lerzan, anlatıcı-yazar tarafından da eleştirilir; onun davranışları doğru bulunmaz. Vildan ise ablasının boşluğunu doldurmaya çalışır, yeğenlerine annelik yapar.

Vildan, anne olunca kendini dünyadaki bütün haksızlıklarla baş edebilecek kadar kuvvetli hisseder; Lerzan'ın aksine anne olduktan sonra "dünyanın en mutlu kadını" olur. (Zorlutuna, 2001: 243). Romanda olumsuz özellikleriyle Vildan'ın karşısına yerleştirilen Lerzan'ın çocuklarına karşı sergilediği doğal olmayan davranışlar, aradaki zıtlığın pekiştirilmesi ve okuyucuya hissettirilmesi açısından önemlidir. Anneliği birçok duygudan üstün tutan anlatıcı-yazar Lerzan'ın bu sevgisizliğine kayıtsız kalmaz ve onu kıyasıya eleştirir.

Aşk ve Zafer'de Zinnur'un annesi ona derin bir sevgiyle bağlıdır. Annesinin ölümünden sonra onunla ilgilenen teyzesi ve dedesi de Zinnur'a sevgi beslerler. Özellikle annesinin ölümünden sonra Zinnur'a bir anne şefkati ile yaklaşan teyzesi Vedia, Zinnur için önemlidir. Aynı şekilde İbrahim de annesi ve babası tarafından çok sevilir. Romanın sonlarında anne olduğu görülen Zinnur da evlât sevgisini şu sözlerle ifade eder: "Bence dünyadaki en büyük, en gerçek aşk evlat sevgisidir." (Zorlutuna, 2011: 202). Zinnur aşkın tüm diğer anlamlarını soyutlar, yalnızca evlât sevgisini gerçek sayar. Halide Nusret için son derece önemli bir mesele olan çocuk sevgisi bu romanda da belirgin bir biçimde kendini hissettirir.

4. 26. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi

Küller'de Ali Namık Bey ve karısı Suzan'ın Meşrutiyet'in ilân edilmesi için çok çaba sarf ettiği belirtilir ancak bu durum romanın temel meselesi olmadığı için başka bir ayrıntıya yer verilmez.

Sisli Geceler'de Zehra ve Fikret evlenir evlenmez İstanbul'dan Anadolu'ya geçmeyi planlarlar. Amaçları savaşın zorlu koşulları altında yaşayan insanlara yardım etmektir. Karı koca burada çeşitli faaliyetlerde bulunurlar: Zehra asker mektuplarını yazar, yetim çocuklara yardımcı olur. Fikret'in de yazdığı mektupların büyük bir kısmı da cepheden yazılır. Doktor olan Fikret'in burada vatan savunmasına katkıda bulunduğu anlaşılır. Zehra da kocasına yardımcı olur. Zehra bir mektubunda kocası ile beraber "Büyük maksat uğruna kan döken vatan yavrularına şifa dağıttıklarını" söyler (Zorlutuna, 2002a: 94). Fikret'in kardeşi Nüzhet de romanın sonlarına doğru Milli Mücadele'ye katılır. Tüm servetini de bir okul yaptırması için Zehra'ya bırakır. *Sisli Geceler*, temelinde tutkulu bir aşkı ve bu aşkın çevresinde hasar gören hayatları konu olsa da arka planında yurt ve millet sevgisine dair vurguların sıklıkla yapıldığı bir romandır.

Gül'ün Babası Kim'de yurt ve millet sevgisine dair doğrudan bir vurgu olmasa da karakterler eserin geçtiği Edirne'ye hayranlık beslerler.

Beyaz Selvi'de diğer birçok Halide Nusret romanına kıyasla yurt ve millet sevgisi kendine yer bulmaz.

Halide Nusret Zorlutuna *Büyükanne* romanında yurt ve millet sevgisine yer verir: “Büyükanne’nin değişmez huyuydu bu, her güzel şeyi, mutlaka millet şuuruna bağlar, millete mal ederdi.” (Zorlutuna, 2005: 74). Romanda Büyükanne ve Paşababa’nın en büyük mutlulukları yaşadıkları köydeki halka faydalı olmaktır. Bu durum, her ikisinde var olan millet şuuru ile açıklanır. Aynı zamanda Paşababa, Atatürk ile birlikte kurtuluş mücadelesi vermiş bir askerdir. Bu durum da romanda sık sık tekrar edilir.

Büyükanne ve ailesi için millî bayramlar da çok önemlidir. Her bir bayramın hakkıyla kutlanması önemsenir: 23 Nisan’da yetim ve öksüz çocuklar giydirilir, yapılan çeşitli etkinliklerle bayram kutlanır. Aynı şekilde 19 Mayıs’ta da gençler spor gösterileri ve izcilik yürüyüşleri yapar. Büyükanne Zafer Bayramı’na ayrı bir önem verir. Bu bayramda köşk süslenir, köy meydanında etkinlikler yapılır, Paşababa’nın anlattığı mücadele anıları dinlenir; Cumhuriyet Bayramı da “layık olduğu bir şekilde” kutlanır (Zorlutuna, 2005: 120). Romanda tüm bu millî bayramlara bu denli önem verilmesi, yer yer otobiyografik karakter özellikleri gösteren Büyükanne’nin ve çevresindekilerin milletin tarihinde derin izleri bırakan olayların unutulmamasını ve genç nesillere aktarılmasını ne kadar önemseydiğini gösterir.

Büyükanne aynı zamanda, Atatürk’e hayrandır. Onun fotoğraflarını odasının duvarlarına asar. Romanda yaramaz bir çocukken Büyükanne tarafından himaye edilen Attilâ da Büyükanne ve Paşababa’nın etkisiyle derin bir yurt ve millet sevgisiyle dolar. Attilâ’da bu bilincin oluşmasında yetişkinlerin tavrının önemi vurgulanarak, çocuk yetiştirilmesinde ve onlara bazı değerlerin aşılmasında büyüklerin ne denli öneminin olduğu vurgulanır.

Aydınlık Kapı’da Vildan, kendisini çok seven genç zabıt Hurrem ile ailesinin müsaadesi olmadığı için evlenemez. Vildan, Hurrem’e yazdığı mektupta “Bütün aşkıyla bayrağı; güzeller güzeli bayrağımızı sev!” diyerek, iki insan arasındaki aşk yerine Hurrem’i vatan aşkına yönlendirir (Zorlutuna, 2001: 200). Hurrem de bu mektuptan kısa bir süre sonra şehit olur. Vildan kendini vatana adayan “aziz şehid”ini ömür boyu unutmaz.

Romanda Fazilet de millî duyusu güçlü olan bir karakterdir. İşgal altındaki ülkesini görmek onu yataklara düşürecek kadar etkiler. Romanın birçok alt mesajı olmakla birlikte en güçlü mesajlarından biri de vatan sevgisidir.

Aşk ve Zafer’de bütün karakterler, özellikle İbrahim vatan sevgisiyle doludur. Zinnur’a büyük bir aşkla bağlı olan İbrahim, memleketi Urfa’nın işgal edildiğini duyunca İstanbul’dan ayrılır. Onun öncelikleri artık değişmiştir: “Artık ne Zinnur vardı kalbinde, ne Zeliha, ne hasta anası... İçini birdenbire bir başka sevda sarmış, ötekini köksüz otlar gibi söküp atmıştı.” (Zorlutuna, 2011: 111). Romanda İbrahim’in ve diğer gençlerin “üstünde bir Türk bayrağı, eski bir kılıç ve bir Kur’an-ı Kerim” olan masada yemin ettikleri bölüm

dikkate değerdir. Gençler “Dinimi, milletimi, vatanımı, namusumu, şerefimi her zaman canımdan çok koruyacağım, icap ederse bu uğurda canımı fedadan çekinmeyeceğim! Vallahi ve billahi ve tallahi!...” diyerek yemin ederler (Zorlutuna, 2011: 124). Romanın ilerleyen bölümlerinde yemin eden bu gençlerin vatan savunmasında çarpıştıkları, yaralandıkları hatta kiminin şehit olduğu görülür.

Halide Nusret, şiirlerinde de yurt ve millet sevgisini vurgular. Özellikle *Yayla Türküsü* adlı şiir kitabında, milletine duyduğu hayranlığa yer veren Halide Nusret, *Ninni* şiirinde şu dizelere yer verilir:

Damarında, Türk'ün güneşli kanı
Yüreğinde yaşat büyük atanı;
Her gün biraz daha yükselt vatanı,
Vazifeni başar, çocuğum ninni! (Zorlutuna, 2008b: 83-84).

Bu dizelerden de anlaşıldığı üzere Halide Nusret için gençlerin birinci görevi atalarına lâîk olmak ve vatanlarını yüceltmektir. Halide Nusret *Yurdumun Dört Bucağı* adlı şiir kitabında da, adından da anlaşılacağı üzere memleketine olan sevgisini belirtir. Aşağıdaki dizeler bu sevginin somut birer örneğidir:

Seviyorum, seviyorum bu toprakları!...
Elbette benimdir bu toprak:
Çünkü ben bu toprağa
Sade ayaklarımla ve midemle değil,
-Menfaat adlı mülevves gemle değil!...
Kafamla ve kalbimle,
Bütün zerrelerimle
Bağlıyım (Zorlutuna, 2008: 111).

Halide Nusret, vatanına ve milletine olan sevgisini şiirleştirir. Hemen hemen bütün şiir kitaplarında bu duygusuna yer verdiği şiirleri mevcuttur. Halide Nusret'in özellikle *Git Bahar* şiiri, mütareke yıllarının zorlu koşullarında yazıldığı için ayrı bir önem arz eder. Halide Nusret, gerek şiirlerinde gerek romanlarında devrin sosyal koşullarına, yurt savunmasına sırtını dönmez.

4. 26. 1. 4. Doğa Sevgisi - Çevre Bilinci

Küller'de Suzan, İstanbul'u çok sevdiğini belirtir. Anlatıcı-yazar Suzan'ın çocukluğu ile ilgili anılarına yer verdiği bölümlerde yaşadığı evin, etrafındaki ihtiyar ağaçlarla bir “peri sarayı”nı andırdığını söyler (Zorlutuna, 2012: 59-60). Romanda doğanın unsurları, mevcut duygusal atmosferi zenginleştirmek amacıyla bir fon olarak kullanılır.

Sisli Geceler'de doğa sevgisi adına net bir bulgu olmamakla birlikte, ana mekânlardan biri olan köşkün doğal dokusu olayların akışı içerisinde betimlenir.

Gül'ün Babası Kim adlı romanın büyük bir bölümü Edirne'de geçer. Halide Nusret'in bir dönem kendisinin de yaşadığı bu şehir doğal güzellikleri ile yansıtılır. Mecla, zor günler yaşadığı bu şehirde, arkadaşlarıyla birlikte çıktığı bir doğa gezintisinde gördüğü manzaradan çok etkilenir. Bu manzarada "su ile binanın, gölge ile ziyanın kusursuz bir uyumu" vardır (Zorlutuna, 2002b: 75). Bu gezi, romanda geniş bir biçimde anlatılır. Geziye katılanlar her nefeste ciğerlerine leylâk ve menekşe kokuları çekerler; dünya "sarhoş eden, dilsiz bir güzellik" ile donanmıştır (Zorlutuna, 2002b: 80). Eserde doğanın unsurları sanatsal bir üslûpla ifade edilir.

Beyaz Selvi romanı Bulgaristan'da başlar. Anlatıcı-yazar, seçtiği bu mekânı tasvir ederken diğer eserlerinde de sıklıkla rastlanan, mekânın olaylar içinde adeta birer kahraman vasfı göstermesi durumunu tekrar eder. Doğa zaman zaman hırçınlığı zaman zaman da uysal yapısıyla romanda -adeta bir karakter olarak- varlığını hissettirir.

Büyükanne romanının en önemli mekânı, Büyükanne ve Paşababa'nın yaşadığı çiftliktir. Bu çiftlik "güller, karanfiller, laleler" ve "renk renk, pırl pırl güzel kokulu çiçekler" ile doludur (Zorlutuna, 2005: 102). Çiftliğin namı şehirde dahi duyulmuştur. Büyükanne'nin torunları çiftlikte kalabilmek için birbirleriyle yarışır. Çiftliğin kış mevsimindeki görüntüsü ve Büyükanne'nin bu görüntü karşısında hissettiği hayranlık şu şekilde anlatılır:

Çiftlikte kış mevsiminin ayrı bir güzelliği vardı. Çıplak dallarda tutunmaya çalışan kızarmış sarı yapraklar son rüzgârlarla dökülüp karlarla örtülünce çiftlik sihirli bir masal ülkesine benzedi. Çıplak dalları ve ilerdeki çam ormanını kaplayan karlı günlerin manzarasına doyum olmazdı. Kış güneşinin karlar üzerinde elmaslaşan pırıltılarını görmek, kasımpatıların karlarla mücadele ederek son çiçeklerini korumak ister gibi titreyerek güneşe doğru uzandığını seyretmek, Büyükanne'ye derin bir zevk veriyordu. Köklerin kurtlardan, mikroplardan temizlenmesi için açılan meyve ağaçlarının altlarındaki çukurlara dolan karlar, muntazam daireler gibi uzar giderdi. Hele büyük parçalar halinde uçarcasına dökülen karlar altındaki o derin sessizlik Büyükanne'yi uzun uzun düşündürdü (Zorlutuna, 2005: 132).

Büyükanne'nin doğaya bu hayranlığının yanında, Paşababa da tam bir çiçek yetiştirme tutkunedir. Paşababa Büyükanne için on beş yıl boyunca "altın karanfiller" yetiştirmeye çalışır. Yetiştirdiği bu karanfilleri de evliliklerinin ellinci yıldönümünde Büyükanne'ye hediye eder.

Aydınlık Kapı'da Vildan ve Lerzan çocukluklarında yazlarını çiftlikte geçirirler. Zıt karakter özelliklerine sahip iki kız kardeşin de çiftlik hayatını çok sevdiği belirtilir:

Buradaki zengin tabiat ve geniş hürriyet her bahar; Lerzan'ın yanaklarına ve gözlerine avuç avuç gül rengi ve güneş parıltısı ilâve ederdi. Vildan'ın solgun benzi de dalga

dalga renklerin; ay ışığı gibi mahmur bir aydınlıkla dolan iri gözleri derinden derine pırıldamaya başladığı (Zorlutuna, 2001: 7).

Bu çiftlik romanda şöyle tasvir edilir:

Gözleri gönülleri bir hürriyet şiiri hâlinde dolduran geniş, geniş gökler... Zaman zaman gümüşî bir buğu oluveren solgun mavi ufuklar... Ve uzaklardan sonsuzluğu insana daha çok hissettiren engin deniz... Sema, yeşil dalları arasından renk renk olgun meyveler, zümrüt çamların ve altın başakların birbirine karışarak damarda kan gibi dolaşan hususî, tatlı kokuları... Durmadan küçük şarkılar söyleyerek akan sular... Ve kuşlar... Geveze, âşık, serseri kuşlar... (Zorlutuna, 2001: 61).

Romanda doğa sevgisi ve tasviri gerçeklikten uzak, romantizme yakın bir biçimde yapılır; okuyucuya örnek olabilecek şekilde bir çevre bilincinden söz edilemez.

Zorlutuna'nın *Aşk ve Zafer* adlı romanında doğa sevgisi-çevre bilincine dair bir bulgu yoktur.

Halide Nusret, şiirlerinde doğa sevgisine kurgusal eserlerine oranla daha fazla yer verir. Şiirlerinde doğanın güzelliği karşısında hayranlığını dile getiren Zorlutuna'nın özellikle *Yayla Türküsü* adlı kitabında doğayı "sığınılacak saf ve temiz bir mekân" olarak gördüğü söylenebilir. Zorlutuna doğayı çoğu zaman kişileştirir, duygularını aktarmada bu kişileştirmelerden yararlanır. Bununla birlikte onun şiirlerinde doğanın gerçekçi görüntüsüne de yer verilir. Seyrettiği güzellikler onda hayranlık uyandırır:

Bingöl yaylasında bin renktir bahar,
O güzel adına kurban yaylalar!
Bir yudum suyunda bin bir şifa var,
Sarmaşır güneşle, öpüşür ayla,
"Yaylalar içinde Erzurum yayla!" (Zorlutuna, 2008b: 67).

Zorlutuna'nın buna benzer birçok şiiri mevcuttur. Bununla birlikte Zorlutuna'nın Erzurum, Kars, Kırklareli, Maraş, Urfa, İstanbul, İzmir, Edirne, Diyarbakır ve Kıbrıs'a yazdığı şiirler de vardır. Bu şiirlerde, adı geçen şehirlerin doğal ve tarihî güzelliklerine vurgu yapılır.

4. 26. 1. 5. Hayvan Sevgisi

Küller'de Suzan'ın iyi bir nişancı olduğu belirtilir ancak o hiçbir zaman "bir mahlûka" silah doğrultmamıştır (Zorlutuna, 2012: 82). Suzan'ın bu özelliğine yer verilmesi, onun sahip olduğu iyi özellikleri pekiştirme amacı taşır. Suzan hayatında hiçbir hayvana zarar vermediği için "daha iyi" bir insan olma statüsüne erişir.

Sisli Geceler, Gül'ün Babası Kim ve Beyaz Selvi romanlarında hayvan sevgisine örnek oluşturabilecek bir bulgu yoktur.

Büyükanne romanının mekânı bir çiftliktir. Dolayısıyla doğayla ve hayvanlarla iç içe bir yaşam söz konusudur. Romanda hemen hemen bütün karakterler hayvan sevgisiyle doludur: Büyükanne'nin torunlarından Fatoş, bütün hayvanlara, özellikle çiftliğin köpeği Kumral'a derin bir sevgi besler. Ondaki hayvan sevgisi "aşırı" olarak nitelendirilir (Zorlutuna, 2005: 41). Torunlarındaki hayvan sevgisinin Büyükanne sayesinde olduğu belirtilir.

Büyükanne'nin bahçesi kumrular ve güvercinlerle doludur. Çiftlikte tavuktan tavşana kadar çeşitli hayvanlar vardır. Çiftliğin bahçıvanı Bayram Ağa "yalnız ağaçlarla dost olan arada bir hayvanlarla ilgilenen fakat insanlara hiç yüz vermeyen" biri olarak tanımlanır (Zorlutuna, 2005: 67). Romanda, çiftliğin doğum yapan köpeği Kumral'a âdeta törensel ziyaretlerde bulunulur. Hayvanlar yaşayabilecekleri en rahat şartlarda yaşatılır, hiçbir hayvan eziyet görmez. Kışın donmak üzere olan bir kedi evde bakılıp el birliği ile iyileştirilir. Roman hayvan sevgisi açısından okuyucuya örnek teşkil edecek, ideal davranışlarla doludur. Bununla birlikte çocuklardaki hayvan sevgisinin ebeveynleri sayesinde oluşturulabileceğinin altı çizilir.

Aydınlık Kapı romanında duygusal karakter Vildan, olayları kendi bakış açısından anlattığı bölümlerde kayınvalidesi ile arasında geçen bir "kedi hikâyesi"ne yer verir. Vildan, sokak kapısında bulunduğu ezilmiş bir kediye süt verir fakat kayınvalidesi Vildan'ın bu davranışına kızar, ona tepki gösterir. Vildan, kayınvalidesinin tepkisinden çekinerek kediyle ilgilenmeyi bırakmak zorunda kalır ancak bu kedi yavrusunu ömrü boyunca unutamaz. Vildan'ın hayvanlara gösterdiği bu hassasiyet, diğer bütün olumlu özellikleri düşünüldüğünde anlaşılabilir bir durum olarak ortaya çıkar

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Aşk ve Zafer* adlı romanında hayvan sevgisine dair bir bulgu yoktur.

4. 26. 2. Saygı ve Görgü Kuralları

Ali Namık Bey ve yeğeni Naime'nin mektuplaşmalarını içeren *Küller* romanında, mektuplaşan karakterlerin birbirlerine son derece saygılı bir hitap şekli benimsediği görülür. Naime, amcası Ali Namık Bey'e "siz" diye hitap eder. Mektuplar içinde anlatılan olaylarda da karakterlerin -her ne yaşanırsa yaşansın- nezaket kuralları dışında bir davranış göstermemesi dikkat çeker.

Sisli Gece’de, diğer birçok Halide Nusret romanında olduğu gibi, karakterlerin çoğu iletişimlerinde birbirlerine karşı saygılıdır. Özellikle karakterler, kendilerinden yaşça büyük kişilerle konuşurken nezaket kurallarına daha fazla dikkat eder:

Sonra, elân yerinden kımıldamayan Nüzhet’e dönerek yüksek sesle alâ-y etti:
 —Küçük bey, fena daldınız! Perili ilhamınız galiba bu gece pek lütufkâr?
 Nüzhet onlara döndü; karanlıkta mânâ-sı seçilmeyen bir nazarla uzun uzun baktı.
 Sadece: “Evet!” dedi. Münire hanım darıldı:
 —Sen de çıksana bahçeye, çocuk! Bak ablanla Mine galiba koşmaca oynuyorlar. Sen neye miskin miskin oturuyorsun? Aman ne vahşi şeysin!
 —Mademki istiyorsunuz, anne, gideyim! (Zorlutuna, 2002a: 17).

Karakterler aynı aileye mensup olmalarına rağmen iletişimlerinde mesafeli bir saygı çerçevesinin varlığı dikkat çeker. Romanın büyük bölümünü oluşturan mektuplarda da samimiyete eşlik eden bir saygı çerçevesi mevcuttur. Davranışlarında saygı yönünden eksiklik bulunan en önemli karakter, romanın sonunda intihar edecek olan Mine’dir. Romanda idealize edilen Zehra’ya göre zıt özellikler gösteren Mine zaman zaman saygısız davranışlarıyla öne çıkar. Zehra ile Fikret’in evlendiği gece, Mine’nin arkadaşlarıyla Fransızca konuşarak Zehra ile alay ettiği bölüm buna örnek olarak gösterilebilir. Bu durum roman sonuna kadar bu şekilde devam eder; Zehra, Mine’nin saygısız davranışlarını gözlemler ancak sessiz kalır.

Gül’ün Babası Kim’de romanın ana karakteri Mecla büyük bir değişim geçirir. Bu yüzden onu “değişimden önce ve sonra” olmak üzere iki bölümde incelemek doğru olacaktır. Mecla değişim geçirmeden önce çevresinde “kutsal” sayılan hiçbir şeye saygı duymaz. Ona göre dünyaya bir çocuk getirmek suçtur. Bu sebepten suçlu olarak kabul ettiği anne ve babasına bile saygı duymaz, onlara karşı herhangi bir görevi olduğunu kabul etmez. Onun bu saygısızlığı romanda ideal özelliklere sahip olan ablası Nezihe tarafından ayıplanır. Nezihe bu saygısız tutumu kardeşine yakıştıramaz. Mecla, yaşadığı değişimden sonra ise tamamen zıt duygular beslemeye başlar. Kutsal değerlere birlikte, anneliğe ve insan ilişkilerine de saygı duyar.

Beyaz Selvi’de birbirlerini eskiden beri tanıyan Nadide ve Dünder yine de birbirlerine hitap ederken saygıyı elden bırakmazlar. Nadide’nin çocuklarının da bu tarz bir saygı çerçevesinde konuştuğu görülür. Dünder Nadide’ye “hanımefendi” der, Nadide de Dünder’a “siz” diye hitap eder. Nadide’nin oğlu Demir, Dünder’a “Bay Dünder” diye hitap eder. Roman boyunca hitap şekillerindeki zarafet bozulmaz. Nadide, kocası tarafından aldatıldığında bile çocuklarının, babalarına karşı saygısızlık yapmasına göz yummaz; buna müsaade etmez. Saygı hiçbir şekilde vazgeçilmeyen bir gereklilik olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Büyükanne romanında tüm karakterlerin birbirine çok saygılı olduğu, hitaplarında ve davranışlarında buna dikkat ettikleri göze çarpar. Romanda karakterler -ne kadar yakın ve samimi olurlarsa olsunlar- birbirlerine çoğunlukla “siz” diyerek hitap ederler:

Selim sözünü tamamlayamadı, telefonun çığlıklarıyla irkildi, sonra Büyükanne’sinin kucağından yere atladı. İhtiyar kadın da titrediği açıkça belli olan eliyle telefonun alıcısını kaptı:

“Evet efendim, 7891 burası efendim. İstanbul mu?”

O anda telefonun öbür ucunda berrak bir genç kız sesi konuştu:

“Büyükanneciğim siz misiniz? Nasılsınız efendim?” (Zorlutuna, 2005: 149).

Romandaki tüm karakterlerin birbirlerine davranışlarında da nezaketten söz edilebilir. Büyükanne ve Paşababa ilerlemiş yaşlarına rağmen, birbirlerine duydukları saygıdan dolayı yapacakları her işte fikir alışverişinde bulunurlar. Çocukların ve torunların da bu nezaket sınırları içinde hareket ettikleri söylenebilir. Özellikle Büyükanne’nin evin çalışanları ile de saygı sınırları içinde bir ilişki kurduğu gözlemlenir.

Romanda görgü kurallarına dair değinmeler de bulunmaktadır. Örneğin Büyükanne’nin torunları yatmadan önce birbirlerine “Allah rahatlık versin” derler (Zorlutuna, 2005: 59). Zaman zaman İstanbul Türkçesinin dışındaki kullanımlarda Büyükanne’nin torunlarını uyardığı görülür. Bu açıdan hemen hemen bütün karakterlerin saygılı davranışları sebebiyle idealize edildikleri söylenebilir.

Aydınlık Kapı romanında Lerzan’ın mensup olduğu Veliyüddin Paşa ailesi ile Lerzan’ın sonradan evleneceği Ziya’nın ailesi arasındaki farkın altı çizilir. Burada dikkat çeken nokta saygıdan ziyade görgü kurallarıdır.

Ziya’nın babası, Veliyüddin Paşaların eski çiftlik kâhyasıdır; sonradan bir şekilde zengin olmuştur. Ziya, Lerzan’ın büyükannesine göre “sonradan görme”dir. Lerzan ise iyi bir aile terbiyesi almıştır ancak Lerzan’ın annesi Nimet, kızını Ziya ile değil başka biri ile evlendirmek için onunla konuşmak istediğinde Lerzan, “iyi aile terbiyesi almış hiçbir kızın” ağzına almayacağı laflarla annesinin kalbini kırar (Zorlutuna, 2001: 59). Ziya tüm bu olayların üstüne Lerzan’ı kaçırmak ister ancak Lerzan kaçmayı kendine yakıştıramaz: “Evet, aşk, hürriyet ananelere isyan... Hepsi iyi, hepsi güzel ama... Bayağılık, değil!... Bayağılık hiç hoş değil... Lerzan bunu istemiyor...” (Zorlutuna, 2001: 79). Lerzan her şeye rağmen içinde yetiştiği ortama ve aldığı terbiyeye aykırı davranmak istemez, bu durum onu rahatsız eder.

Ziya ile evlenen Lerzan, onun hayatına alışmakta güçlük çeker. En basit günlük olaylarda bile aradaki “görgü” farkı ortaya çıkar:

Gözümü açtığım günden beri bir masa başında, kendi tabağımdan yemeye alışmış iken, şimdi yere diz çöküp kocaman bir sininin etrafına sıralanarak aynı sahana el uzatmak bana korkunç surette çirkin görünüyor. Güya Galatasaray Sultanisi'nde okumuş, uzun seneler İstanbul'da bulunmuş, münevver ve alafranga geçinen Ziya'nın bunu ve bu gibi şeyleri tabii görmesini bir türlü aklıma sığdıramıyorum (Zorlutuna, 2001: 99).

Romanda farklı yetişmiş iki insanın arasındaki anlaşmazlık, aldıkları terbiye ile açıklanır. Bir tarafın normal kabul ettiği bir durum diğer taraf için alışılmıştın dışındadır ve arada anlaşmazlıkların çıkmasına neden olur.

Bununla birlikte Lerzan'ın davranışlarının da ideal saygı ölçütlerine uygun olduğu söylenemez. Bu aşamada kardeşi Vildan'la farklılıklarının altı çizilir. Vildan yaşadığı tüm zorluklara karşın çevresindekilere saygısızlık etmezken, Lerzan daha farklı bir üslûp benimser. Vildan evliliği sırasında türlü sorunlar yaşar ancak bu sorunlar karşısında sessiz kalır. Çünkü herhangi bir şekilde tepki göstermek onun "asaletine, terbiyesine" yakışmaz (Zorlutuna, 2001: 233). Vildan, kendisine türlü eziyetler yapmasına rağmen kayınvalidesine de saygısızlık yapmaz. Bu konudaki görüşleri şöyledir: "Bu yaşlı kadın benim kocamın anasıdır, ona hürmet ve hizmet etmeye mecburum. Allahım da, vicdanım da bana bunu emrediyor. Başkaları ne derlerse desinler." (Zorlutuna, 2001: 234).

Mektuplar Halide Nusret'in romanlarında bolca yer verdiği iletişim araçlarıdır. Kişilerin birbirlerine hitap ediş şekilleri mektuplarda somut bir biçimde öne çıkar. Lerzan, yakın arkadaşı Fazilet'e bile mektuplarında "siz" diye hitap eder.

Romanın saygı yönünden eleştirilen bir diğer karakteri Sermet'tir. Vildan saygılı bir karakter olarak yansıtılırken, oğlu Sermet annesine ve etrafındaki insanlara sık sık saygısızlık yapar. Romanda saygısız ve umursamaz tavırlarıyla öne çıkan Lerzan ve yeğeni Sermet'in benzerlikleri de vurgulanır.

Aşk ve Zafer romanında hemen hemen bütün Halide Nusret romanlarında var olan saygı unsuru belirgin bir biçimde göze çarpar. Özellikle Zinnur babasına karşı çok saygılıdır; ona "efendim" ve "Paşa babacığım" şeklinde seslenir.

4. 26. 3. Sorumluluk

Küller'de Ali Namık Bey, karısının vasiyetinin kendisine yüklediği sorumlulukla çocuklarına bakmak mecburiyetinde kalır. Çocuklarını hiçbir zaman tam manasıyla sevememesi ve benimseyememesine rağmen sorumluluk duygusundan vazgeçmez; onları elinden geldiğince iyi yetiştirmeye çalışır. Eserdeki en önemli sorumluluğun bir ebeveyn yüklenmesi, anlatıcı-yazarın çocuk yetiştirme konusundaki düşüncelerine önemli bir ışık tutar.

Sisli Geceler'de öne çıkan en önemli sorumluluk duygusu, fertlerin memleketlerine karşı olandır. Zehra ve Fikret evliliklerinin ilk günü millet için bir şeyler yapmak arzusu duyarlar. Kurtuluş mücadelesinin verildiği dönemlerde geçen romanda, Zehra ve Fikret'in yaşanan zorluklara kayıtsız kalmaması dikkate değerdir. Yüceltilen duygu, bireylere karşı duyulan sorumluluktan çok topluma duyulan karşı duyulandır. Karakterler, millet adına sorumluluk duydukları derecede yükselirler.

Gül'ün Babası Kim'de Mecla, babasının sahiplenmediği bir çocuk dünyaya getirir. Mecla'nın kendi ailesi de -maddi yardım dışında- ona destek olmaz. Tüm bunlara rağmen çocuğunun sorumluluğunu üstlenir ve ona sahip çıkar. Eserde yansıtıldığı üzere annelik hiçbir surette ihmal edilmeyecek bir sorumluluktur. Uçarı ve umursamaz bir kişi olan Mecla bile bu sorumluluk sayesinde dinginleşir.

Beyaz Selvi'de Nadide, aldatılmış olmasına rağmen çocuklarına karşı hissettiği sorumluluk nedeniyle onları terk etmez. Nadide bu davranışının ardından romanda âdeta meleksi bir kimliğe bürünür; anlatıcı-yazar Nadide'nin bu davranışını yüceltir.

Büyükanne romanında sorumluluk duygusu kendini güçlü bir biçimde hissettirir. Büyükanne yalnızca torunları, çocukları ve yakın çevresiyle değil çalışanları ve köyde yaşayan diğer insanlarla da son derece ilgilidir. Hatta Büyükanne ve Paşababa zor durumda olan çocukların sorumluluklarını alırlar, onları okutarak hayata kazandırır.

Aydınlık Kapı'da olumsuz özellikleriyle öne çıkan Lerzan aynı zamanda sorumsuzdur. Özellikle çocuklarına karşı ilgisiz tutumu dikkat çeker. Lerzan'ın sorumsuzluğunun bedelini çocukları öder. Romanın mesajı bu açıdan dikkat çekicidir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme adına üzerlerine düşen görevleri yerine getirmemeleri, çocukların birçok zorluğu yaşamalarına neden olur hatta Lerzan'ın oğlu Süha çocuk denecek yaşta ölür. Sorumluluk duygusundan yoksun bireylere yer verilerek özellikle anneliğin önemine vurgu yapan anlatıcı-yazarın bu tespiti eğitsel olarak dikkate değerdir.

Aşk ve Zafer, Millî Mücadele yıllarını konu alan bir roman olduğundan vatan için sorumluluk duyan karakterlerin sayısı fazladır. Romanda İbrahim, vatan için duyduğu sevginin yanında sorumluluk duygusuyla hareket eder; İstanbul'dan ayrılır ve Urfa'da vatan savunmasına katılır. İbrahim dışındaki diğer karakterler de -Nabi, Eyüp Bey, Hacı Mustafa, Bedii, Rüştü- bu sorumluluğun bilincindedir ve bu yolda çaba gösterirler.

4. 26. 4. Yardımseverlik

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Küller* adlı romanında yardımseverlikle ilgili herhangi bir bulgu yoktur.

Sisli Geceler'de Zehra, doktor olan Fikret ile Anadolu'ya geçmeyi; savaşın hüküm sürdüğü bu yerdeki insanlara yardım etmeyi çok ister. Kocasını Fikret de Zehra ile aynı fikirdedir, o da Anadolu'da faydalı olabileceğine inanır. Zehra Anadolu'ya geçtikten sonra halka yardımcı olmaya çalışır; asker mektuplarını yazar, köy çocuklarıyla ilgilenir, yetimlere yardımcı olur. Halk ona "hocanım" diye seslenir hatta romanın bir yerinde köylü bir çocuk yaptığı iyiliklerden dolayı ona "melaik" der (Zorlutuna, 2002a: 69). Zehra romanda yazar tarafından da "kalbi ebedî bir şefkat ve iyilik menbaı olan ince ve içli" bir kadın olarak tanımlanır (Zorlutuna, 2002a: 123). Onun bu yönleri sık sık yüceltilir.

Gül'ün Babası Kim adlı romanda Leman adlı bir kadın Mecla'ya mektup yazarak, Mecla'nın evlenme hazırlıkları yaptığı Talat'tan bir çocuk sahibi olduğunu söyler. Mecla'nın yardımını ve merhametini ister ancak Mecla bu kadına yardım etmediği gibi anlayış da göstermez. Anlatıcı-yazar, romanın ilerleyen bölümlerinde Mecla'yı Leman'ın durumuna düşürecek, bu şekilde yaptığı yanlışını görmesini sağlayacaktır.

Gül'ün Babası Kim adlı romanda, Güzide'nin yardımseverliğine vurgu yapılır. Aynı zamanda öğretmen olan Mecla'nın arkadaşı Güzide, Mecla'yı içinde bulunduğu zor durumda yalnız bırakmaz. Mecla'nın manen iyileşmesinde Güzide'nin etkisi büyüktür. Anlatıcı-yazar romanın başındaki anlayışsız ve hoşgörüsüz Mecla'ya cevabını, onu karşılık beklemeden insanların yardımına koşan Güzide ile karşılaştırarak verir.

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Beyaz Selvi* adlı romanında yardımseverlik üzerine bir bulgu yoktur.

Büyükanne romanında Büyükanne ve Paşababa yardımseverlikleriyle öne çıkarlar. Yaşadıkları köye okul ve okuma odası yaptıran çiftin en büyük hayali, bu yapılara bir de hastane binası eklemektir. Çiftin bu tutumu şu şekilde tasvir edilir: "Ömürlerinin ilk yıllarını olduğu gibi son yıllarını da memleket hayrına harcıyorlardı." (Zorlutuna, 2005: 10). Özellikle bayramlarda Büyükanne yardıma muhtaç insanlar için alışveriş yapar, kurbanlar kestirir.

Büyükanne'nin yardımseverliği, etkisini en fazla çocuklar üzerinde gösterir. Çocuklara karşı zaafı olan Büyükanne özellikle zor durumda olanlara el uzatmadan duramaz. Köyün "yaramaz" olarak nitelendirilen çocuklarını okutur. Maddi durumu elvermediği için okumakta güçlük çeken birçok gence yardım eder; bu gençler daha sonra topluma faydalı olurlar.

Aydınlık Kapı romanında yardımseverlik adına bir bulgu yoktur. Daha ziyade Vildan merhameti ile öne çıkar.

Aşk ve Zafer romanında yardımseverlik adına çok net bir bulgu olmasa da, işgal yıllarının zorlu koşulları içinde halkın birbiriyle dayanışma içinde olduğu anlaşılır.

4. 26. 5. Çalışkanlık

Küller'de Ali Namık Bey ve Suzan Hanım'ın Meşrutiyet'in ilân edilmesi için çok çalıştığı belirtilir ancak yaptıkları çalışmalar hakkında herhangi bir ayrıntıya yer verilmez.

Sisli Geceler'de idealize edilen kadın karakter olan Zehra çalışkanlığı ile de öne çıkar. Doktor olan kocası Fikret ile Anadolu'ya geçen Zehra orada da boş durmaz. Bir yandan Fikret'e hastanede yardım eder bir yandan da yaşadıkları yerdeki çocuklar için çabalar. Romanın sonunda da açtığı okulda hizmet verirken okuyucunun karşısına çıkar. Aynı şekilde Fikret de memleket uğruna çalışır, doktor olarak cephede askerlere yardımcı olur. Romanda yüceltilen en önemli duygu "memleket için çalışmak"tır. Bu amaca hizmet eden karakterler okuyucuya örnek gösterilir.

Gül'ün Babası Kim'de çalışkanlık, üzerinde durulan başlıca değerlerden biri değildir. Bununla birlikte diğer Halide Nusret romanlarından farklı olmakla birlikte çalışma hayatında var olan kadın karakterler dikkat çekicidir. Kadınların çalışma hayatına atılmasıyla ilgili farklılaşan düşüncelere sahip olan anlatıcı-yazar, bu eserde kadınları öğretmen olarak resmetmekte sakınca görmez.

Beyaz Selvi romanında çalışkanlık eserin ana meselelerinden biri olmamakla birlikte DüNDAR'ın çalışkan ve başarılı bir müzisyen; Nadide'nin kocası Hâmid Bey'in de işinde başarılı bir doktor olduğu belirtilir. Eserde bu karakterlerin yazar tarafından onaylanmayan bazı davranışları olsa da, onların bu yönlerinin takdir edildiği görülür.

Büyükanne romanında hemen hemen bütün karakterlerin görevleri vardır: İlerlemiş yaşlarına rağmen Büyükanne ve Paşababa dahi bazı görevler üstlenirler. Özellikle Paşababa yıllarını çiçek yetiştirmeye verir, aynı zamanda kitap yazar. Büyükanne de çiftliğin işleriyle ilgilenir hatta çiftlik, ürünleriyle ülkede nam yapmıştır. Aynı şekilde bahçıvanından ev hizmetlerine bakan herkese kadar bütün çalışanlar işlerini titizlikle yerine getirir. Bu durum çiftliğin huzurunu ve bereketini sağlar.

Aydınlık Kapı romanında çalışkanlık temel meselelerden biri değildir. Kadın karakterlerden çoğunun çalışmadığı görülür. Fazilet'in "mecburiyet"ten keman ve piyano dersi verdiği belirtilir. Kadınların esas çalışma alanları evleridir; iyi, bir eş ve anne olmak romanın ana karakterlerini oluşturan kadınların birincil görevidir.

Aşk ve Zafer romanında İbrahim çalışkan bir gençtir. Urfa'dan, çok yaygın olmamasına rağmen, İstanbul'a okumaya gelir. Savaşın başlamasıyla memleketine döner ve mücadeleye katılır. Aynı şekilde Zinnur'un dayısı ve eniştesi de vatan için mücadele eder, çaba gösterirler. Dönemin zorlu şartları gereği çalışmak, vatan için mücadele etme amacı güdüldüğünde anlam kazanır.

Halide Nusret Zorlutuna, şiirlerinde de çalışkanlığın yüceliğine yer verir. *Bu Topraklar Benimdir* adlı şiirinde, dedesinin dedesinden başlayarak aile bireylerinin yapmış olduğu hizmetlere yer verir ve onların çalışkanlıklarını yüceltir. Şiirin bir bölümü de kendisine ayrılmıştır:

Cepheden cepheye koşmuş eşim;
Almış iki yara.
Ben de bütün bir gençliği bu uğurda harcadım:
Dolaştım bu toprakları adım adım
Sınırdan sınıra koşarken bir er gibi,
Gönüllü bir asker gibi!...
Beni çekmedi konfor, lüks, falan, filan...
Beni tutmadı "Büyük şehir" denen koca yalan,
Beni büyülemedi deniz, bahar...
Koştum doğu ellerinin dokuz aylık amansız
Kışına... (Zorlutuna, 2008b: 110).

Halide Nusret'in memleket için yaptığı bu fedakârlıkları gururla anlatması, yaşantısını bu yolda harcamasından dolayı mutlu olması, onun yüce bir amaç uğruna çalışmanın ne denli önemli olduğuna inandığının görülmesi açısından dikkate değerdir.

4. 26. 6. Hoşgörü

Küller'de Ali Namık Bey dışındaki karakterler hoşgörülüdür. Ali Namık Bey'in karısı Suzan, kocasının kendisini öldürmek istediğini bile bile ona karşı nefret duymaz. Aynı şekilde Ali Namık Bey'in kardeşi Semra ve yeğeni Naime de Ali Namık Bey'i affeder, ondan nefret etmezler. Büyük bir suç işlemesine rağmen Ali Namık Bey etrafındaki insanlar tarafından soyutlanmaz. Hatanın bilincinde olmak -diğer karakterler açısından- suçlu olan karaktere biçilen bir arınma biçimidir.

Sisli Geceler'de hemen hemen bütün karakterler hoşgörülüdür. Özellikle Sacide, Zehra ve Nüzhet bu yönleriyle baskın bir yapı sergiler. Bu karakterlerin aynı zamanda birçok farklı iyi özellik barındırması da dikkate değerdir. Hoşgörünün diğer iyi özelliklere temel yahut dayanak oluşturduğu söylenebilir.

Gül'ün Babası Kim romanında hoşgörü altı çizilen en önemli duygulardan biridir. Mecla romanın başında -değişim geçirmeden önce- hoşgörüsüzdür. Mecla'nın başından geçen kötü olaylar sonucunda yanında yaşamaya başladığı Pembe Hanım da hoşgörüsüz bir kadındır. Mecla'nın dünyaya bakışını değiştiren, Kız Muallim Mektebi öğretmenlerinden Güzide ise hoşgörülü bir karakterdir; "sesi kadar müşfik, tatlı okşayıcı bakışları" vardır (Zorlutuna, 2002b: 55). Tüm yönleriyle ideal özellikler gösteren Güzide, hoşgörülü davranışlarıyla Mecla'ya hem yardımcı hem örnek olur.

Beyaz Selvi'de Nadide elinden geldiğince hoşgörülü olmaya çalışan bir karakterdir ancak onun bu hoşgörüsü kendisini aldatan kocasını affetmeye yetmez.

Büyükanne romanında bütün karakterler hoşgörülüdür. Özellikle Büyükanne insanlara hata yaptıklarında bile anlayışla yaklaşır. Bu sayede herkes tarafından sevilir ve sayılır.

Aydınlık Kapı romanının hoşgörülü karakterlerinin başında Fazilet gelir. Fazilet birbirinden son derece farklı olan Vildan ve Lerzan ile iyi anlaşmayı başarır. Her iki karakterin de dert ortağıdır; bireyleri yargılamayan bir üslûbunun var olduğu göze çarpar. Anlayış ve hoşgörü, Fazilet nezdinde, romanın yüceltilen değerlerindedir.

Aşk ve Zafer romanında hoşgörü öne çıkan bir değer değildir çünkü romanın konusu iki âşık arasındaki yanlış anlaşılmaya dayanır. Her ikisi de bu yanlış anlaşılma yüzünden mutsuz olan karakterlerin hoşgörülü olma açısından sıkıntı yaşadığı söylenebilir. Aynı zamanda İbrahim'in annesinin hoşgörüsüz davranışları da romanın seyrini değiştirir.

Genel manzara olarak Halide Nusret'in, eserlerinde yaşantısına ve inançlarına paralel olarak birçok değeri yansıttığı söylenebilir. Sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, çalışkanlık ve hoşgörü onun eserlerinde yüceltilen değerlerdir. Anlatıcı-yazar, kaleme aldığı kurgusal eserlerinde ve şiirlerinde bu kavramlara bilhassa önem verir. Onun eserleri yalnızca temeldeki konuya veya olaya odaklanan eserler değildir. Yazar aynı zamanda kendi yaşantısında da önem verdiği değerleri, eserlerindeki olaylarla ve duygularla harmanlayarak okuyucuya iletmeyi amaçlar. Zorlutuna, öğretmenliğin de getirmiş olduğu bir refleksle, okuyucuya doğru olduğuna inandığı değerleri aşılama çalışır. Dolayısıyla yazarın bu açıdan yaşantısıyla tutarlı eserler kaleme aldığını söylemek yerinde olur.

4. 27. İsmet Kür'ün Hayatında Değerler

İsmet Kür'ün yaşam öyküsünü kaleme aldığı iki anı kitabına bakıldığında, günümüz modern eğitim anlayışında öğrencilere aşılana çalışılan birçok hedef davranışın yazar için çocukluğundan beri normal kabul edildiği görülür. Bu açıdan bakıldığında yazarın yetiştirilme tarzının ve yaşamını şekillendiren bakış açısının değerler yönünden incelenmesi yerinde olacaktır.

4. 27. 1. Sevgi

İsmet Kür'de sevgi yalnızca insana duyulmaz. Yazar anılarında birçok defa doğaya, canlılara olan hayranlığına da yer verir. Yazardaki bu geniş yelpaze onun tüm canlılara karşı duyarlı olmasını sağlar. Bunun yanında İsmet Kür vatanına ve milletine sevgi duyduğunu çok defa ifade eder. Anılarında birçok kez Türkiye'nin değişik illerine özellikle

İstanbul'a olan hayranlığına yer veren yazar, vatan ve millet denilince aklına gelen ilk isim olan Atatürk'e de büyük bir sevgi besler. Bu sevgisini *Anılarla Mustafa Kemal Atatürk* adlı bir kitapla kalıcı hale getirecek kadar da Atatürk'ü önemser.

İsmet Kür'de sevgi beş farklı başlıkta incelenebilir: İnsan sevgisi, çocuk sevgisi, yurt ve millet sevgisi, doğa sevgisi-çevre bilinci ve hayvan sevgisi.

4. 27. 1. 1. İnsan Sevgisi

Hayatını kaleme aldığı iki anı eserine bakıldığında İsmet Kür'ün çevresinde sevdiği ve onu seven birçok dostunun olduğu görülür. Kür, özellikle küçük yaşlarından itibaren en derin insan sevgisini ablası Halide Nusret'e duyar. Yazar bu duyguya anılarında sıkça yer verir. Bunun yanında yazarın ömrünün sonuna dek sürdürdüğü dostluklar vardır. *Yarısı Roman* adlı anı eserinde dostlarıyla yazıştığı mektupların bir kısmına yer verir: Ruhi Su, Nezahat Somar, Şefkat Toroğlu bu dostlarından bazılarıdır. Yazarın genel olarak insanlarla sevgi ve saygı çerçevesinde ilişkiler kurduğu anlaşılır. Bununla birlikte otobiyografik eserlerinden anlaşıldığı kadarıyla İsmet Kür, zaman zaman kendini insanlardan oluşan bir "çember"de hisseder. *Dört Çember* adıyla bir şiiri de bulunan yazar, "toplum"u kendisini sıkıştıran bu çemberlerden birine dâhil eder.

4. 27. 1. 2. Çocuk Sevgisi

İsmet Kür, mesleğini severek yaptığını ifade eden bir öğretmendir. Hayatını kaleme aldığı eserlerde de görüldüğü üzere yazar, öğrencileriyle yıllar sonra dahi görüşür, iletişimini koparmaz. Aynı şekilde İsmet Kür'ün Pınar ve Işılar adlı iki kızı vardır; anılarında birçok yerde kızlarına olan düşkünlüğüne de yer verir.

İsmet Kür anneler için kaleme aldığı *Anne Olmak* adlı eserinde çocuk sevgisi üzerine düşüncelerine yer verir. Çocuklarına sevgilerini göstermeleri hususunda annelere öğütler veren yazar, çocukla ilgilenmenin annenin tüm diğer işlerinden daha önemli olduğunu belirtir (Kür, 1970). Aynı şekilde anne ve babalar için kaleme aldığı *Çiçekler Sevgiyle Büyür* adlı kitapta adından da anlaşılacağı üzere "çiçek" kelimesiyle sembolleştirilen çocukların yalnızca sevgiyle gelişebileceğine yer verir. Yazar bu eserinde birçok yerde aileleri uyarır, çocuklarına sevgilerini sağlıklı bir biçimde göstermeleri için onları yönlendirir.

Bir eğitimci ve anne olan yazarın "sevgi" ve "eğitim" kelimelerini bir arada kullanması dikkate değerdir. Yazar çocukların sağlıklı bir biçimde eğitilmesinin yine onları şımartmadan sevmekten geçtiğine inanır. Yazarın *Yıllara Mı Çarptı Hızımız* adlı eserinde "Öğretmen ve anne olduğum için çok mutluyum" cümlesine yer vermesi, onun çocuk sevgisinin somut bir göstergesidir (Kür, 2008). Hem öğrencileri hem çocukları İsmet

Kür'ün çocuk sevgisini besleyen kaynaklardır. İsmet Kür aynı zamanda, Atatürk ile ilgili anıları derlediği *Anılarla Mustafa Kemal Atatürk* adlı anı-biyografi türündeki eserinde Atatürk'ün çocuk sevgisine geniş bir biçimde yer verir.

4. 27. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi

İsmet Kür, anılarından hareketle söylenebilir ki Türkiye'nin birçok iline hayranlık derecesinde bir beğeni besler. Anılarında özellikle İstanbul ile ilgili gözlemlerine yer veren yazar, *Yıllara Mı Çarptı Hızımız* adlı kitabının birinci bölümünün neredeyse tamamını İstanbul'a ve onun güzelliklerine ayırır.

Kür'de millet sevgisi de kendini Atatürk'e duyduğu sevgiyle gösterir. İsmet Kür, *Anılarla Mustafa Kemal Atatürk* adlı kitabı kaleme alarak bu sevgisi ve hayranlığı kalıcı kılar. Eserin ön sözünde eser için titizlikle çalıştığını belirten yazar, amacının Atatürk'ün "gerçek kişiliğini" ortaya koymak olduğunu altını çizer. Yazar, bu eserinde derlediği anılarla okuyucuya Atatürk'ün vatan sevgisini ve kahramanlıklarını aktarmayı amaçlar.

4. 27. 1. 4. Doğa Sevgisi-Çevre Bilinci

İsmet Kür, doğaya olan hayranlığını sık sık dile getirir. Yazarın anılarını kaleme aldığı eserlerinde birçok kere, değişik konuların arasında dahi bu hassasiyetine yer verdiği görülür. Yazar, doğaya olan tutkusunu şu şekilde ifade eder:

Doğa hayranlığı bir garip bende... Yaşadığımı duyumsamak, doyumsamak için doğayı yaşamam gerek.

En çok da ağaçları, sonra da bulutları seviyorum. "Ağacı tarif et" deseler birine, yapraklarından, çiçeklerinden dem vurur. Yapraklı, çiçekli ağaçları da sevmemek olası mı?... Ne ki, benim için asıl ağaç, kupkuru kış ağaçlarıdır... Hele biri teker teker ve hep beraber ne denli güzel, anlatılmaz güzel ve ne denli anlamlıdır (Kür, 2011c: 5).

Yazar birçok kere yolu uzatmak pahasına parkların içinden dolaştığını belirtir. Amacı doğa ile daha fazla iç içe olmaktır. Yazarın doğaya olan bu tutkusu, dolayısıyla bazı kötü gidişler karşısında üzüntüyü de beraberinde getirir. Özellikle İstanbul'un, plansız kentleşmeyle "tatsız, sırtkan, estetik kaygılardan tümünden yoksun, planı bile bulunmayan binalarla çirkinleştirilmesi" yazarı rahatsız eder (Kür, 2008: 30). Doğa karşısında insanların sergiledikleri vurdumduymaz tavır İsmet Kür için bir üzüntü sebebidir.

4. 27. 1. 5. Hayvan Sevgisi

İsmet Kür için hayvanlar, kendilerine sevgiyle yaklaşılması gereken varlıklardır. Yazar anılarında, çocuk yaşlarında dahi hiçbir canlıya zarar vermediğini ifade eder. Öğretmeninin istediği böcek koleksiyonunu, sınıfta kalmak pahasına yapmaz; böceklere

kıyamaz. Yazar özellikle çocuklar için yazdığı kitapların çoğunda da hayvanlara yer verir. Yazarın kendisi de hayvan severdir. Bir köpeğin maceralarını anlatan *Mavi'nin Serüvenleri* kitabındaki Mavi adlı köpek, gerçekte de İsmet Kür'ün köpeğidir. Bu açıdan bakıldığında yazarın hayvanları ne denli önemseydiği, hayvanların yazarın hayatında nasıl bir yere sahip olduğu anlaşılır.

4. 27. 2. Saygı- Görgü Kuralları

İsmet Kür anılarında, aldığı aile terbiyesine ve edindiği görgü kurallarına yer verir. Her şeyden önce yazarın aldığı terbiyenin temelinde annesi vardır. Kendisi de konak terbiyesiyle büyüyen Ayşe Nazlı Hanım, kızlarına da bu terbiyeyi aşılar. İsmet Kür, *Yıllara Mı Çarptı Hızımız* adlı kitabında çocukluğuna dair bir anıya yer verir: Vefa'ya taşındıklarında kendilerini ziyarete gelen bir yakınlarının, esnafın kendisine “hanım teyze” diye hitap etmesinden duyduğu rahatsızlığa yer veren yazar, annesi Ayşe Nazlı Hanım'ın da esnafın bu tavrını çok yanlış bulduğunu ifade eder. İsmet Kür de kişiler arasındaki bu mesafeye önem verir; herkesle senli benli olmanın yanlışlığını belirtir. Kızlarını da bu anlayışla yetiştirdiğini ifade eden Kür, insanların birbirine “siz” diye hitap etmelerinin nezaket kuralları açısından önemli olduğunu vurgular.

Kür, kişilerin kendilerinden küçüklere hatta çocuklarına da saygı duymaları gerektiğini belirtir. Yazar ebeveynler için kaleme aldığı *Çiçekler Sevgiyle Büyür* adlı eserinde bu düşüncesine şu şekilde yer verir:

Karşılıklı sevgi, güven ve saygı, çocuk eğitiminde gerçekten sihirli bir değnektir. “Karşılıklı saygı” dedim.. Evet, sade büyüklerimize değil, bizden çok genç olanlara da saygı göstermek zorunda olduğumuzu biliyoruz, değil mi? Aksi halde çocuk saygıyı, saygının önemini, gereğini nasıl, nereden öğrenebilir ki?.. (Kür, t.y. : 15).

Görüldüğü üzere İsmet Kür, yaşına önem vermeksizin herkesle belirli nezaket çerçevesinde bir ilişki kurmanın önemli olduğuna inanır. Yazar kaleme aldığı kurgusal eserlerinde de bu duruma sıkça vurgu yapar.

4. 27. 3. Sorumluluk

İsmet Kür, çocukluğunda kendisine çok fazla sorumluluk verilmediğini belirtir. Küçük yaşta evin sorumluluğunu üzerine alan ablası Halide Nusret'in aksine İsmet Kür'den beklenen yalnızca iyi bir karne getirmesidir (Kür, 2011c). Bu durum İsmet Kür'ün yetişkinliğinde değişir. Evlenip anne olan Kür, çocuklarıyla yurt dışında yaşar. Burada mesleği ile ilgili çeşitli sorumluluklar üstlenir. Yurda dönüş yaptıktan sonra da

öğretmenliğe devam eden Kür, mesleğinin ve anneliğinin gereklerini yerine getirmeye çalışır.

4. 27. 4. Yardımseverlik

Geleneksel bir Türk ailesinde yetişen İsmet Kür, kadim örf ve adetleri öğrenerek büyür. Ablası ve annesinde gördüğü birçok iyi davranıştan biri de yardımseverliktir. Yazarın kaleme aldığı eserlerinde yardımseverliği yüceltmesi, gerçek yaşantısında bu duyguya ne denli önem verdiğinin göstergesidir.

4. 27. 5. Çalışkanlık

İsmet Kür, çocukluğundan beri eğitimi için annesinin çaba harcadığını ifade eder. Küçük yaşta kendisine tutulan keman ve Fransızca hocalarıyla dersler almaya başladığını ancak bu iki dersi de sevmeyip çalışmadığını ifade eder. Annesinin beklentilerine cevap verememek çocukluğunda Kür için üzüntü sebebidir.

İsmet Kür ilerleyen zamanlarda kendi yetenekleri doğrultusunda çalışmaya başlar. Özellikle ablasının öğretmenlik yaptığı Edirne Kız Öğretmen Okulu'nda oynadığı bir piyeste zorlu bir rolün altından kalkan Kür izleyiciler tarafından takdir edilir. Yazar yaşamının ilerleyen dönemlerinde de gerek öğretmen olarak gerek yurt dışında katıldığı kurslar ve görev aldığı çalışmalarla gerekse yazdığı kitaplar ve katıldığı sosyal faaliyetlerle verimli bir yaşam geçirir.

4. 27. 6. Hoşgörü

Yazar özellikle ebeveynler için kaleme aldığı öğretici kitaplarda çocuklara karşı hoşgörülü olunmasını tavsiye eder. Yazara göre kurulan hoşgörüye dayalı ilişki sayesinde sağlıklı bir ebeveyn-çocuk etkileşimi sağlanır.

4. 28. İsmet Kür'ün Eserlerinde Değerler

İsmet Kür, kaleme aldığı eserlerde bir eğitimci ve anne hassasiyeti gösterir. Yazara göre çocuk yazını ve çocuk kitabı yazarlığı önemli bir alandır. Bu alanda kişilerin hata yapma şansı olmamalıdır. Yazar çocuk yazını ile ilgili düşüncelerine şu şekilde yer verir:

Bugünkülerde eksik olan nedir, nelerdir?.. Önce, dil güzelliği, hatta -zaman zaman-doğruluğu... Dil doğru olsa bile, anlatım tatlı, akıcı değilse; çocuk yazınında özellikle önemli olan içtenliğin yerini yapaylık almışsa...olmuyor...Önce çocuk bağışlamıyor... Türkiye'nin, gitgide bir "okumaz yetişkinler ülkesi" haline gelmesinin nedenlerinden biri de "böyle" çocuk kitaplarıdır kuşkusuz...

Çocuk yayınlarına, yayıncı ve yazar olarak el koymuş olanlar, "sade" yazmak ile "kuru" yazmak arasındaki engin farkı kavrayamıyorlarsa; çocuk yayınlarında önemli olduğunu

işittikleri “sevgi”nin, salt sevgi sözcüğüyle verilebileceğini sanıyorlarsa... ve, en önemlisi, çocuğu gerçekten sevmiyor, tanımıyorlarsa; iyi niyetli de olsalar, ellerinden fazlası gelmez ki zavallıların... (Kür, 2011c: 102).

Yazarın çocuk yazını hakkındaki düşünceleri dikkate değerdir. İsmet Kür yetişkinler için de kitap yazar ancak onun eserlerinin büyük çoğunluğunu çocuklar için yazdıkları oluşturur. Dolayısıyla yazar, yukarıda aktarılan hassasiyetleri önemser; söz konusu çocuklar olduğunda duygu ve düşüncelerin aktarılış tarzının çok önemli olduğunu düşünür.

Çocuk yazını konusunda ciddi bir bakış açısına sahip olan yazarın, eserlerinde birtakım değerlere yer vermesi kaçınılmazdır. İsmet Kür, özellikle çocuklara yönelik eserlerinde, muhtemel okuyucu kitlesine bazı değerleri kazandırmayı amaçlar. Bu amacı yerine getirirken de eğlenceli, basmakalıp olmaktan uzak ve içten bir üslûbun şart olduğunu belirtir. Tüm bu düşüncelerden hareketle, İsmet Kür’ün eserlerini değerler eğitimi açısından incelemek yerinde olacaktır.

4. 28. 1. Sevgi

4. 28. 1. 1. İnsan Sevgisi

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı romanda karakterlerin çoğunluğu büyük ölçüde insan sevgisiyle doludur. Özellikle Pamukanne ve Fahri amca, etraflarındaki herkesi sever ve yine herkes tarafından sevilirler. Pamukanne ve Fahri amca yalnızca “iyi insanları” sevmekle yetinmezler; onlara göre tümünden kötü insan yoktur, bu yüzden herkes sevlmeyi hak eder. Kitapta okuyucuya “koşulsuz sevgi” önerilir.

Olayların çoğunun yaşandığı küçük gecekondu mahallesinde, maddi yönden imkânsızlıklar içinde yaşayan insanların yine birbirlerine sevgi bağıyla bağlı oluşunun altı çizilir. Bununla birlikte tümüyle romantik bir tablo söz konusu değildir. Romanda “kötü, sevgisiz” karakterlere de yer verilir. Özellikle yetişkinlerin sahip olduğu kötü özelliklerin çocuklarını ne denli etkilediği romanda sık sık tekrarlanır. Genelde kötü karaktere sahip olan çocukların aileleri de sevgiden yoksundur (Kür, 2011a: 22). Yetişkinlerin dünyasının çocukları doğrudan etkilemesinin altı çizilir, sevginin gücüne ve önemine yer verilir.

Mutlugiller adlı oyun iki bölümden oluşur. Oyunların her ikisi de hacim olarak geniş değildir. Oyunun birinci bölümünde birbirleriyle arkadaş olan dört aile, çocuklarıyla birlikte Beykoz’a bir gezi düzenler. Aralarında sevgiye dayalı bir ilişki olduğu anlaşılır. Bu sonuca oyundaki babanın şu sözleriyle ulaşılır:

BABA — Bu gördüğünüz ecinni taifesi de bizim çocuklar, Attilâ Bey.. Bu on kişilik grupta 2 yaşından 12 yaşına kadar çocuk ve dört değişik soyadı var. Hep beraber büyümüşlerdir. Biz de hemen hemen ana, ya da babalarıyla beraber büyümüştük. Her

birinin ayrı ayrı tanınmaya, sevilmeğe değer yönleri vardır bizce.. Her birini sevdiğimiz kadar sayarız da... (Kür, 1967: 9-10).

Oyunun genel havası itibariyle karakterlerin birbirlerine geçmişte gelen bir sevgi bağıyla bağlandıkları anlaşılır.

Oyunun ikinci bölümü olan *Kiraz Bayramı*'nda bu kez ailelerden birinin Yalova'ya yaptığı gezi anlatılır. Hacim olarak geniş olmayan bu oyunda da aile bireylerinin hem kendi içlerinde hem de çevreleriyle kurdukları ilişkilerde sevginin temel alındığı gözlemlenir.

Memo Serisi'ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı kitaplarda Ay'ın insanlara karşı olan sevgisine yer verilir. Eserde kişileştirilen Ay, kendisini incelemeye gelen insanlara kötü davranmayacağını, onların gelişiyile yalnızlıktan kurtulacağını söyler. Bununla birlikte Ay'ın her gece Memo ile konuşmaya gelmesi de onun insan sevgisinin göstergesidir.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta, Belkis Hanım ve kızları sevgi dolu karakterlerdir. Gerek komşularıyla gerek etraflarındaki diğer insanlarla sevgiye dayalı ilişkiler kurarlar. Romanın anlatıcısı Mavi de insanları çok sever hatta kendisi de bir köpek olduğu halde, insanlarla kurduğu iletişimi köpeklerle kuramaz.

Mavi'nin üçüncü ev sahipleri Madam ve kocası ise, Belkis Hanım ve kızlarının zıddıdır. Mavi'nin mutsuz günler yaşadığı bu evin sahipleri insan sevgisinden uzak ve merhametsizdirler. Sevginin olmadığı yerde yaşayamayan Mavi de çözümü bu evden kaçmakta bulur. Anlatıcı-yazarın çok sevdiği hayvanlar üzerinden insanlara verdiği bu mesaj dikkate değerdir. Eserde yansıtılan manzaraya göre, sevginin olmadığı yer yaşanacak bir yer değildir.

Onuncu Sigara adlı roman İsmet Kür'ün yetişkinler için kaleme aldığı sayılı eserlerinden biridir. Romanda yetişkinler arasındaki sevgi eksikliği ve iletişimsizlik dikkat çeker. Gül, kocası Behzat ile sevgisiz bir evlilik yürütür; Zerrin bu evliliğin üçüncü kişisi olur. Tüm bu ilişkilerin sonucu, mutsuz bir çocuk olan Yosun'dur. Sevgisiz ebeveynlerin sadece kendilerine değil yetiştirdikleri çocuklara da verdikleri zarar ortaya konur. Roman okuyucuya, insan sevgisi yönünden örnek teşkil edecek karakterler yaratmaz.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'da karakterlerin geneli insan sevgisiyle doludur. Kitapta Coşkun, annesi Zeynep Kadın, Şaban Reis, Bülent Bey, Suna abla, Özge insan sevgisini yansıtan kahramanlardan öne çıkanlardır. Coşkun'un annesinin ölümünden sonra onu yanlarına alan Nimet Hanım ve Abdullah Efendi ise kitabın insan sevgisinden uzak karakterleridir. Coşkun'a davranışlarıyla iyi karakterlere zıt özellikler gösterirler. Yazar iyi ile kötü arasındaki farkı bu karakterler üzerinden yansıtır. İnsan

sevgisinden uzak bu kişilere dayanamayan Coşkun onların yanından kaçar ve ona sevgi ile yaklaşan Gürsu ailesini bulmaya çalışır. Coşkun, tıpkı *Mavi'nin Serüvenleri*'ndeki Mavi gibi sevginin olmadığı yerde yaşayamaz; gerçek sevgiyi bulmak için yollara düşer.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk, Mutlu ve Zorlu Yıllar'ın devamı niteliğinde bir kitaptır. Serinin bu kitabında Coşkun'u daha zorlu hayat koşulları bekler ancak Coşkun, karşılaştığı tüm güçlüklerle rağmen içindeki insan sevgisini yitirmez.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı eserde yıllarca evde yaşadıkdan sonra sokaklarda yaşamaya başlayan Mavi'nin en çok zorlandığı durum bir köpek gibi hareket etmektir. Mavi serinin üç kitabında da "yarı insan" olarak nitelendirilir. Onun insanlarla bu denli duygudaş olması, içindeki insan sevgisini de kuvvetlendirir. Sokaklarda yaşamaya başladıktan sonra Mavi, insanları ve onlarla iletişim kurmayı özler. Hayatını boş arsalarda geçiren Mavi, çöplüklerden beslenir. Kitabın insan sevgisi açısından en ilgi çekici bölümü, fakir çocuklarından bu çöplükten yararlandığı sırada diğer köpeklerin saldırısına uğradıkları bölümdür. Mavi diğer köpekleri şiddetle uzaklaştırır, çocukları kurtarır. Mavi'nin insanlara bakışı, diğer arkadaşlarınıninkilerden farklıdır.

Karvera adlı romanda romanın kahramanı Carvera insan sevgisiyle doludur. Başta anne ve babası olmak üzere, öğretmenleri ve arkadaşlarını sever; onlar tarafından da sevilir. Carvera'nın annesi Margaritta da insan sevgisi yönüyle Carvera ile benzer özellikler gösterir, romanın birçok yerinde bu benzerliğin altı çizilir. Otoriter ve kuralcı bir babaya sahip olan Carvera'nın sevecen yönünü annesinden aldığı; onun etkisinde kaldığı söylenebilir.

Karvera kitabının devamı niteliğindeki *Karvera Nereye*'de de Carvera'nın zor ama bir o kadar da insan sevgisiyle dolu yaşantısına yer verilir. Bu kitapta Carvera'nın babası Paul kanserle mücadele eder. Paul köylü tarafından çok sevildiği için, insanlar onun hastane masraflarını karşılamaya çalışırlar. Aynı şekilde Danny, Altın Baba ve Doktor Phillip de çok sevdikleri Paul'u ve ailesini yalnız bırakmazlar. Bu durum insanlar arasındaki sevginin ve bağlılığın hangi şartlarda sınındığının somut bir göstergesidir. Annesinden sonra babasını da kaybeden Carvera zor günlere yakın dostları sayesinde dayanır.

Kocaman Bir Örümcektir Zaman adlı eserde insan sevgisi, iki cins arasındaki aşk şeklinde tezahür eder.

Ne Güzel Şey adlı oyunda, oyunun kahramanlarının çoğu hayvanlar ve doğanın diğer unsurlarıdır. Ancak bu varlıkların insanlarla son derece iyi ilişkiler kurduğu gözlemlenir. Tüm bu canlılar insanları sever ve onlarla vakit geçirmekten hoşlanırlar. Yazarın eserlerinde sıkça tercih ettiği hayvan ile insan arasındaki dostluk burada da kendine yer bulur. Oyundaki insanların hepsi sevgi dolu ve sevmeye layık kişilerdir.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek kitabının kahramanları, adından da anlaşılacağı üzere küçük bir kardan adam ve bir köpektir. Kardan Çocuk, bir kış sabahı kendisini yapan çocuklara minnet duyar. Aynı şekilde köpek de sahibi Cem'i sever, onun sözünden çıkmaz. Kitapta hayvanlarla insanların dostluğuna ve doğanın bütünlüğüne dair vurgular dikkat çekicidir.

4. 28. 1. 2. Çocuk Sevgisi

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı kitabın ana çocuk karakterleri Hüseyin ve Erol'dur. Hüseyin ve Erol gerek anneleri Mediha Hanım ve babaları Nejat Bey gerekse Pamukanne ve Fahri amca tarafından çok sevilirler. Roman, çocuk karakterler açısından oldukça kalabalıktır. Yazar çocukların dünyasını incelerken çocuk sevgisine örnek oluşturabilecek olumlu ve olumsuz örnekler yer verir. Örneğin mahallenin yaramaz çocuğu Yalçın, üvey babası tarafından sevilmez; okuldan alınır. Üvey babasının bu sevgisiz tutumu, Yalçın'ın kötü davranışlar sergilemesinin nedeni olarak yansıtılır. Bununla birlikte olumlu davranışlarıyla öne çıkan Hilmi'nin de üvey babası vardır ancak o, çocuğa iyi davranır, aralarında sevgiye dayanan bir ilişki vardır. Yazarın bu karşıtlığa yer vermesi, sevginin çocukların dünyasını ne denli büyük ölçüde etkileyebildiğinin göstergesidir.

Mutlugiller adlı oyunun birinci bölümünde dört ailenin çocuklarıyla birlikte Beykoz'a yaptıkları gezi anlatılır. Bu gezide ailelerin, çocuklarının sordukları sorulara sabırla ve sevgiyle cevap verdikleri görülür. Çocuklar birer birey olarak kabul edilir ve onların da fikirleri önemsenir.

Memo Serisi'ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı kitaplarda Ay'ın kendisine meraklı onca yetişkin varken bir çocukla konuşmayı seçmesi, onunla çocuklara olan sevgisinin bir göstergesidir. Ay her gece kendisini merakla bekleyen Memo ile konuşmaya gelir ve onun sorularına sabırla yanıt verir. Memo, Ay ve köpeği Şeytan'ın dünyası yetişkinlerin dünyasından bağımsız, masum bir dünya olarak çizilir.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserde Belkis Hanım'ın kızları Deniz, Leylâk ve Şafak'la son derece iyi ilişkilerinin olduğu görülür. Deniz, Belkis Hanım'ın öz kızı değildir ancak Belkis Hanım Deniz'i öz kızlarından ayırt etmez. Onun klasik "üvey anne" tipinin dışında olması dikkate değerdir. Belkis Hanım kızlarını yetişkin birer birey olarak kabul eder. Eserde yalnızca babanın otoriter olduğu görülür. İsmet Kür romanlarında genel olarak "baba" figürünün "anne"ye göre daha sert ve iletişime kapalı olduğu söylenebilir.

Belkis Hanımların komşusu Orhan da annesi ve babası tarafından çok sevilir. Anne baba, çocuk felci olan Orhan'a son derece ihtimam gösterir.

Romanın sonlarına doğru Mavi başka bir ailenin yanına verilir. Son derece zengin olan bu aile çocuklarıyla ilgilenmez. Yılmaz ve Meryem romanın mutsuz çocuklarıdır. Ailenin bu tutumu anlatıcı Mavi tarafından eleştirilir. İlk kitapta gecekondu mahallesinde yaşayan Mavi'nin sahipleri, yaşadıkları bütün zorluklara rağmen çocuklarını severler; onlarla yakından ilgilenirler. Mavi'nin son evinde ise aile maddi yönden rahat olmasına rağmen çocuklarıyla ilgilenmez, onları yalnız bırakır. Ailelerin sahip oldukları maddi ayrıcalıkların hiçbir öneminin olmadığı, aslolanın sevgi olduğu kitabın en güçlü mesajlarından biridir.

Onuncu Sigara adlı romanın ana karakteri, mutsuz bir anne babayla yaşamak zorunda kalan Yosun'dur. Romanda yanlış ebeveyn tavrının altı dikkatle çizilir. Gül ve Behzat, aralarındaki anlaşmazlıkları kızları Yosun'a da yansıtırlar. Yosun bu şekilde kavgaların ve sevgisizliğin içinde büyür; ilerleyen yaşamında da psikolojik problemler yaşayarak intihar eder. Olayların anne Gül'ün ağzından anlatıldığı bölümlerde Gül, kocasına kızıp kızını hırpaladığını itiraf eder (Kür, 2007a). Ancak Gül de sağlıklı bir ailede yetişmez; annesini küçük yaşta kaybeder ve otoriter bir babayla yaşar. Tüm bu yaşantılar birbirini etkiler; mutsuz yetişen bir bireyin ilerde nasıl mutsuz bir ebeveyne dönüşeceği kitapta net bir biçimde örneklenir.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eserin ana karakteri küçük bir çocuk olan Coşkun'dur. Babasız büyüyen Coşkun'la, annesi Zeynep Kadın ilgilenir. Coşkun'a çok düşkün olan Zeynep Kadın'ın en büyük hayali oğlunun iyi bir eğitim almasıdır. Tıpkı Zeynep Kadın gibi Bülent Gürsu da kızı Özge ile yakından ilgilenir. Ebeveynler çocuk sevgisi ile doludurlar. Bunun yanında ebeveynler dışındaki karakterler de çocuklara karşı hassastır. Özellikle Özge'nin bakımıyla ilgilenen Suna, çocuklara karşı sevgi doludur.

Eserde çocuklara karşı sevgisiz karakterler de mevcuttur. Yazar; Zeynep Kadın, Bülent Gürsu ve Suna'ya zıt karakterler yaratarak bu farkı belirgin kılar. Kendilerinin bir çocuğu olmayan ve annesinin ölümünden sonra Coşkun'u sahiplenen Nimet abla ve Abdullah Efendi, Coşkun'a türlü kötülükler yaparak çocuk sevgisinden yoksun davranışlar sergilerler. Sevgiyle büyüyen bir çocuk olan Coşkun, bu sevgisiz hayata dayanamaz ve kaçır. Coşkun'un kaçıışı Nimet abla ve Abdullah Efendi'nin nezdinde, çocuk sevgisinden yoksun oluştan anlatıcı-yazarın bir cevabıdır.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk kitabında Coşkun, Gürsu ailesini bulmak için yollara düşer. Onun bu yolculuğu, insanları tanıması açısından da ona tecrübe olacaktır. Coşkun, yolculuğu sırasında kendisine sevgi gösteren ve göstermeyen birçok insanla karşılaşır: Aç olabileceğini düşünüp kendisine fazladan köfte veren lokantacı, çocuk sevgisi açısından iyi bir örnekken; köpeği ile kendisini otele almayan otelci kötü

bir örnektir. Aynı şekilde Coşkun, kendisine sahip çıkan Çamlıdağ ailesi ile tanışır; onların yanında mutlu günler geçirir ancak yoluna devam ettiği sırada Rüstem adında kötü kalpli bir demirci ustanın yanına düşer. Ardından bir uyuşturucu çetesi onu haberci olarak kullanır. Anlatıcı-yazarın, tek başına bir çocuğun başına gelecek tehlikelere dikkat çektiği söylenebilir. İyimser bir çocuk olan Coşkun, insanların ona kötülük yapabileceğini düşünmez ve bu yüzden türlü sıkıntılar yaşar.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı eserde de serinin diğer kitaplarında olduğu gibi Mavi'nin en yakın dostları çocuklardır.

Karvera adlı romanın kahramanı Carvera, gerek etrafındakiler gerekse ailesi tarafından sevilen bir çocuktur. Özellikle annesi Margaritta oğluna olan sevgisini göstermekten çekinmez; ona karşı son derece sevecen yaklaşır. Aynı şekilde öğretmeni Luisa, Altın Baba ve Manuel de Carvera'yı çok sever. Romanda sevgisini gösterememe yönünden öne çıkan karakter Carvera'nın babası Paul'dur. Paul geleneksel bir baba figürü olarak öne çıkar, sevgisini göstermez ancak sevgisi okuyucuya hissettirilir. Sevgiyi hissetmesine rağmen Carvera, babasıyla hiçbir problemini paylaşamaz; onunla istediği şekilde yakınlaşamaz. Okumak konusunda ne denli istekli olduğu babası tarafından anlaşılmayınca liseyi okumak için evden kaçmak zorunda kalır. Durumun bu yönde şekillenmesi okuyucu açısından önemli bir mesajı içerir. Sağlıklı kurulamayan ebeveyn-çocuk ilişkisinin, taraflar arasında ne şekilde sıkıntılara yol açabileceğinin altı çizilir.

Serinin birinci kitabında oğlu Carvera'nın okuma isteği yüzünden ona küsen babası Paul, ikinci kitap *Karvera Nereye*'de kanser hastalığı ile mücadele eder. Bu hastalıktan sonra Paul oğluna, hiç olmadığı kadar şefkatli ve sevgi dolu davranır; onun başarılarıyla gurur duyar. Bununla birlikte Carvera ile annesi Margaritta arasındaki sevgi bağı ilk kitaptaki gibi devam eder.

İsmet Kür *Kocaman Bir Örümcektir Zaman* adlı eserde çocuk sevgisine dair bir bulgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı oyunun ana karakteri Kezban adında bir kızdır. Hemen hemen bütün hayvanlar ve doğanın diğer sakinleri onu çok severler. Kezban ile doğadaki diğer canlılar, temeli sevgiye dayalı bir ilişki kurarlar.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserde Kardan Çocuk, kendisini yapan çocukları "kıpır kıpır, apaydınlık" kişiler olarak tanımlar. Onların sevecenlikleri Kardan Çocuk'un onlara sevgi beslemesini sağlar. Aynı zamanda bu noktada, yazarın kardan adama yakıştırdığı "çocuk" olma durumu da dikkate değerdir. Kalıp bir ifade olan "kardan adam"ın "kardan çocuk" a dönüştürülmesi ve karşısına hep onu seven insanların çıkması, anlatıcı-yazarın çocuklara gönderdiği bir mesaj olma değerini taşır.

4. 28. 1. 3. Yurt ve Millet Sevgisi

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı eserde yurt ve millet sevgisine geniş bir değinme yoktur ancak romanın bir bölümünde Fahri amca Türklerle ilgili şu sözleri söyler: “Böyle olaylarla karşılaşınca Fahri amca: ‘İşte Türk böyledir!’ derdi. ‘Gerekti mi, her şeyi unutup yardıma koşar, tepeden tırnağa özveri kesilir...’ Fahri amcaya göre Türk halkı bir erdemler yumağıdır.” (Kür, 2011a: 135). Yurt ve millet sevgisi, küçük bir mahalle özelinde değerlendirilir ve bu şekilde bir genellemeye varılır.

Mutlugiller adlı oyunda çok açık millî vurgular olmasa da birinci bölümde Beykoz’a ikinci bölümde Yalova’ya gidilerek ülkenin sahip olduğu güzelliklerin altı çizilir.

Memo Serisi’ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı kitaplarda yurt ve millet sevgisine dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserde evin büyük kızı Deniz Türkiye’nin çeşitli illerine geziler yapar. Bursa’dan yazdığı mektuplarda şehre ilişkin hayranlığını belirtir. Ona göre özellikle Yeşil Cami “kelimelerin yetersiz kaldığı” bir güzelliğe sahiptir (Kür, 2011b: 106). Aynı şekilde Deniz, İstanbul’u da gezer. Deniz’in İstanbul ile ilgili gözlemlerini anlattığı bölümler karakterlerin aynı zamanda Türk milleti ile ilgili olan düşüncelerinin de dile getirildiği bölümlerdir:

—Hava bir hayli sıcaktı, biliyorsunuz. Epeyce ter döktüm camiye varıncaya kadar. Ama Anadolu’da döktüğüm terlerin yanında bu bir şey değil elbet... Sonunda bütün görkem ve sadeliği içinde cami göründü. Olağanüstü bir şey bu! Bunca güzellik ve bunca sadelik...

—Türk yapıtlarının belli başlı özelliklerindedir bu, Deniz abla.

—Hakkın var, Şafak... Selçuklu yapıtlarında da dikkatimi çekmişti aynı şey.

—Türk insanının da özelliği değil midir bu, çocuklar? Mehmetçik’in de özelliği değil miydi? Sapsade bir görünüş içinde alabildiğine güçlü bir yürek...

—Haklısınız. O koca savaşlar, o koskoca Kurtuluş Savaşı başka türlü kazanılır mıydı? Anadolu insanı bir başka insan...

—Pamuk tarlasında çalışırken bile bir başka insan... (Kür, 2011b: 101).

Karakterlerin Türk sanatına ve insanına hayranlığı bununla sınırlı kalmaz. Yakın zamanda evlenecek olan Deniz, bütün eşyalarında Türk etkisinin olmasını ister; evini Türk bakırı, Türk halısı, Türk işlemeleriyle süslemek istediğini söyler. Türkiye dışını da gezip görmüş olan Deniz’in bu tutumu yurt ve millet sevgisine ne denli önem verdiğinin göstergesidir.

İsmet Kur’un *Onuncu Sigara* adlı romanında yurt ve millet sevgisine dair bir bulgu yoktur.

Coşkun’un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eserde Özge’nin bakıcısı olan Suna millet bilinci yüksek bir karakterdir. Millî bayramlara çok önem verir ve imkânları

kısıtlı olan çocukları bayram törenlerini izlemeleri için şehre götürür; aynı şekilde yaşadıkları köyde de çeşitli kutlamalar tertip eder. Bununla birlikte bir öğretmen edasıyla çocukları ve köy halkını Kurtuluş Savaşı konusunda bilgilendirir; doğru bilinen yanlışları aktarır. Eserde kurtuluş mücadelesi veren askerlere ve Atatürk'e de yer verilir. Karakterler, başta Atatürk olmak üzere, mücadele eden tüm askerlere hayranlıklarını dile getirirler.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk adlı eserde yurt ve millet sevgisine dair bir bulgu yoktur.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı eserde yurt ve millet sevgisine dair fazla bir bulgu bulunmaz. Mavi, bir bölümde kavga ettiği diğer köpeklerin yenilgisini Kurtuluş Savaşı mücadelesinde yenik düşen devletlerin yenilgisine benzetir.

Karvera adlı romanda karakterlerin kendi milletlerine olan sevgilerinden çok Türk milletine olan hayranlıklarından söz edilir. Carvera'nın dedesi Çanakkale Savaşı'nda Türklere karşı savaşır ve yaralanır. Türklerden nefret eden ve onların elinde ölmekten çok korkan Çanak Dede, Türkler tarafından iyileştirilir; böylece önyargılarından kurtulur. Romanda bu anıdan yola çıkılarak küresel barışın önemi üzerinde durulur.

Karvera Nereye romanında Carvera'nın kız arkadaşı Elif bir Türk'tür. Romanda Carvera'nın kendi milletine ve yurduna duyduğu sevgiden çok, Elif'inkinden söz edilir. Elif, Carvera'ya yazdığı mektuplarda Türkiye'nin tarihî ve doğal güzelliklerinden ve bu güzellikler karşısındaki hayranlığından söz eder.

Kocaman Bir Örümcektir Zaman, Ne Güzel Şey ve Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserlerde yurt ve millet sevgisine dair bir bulgu yoktur.

4. 28. 1. 4. Doğa Sevgisi-Çevre Bilinci

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı eserin mekânı bir gecekondu mahallesidir. Genelde maddi yönden düşük seviyedeki ailelerin yaşadığı bu mahallede birçok sorunla birlikte çevre temizliği sorunu da mevcuttur. Bu duruma tepki duyan çocuklar, Gülseli Öğretmen ile bir "sessiz yürüyüş" düzenler. Bu yürüyüşte çocukların pankartlarından biri de çevre temizliği ile ilgilidir. "Herkes evinin önünü temiz tutsun; bütün mahalle temiz olacaktır." pankartını taşıyan çocuklar büyükleri doğa konusunda bilinçli olmaya davet eder (Kür, 2011a: 71). Kitabın genelinde çocukların yetişkinlerden daha bilinçli olduğu görülür.

Mutlugiller adlı oyunun birinci bölümü olan Beykoz Serüveni'nde aileler çocuklarını Beykoz'a götürürler. Buraya yapılan gezi sırasında çocuklara doğa sevgisi ve çevre bilinci aşılanır. Ağaçların korunmasıyla ilgili öğütler verilir. Anne "Bir koca orman bir saat içinde kül olabilir ama bir orman yetiştirmek uzun yılların emeğiyle olur." diyerek çocukları

bilinçlendirmeye çalışır (Kür, 1967: 14). Aynı şekilde oyunun devamında da Beykoz'un doğal güzelliklerine hayran olunur.

Gezinin Yalova ayağında ise Atatürk'le ilgili bir anıya yer verilir. Yalova'da, bir dönem yaşanan su sorununu çözmek için, Atatürk'ün diktirdiği ağaçlar kesilmek istenir. Halk ağaçları kestirmemek için ayaklanır ve su sorunu için ağaçlara zarar vermeyecek bir yöntem düşünülür. Yalova halkının bu duyarlılığı, oyunun kahramanları tarafından takdir edilir.

Memo Serisi'ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı serinin incelenen kitaplarında doğa sevgisi ve çevre bilincine dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserde çevre bilincine sahip olmayan herhangi bir karakter yoktur. Özellikle evin büyük kızı Deniz, Türkiye'de ve dünyada gördüğü her doğal güzelliği mektuplarıyla annesi ve kardeşleriyle paylaşır. Belkis Hanım ve kızlarının doğa sevgisi ve çevre bilinci yönünde hassasiyetleri söz konusudur.

Onuncu Sigara'da romanın kadın kahramanlarından Zerrişte'nin evinin çevresindeki apartmanlar "zevksiz, suratsız" olarak nitelendirilir (Kür, 2007a: 136). Aynı zamanda mimar olan Zerrişte'ye göre İstanbul, çevre düzenlemesi bakımından kötü durumdadır. Bu onu çok rahatsız eder:

Güzelliklerin yerini çirkinliklerin, açgözlülüğün, bayağılığın aldığını görmek, bunları yaşamak kolay değil Yosun. Şu arkamdaki heyulalarda dile gelen açgözlülüğün, hele zaman zaman, beni nasıl çileden çıkardığını bilemezsin. Sanırım ki, en çok mimar olarak ve de İstanbul'un değerini bilir bir kişi olarak dayanamıyorum yapılan saçmalıklara, bilgisizliğe, körlüğe, sağırlığa (Kür, 2007a: 139).

Romanda çevreye karşı olan bilinçsizlik ve duyarsızlık, işinde çok başarılı olan Mimar Zerrişte ağızından aktarılır.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'da Coşkun'un yaşadığı Balkaya Köyü, Bartın ilinde yer alır. Eserde köyün doğal güzelliklerine yer verilir. Bülent Gürsu'nun kızı Özge annesinin ölümünden dolayı sarsılınca babası onu Balkaya Köyü'ne getirmeyi uygun bulur. Suna Hanım ve Bülent Gürsu'nun düşüncelerine göre Özge, bu köyde iyileşecektir. Eserde doğanın iyileştirici gücüne inanılır.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta Coşkun her ne kadar zorlu bir yolculuğa da çıksa, çevresindeki doğal güzellikleri fark eder. Bartın'dan Ankara'ya doğru yaptığı yolculuk sırasında, birçok sıkıntının arasında doğanın güzelliğini de gözlemler:

Sık sık oturup dinleniyor. Aspirine karşın baş ağrısı, sırt ağrıları sürüyor. Yorgunluk. Uykusuzluk. Gene de doğanın güzelliğine hayran kalacak kadar uyanık Coşkun. Çılğın

gibi sallanan ağaçların, özellikle tepelerindeki yapraklar ay ışığı altında pırıl pırıl. Ay, kocaman kocaman. Gök, maviye yakın aydınlık. Ay ışığı altında asfalt bir başka. Yanında bu güzellikleri paylaşacak biri olsa... (Kür, 2012: 28).

Doğa sevgisi ve çevreye duyarlılık, kırsal bir bölgede büyüyen Coşkun için önemlidir.

Eserde bir başka çevre duyarlılığı da Çamlıdağların evinde görülür. Coşkun, kendi köyü olan Balkaya'da insanların madende çalıştığından bahseder. Kömürün ne zor şartlarda çıkarıldığını duyan diğer çocuklar, kömürü ziyan etmemeye karar verirler. Bununla birlikte sobada yakılan odunların da yaşlı olanlardan seçilmesinin gerekliliği belirtilir; ormanların değerinin altı çizilir. Anlatıcı-yazar bu şekilde okuyucuda çevre duyarlılığı oluşturmaya çalışır, hedef kitleyi dikkate alarak bunu da çocuklar aracılığıyla yapar.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı eserde Mavi'nin gözünden insanların doğaya karşı takındıkları tutum gözler önüne serilir. Günün büyük bir bölümünü apartmanların etrafındaki çöplüklerde geçiren Mavi, insanların çevreyi nasıl kirlettiğini yakından görme imkânı bulur. İnsanların doğaya karşı bu denli vurdumduymaz olmaları Mavi'yi şaşırtır. Yazar aynı zamanda Mavi'nin gözünden, plansız kentleşmeye vurgu yapar. İstanbul'daki binaların giderek artması Mavi'nin bakış açısından eleştirilir.

Karvera adlı romanda Carvera ve ailesi, Mexico City'de bir köyde çiftlik hayatı yaşar. Ailenin bu hayatı yaşamaktan ve doğa ile iç içe olmaktan mutlu olduğu anlaşılır. Carvera'nın babası Paul, mutsuz olduğu zamanlarda dağlarda gezerek kendini rahatlatır, aynı şekilde Carvera da mutsuzluğunu bu şekilde atar. Romanda doğa, bireyin kalabalıklardan uzaklaşarak rahatlamasını sağlar.

Serinin ikinci kitabı *Karvera Nereye'de* Carvera'nın doğaya bakışı da yaşadığı üzüntülerle değişime uğrar. Babasını ve annesini art arda kaybeden Carvera için doğa, insanın karşısında kendini yenik hissettiği bir varlıktır. Ancak Carvera'nın bu şekildeki umutsuz düşünceleri uzun sürmez. Eski kız arkadaşı Elif, yaptığı Türkiye gezisini ve doğaya duyduğu hayranlığı mektuplarıyla Carvera'ya anlatır ve onun bakış açısını olumlu yönde değiştirir.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı kitaptaki *Bir Garip Kız* adlı hikâyede evlilik hazırlığı yapan bir çiftte yer verilir. Çift, telaşlarından kurtulmanın çaresini doğaya sığınmakta bulur. Bu esnada gördükleri bir kış ağacı kızı çok etkiler. İsmet Kür'ün kendisinin de gerçek yaşantısında kış ağaçlarına tutkusu vardır. Kitabın son hikâyesi *Bir Yaz Serüveni Mi'de* Yalova'da tatile çıkan bir kadının doğaya olan tutkusundan, doğaya verilen zararlardan duyduğu rahatsızlıktan söz edilir.

Ne Güzel Şey adlı oyunda babası çalıştığı için gününün büyük bir bölümünü yalnız başına geçiren Kezban, bu yalnızlığını doğadan edindiği arkadaşlarıyla giderir. Ağaçlar, çiçekler, hayvanlar, mevsimler onun en yakın dostlarıdır. Bu varlıklar oyunda kişileştirilir. Oyunda doğanın güzelliklerine ve bereketine sık sık vurgu yapılır. Doğa, Kezban'ın en yakın dostudur.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek bir grup çocuğun kardan adam yapmasıyla başlar. Çocuklar sabah uyandıklarında, karın yağmış olduğunu gördükleri için çok sevinirler. Tamamladıkları kardan adam, onlar uzaklaştıktan sonra canlanır ve doğanın içinde bir maceraya atılır. Onun bu macerası doğal yaşamın tüm güzelliklerini de gözler önüne serer. Yazar, Kardan Çocuk aracılığıyla doğadaki canlıların nasıl dostça yaşadığına ve doğadaki şaşmaz dengeye vurgu yapar.

4. 28. 1. 5. Hayvan Sevgisi

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev'de olaylar bir köpeğin ağzından anlatılır. Yalnızca bu bilgi bile hayvanlara verilen değer göstergesidir. Mavi, Gecekondulu mahallesinde yaşayan bir ailenin köpeğidir. Gecekondudaki adı Arap'tır. Köpekler de kitabın birer kahramanıdır. Arap, kardeşi Bobi ve anneleri mahallenin neşe kaynağıdır. Koşucu ailesinin nerdeyse bir ferdi gibi yansıtılan Arap ve ailesi adeta birer insan muamelesi görür. Özellikle Arap hisli bir köpek olarak yansıtılır. Zaman zaman ailenin üzüntülerine dahi ortak olduğu görülür. Arap'ın "insanî özelliklerine" sık sık vurgu yapılır. Romanda hayvanlara karşı olumlu bir tavır vardır. Gecekondulu mahallesinden taşınmak zorunda kalan Koşucu ailesini en fazla köpeklerinden ayrılmak üzer.

İsmet Kür'ün *Mutlugiller* adlı eserinde hayvan sevgisine dair bir bilgiye yer verilmemiştir.

Memo Serisi'ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı kitaplarda Memo'nun en yakın arkadaşı köpeği Şeytan'dır. Şeytan etrafta kimse yokken Memo ile konuşur. Ay ziyarete geldiğinde de Şeytan Memo'nun yanındadır, maceraya birlikte atılırlar. İsmet Kür eserlerinde yoğun olarak görülen hayvanlarla insanlar arasındaki dostluk, bu eserde de kendini gösterir. Kitabın daha ziyade yaşça küçük çocuklara hitap ediyor olması, anlatıcı-yazarın çocuklara hayvan sevgisini erken yaşlarda benimsetme isteği taşıdığını gösterir.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta anlatıcı yine Mavi adındaki köpektir. Mavi, eski ailesi tarafından Türkçe Öğretmeni Belkıs Hanım'a verilir. Mavi, Belkıs Hanım ve kızları tarafından çok sevilir. Belkıs Hanım ve kızları Mavi'ye bir insan gibi davranırlar. Ondaki "çocuk" diye söz ederler. Roman boyunca Mavi de Belkıs Hanım'a "anne", kızlarına da "abla" diye hitap eder.

Mavi birçok insan için neşe kaynağıdır. Belkıs Hanım'ın komşusu Orhan, çocuk felci geçirir. Tekerlekli sandalyeye bağlı yaşayan bu çocuğun en büyük eğlencesi Mavi'dir. Roman boyunca Mavi'nin Belkıs Hanım ve kızları tarafından ne kadar sevildiğinden bahsedilir. Mavi ile yakından ilgilenilir, hiçbir ihtiyacı aksatılmaz. Mavi de tıpkı bir insan gibi evde yaşayanlara can yoldaşı olur.

İsmet Kür'ün *Onuncu Sigara* adlı romanında hayvan sevgisine ilişkin bir bulgu yoktur.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar'da Kuzgun, Coşkun'un köpeği ve can yoldaşıdır. Şeytan Kuyusu'na düşen Coşkun'u hiçbir insan kurtarmaya cesaret edemezken Kuzgun onu kurtarır. Kuzgun, Balkaya Köyü'nden ayrılıp Ankara'ya dönen sahibi Özge ile gitmez. Adeta bir insan gibi kararını verir; tren istasyonundan Balkaya Köyü'ne dönerek Coşkun'u bulur. Kuzgun artık Coşkun'un en yakın arkadaşlarından biridir.

Eserde Abdullah Efendi, yaptığı kötülüklerle Coşkun'un hayatını çekilmez hale getirir. Abdullah Efendi Coşkun'un köpeği Kuzgun'u, köyün zenginlerine satar. Bu durum Coşkun'u çok etkiler. Köpeğinden ayrılmak istemez. Kendisine türlü kötülükler yapan ve elindeki her şeyi alan Abdullah Efendi'ye ilk kez köpeği için yalvarır: "Lütfen yapmayın Abdullah Amca. Kuzgun'u benden ayırmayın. Ne o bensiz yaşayabilir ne de ben onsuz edebilirim. O benim arkadaşım, kardeşim, her şeyim." (Kür, 2012: 132). Eserde insanlardan türlü kötülükler gören Coşkun'un en yakın arkadaşının bir köpek olması, anlatıcı-yazarın hayvanlara karşı bakış açısının bir göstergesidir.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta da bir önceki kitapta olduğu gibi Coşkun'un en yakın arkadaşı köpeği Kuzgun'dur. İsmet Kür hayvanları duyabilen, düşünebilen, hissedebilen varlıklar olarak yansıtır. Coşkun, Balkaya Köyü'nden, Abdullah Efendi'nin dayaklarından kaçır; Kuzgun da onu yalnız bırakmaz. Her ikisi de birbirlerine şefkat gösterirler. Coşkun'un amacı Ankara'ya gitmek ve Gürsu ailesini bulmaktır. Bu yolculuğu köpeği Kuzgun ile yapmak istemektedir ancak hiçbir otel ve araç Kuzgun'u almak istemez. Bu yüzden Coşkun, köpeğini bırakmaktansa bu yolu yürümeye karar verir. Tek başına çıktığı bu yola, köpeğinin varlığı sayesinde katlanır.

Üç serilik kitabın sonuncusu olan *Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği*'nde, doğduğundan beri evde yaşayan Mavi sokaklarda yaşamaya başlar. İlk etapta zorlanan Mavi, ona ilgi gösteren ve seven insanlarla bu zorlukların üstesinden gelir. Kür bu romanında da hayvan sevgisiyle hareket eden karakterlere bolca yer verir. Mavi de sevginin gücüne inanır, kendisine sevgiyle bakan gözler onu mutlu eder.

Mavi'ye sevgi gösteren birçok insan dostu vardır: Yaşadığı arsanın yakınındaki yatılı okulda okuyan öğrenciler Emrah ve Yusuf, yine bir başka arsada top oynarken Mavi ile

dost olan Ömer Mavi'yi besleyen ve onu çok seven kişilerdir. Kür genellikle hayvan sevgisi ile hareket eden karakterleri çocuklardan seçer. Çocuklar ile hayvanları birbirine yaklaştıran bir bağ, aralarında sevgi ve yardıma dayalı bir ilişki kurulmasını sağlar.

Karvera adlı eserde Carvera'nın babası Paul bir boğa bakıcısıdır. Dolayısıyla Carvera'nın hayatı hayvanların arasında geçer. Carvera'nın "yılanları, fareleri bile" sevdiği belirtilir (Kür, 2003: 10). Carvera'nın bu hayvan sevgisi, babasının yaptığı işi yanlış bulmasına neden olur: Paul, yetiştirdiği boğaları güreştirmek üzere satar. Carvera hayvanların zarar görmesine dayanamaz, ona göre boğa güreşleri "canavarca"dır (Kür, 2003: 25). İzlediği bir güreş Carvera'yı derinden sarsar ve çok sevdiği babasının yaptığı işi sorgulamasına neden olur.

Serinin birinci kitabında da hayvan severlik yönüne vurgu yapılan Carvera, ikinci kitap olan *Karvera Nereye*'de hayvanlarla daha fazla haşır neşir olur. Babasının ölümüyle boğa bakıcılığı işini üstlenir; yeni boğası Bonito ile sevgi dolu bir ilişki kurar. Eserde kendisine okuma fırsatı verilen Carvera'yı en çok düşündüren konu, Bonito'nun güvenli bir yere bırakılmasıdır. Eser, Carvera'nın arenada güreşen Bonito'nun yanına inmesiyle son bulur. İsmet Kür romanlarında yaygın olarak görülen, hayvanlarla insanlar arasındaki duygusal bağ meselesi bu eserde de kendini gösterir. Empati yazar tarafından yüceltilir.

İsmet Kür'ün *Kocaman Bir Örumcektir Zaman* adlı eserinde hayvan sevgisi adına bir bulgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı oyunun en önemli temalarından biri, insanlarla hayvanların kurduğu dostluktur. Oyunda yalnız bir kız olan Kezban, çevresindeki hayvanlarla arkadaşlık eder. En sevdiği dostları ağustos böcekleridir. Oyunda ağustos böceklerinin tembel oluşuna dair yaygın inanişaya da karşı çıkılır; onlar "doğanın müzisyenleri" olarak adlandırılır (Kür, 2006: 21). Bu açıdan bakıldığında yazarın hem insanlarla hayvanlar arasındaki dostluğu önemseydiği; hem de bazı hayvanlara yönelik ön yargıları değiştirmeyi amaçladığı söylenebilir.

Kardan Çocuk ve Kara Köpek adlı eserde kahramanlar arasında bolca hayvan vardır. Bu hayvanlar dost ve yardımseverdir. Kişileştirmelerin bolca görüldüğü eserde anlatıcı-yazar, insanların bazı hayvanlarla ilgili önyargılarının yanlışlığına da vurgu yapar: İnsanlar tarafından uğursuzluklarıyla anılan kargaları, yardımsever yönleri ve zekâlarıyla öne çıkarır. Kendisi de gerçek yaşantısında karga dâhil tüm hayvanları çok seven İsmet Kür, bu kitabıyla okuyucusu olan çocuklarda da bu bilinci uyandırmaya çalışır.

4. 28. 2. Saygı- Görgü Kuralları

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı eserde ilişkilerde saygı unsurunun önemli bir yer tuttuğu anlaşılır. Pamukanne “tatlı, yumuşak ve daima alçak perdeden konuşan” bir kadındır (Kür, 2011a: 14). Etrafındaki büyük küçük herkese saygı gösterir ve herkesten saygı görür. Pamukanne'nin yakın arkadaşı Fahri amca da saygı kuralları çerçevesinde hareket eder. Pamukanne ile eskiden beri tanışmalarına rağmen, konuşurlarken birbirlerine “siz” demeyi ve nezaket kurallarına uymayı ihmal etmezler. Pamukanne'nin torunları da ondan etkilenir; konuşmaları sırasında nezaket kurallarına uymayan arkadaşlarını uyarırlar.

Mutlugiller adlı oyunda da saygı ve görgü kurallarının önemine değinilir. İsmet Kür, oyunun ön sözünde Mutlugillerle ilgili şu açıklamayı yapar:

Mutlugiller'de saygı gösteren yalnızca Elif ile Murad değildir. Bu ailede anne ve baba çocuklarına çok çok sevgi ve aynı zamanda saygı duyan kişilerdir. <<Saygı>>sız, <<sevgi>> olamayacağını, <<saygı>>nın sade küçüğün büyüğe değil; herkesin, ama herkesin birbirine duyması gereken bir duygu olduğunu gayet iyi bilirler (Kür, 1967: 4).

Oyunun genelinde de İsmet Kür'ün ön sözdeki bu açıklamasına uygun düşen bir saygı çerçevesi mevcuttur. İsmet Kür'ün ön sözde de altını çizdiği bu durum oyunda da somut bir şekilde ele alınır. Yalnızca küçükler büyüklere değil büyükler de küçüklere ve onların kararlarına, bakış açılarına, düşüncelerine saygı duyar.

Ebeveynler, çocukları arasındaki iletişimde de saygıyı önemser. Örneğin Kiraz Bayramı'na gidileceği gün yolculuk esnasında Elif küçük kardeşi Murad'a sert davranır; anne Nazlı Hanım “Elif'in duyabileceği kadar yavaş, fakat kesin” bir sesle kızını daha saygılı olması hususunda uyarır (Kür, 1967: 21). Oyun boyunca karakterlerin saygısız bir davranışına rastlanmaz. Tüm karakterler, ideal davranış örnekleri gösterirler.

Memo Serisi'ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı serinin incelenen kitaplarında saygı ve görgü kurallarına dair bulgular mevcuttur. Memo'nun köpeği Şeytan, sürekli “şey” dediği için Memo'yu uyarır, bunu görgü kurallarına aykırı bulur. Aynı şekilde Ay da, tanıştıkları esnada Memo'nun soyadını söylememesini doğru bulmaz; Memo'ya biriyle tanıştığı esnada ismiyle birlikte soyadını da söylemesi gerektiğini belirtir.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta Belkıs Hanım ve kızları için saygı çok önemlidir. Kızlar anne ve babalarına karşı son derece saygılıdır. Birçok İsmet Kür romanında olduğu gibi çocuklar annelerine “siz” diyerek hitap ederler. Belkıs Hanım saygı temelinde kurulmuş bu ilişkiye çok önem verir. Bu durum Mavi'nin ağzından şu şekilde aktarılır:

Bir gün yeni kuşağın terbiyesinden yakınan bir arkadaşına Belkıs anne anlatıyordu: Ablalardan biri üç buçuk, öbürü beş yaşında kadarmışlar (Olay Zonguldak'ta geçiyor.). Tenha bir yolda anneleriyle beraber yürüyorlarmış... Anneleri, çoğu zaman olduğu gibi, gene dalgınmış. Küçükler bir bakmışlar, arkalarından sahipsiz bir eşek geliyor... Eşek sözünü ağza almak ayıp olduğu için bir şey söyleyememişler; ama hayvan nerdeyse annelerine çarpacak. Sonunda biri, hangisi olduğunu anımsamıyor Belkıs anne, "Anneciğim," demiş, "tam arkanızdan atın kardeşi geliyor; biraz kenara çekilelim isterseniz..." (Kür, 2011b: 25-26).

Belkıs Hanım ve kızlarının dünyasında Mavi'nin deyimiyle bu şekilde bir "alışılmamış nezaket" durumu mevcuttur (Kür, 2011b: 26). Ancak Mavi'nin üçüncü evi bu evin tam zıddıdır. Evin sahibi Madam çalışanlarına son derece kaba davranır. Mavi'nin bu evden kaçıp gitmesinin bir sebebi de bu nezaketsizliktir. Saygının olmadığı bir ortamda yaşamamanın imkânsızlığı, okuyucuya Mavi üzerinden hissettirilir.

Onuncu Sigara romanında Gül'ün annesi Mihrünnisa Hanım, kızına çeşitli görgü kurallarını aşılama çalışır. Bir öğle yemeğinde, böreği eline alıp ısırarak yiyen kızını uyarır. Ona göre bu davranış, insanın çevresindekilere karşı yaptığı bir saygısızlıktır; doğru davranış, çatal ve bıçak kullanmaktır. İsmet Kür'ün romanlarında genel olarak anneler çocuklarını bu tarz davranışlara yönlendirirken, babalar bunu gereksiz bulurlar. Gül'ün babası Bedri Bey de karısının bu tutumunu aristokratik bularak onu küçümser.

Romanın ilerleyen bölümlerinde, geri dönüşlerle Bedri Bey ile Mihrünnisa Hanım'ın evlilikleri anlatılır. Mihrünnisa Hanım'ın ailesi, kızlarının Bedri Bey ile evlenmesini istemez çünkü arada ciddi bir "görgü farkı" vardır (Kür, 2007a: 100). Aradaki bakış açısı farkı ilerleyen zamanlarında evliliklerinde de sorunlar yaratır. Romanın gidişatından yola çıkılarak anlatıcı-yazarın Bedri Bey'in davranışlarını olumlu bulmadığı söylenebilir. Bedri Bey genelde olumsuz davranışlarıyla yansıtılırken Mihrünnisa Hanım için durum tam tersidir.

Romanda diğer karakterler arasında da saygıya dayalı bir ilişki vardır. İsmet Kür romanlarında çok sık görülen, en yakın aile bireylerin dahi saygılı ve mesafeli bir üslup kullanma tavrı bu romanda da kendini gösterir. Romanda Yosun annesine bile "siz" diye hitap eder (Kür, 2007a: 115). Bu tutum tüm karakterler açısından geçerlidir.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eserde katı kurallara dayalı bir saygı çerçevesi yoktur. Kahramanların birbirlerine karşı gösterdikleri saygı, uydukları nezaket kuralları sevgi ve anlayışla harmanlanır. Köylüler özellikle "bilgi"ye saygı duyarlar. Kendilerine eğitici konuşmalar yapan Suna, onlar için "Öğretmen Hanım"dır; köylü kendilerine yardım eden Bülent Gürsu'ya da bu yönüyle saygı duyar. Bu eserdeki saygı daha ziyade kişilerin kendilerinden üstün konumda bulunan kişilere karşı duydukları saygı olarak öne çıkar.

Eserde görgü ve nezaket kuralları da kendini hissettirir. Bu aşamada çocukların yaşadıkları yerin önemi kalmaz. Köyde yetişen Coşkun ile şehirde yetişen Özge, sergiledikleri davranışlarla farklılaşmazlar.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta serinin birinci kitabı *Mutlu ve Zorlu Yıllar*'ın aksine saygıya ve görgü kurallarına dikkat eden karakterlerin sayısı daha azdır. Coşkun tıpkı birinci kitaptaki gibi etrafındaki kişilere saygı çerçevesinde davranır. Romanın bazı bölümünde Coşkun'dan "nazik delikanlı" diye söz edilir. Buna karşın karşılaştığı bazı insanlar onun davranış kalıplarının dışında hareket ederler. Örneğin Coşkun'u hırsızlıkla suçlayan Çavuş Ünal karşısındakilere son derece kaba sözler sarf eden bir karakterdir. Dikkat çekici şekilde saygısız bir üslûbu vardır:

"Haydi altınlarınızı alın da gidin evinize. Bir daha da böyle salaklıklar yapıp jandarmayı işgal etmeyin. Dua edin ki kadınsınız. İyi bir falakayı hak ettiniz ama... Neyse... Haydi durmayın, gidin diyorum, anlamadınız mı?" (Kür, 2013: 89).

Anlatıcı-yazar bu kaba davranışlara olumlu bakmaz; bu, Ünal'ın karşısına yerleştirdiği ve son derece kibar olan bir başka asker Oktay'dan anlaşılır.

Romanın sonuna kadar her türlü insanla karşılaşan Coşkun, her şeye rağmen saygılı duruşunu bozmadı; kendisine kötü davranan insanlara bile nezaket kurallarının dışında davranış sergilemez.

Mavi'nin serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitabın anlatıcısı ve kahramanı bir köpek olduğu için, saygıya dayalı davranışlara ve görgü kurallarına onun gözüyle bakılır. Mavi hem insanlara hem de diğer köpeklere karşı son derece saygılıdır. İnsanlara saldıran diğer köpek arkadaşlarının davranışlarını doğru bulmaz. Mavi aynı zamanda görgü kurallarına da dikkat eder. Yeni tanıştığı bir köpekle olan diyalogunda bazı soruları sormaktan çekinir çünkü kendisiyle ilgili olmayan konularda gelişigüzel sorular sormak ona göre uygun bir davranış değildir (Kür, 1996). Mavi bu türden, okuyucuya örnek olabilecek davranış kalıplarına sahiptir.

Karvera adlı romanda Carvera'nın hayatında çevresindeki bireyler birbirlerine saygı gösterme konusunda hassastırlar. Özellikle anne Margaritta bu konuda örnek olabilecek davranışlar sergiler. Margaritta romanda "iyi terbiye almış, yapı olarak da çok nazik bir kadın" olarak tanıtılır (Kür, 2003: 103). Onun bu tavrı oğlunu da etkiler. Carvera da davranışlarıyla saygılı olmaya ve görgü kurallarına dikkat eder. Kitapta okumak için şehre giden Carvera, köyde büyüdüğü için şehirli çocuklar tarafından küçümsenir; saygısız davranışlara maruz kalır. Ancak o, ailesinde aldığı görgü kuralları gereği bu davranışlara aynı üslûpla cevap vermez. Görgü kurallarının ve bireylere karşı saygılı olmanın aile içinde kazanılan bir davranış biçimi olduğu Carvera üzerinden anlatılır.

Serinin ikinci kitabı *Karvera Nereye*'de kanserle mücadele eden Paul'un çektiği acılara rağmen ailesine gcl görünmeye çalışması doktorunun saygısını kazanır (Kr, 2005a: 22). Paul, çevresindeki birçok kişinin saygı duyduğu bir kişidir.

Eserde Carvera'nın kız arkadaşı Elif'in de ailesi "soylu, görgülü bir aile" olarak tanımlanır; aynı şekilde Elif de "görgülü" bir kızdır (Kr, 2005a: 44). Onun görgülü tutumu romanda Carvera'ya kızgın olduğu zamanlarda bile bunun slbuna yansımaysından anlaşılır. Aynı şekilde romanda saygı ve görgü sınırlarını aşan çok az karakter vardır. İsmet Kr eserlerinde görülen saygı ve nezaket erevesi, bu romanda da mevcuttur.

Kocaman Bir rmcektir Zaman adlı kitabın son hikâyesi *Bir Yaz gecesi Rüyası*'nda, orta yaşın üzerindeki bir kadının çıktığı tatilden söz edilir. Kadının çevresindeki insanlara ilişkin gözlemlerindeki en önemli nokta, gençlerin davranışlarındaki saygısızlıktır. Kadının gneşlendiği esnada etrafında gürültü yapan gençleri yine aralarından bir arkadaşları uyarır. Tunç adlı gencin saygılı davranışları kadını mutlu eder. Hikyedeki bu vurgu, gençlerin davranış biçimlerinin değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Ne Güzel şey adlı oyunda tüm karakterlerin birbirlerine saygı çerçevesinde davrandığı ve görgü kurallarına uygun hareket ettikleri söylenebilir.

Kardan ocuk ve Kara Köpek adlı eserde görgü kuralları ve saygıya dair net bir bulgu olmasa da tüm karakterler belirli bir nezaket çerçevesinde hareket eder.

4. 28. 3. Sorumluluk

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı eserde Koşucu ailesinin babası ailenin geçimi konusunda sorumluluk sahibidir. Nejat Bey zaman zaman duvarcılık yapar zaman zaman dilekçe yazar. "Ağırbaşlı bir ocuk" olarak nitelendirilen Hüseyin de okuldan arta kalan zamanlarında babasına yardım eder. Mahallenin ocuklarından Gülsüm ve ğretmeni Gseli ğretmen de yüksek düzeyde sorumluluk duygusuna sahiptirler. Mahallede zor durumda olanlara yardım etmeyi görev bilirler. Eserde, özellikle olumlu yansıtılan karakterlerde vurdumduymazlık söz konusu değerildir. Sıkıntı ve üzüntü paylaşılır, herkes söz konusu durumlarda sorumluluk hisseder.

Mutlugiller adlı oyunun her iki bölümünde de aileler çocuklarına çevreye ve insanlara karşı olan sorumluklarını -somut cümlelerle olmasa da- hissettirirler. Oyunun birinci bölümü olan Beykoz gezisinde ebeveynler çocuklarına doğal yaşamın korunması hakkında bilgiler verirler ve sorumluluklarını hatırlatırlar. *Kiraz Bayramı* adlı bölümde ise anne Nazlı Hanım'ın, sosyal sorumluluklarını yerine getiren bir insan olduğu belirtilir (Kr, 1967). Aynı şekilde Hikmet Bey'in arkadaşı Neş'et Bey de insanlara karşı kendini sorumlu hisseden ve onlara yardım eden biridir.

*Memo Serisi'*ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı serinin incelenen kitaplarında sorumluluğa dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı kitapta ailedeki her bireyin ayrı bir sorumluluğu olduğu vurgulanır. Nizamettin Bey ailesi için, evinden uzak kalmasına rağmen çalışır; Belkıs Hanım da aynı şekilde evin sorumluluğunun büyük bölümünü üstlenerek kızlarıyla ilgilenir. Mavi'ye bakma sorumluluğunun çoğu ise Şafak'tadır. Şafak Mavi'nin bütün ihtiyaçlarıyla ilgilenir. Eserde sorumlulukların paylaşıldığı anlaşılır.

Onuncu Sigara adlı romanda bireylerin sorumluluklarını üstlenmesi adına ciddi eksikliklerin altı çizilir. Behzat Bey, doğum yaparken bile karısı Gül'ün yanında değildir (Kür, 2007a: 13). Gül de kocasıyla yaşadığı problemlerden dolayı, ciddi psikolojik sıkıntılar yaşayan kızı Yosun ile yakından ilgilenemez. Bireylerinin göstermiş olduğu bu sorumsuz davranışlar, aile kurumunun sağlıklı bir biçimde devam edememesine neden olur.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eserde sorumluluk duygusu önemlidir. Zeynep Kadın, eşini kaybettikten sonra oğlu Coşkun'un sorumluluğunu tek başına üstlenir. Onun eğitimini tamamlayıp güçlü bir birey olması, Zeynep Kadın'ın tek hayalidir. Aynı şekilde Bülent Bey de karısının ölümünden sonra kızı Özge'nin sorumluluğunu üstlenir ancak bu sorumluluğu Suna ile paylaşır. Eserde özellikle ebeveynlerin sorumluluklarının altı çizilir.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta sorumluluk duygusuyla hareket eden karakterlerin sayısı azdır. Eserde uyuşturucu çetesinin eline düşen Coşkun'u, yine çeteden biri olan Güngör kurtarır. Bu açıdan bakıldığında Güngör'ün bir sorumluluk duygusuyla hareket ettiği söylenebilir. Mutlak kötünün olmadığı, insanların içinde her şeye rağmen iyi bir yönün bulunduğu romanın mesajlarından birini oluşturur.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı kitapta Mavi, arsalarda yaşamını sürdürür. Yaşadığı arsa yatılı bir okula yakındır. Okulun öğrencileri yemekhanedeki yemeklerden şikâyet ederler. Yemeklerin çoğu Mavi'nin yaşadığı arsaya dökülür. Bu durum Mavi'nin işine gelse de yetkililerin sorumsuzluğu onun dikkatini çeker. Aynı şekilde Mavi, kitabın sonlarına doğru karşılaştığı bir uyuşturucu çetesi ile ilgili düşünürken yine yetkili kişilerin üzerlerine düşen sorumlulukları tam olarak yerine getirmediği sonucuna ulaşır.

Karvera adlı roman geriye dönüş tekniğiyle anlatılır. Romanın başında Carvera, babası öldüğü için boğaların sorumluluğunu üstlenir bu uğurda çok sevdiği okulunu bile bırakır. İlerleyen bölümlerde anlatılacağı üzere Carvera'nın babası da kendi babası ölünce ailesi için bu şekilde bir fedakârlık yapıp çalışmaya başlamıştır. Eserde babadan oğula intikal eden bu sorumluluk bilinci söz konusudur.

Karvera Nereye adlı romanda Carvera babasının ölümünden sonra ailenin sorumluluğunu üstlenir ve bu sorumluluğu üstlenebilmek için çok sevdiği okulunu bile yarıda bırakır. O, sorumluluk duygusu gelişmiş bir karakterdir.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı eserde sorumluluk duygusuyla ilgili bir bulgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı oyunda doğanın kanunlarına dair vurgular mevcuttur. Her canlının yaşam döngüsündeki sorumluluklarına yer verilir. Bu sorumlulukların doğal denge içindeki paylaşımının düzeni sağladığı vurgulanır.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserde insan ve hayvan karakterlerin hepsi bir sorumluluk duygusuyla hareket ederler. Tüm bu canlılar, sahip oldukları ortak sorumluluk duygusuyla Kardan Çocuk'a yardım etmeye çalışırlar. Doğadaki bu kolektif sorumluluk bilinci yazarın verdiği en önemli mesajlardan biridir.

4. 28. 4. Yardımseverlik

Mavi'nin Serüvenleri-1 Eski Ev adlı eserde mahallede herkesin yardımına koşan Gülsüm "Sosyal İşler Bakanı" olarak adlandırılır. Ona bu lakabın verilmesi tesadüfi değildir. Kendisi henüz küçük bir çocuk olan Gülsüm, mahallede zor durumda olan kişilere yardım toplamayı kendine görev edinir. Bu konuda kendisine Fahri amca da yardım eder. Mahallede yardıma muhtaç bir kadına ve çocuklarına birlikte el uzatırlar.

Mahallede çıkan bir kavgada kör olan Erol'un ameliyatı için çok para gerekir. Zor duruma düşen aileye Hikmet Caner adında zengin bir iş adamı yardımda bulunur; onun sayesinde Erol yurt dışına gönderilir. Eserde yardımseverlik duygusu yüceltilir, insanların birbirlerine duydukları maddi ve manevi ihtiyacın altı çizilir.

Mutlugiller adlı oyunda yardımseverlik adına da dikkat çekici vurgular mevcuttur. Hikmet Bey, Yalova'ya gittiklerinde kendilerine Neş'et adlı bir arkadaşının yardımcı olacağını söyler. Neş'et Bey "dünyaya yardım eden" biri olarak aktarılır (Kür, 1967: 18). Hikmet Bey'in verdiği bilgilere göre Neş'et Bey kendini sosyal işlere adayan bir kişidir. Onun bu davranışı oyunda takdir edilir. Hikmet Bey'in karısı Nazlı Hanım'ın da sosyal kurumlarda çalıştığı anlaşılır.

Oyunda yardımseverlik adına diğer bir vurgu da vapur yolculuğu sırasında denize düşen bir kişinin kurtarılmasıdır. Denize düşen kişiye yardım etmek için vapurdan atlayanlar olur.

Memo Serisi'ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı serinin incelenen kitaplarında yardımseverliğe dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserin en yardımsever karakteri Hikmet Caner'dir. Paris'te hukuk doktorası yapmasına rağmen bir çiftliğe

yerleşmeyi seçen Hikmet Caner köylülere yardım eder. Hastalananları şehre götürür, köye okul ve sağlık merkezi yapmaya çalışır. Onun idealize edilen bu yapısı diğer kahramanlar tarafından anlaşılmasa da yüceltilir. Şafak da yardımsever yapısıyla öne çıkar. Çevresindeki her canlıya karşı son derece ilgili olan Şafak, onlar için elinden geleni yapar.

Onuncu Sigara adlı romanda Zerrişte, psikolojik olarak zor günler yaşayan Yosun'a yardım eder; ona destek olmaya çalışır. İçinden çıkamadığı sorunları olan Yosun'a yardım elini uzatan tek kişi Zerrişte'dir. Bu yüzden Yosun yalnızca onun yanında huzur bulur.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eserde maddi yönden imkânları iyi durumda olan Bülent Gürsu, zor durumda olan insanlara yardım eder. Zeynep Kadın ve Coşkun'u evine alır, Coşkun'un eğitimine devam etmesi için gerekenleri yapar. Aynı şekilde Suna da yardımseverdir, birçok konuda Coşkun'a ve Zeynep Kadın'a yardımcı olur. Bununla birlikte eserde yardımseverlikle ilgili dikkat çekici bir diğer nokta da, koltuk değnekleriyle yürüyen Osman adlı bir çocukla ilgilidir. Suna, Osman'ın takma bacaklara kavuşmasını sağlar. İsmet Kür'ün özellikle çocuklar için kaleme aldığı eserlerde yaygın görülen "yardımseverliğin yüceltilmesi" durumu bu eserde de kendini belirgin bir biçimde gösterir.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta Coşkun zorlu yolculuğu sırasında karşılaştığı bazı insanların yardımını da görür. Bir önceki kitaptaki gibi bu kitapta da yardımseverlik duygusu kendine geniş bir yer bulur. Yolda hastalanan Coşkun, kendisini bulan Çamlıdağ ailesi tarafından evlerine alınır, tedavi edilir. Aynı şekilde Coşkun da duyarlı bir çocuktur. Demirci ustası Rüstem'in yanında çalıştığı sırada, Baha Bey adlı yaşlı bir adamı baygın görür ve ona yardım eder. Ondaki bu duyarlılık eserdeki karakterler tarafından da takdir edilir.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı eserde yazar yardımseverliği yüceltir. Mavi gerek insan gerek köpek birçok canlının yardımını görür, sokaklarda yaşamını bu şekilde sürdürür. Aynı şekilde Mavi de yardımsever bir köpektir. Etrafındaki bütün canlıların yardımına koşar ve bundan mutluluk duyar.

Karvera adlı romanda yardımseverlik insanlar arasındaki ilişkileri ayakta tutan bir olgu olarak yansıtılır. Romanın başında annesini ve babasını kaybeden Carvera'ya, komşuları sahip çıkar. Sıcak ilişkilerin varlığı ve insanların yardımları Carvera'yı mutlu eder.

Karvera Nereye'de de yardımseverliğe örnek oluşturacak birçok durum mevcuttur. Carvera'nın babası Paul, kanser tedavisi için hastaneye yatarken masraflarını köylüler karşılar ve bunu da Paul'e duyurmamaya çalışırlar. Bu durum Carvera'yı çok duygulandırır. Özellikle "İnsanlara hizmet etme, insanları mutlu etmekle mutlanan" Danny, son derece yardımseverdir (Kür, 2005a: 101). Eserde yalnızca maddi olarak

algılanabilecek yardımlardan söz edilemez. Kitabın öğretici karakteri Altın Baba da geçirdiği zor günlerde özellikle rahatlatıcı konuşmalarıyla Carvera'ya yardım eder.

Eğitimini yarım bırakan Carvera'ya Jeack yardım etmek ister, ona burs vermeyi önerir. Carvera bu şekilde eğitimine devam eder.

İsmet Kür'ün *Kocaman Bir Örümcektir Zaman* adlı eserinde yardımseverliğe dair bir bulgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı oyunun en güçlü temalarında biri yardımlaşma ve yardımseverliktir. Kezban ve Cem adlı çocuklar kışın zor şartlarında yiyecek bulamayan kuşlara ve ağustos böceklerine yardım ederler. Bir başka yardımlaşma örneği de karıncalarla ağustos böcekleri arasında yaşanır. Bilindik hikâyenin tersine karıncalar, kışın zor şartlarında yiyecek bulamayan ağustos böceklerine yardım ederler.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserde hayvanların birçok iyi özelliğine vurgu yapılır. Bunlardan en önemlisi yardımsever oluşlarıdır. Serçeler Kardan Çocuk'un erimemesi için kanatlarıyla onu serinletirler; eserde, insanlar tarafından uğursuz olarak görülen kargalar serinletme görevini serçelerden devralırlar. Birçok hayvan daha Kardan Çocuk'a yardım etmeye çalışır. Hayvanlar arasındaki yardımlaşma, insanlara örnek olacak özellikler taşır.

4. 28. 5. Çalışkanlık

Mavi'nin Serüvenleri-1 Mavi Sokak Köpeği adlı kitapta evin babası Nejat Bey birçok farklı işte çalışarak ailesine bakmaya gayret eder; karısı Mediha Hanım da ev içi emeği ile öne çıkar. Pamukanne torunlarına çalışkan olmalarını öğütler. Romanda çalışmak bedenen olduğu kadar zihnen yapıldığında da yüceltilen bir eylemdir.

Mutlugiller adlı oyunda da çalışmanın önemine vurgu yapılır. Bu eserde Elif ve Murad, derslerine çalışmadığı için ikmale kalan Ayşe'yi eleştirirler. Onlara göre Ayşe, düzenli çalışmadığı için yaz tatilini ders çalışarak geçirmek zorunda kalır. Düzenli çalışmak bu açıdan önemlidir.

Memo Serisi'nin incelenen kitaplarında çalışkanlığa ilişkin herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserde Mavi'nin sahibesi Belkıs Hanım bir Türkçe-Edebiyat öğretmenidir. Her gün derse gider ve eve gelince de öğrencilerinin ödev kâğıtlarıyla ilgilenir. Bu açıdan Belkıs Hanım'ın işine özen gösterdiği ve çalışkan olduğu anlaşılır. Belkıs Hanım'ın kızları da çalışkandır: Deniz okulunu birincilikle bitirir; Leylâk sahnelenen oyunlar yazar, Şafak da Güzel Sanatlar Fakültesi'nde okur ve resimler yapar. Baba Nizamettin Bey de yılın büyük bölümünü çalışmak için

ailesinden ayrı geçirir. Hemen hemen bütün karakterler hayatta belirli rollere sahiptirler ve bu rolleri geliştirmek için çaba sarf ederler.

Onuncu Sigara adlı romanda çalışkanlığı ile öne çıkan en önemli karakter, mimar olan Zerrişte'dir. Zerrişte yarışmalar kazanan başarılı bir mimardır. Çevresinde çalışkanlığı ve başarılarıyla tanınır. Bu çalışkanlık, romanın yarattığı "güçlü kadın" portresine hizmet eder.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eser Bartın'ın Balkaya Köyü'nde geçer. Yazar köyün insanlarını betimlerken onların çalışkanlıklarını ayrıca vurgular: "Köyümüzün erkekleri, ya komşu kent Zonguldak'ın çevresindeki kömür ocaklarında çalışır ya da balıkçılık yaparlar. Ocaklar köye hayli uzak olduğu için gidenler, bazen aylarca dönmezler." (Kür, 2012: 9). Coşkun'un babasının da balıkçı olduğu, çıktığı seferden bir daha geri dönemediği belirtilir. Coşkun da çalışkan ve derslerinde başarılı bir öğrencidir. Zor şartlarda okumaya çalışan ve başarılı olan Coşkun okuyucuya örnek teşkil edecek niteliktedir.

Eserde çalışkanlık yönünden bu karakterlerin zıddı Abdullah Efendi'dir. Abdullah Efendi, Coşkun'a göz kulak olmak bahanesiyle onun için gönderilen parayı harcar; çalışmayı sevmez. Eserin bu olumsuz karakterinin aynı zamanda çalışmaktan da hoşlanmaması, yazarın okuyucuya verdiği bir mesaj olarak algılanabilir.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta çalışkanlık Çamlıdağ ailesi üzerinden yüceltilir. Aile bireyleri hep beraber çiftçilik yapar; birlikte çalışırlar. Ailenin büyük kızı Güllü aynı zamanda okumak için de çok gayretlidir. Babası tarafından okuldan alınır ancak o pes etmez; hemşire olmak için sınavlara hazırlanır.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı eserin en önemli mesajlarından biri "beyaz zehir" olarak adlandırılan uyuşturucunun zararlarıdır. Eserde, uyuşturucu ticareti yapanlara da yer verilir; elde ettikleri kazancın haksızlığını bu karakterlerin kendileri de itiraf eder. Çalışmanın, alın teri ve emeğin üstünlüğünün altı bu şekilde çizilir.

Karvera adlı romanda Carvera'nın babası Paul, kendi babasını ilkokulda kaybeder ve ailesinin sorumluluğunu almak zorunda kalır. Erken yaşta çalışmak zorunda kalan Paul, hayatının devamında da çalışmaktan vazgeçmez. Aynı şekilde Carvera da çalışkan bir öğrencidir. Carvera'nın çalışkanlığı iki yönlüdür: Okulda akademik olarak başarı gösteren Carvera okul dışında kalan saatlerinde de babasına yardım eder.

Karvera romanının devamı niteliğindeki *Karvera Nereye'de* de Carvera'nın bakıcılığı yapan Carvera, bu işin de üstesinden gelir ve okula dönmeyi başarır.

İsmet Kür'ün *Kocaman Bir Örumcektir Zaman* adlı eserinde çalışkanlığa dair bir bulgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı oyunun kahramanlarından biri de karıncalarıdır. Karıncaların çalışkanlığına dair açıklamalara yer verilir. Bununla birlikte oyunun insan karakteri Kezban'ın babası da çalışkan bir kişidir hatta Kezban, babasının "gecesi gündüzü olmadan" çalışmasına üzülür (Kür, 2006: 18). Bu açıdan karıncalarla insanlar arasında bir benzerlik kurulduğu söylenebilir.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı kitapta eleştirilen en önemli tembellik çeşidi "düşünce tembelliği" dir. Kara Köpek, Kardan Çocuk'u ararken birçok hayvandan onun nereye gitmiş olabileceğini öğrenmeye çalışır. Bunu yaparken Kara Köpek'in kendi zihnini hiç yormaması diğer hayvanları kızdırır. Anlatıcı-yazar, Kara Köpek üzerinden düşünce tembelliği yapan insanlara da bir mesaj vermeyi amaçlar.

4. 28. 6.Hoşgörü

Mavi'nin Serüvenleri-1 Mavi Sokak Köpeği adlı eserde özellikle Pamukanne ve Fahri amcanın hoşgörülü davranışları dikkat çeker. Pamukanne ve Fahri amca Hüseyin ve Erol'a nasihat ederken, onların kendileri kadar şanslı olmayan insanlara karşı hoşgörülü olmaları gerektiğini salık verirler. Bu, aynı zamanda okuyucuya da verilen bir mesajdır.

Mutlugiller adlı oyunda karakterlerin tümü genel olarak hoşgörülüdür. Özellikle Nazlı Mutlu ve Hikmet Mutlu hoşgörülü birer ebeveyn portresi çizerler.

Memo Serisi'ne ait *Memo ve Ay ile Ay ile İkinci Gece* adlı serinin incelenen kitaplarında Ay, Memo'ya ve Şeytan'a karşı hoşgörülüdür. Onların çocukça sorularına sabırla cevap verir. Onların kendisiyle birlikte gelmek istemelerine de sert cevap vermez hatta onları büyük bir maceraya götüreceğine söz verir.

Mavi'nin Serüvenleri-2 Mavi Yeni Dostlar Arasında adlı eserde Belkıs Hanım ve kızları hoşgörülüdür. Birbirlerine ve çevrelerindekiyle karşı sevecen ve anlayışlıdır. Kitapta hoşgörü sınırları dışında davranış sergileyenler, Mavi'nin üçüncü evinin sahipleri Madam ve kocasıdır. Mavi'nin mutsuz olduğu bu evin sahipleri çalışanlarına karşı son derece hoşgürsüz davranırlar, evlerinde çalışırken yaralanan bir işçiye hakkı olan parayı vermezler. Bu durumlar hassas bir köpek olan Mavi'yi mutsuz eder ve bu evden kaçmasına neden olur.

Onuncu Sigara adlı romanın en önemli meselelerinden biri bireylerin birbirleriyle kurdukları sevgisiz ve aynı zamanda iletişim yönünden sorunlu ilişkilidir. Bu sorunlar hoşgörüye dayalı bir temelde çözümlenemez. Ağır psikolojik sorunlar yaşayan Yosun, bu dönemde çevresindeki insanlardan yeterli desteği göremez. Özellikle annesi ve babasından beklediği anlayışı göremeyen Yosun intihar eder. Onun intiharının ardından annesi Gül de kendini öldürür. Bu açıdan bakıldığında romanın hoşgörü adına olumsuz örnekleri sergilediği söylenebilir.

Coşkun'un Serüvenleri-1 Mutlu ve Zorlu Yıllar adlı eserde hemen hemen bütün İsmet Kür eserlerinde olduğu gibi hoşgörü baskın bir duygudur. Karakterler birbirlerine sevgiyle ve anlayışla yaklaşır. Özellikle çocuklara ve hayvanlara gösterilen şefkat ve anlayış dikkate değerdir. Yalnızca Abdullah Efendi ve Nimet abla hoşgörüden yoksundurlar. Olaylara kötü açılardan bakan bu anlayışsız ve sevgisiz karakterler kahramanlar tarafından da sevilmezler.

Coşkun'un Serüvenleri-2 Bilinmeyene Yolculuk'ta hoşgörülü ve hoşgörüsüz birçok karakter mevcuttur. Coşkun, yolculuğu sırasında özellikle köpeği Kuzgun'a hoşgörü göstermeyen birçok kişiyle karşılaşır; köpeğiyle birlikte otellere ve otobüse alınmadığı için yolculuğuna yürüyerek devam etmek zorunda kalır. Anlatıcı-yazar, özellikle hayvanlara gösterilen hoşgörüsüzlüğe dikkat çeker. Coşkun'un karşısına çıkan birçok insan hoşgörüden yoksundur: Coşkun'u Ankara'ya götürmeyi vaat eden Veli Usta, demirci ustası Rüstem, uyuşturucu çetesinin elemanları İdris ve Yaşar bu karakterlerden bazılarıdır. Ancak anlatıcı-yazar bu karakterlerin karşısına zıtlarını da yerleştirir ve sonunda hoşgörü ve iyilik kazanır.

Mavi'nin Serüvenleri-3 Mavi Sokak Köpeği adlı eserde hoşgörü yönünden değişik bakış açılarına yer verilir. Eserin ana kahramanının bir köpek oluşu, hem hayvanların hem de insanların dünyalarına ayrıntılı bir bakışı mümkün kılar. Mavi hoşgörülü bir köpektir. İnsanların ve hayvanların çeşitli durumlarına anlayış gösterebilme yeteneğine sahiptir. Örneğin aç oldukları için Mavi ile birlikte diğer köpeklerin de beslendiği çöplüğe gelen küçük çocuklara, köpeklerin saldırmalarına anlam veremez. Diğer köpekler, çocukları "eski püskü üst başları" yüzünden tehlikeli bulup önyargılı olurken Mavi tersi bir bakış açısıyla çocukları onların elinden kurtarır (Kür, 1996: 37). Anlatıcı-yazarın böyle bir olaya yer vermesi, gerek insan gerek hayvan tüm canlıların sahip oldukları iyi ve kötü duyguların ne denli benzeştiğinin görülmesi açısından dikkate değerdir. Eserin çeşitli bölümlerinde hoşgörü yoksunu insanların varlığı da okuyucunun kendi bakış açısını çeşitlendirmesi açısından dikkate değerdir.

Karvera adlı eserde hoşgörülü karakterlerin sayısı fazladır. Bunların en önemlilerinden biri Carvera'nın annesi Margaritta'dır. Margaritta kendisinden oldukça farklı düşüncelere sahip olan ve zaman zaman sert tavırlar sergileyen kocası Paul'e karşı hoşgörülüdür; bu hoşgörüsü oğlu Carvera ile kocası Paul arasında görünmeyen bir bağ kurar.

Anne Margaritta oğlu Carvera'nın eğitimine devam etmesini ister ve oğlunun kararlarına hoşgörülü yaklaşır; bu açıdan davranışları Paul'den ayrılır. Carvera da kendisini okutmak istemeyen babasının davranışlarına anlam veremese de ona karşı hoşgörüsünü yitirmez.

Karvera Nereye adlı romanda anne ve babasını art arda kaybeden Carvera, birden hırçın bir kişilik yapısı sergilemeye başlar. Ancak bu durum, etrafındaki insanların ondan uzaklaşmasına neden olmaz aksine insanlar ona daha çok yaklaşırlar. Altın Baba, Danny ve Elif zor günlerinde ondan hoşgörülerini esirgemezler.

Kocaman Bir Örumcektir Zaman adlı eserde, hoşgörüye dair dikkate değer bir vurgu yoktur.

Ne Güzel Şey adlı oyunda kadim düşmanlığın son bulunduğu görülür. Karıncalar, yaz boyu çalışmayıp şarkı söyleyen ağustos böceklerinden kış günü hoşgörülerini esirgemezler. Oyunun nefreti değil hoşgörüye öne çıkarması eğitsel olarak da değer taşıyan bir mesajdır.

Kardan Çocuk ve Küçük Kara Köpek adlı eserde, Kardan Çocuk'un erimekten korkmasına tüm diğer canlılar anlayışla yaklaşır ve ona yardımcı olmaya çalışırlar. Eserde hoşgörü yoksunu hiçbir karakter bulunmaz. Aynı şekilde Kara Köpek de Kardan Çocuk'a karşı iyi duygular besler; onun erimesinden büyük üzüntü duyar.

Genel manzara olarak İsmet Kür'ün çoğunlukla çocuklara hitap eden eserler kaleme aldığı söylenebilir. Yazarın çocukların dünyasını iyi bildiği gözlemlenir. Aynı zamanda eğitimci olan Kür, kaleme aldığı eserlerde eğitimciliğinin getirdiği hassasiyetle çeşitli değerlere yer verir. Bu değerler aynı zamanda çocukların aldığı eğitimin de temelini oluşturur. Son yıllarda eğitim politikalarında son derece önem verilen değerler eğitimine yazar, bundan yıllar önce değinir; bu konuda son derece hassas davranır. İsmet Kür'ün yansıttığı değerler, aynı zamanda kendi yaşantısında da önem verdikleridir. Yazarın hayatına bakıldığında eserlerindeki birçok vurgunun yaşantısıyla örtüştüğü görülür. Bu durum, eserlerin gerçekliğini artırır. İsmet Kür okuyucusuna iyi ve güzel olan davranışları örnek gösterir, bunu yaparken özellikle çocuklara hitap eden kahramanlar seçmeyi tercih eder. Yazarın eserlerinin değerler eğitimi açısından incelendiğinde son derece zengin bulgular barındırdığı söylenebilir.

4. 29. Benzerlikler-Farklılıklar

Halide Nusret ve İsmet Kür, eğitimci iki yazar olarak eserlerinde çeşitli değerlere yer verirler. Her ne kadar eserlerinin ana teması bu değerler olmasa da yazarlar ana olayların ekseninde bu değerleri işlerler.

Yazarlıklarıyla eğitimciliklerini harmanlayan bu iki kardeşin özellikle kurgusal eserlerinde çeşitli değerler kendine yer bulur. Bu değerlerin işlenmesinin amaçlarından birinin, okuyucu için örnek oluşturabilecek davranış kalıplarına yer vermek olduğu söylenebilir. Her iki yazar için de sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, çalışkanlık ve hoşgörü önemli değerlerdir. Yazarlar bu değerlere sahip ideal bireylere yer verirken, zıt

karakterdeki kahramanlarla da “kötü örnek”leri somutlaştırırılar. Bu tavır her iki yazar için de ortakır.

Bu benzerliklerin yanında yazarların üzerinde durdukları bazı değerler farklılık arz eder. Halide Nusret, çocuk sevgisi ile yurt ve millet sevgisi üzerinde fazlaca dururken; İsmet Kür hayvan sevgisi, doğa sevgisi-çevre bilinci değerlerini daha fazla vurgular. Yazarların bu değerleri aktardıkları kahramanlar da bir başka farklılıktır. Halide Nusret’in eserlerinde çocuk başkahraman yok denecek kadar azdır. Yazar genellikle meselelerini yetişkinler üzerinden aktarır. İsmet Kür’de ise durum farklıdır. Onun değerlerini aktarmak için aracı kıldığı karakterler çoğunlukla çocuklar ve insan dışındaki varlıklardır.

Her iki yazarın değerleri yorumlayışı da farklılık arz eder. Halide Nusret’te toplum tarafından olumlu olarak kabul edilen değerleri benimsemeyen karakterler cezalandırılır veya keskin bir arınma yaşarlar. İsmet Kür’de ise daha gerçekçi bir bakış açısı söz konusudur; yazarın olumsuz olarak yansıttığı karakterlerde, Halide Nusret’te görüldüğü üzere keskin bir değişim ya da cezalandırılma görülmez.

Özetle söylenebilir ki her iki yazar da incelenen değerlere eserlerinde yer verirler ancak çeşitli üslup farklılıkları söz konusudur.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5. 1. Sonuçlar

Araştırmanın bulgularına paralel olarak yapılan tartışmalar ışığında araştırmada ulaşılan sonuçlar şöyledir:

1. Halide Nusret Zorlutuna da İsmet Kür de sanatçı kişiliklerinin yanında öğretmenlik mesleğini de yerine getirirler. Onların eğitimle iç içe oluşları eserlerine de yansır. Yazarların eserleri karşılaştırmalı olarak incelendiğinde her iki yazarın eserlerinde de eğitim kavramına verilen değerin somut bir biçimde ortaya konduğu görülür. Her ikisi de öğretmen olan yazarlar, eserlerinde karakterlerin almış oldukları eğitimi özellikle belirtirler. Onların karakterlerinden eğitim almış olanlar çoğunlukla iyi özellikleriyle yansıtılırken eğitim almayanlara ya hiç değinilmez veyahut da onlar olumsuz özellikleriyle yansıtılırlar. Bu durum Zorlutuna'nın ve Kür'ün eğitimin önemine ve gerekliliğine ilişkin bakış açılarını ortaya koyar. Bu benzerliklerin yanında yazarların eğitimi kavramını yorumlayışları farklılık arz eder: Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerinde eğitim ana mesele değildir. Onun eğitime bakışı ve karakterlerinin eğitim seviyeleri, ayrıntılardan çıkarılır. İsmet Kür'de ise durum farklıdır. Çoğunlukla çocuklara yönelik eserler kaleme alan Kür'de eğitim ana meselelerinden biridir. Araştırmada milliyetçi görüşleriyle öne çıkan Zorlutuna için eğitimin halka faydalı olma yolunda kullanılan bir "araç", Kür'de ise uğrunda her şeyin feda edilebileceği bir "amaç" özelliği gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
2. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün eserlerinde kadınların eğitim durumları ve kültürel seviyeleri vurgulanan ayrıntılardır. Her iki yazar da kadın karakterlerin aldıkları eğitime, sahip oldukları kültürel birikime yer verir; eğitilmiş kadın karakterlere saygı duyarlar. Yazarların eserlerinde kadınların görevleri erkeklerinkinden fazladır ve kadınlar olayların seyrini değiştirmede erkeklerden daha belirleyicidirler. Bununla birlikte Zorlutuna ve Kür'ün kadına verdiği en büyük sorumluluk anneliktir. Bu benzerliklerin yanında Zorlutuna ve Kür'ün kadın algılarında birtakım farklılıklar da mevcuttur: Halide Nusret Zorlutuna annelik görevinin kutsiyetinden yola çıkarak eserlerindeki kadın karakterlere kendilerini geliştirme şansını "daha iyi anne" olma imkânına ulaşmak için verir. Onun kadın karakterleri için eğitim, anneliklerini beslediği ölçüde faydalıdır. İsmet Kür'ün eserlerinde ise anneliğe değer atfedilmekle birlikte, kadın karakterlerin

bireyselliğe daha yakın olduğu ve önce kendileri için eğitim aldıkları görülür. Çalışmada muhafazakâr bir düşünce yapısı sergileyen Zorlutuna ile aydınlanmacı fikirlerin etkisinde kalan Kür'ün bakış açılarındaki farklılığın kadının eğitimi konusunda da kendini gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Halide Nusret Zorlutuna da İsmet Kür de -gerçek yaşantılarında öğretmenlik mesleğini icra eden iki yazar olarak- eserlerinde öğretici tiplere ve öğretmenlere yer verirler. Öğretici tipler ve öğretmenler, her iki yazarda da yol gösterici olmaları yönüyle benzerlik gösterir. Karakterler zor duruma düştüklerinde - öğretmen olsun veya olmasın- fikirlerine güvendikleri bir öğreticiye başvururlar ve çoğunlukla bu öğreticiler sayesinde sorunlarına çözüm bulurlar. Bununla birlikte Halide Nusret Zorlutuna eserlerinde, resmî kurumlardaki eğitim ve öğretimin yaygınlaşmadığı bir dönemi konu edindiğinden onun eserlerindeki öğretici tipleri genelde ev içinde yer alır ve profesyonel değildirler. İsmet Kür'de ise Zorlutuna'ya nazaran resmî eğitim ve öğretim kurumlarında görev yapan profesyonel öğreticilerin sayısı fazladır.
4. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür arasında ebeveyn yaklaşımına dair en önemli benzerlik, her iki yazarın, çocuğun eğitiminde en büyük sorumluluğu anneye vermeleridir. Yazarlar için anneler, çocukların ilk öğretmenleridir; annenin üstlendiği eğitsel sorumluluk babaya oranla çok daha fazladır. Dolayısıyla Zorlutuna ve Kür'de anne ne denli eğitimi ve ilgiliyse, yetiştirdiği çocuk da bedenen ve ruhen o derece sağlıklıdır. Zorlutuna ve Kür'ün ebeveyn-çocuk ilişkisindeki en temel farklılığı iletişimle alakalıdır. Zorlutuna'da daha mesafeli bir ebeveyn-çocuk ilişkisi söz konusuysen bu ilişki Kür'de daha rahat ve iletişime açık bir hal alır.
5. Zorlutuna ve Kür her ne kadar gerçek yaşantılarında özellikle annelerinden hoşgörü temelli bir din eğitimi almış olsalar da eserlerinde bu eğitimi yansıtışları farklılık arz eder: Halide Nusret Zorlutuna için din eğitimi çok önemli bir konudur. Gerek fikir yazılarında gerekse kurgusal eserlerinde bu görüşlerine genişçe yer veren yazarın eserlerinde de karakterlerinin aldıkları din eğitimine dair vurgular mevcuttur. Onun kahramanlarının din eğitimleri açısından somut bilgiler verilmese de ayrıntılardan kahramanların din eğitimi aldıkları anlaşılır. İsmet Kür'de ise din eğitimi eserlerinin merkezinde yer alan hayati bir konu değildir. Kür anlatıcı-yazar olarak daha ziyade karakterlerin sahip olduğu batıl inançlarla ve hurafelerle mücadele eder; bunları düzeltme yoluna gider.
6. Zorlutuna'nın da Kür'ün de karakterleri Batılı tarzda eğitim alırlar ancak yazarların bu eğitimi yorumlayışı farklılık arz eder. Milliyetçi-muhafazakâr

görüşleriyle öne çıkan Halide Nusret Batılı tarzda eğitime mesafelidir. *Gül'ün Babası Kim* romanının omurgasını başlı başına bu tarz eğitimin yanlışlığı üzerine kuran Zorlutuna için Batılı tarzda eğitim kişiyi millî duygularından uzaklaştırabilir ve kişinin yozlaşmasına neden olabilir; bu durum onun için bir tehlike sebebidir. Halide Nusret Zorlutuna eserlerinde Batılı eğitim almış karakterlere iki biçimde yer vererek bu konudaki görüşünü somutlaştırır: Onun birinci kategorideki karakterleri Batılı eğitimin yozlaştırıcı etkisiyle millî duygu ve düşüncelerinden uzaklaşırken ikinci kategorideki karakterleri yalnızca Batı'nın bilgisinden yararlanarak kendi benliklerini yitirmezler. Bu iki karakter yapısı arasındaki fark Zorlutuna için de belirleyicidir. Zorlutuna'nın bu tutumuna karşılık İsmet Kür'de durum daha farklıdır. Gerçek yaşamında da bir dönem Avrupa ve Amerika'da yaşayan Kür, eserlerinde de karakterlerinin Batılı tarzdaki eğitimden yararlanmasına imkân verir. Kür'de Batılı tarzda eğitim alan karakterler yozlaşmış değil aksine çevrelerindekiyle daha fazla bir bilgi birikimine sahiptirler. Kür'de Batılı tarzda eğitime yönelik doğrudan eleştiri yoktur. Olumsuzlanan kahramanların olumsuzluğunun nedeni tek başına Batılı tarzda eğitim olarak gösterilmez.

7. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün eserlerinde eğitim gereçleri incelendiğinde her iki yazarda da en önemli gerecin kitaplar olduğu görülür. Ulaşılabilir oluşu ve her eğitim seviyesindeki kişiye hitap edişi yönüyle yazarlar bu gerece eserlerinde oldukça sık bir biçimde yer verirler. Zorlutuna'da kitabın yanı sıra daha az sayıda olmakla birlikte müzik aletleri, resim gereçleri, dergiler, mecmualar, defterler, kalemler ve oyuncak bebekler de görülür. İsmet Kür'ün eserlerinde ise deriden Hacivat-Karagöz figürleri, mektuplar, gazeteler, broşürler, oyuncaklar, fotoğraflar ve müzik aletleri söz konusudur. İki yazarın eserlerindeki eğitim gereçleri az farkla dönemlerini yansıtır.
8. Her ikisi de öğretmen olan yazarlar kurguladıkları eserlerde yer yer didaktik olmaları açısından benzeşirler. Ancak onların didaktik oldukları konular değişiklik gösterir: Halide Nusret Zorlutuna, Mütareke Dönemi ve işgallere ilişkin tarihî bilgilere birçok eserinde yer verir. Bu durumda, yazarın o dönemleri bizzat yaşamış oluşunun etkisi büyüktür. İsmet Kür'de ise bu tarz vurgular yok denecek kadar azdır. Ondaki millî vurgular çoğunlukla Atatürk ile ilgilidir. Halide Nusret Zorlutuna'nın da anı eserinde ve özellikle *Büyükanne* romanında Atatürk sevgisi barizdir. Kür çoğunlukla çocuklara hitap eden eserlerinde Atatürk sevgisine geniş bir biçimde yer verir; okuyucularına da bu sevgiyi aşılamaı amaçlar. Bunun yanında genel kültüre dair bilgilerde de iki yazarın benzer yanları

mevcuttur. Her iki yazar da bazı şehirlerin öne çıkan özelliklerine yer vermeleri açısından benzeşirler. Halide Nusret Zorlutuna Edirne, Urfa, Ankara ve İstanbul şehirlerine; İsmet Kür ise İstanbul, Yalova, Bursa, Paris ve New York şehirlerine ilişkin bilgiler verir.

9. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür, öğretmenliklerinin de etkisiyle çeşitli eğitsel değerlere kurguladıkları eserlerde yer verirler. Her iki yazar da eserlerinde örnek davranışlar sergileyen ve sergilemeyen karakterler yoluyla okuyucuda bazı duyguların uyanmasını ve belirli konularda bilinç kazanılmasını amaçlar. Sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, çalışkanlık ve hoşgörü her iki yazar için de önemli ve vurgulanan değerlerdir. Yazarlar bu değerleri somut olaylarla yansıtırlar ve çeşitli ayrıntılarla okuyucuda söz konusu değerlerle ilgili bir farkındalık yaratmayı amaçlarlar. Bununla birlikte yazarların ağırlık verdiği değerler farklılık gösterir: Halide Nusret'te en çok vurgulanan değerler çocuk sevgisi ile yurt ve millet sevgisi iken; İsmet Kür'de doğa sevgisi-çevre bilinci ve hayvan sevgisi baskın değerlerdir. Vurguladıkları değerler yazarların gerçek yaşantılarında önemsedikleri düşüncelerle de paralellik gösterirler. Araştırmada değerlerin aktarılması için seçilen karakterlerin de değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır: Halide Nusret'te değerler yetişkinlerin dünyası içinde aktarılırken, İsmet Kür'de genellikle çocukların dünyası tercih edilir. Din eğitimi bu çalışmada ayrı bir başlık olarak incelenmiş olsa da Halide Nusret'te vurgulanan bir değer olarak da dikkat çeker. İsmet Kür'de ise din sevgisinden daha fazla, dini tehdit eden hurafeci yaklaşımlar ve batıl inançlar eleştirilir.
10. Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür, iki kardeş sanatçı ve eğitimci olarak kaleme aldıkları eserlerde benzer ve farklı birçok eğitsel görüşe yer verirler. Yapılan çalışmada sanatçıların çoğunlukla farklılaşan görüşlerinin söz konusu olduğu, bunda en büyük etkenin de yetiştikleri dönemlerin sosyal ve siyasal şartları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aralarındaki yaş farkı gereği ülkenin değişik dönemlerine tanık olan bu iki sanatçı -karakter farklılıklarının da getirdiği doğal bir sonuçla- bazı eğitsel konularda neredeyse zıt görüşlere sahiptirler. Halide Nusret milliyetçi-muhafazakâr ve geleneksel eğitim kalıplarını sahiplenirken, İsmet Kür aydınlanmacı zihniyetin Cumhuriyet'in ilk yıllarında öne çıkan eğitim anlayışını benimser. Zorlutuna ve Kür bu düşünsel farklılıklarını kurguladıkları eserlere de yansıtırlar. Dolayısıyla karşılaştırmalı olarak yapılan bu çalışma, farklı kimlikler kadar farklı dönemlerin sosyal ve siyasal şartlarının da eğitim unsurlarını ne denli etkilediğini; aynı ailede yetişmiş iki kardeş yazarın bakış açısından yansıtarak sonuca ulaşmıştır.

5. 2. Öneriler

Bu bölümde sonuçlara ve araştırma sürecinde kazanılan deneyimlere dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmektedir. Bu öneriler araştırma sonuçlarına dayalı öneriler ve ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki başlıkta toplanmıştır.

5. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı öneriler şu şekildedir:

1. Halide Nusret Zorlutuna'nın öğretmenlik mesleğine ilişkin anılarını kaleme aldığı eseri üniversitelerin öğretmen yetiştiren bölümlerinde okutulabilir, yazarın mevcut deneyimleri öğretmen adayları ile paylaşılabilir.
2. İsmet Kür'ün öğretmenlere ve ebeveynlere yönelik kaleme aldığı eserler hedef kitleye ulaşırsa yazarın deneyimleri bu kişilere örnek teşkil edebilir.
3. İsmet Kür'ün çocuklar için kaleme aldığı eserler hitap ettiği yaş grubu tarafından okunabilir; öğretmenler, ebeveynler ve ilgililer bu konuda yönlendirici olabilirler. Eserler, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 100 Temel Eser listesine alınabilir.

5. 2. 2. İlerde Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Türkiye'nin farklı dönemlerinde yaşamış iki eğitimci ve sanatçının eğitim evrenlerini karşılaştırmalı inceleme amacıyla yapılan bu çalışma farklı öğretmen-sanatçılara da uygulanabilir; eğitim sisteminin geçirdiği dönüşüm bu şekilde analiz edilebilir.
2. Aynı aile ortamında yetişmiş kardeş sanatçıların eserleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
3. Edebî eserler üzerinde yapılacak tematik çalışmaların da Eğitim Bilimleri ve Eğitim Tarihi'ne katkısının bulunacağı düşünülerek farklı dönemlere ait edebî eserlerde eğitim evreni tespit edilebilir.

6. KAYNAKLAR

- Aktürk, F.G. (2012). Çocukta değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Arslan, S. (2009). Halide Nusret Zorlutuna'nın otobiyografisinde bir devri gömmek. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik: Bir değerler sosyolojisi denemesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ay, İ. (2009). Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın anı türündeki eserleriyle çocuk edebiyatımızdaki yeri ve başlıca temaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aydoğdu, H. (2011). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserlerinde eğitim değerleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bağcı, E. (2013). Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Bekiroğlu, N. (2011). *Şâir Nigâr Hanım*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bıdak, A. R. (2011). Aydınlanma- Kemalizm- modern cumhuriyet. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Ceyhan, E. (2011, Mart). Eğitim-edebiyat ilişkileri, <http://blog.milliyet.com.tr/egitim---edebiyat---iliskileri/Blog/?BlogNo=293502> adresinden 22 Nisan 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Coşkun, B. (2011). *Ümmü'l Muharriât Halide Nusret Zorlutuna*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Çelik, Y. (2012). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında aile ve çocuk eğitimi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Çelikkaya, H. (2006). *Eğitim bilimlerine giriş (eğitimcilik ve öğretmenlik)*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çetişli, İ., Çetin, N., Doğan, A., Gür, A., Demir, Ş. ve Karataş, C. (2007). *II. Meşrutiyet dönemi Türk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Doğramacıoğlu, H. (2012). *Halide Nusret Zorlutuna'nın Hanım Mektupları üzerine bir deneme*. Sivas: Asitan Yayınları.
- Enginün, İ. (2001). *Yeni Türk edebiyatı araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdal, K. (2005). Halide Edib Adıvar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerinde öğretmen ve eğitim. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Ergil, D. (1986). Muhafazakâr düşüncenin temelleri, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/41/1/Doqu_Ergil_Muhafazakar_dusuncenin_Temelleri.pdf adresinden 8 Mart 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Ergun, P. (1998). *Cumhuriyet aydınlanmasında "öncü kadınlarımız"*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Galitekin, A.N. (2005). *Son müdafaa & divân-ı örfî ve Avnullah el-Kâzîmî*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Güngür, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gürel, Z. (1988). *Halide Nusret Zorlutuna*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, O. (2012). Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masalların çocuklarda karakter eğitimi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Kaptan, S. (1973). *Bilimsel araştırma teknikleri*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karaşah, E. (2009). Ömer Seyfettin'in öykülerinde çocuk ve eğitim. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, E. (2012). Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında eğitim evreninin kronolojik olarak incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Koçer, G. (2011). İsmet Kür'ün hayatı, eğitimciliği ve Türk çocuk edebiyatına katkısı. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Köse, S. (2011). Muzaffer İzgü'nün "Anneannemin Akıl Almaz Maceraları" serisindeki eğitsel iletiler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kul, N. (2009). Ahmet Midhat Efendi'nin roman ve hikâyelerinde eğitim amacı olarak edebiyat: Kadın ve kız çocuklarının eğitimi. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kür, İ. (1945). *Yaşamak*. Zonguldak: Sancak Basımevi.
- Kür, İ. (1967). *Mutlugiller ile Beykoz serüveni kiraz bayramı*. İstanbul: Kür Yayınevi.
- Kür, İ. (1969a). *Memo ve ay*. İstanbul: Kür Yayınları.
- Kür, İ. (1969b). *Ay ile ikinci gece*. İstanbul: Kür Yayınları.
- Kür, İ. (1970). *Anne olmak*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye'de süreli çocuk yayınları*. Ankara: Ankara Kültür Merkezi Yayını.
- Kür, İ. (1996). *Mavi'nin serüvenleri-3 Mavi sokak köpeği*. İstanbul: Bu Yayınevi.

- Kür, İ. (2001). *Kocaman bir örümcektir zaman*. İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları.
- Kür, İ. (2003). *Karvera*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Kür, İ. (2005a). *Karvera nereye*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Kür, İ. (2005b). *99. kat şiirleri*. İstanbul: Bu Yayınları.
- Kür, İ. (2006). *Ne güzel şey*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Kür, İ. (2007a). *Onuncu sigara*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kür, İ. (2007b). *Anılarla Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kür, İ. (2008). *Yıllara mı çarptı hızımız*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kür, İ. (2011a). *Mavi'nin serüvenleri-1 eski ev*. İstanbul: Bu Yayınları.
- Kür, İ. (2011b). *Mavi'nin serüvenleri-2 Mavi yeni dostlar arasında*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Kür, İ. (2011c). *Yarısı roman*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kür, İ. (2011d). *Kardan çocuk ve küçük kara köpek*. İstanbul: Bu Yayınları.
- Kür, İ. (2012). *Coşkun'un serüvenleri-1 mutlu ve zorlu yıllar*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Kür, İ. (2013). *Coşkun'un serüvenleri-2 bilinmeyene yolculuk*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Kür, İ. (t.y.). *Çiçekler sevgiyle büyür*. İstanbul: Akbank Kültür Sanat Hizmetleri.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). Sosyal bilgiler dersi 6. ve 7. sınıf öğretim programı ve kılavuzu, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 2 Mayıs 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). Türkçe dersi 6-8. sınıf öğretim programı ve kılavuzu, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 2 Mayıs 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). 18. Milli Eğitim Şûrası kararları, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf adresinden 2 Mayıs 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Öncü, M. (2011). Mavisel Yener'in romanlarında çocuk ve eğitim teması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Özgün, S. (2012). 1920-1930 yılları arasında yayımlanmış Türk romanlarında görülen değerler üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Polat, Ö. F. (2009). Oğuz Tansel'in masallarında çocuk ve eğitim teması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

- Salar, R. (2011). Reşat Nuri Güntekin'in romanlarının eğitim değerleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Serttaş, G. (2009). Türk kadın yazarların öykülerinde çocuk ve çocuk eğitimi (1950- 1970). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Sönmez, H. (2011). Reşat Ekrem Koçu'nun çocuklar için yazdığı eserlerde değerler eğitimi ve Türkçe. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şahin, N. (2012). Halide Edip Adivar'ın romanlarında eğitim evreninin kronolojik olarak incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tezcan, T. (2012). Halide Edip Adivar'ın Vurun Kahpeye, Sinekli Bakkal, Tatarcık; Peyami Safa'nın Sözde Kızlar, Cumbadan Rumbaya, Yalnızız romanlarında Doğu-Batı ikileminde eğitim problemlerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Tural, S. (1984). Halide Nusret Zorlutuna, http://ulkunet.com/UcuncuSayfa/tore_158_yeni_5049.pdf adresinden 1 Mart 2015 tarihinde edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu, (2011). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zambak, F. (2014). Dört kadın yazarın romanlarında 'makbul aile' (Halide Nusret Zorlutuna, Muazzez Tahsin Berkand, Kerime Nadir Azrak, Sâmiha Ayverdi). Yayınlanmamış doktora tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Zorlutuna, H. N. (1978). *Bir devrin romanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2001). *Aydınlık kapı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2002a). *Sisli geceler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Zorlutuna, H. N. (2002b). *Gül'ün babası kim*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Zorlutuna, H. N. (2005). *Büyükanne*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2008a). *Beyaz selvi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2008b). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2011). *Aşk ve zafer*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2012). *Küller*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2013). *Benim küçük dostlarım*. İstanbul: Timaş Yayınları.

7. ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Mürvet Yazıcı 1987 yılında Trabzon'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Aydınlikevler İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini Trabzon Lisesi'nde tamamladı. 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. 2011 yılında Artvin ili Borçka ilçesi Güreşen Köyü Ortaokulu'nda Türkçe Öğretmeni olarak göreve başladı. 2013 yılında Trabzon ili Akçaabat ilçesi Meşeli Ortaokulu'nda başladığı Türkçe Öğretmenliği görevi halen devam etmektedir.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres : Mürvet YAZICI, Meşeli Ortaokulu, Akçaabat/TRABZON.

E-posta : мурvetyazıcı@hotmail.com

Tel : 0(462) 231 05 77